

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΓΝΩΣΙΣ
Ο ΡΥΘΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ
ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΙΣ ΑΓΩΓΗ

1. Ἡ διασάλευσις τῶν περὶ ἁρμονίας τῆς Οἰκονομίας ἰδεῶν.

Ἡ ἀντίληψις τῆς κλασσικῆς⁽¹⁾ οἰκονομίας περὶ ἀνελιξέως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἦτο ἁρμονική. Ὁ μεταφυσικὸς — μηχανικὸς κοινωνικὸς οὗτος νευτωνισμὸς ὑπῆγε τὸν οἰκονομικόν, ὥπως καὶ τὸν φυσικόν, κόσμον ὑπὸ αἰώνιους νόμους, ἡ ἀνακάλυψις δὲ καὶ τήρησις τῶν νόμων τούτων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπεκαθίστα δι' αὐτομάτου ἐκάστοτε ἀντιδράσεως τὴν *ordre naturel*⁽²⁾ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Εἰδικώτερον ἡ ἁρμονία αὕτη ἀφεώρα τὴν παραγωγὴν καὶ κατανάλωσιν, τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν, τὴν ἑρθὴν συσχετίσιν πληθυσμοῦ καὶ ἐκτάσεως,

1. Ἦδη ὁ Quesnay (1694 - 1774) ἔκαμε τὴν πρώτην σοβαρὰν προσπάθειαν εἰς τὸν Tableau économique αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ προαισθήσει φοβερᾶς κρίσεως, νὰ συλλάβῃ τὴν κυκλοφορίαν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, εἰς κανονικὴν, δηλαδὴ εἰς ἰδεώδη τινὰ κατάστασιν ἰσορροπίας. Τὸν πίνακα τούτον παραβάλλει ὁ Quesnay πρὸς συσκευὴν, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνει νὰ διαφωτίσῃ τὸ κοινωνικὸν σῶμα, οὕτω δὲ καὶ νὰ διακρίνωμεν, πλὴν τοῦ σκελετοῦ καὶ τῆς μυϊκῆς διασκευῆς, τὴν ἐσωτερικὴν κυκλοφορίαν καὶ τοὺς σφυγμοὺς μετὰ τῶν τυχόν διαταραχῶν αὐτῶν. Βλ. Δ. Καλιτσουνάκη: Ἱστορία τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας 1929 σελ. 162· Spann - Χριστοῦλας καὶ Χαλκιοπούλου: Αἱ βασικαὶ θεωρίαι τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομικῆς, ἀ. ἐ. σελ. 30· Δ. Στεφανίδου: Ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομικὴ ἐν τῇ ἱστορικῇ τῆς ἐξελλίξει, τόμ. Β 1949 σελ. 137, ὅπου καὶ τὸ σχῆμα τῆς παραστάσεως τοῦ πίνακος εἶναι εὐληπτότερον. Α. Χουμανίδης: Ἱστορία τῆς Οἰκονομικῆς σκέψεως, 2α ἐκδ. 1952 σελ. 17· H. Woog: the Tableau économique of Fr. Quesnay. An Essay in the Explanation of its Mechanism and a critical Review of the Interpretations of Marx, Bilimovic and Oncken, Bern 1950· Edgar Salin: Geschichte der Volkswirtschaftslehre, 1951 σελ. 71.

2. Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς *ordre naturel* δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία. Ὁ φιλελευθερισμὸς ἀνέβρεν αὐτὸ εἰς τὸ Laissez faire, ὁ σοσιαλισμὸς, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἔβυσεν εἰς τὴν *Ordre naturel* (C. Fourier [1772 - 1837], ἐν μέρει ὁ Κάρλος Μάρξ [1818 - 1883], ὁ Εὐγένειος Dühring [1885 - 1923], ὁ Franz Oppenheimer [1868 - 1944], εἰς τὴν δημιουργίαν ὀρισμένων θεσμῶν (ὁμαδικῆς ἰδιοκτησίας).

τὴν ὀρθὴν ἀναλογίαν ἀγαθῶν καὶ κυκλοφοροῦντος χρήματος κλπ. Πάντα ταῦτα ὥφειλον νὰ τείνουν πρὸς ἐναρμόνισιν, πρὸς τὴν φυσικὴν τάξιν, ἀλλως ἢ οἰκονομικὴ ζωὴ θὰ παρίστα τι τὸ ἀσύσκιον, τὸ παθολογικόν (*). Ἡ ἰδέα αὕτη τῆς ἀρμονίας, ἡ περιέχουσα καὶ θεϊστικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ὁποία εἰς τὴν γενικωτέραν σύλληψιν αὐτῆς περιέχει τὴν ἔννοιαν τῆς «ὀρθτῆς» οἰκονομίας (†) δὲν ἐπιστοποιήθη κατὰ τοὺς διαρρεῦσαντας ἕκτοτε δύο αἰῶνας.

Τὸ θεωρητικὸν τοῦτο κατασκεύασμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἤρχισεν, ὡς ὥφειλεν,

3. Εἰς τὸν Proletarischen Sozialismus (1924) αὐτοῦ ὁμιλεῖ ὁ Sombart περὶ λατρικῆς τινος Ordre naturel. Τὴν λατρικὴν ταύτην μεταφορὰν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἐχρησιμοποίησαν εἰς τὴν οἰκονομίαν ἐναλλάξ οἱ Petty, Quesnay, Oppenheimer καὶ οἱ τρεῖς ἐκ τοῦ λατρικοῦ ἐπαγγέλματος ὀρμηθέντες εἰς τὴν οἰκονομικὴν. Ὁ τελευταῖος ὑπὸ τὸν ὄρον «καθαρά», (Keine—pure) οἰκονομία ἐννοεῖ τὴν ὑγιᾶ, φυσικὴν οἰκονομίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν «πολιτικὴν», τὴν ἐπίνοσον (μεγάλῃ ἰδιοκτησίᾳ), τὴν διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ κράτους ἐπιβληθεῖσαν.

Ἡ Γενικὴ αὕτη ἰσορροπία τῆς Οἰκονομίας πραγματοποιεῖται διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν, εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀγορὰν τῆς ἀτομιστικῆς Οἰκονομίας, ὅπου ὑπάρχει δηλαδὴ πλήρης, ἐλευθερος καὶ ἀδέσμευτος ἀνταγωνισμός. Αἱ κινήσεις τῶν τιμῶν δημιουργοῦν τὰς συνθήκας ἀπορροφήσεως ὧν τῶν διαθεσίμων παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐντὸς τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας. Ἡ πλήρης ἀπασχόλησις καὶ ἡ διάρθρωσις τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ὁθεν παριστοῦν τὴν ἀρμονίαν—ἰσορροπίαν ταύτην. Ἄλλως—εἰς περίπτωσιν δηλαδὴ ἀχρησιμοποίητων συντελεστῶν—σημαίνει ὅτι ἡ οἰκονομία διανύει στάδιον ἀναπροσαρμογῆς, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται βαθμιαίως διὰ τῆς αὐτορμεύσεως τῶν τιμῶν. Βλ. Π. Χριστοδουλοπούλου: Ἀνεργία καὶ Ἀπαιτιάσεις, (εἰς Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη) 1939. Βλ. τέλος Magand Ch.: L'équilibre économique à travers la pensée moderne 1950 καὶ Heumann Ed.: Geschichte der volkswirtschaftlichen Lehrmeinungen 1949 σελ. 225 (Allgemeines Gleichgewicht - wirt - schaftliche jogik). Gruson Cl.: Esquisse d'une théorie générale de l'équilibre économique, 1949.

4. Τὸ γενικώτερον μεταφυσικῶς προσανατολισμένον σύστημα τοῦτο (πρὸς τὰ ἄλλα δύο: φυσικῶς [Pareto] καὶ νοολογικῶς (Sombart) προσανατολισμένα συστήματα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας), τὸ ἐρευνῶν ὅχι τὸ τί εἶναι, ἀλλὰ τὸ τί δεοντολογικῶς πρέπει νὰ ὑπάρχῃ, ἐνεφανίσθη πρῶτον. Εἰς τοῦτο θὰ ὑπῆγοντο πλὴν τῶν Φυσιοκρατῶν, ὁ Ἀριστοτέλης (Οἰκονομικὴ—Χρηματιστικὴ), οἱ ἐπ' αὐτοῦ στηριχθέντες σχολαστικοὶ (Θωμᾶς ἐξ Aquino), οἱ ρωμαντικοὶ (Ἀδάμ Müller) καὶ οἱ νεορωμαντικοὶ (Ot. Spann), ἡ ὅλη κατεύθυνσις τῆς ἠθικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας μὲ τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν ἔργον τοῦ G. Cohn. Δυνατὸν ὅμως εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σύστημα νὰ περιέχωνται περισσότεραι κατευθύνσεις. Οἱ Quesnay, Σμὶθ προσανατολίζονται π.χ. μεταφυσικῶς—φυσικῶς, ὁ Μάρξ συνενώνει καὶ τὰς τρεῖς κατευθύνσεις, ὁ Schmoller ἐρευνᾷ φυσικῶς—νοολογικῶς. Βλ. W. Sombart. Die drei Nationalökonomien, 1930 σελ. 19 καὶ Δ. Καλιτσουνάκη, ὁ W. Sombart καὶ ἡ συστηματοποίησις τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη, Τόμ. 10 1930 σελ. 169.

ἀπὸ τὴν πείραν, ἀνεσχευάσθη διὰ τῶν πολλαπλῶν διαταραχῶν (*), ἰδίως τῆς νεωτέρας ὑπερκεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἰδεώδης ἐπομένως ἁρμονία, ἡ *a priori* συλληφθεῖσα, παρέμεινε μόνον ὡς σκοπός, πρὸς ἐν δέον νὰ τεῖνῃ πράγματι· ἡ οἰκονομία καὶ ὡς μέσον κρίσεως διὰ τὴν ἐκάστοτε κατάστασιν αὐτῆς. Ἡ ἐν τῇ πραγματικότητι παρατηρηθεῖσα δυσἁρμονία κατέδειξε τὴν ἀτέλειαν τῆς φυσιογνώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ὄργανισμοῦ.

Οἱ κλασσικοὶ ἐθεώρησαν ἄμεσον, εὐκόλον, καὶ ταχεῖαν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας καὶ δὲν διέκριναν οὕτω σαφῶς τὴν στατικὴν ἀπὸ τὴν δυναμικὴν ὅλῃν τῆς οἰκονομίας. Ἡ κατ' ἀζαίρεσιν σύλληψις τῆς ἀνυπάρκτου εἰς τὴν πραγματικότητα στατικῆς οἰκονομίας εἶναι μία λογικὴ κατασκευὴ, νοητικὴ εἰκὼν, κατ' ἀλλήλους πρὸς μελέτην τῶν συναρτήσεων τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἀλληλεπιδράσεων των. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ σχῆμα τῆς γενικῆς ταύτης ἰσορροπίας τὸ ἔποιον ὁ Léon Walras (1834 - 1910) διετύπωσε εἶναι ἰδεατὸν ἀναιρούμενον μόλις τείνει νὰ πραγματοποιηθῇ. Αὕτη προϋποθέτει ἀπόλυτον ἐλεύθερον ἀνταγωνισμὸν καὶ ἐν ἑλα τὰ συγκροτοῦντα αὐτὴν, ἀνώνηρω μνημονευθέντα, στοιχεῖα, ἔμειναν ἀμετάβλητα. Ἀλλὰ ταῦτα εἰς τὴν πραγματικότητα μεταβάλλοντα ἑλα καὶ συνεχῶς. Καὶ ἡ μεταβολὴ ἐνδὸς τῶν στοιχείων τούτων μεταβάλλει καὶ τὰ λοιπὰ μεθ' ὧν συναρτᾶται καὶ ἡ ἰσορροπία ταράσσεται καὶ μὲ ἀλληπαλλήλους κλονισμοὺς τείνει νὰ ἀποκατασταθῇ, εἰς ἄλλο σημεῖον ἐξισορροπήσεως, ἵνα καὶ πάλιν χαλαρωθῇ μὲ τὴν αὐτὴν τάσιν ἐπανεξισορροπήσεως. Ὁ μεσολαβῶν χρόνος δημιουργεῖ νέας τάσεις, παρεμβαλλομένας εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας. Ἡ μὴ ἰσορροπία εἶναι τόσο φυσικὴ, κανονικὴ καὶ συνήθης, ὅσον καὶ ἡ τάσις πρὸς ἰσορροπίαν. Ἡ κατάστασις ὅθεν τῆς οἰκονομίας κυμαινομένης συνεχῶς εἶναι δυναμικὴ καὶ ὄχι στατικὴ.

Πράγματι ἡ νεωτέρα οἰκονομία κατέληξεν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς συχνάκις, κατὰ σταθεράν ἐπανάληψιν δηλαδὴ, διαταρασσομένης οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ προέβη εἰς τὴν δημιουργίαν θεωρίας περὶ περιодικότητος τῶν κρίσεων, πρὸ τῆς ὁποίας ἡ ἰδέα τῆς ἁρμονίας, ἔστω καὶ ἀπλῶς ὡς τάσεως, πρὸς τὴν ὁποῖον πράγματι (*) τείνει ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ, ἡμαυρώθη. Διότι ἀμφίβολος ἐπιστημονικὴ

5. Τοιαύτας διαταραχὰς εἶχομεν τῷ 1720, 1763, 1783, 1794)6, 1810, 1815)18, ἰδίως δὲ μὲ περιодικὴν ρυθμικότητα ἀπὸ τοῦ 1825, 1836)9, 1847, 1857, 1866, 1873, 1882, 1890, 1900, 1907, 1913)14, 1920)22, 1929)30. Βλ. καὶ κατωτέρω § 2 σημειώσιν 2.

6. Ἡ τάσις αὕτη ἐμφωλεῖται εἰς τὴν, ἐκ τῆς ἐκάστοτε διαταραχῆς τῆς ἁρμονίας μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἀνακύπτουσαν διαταραχὴν τῶν τιμῶν. Ἡ ὥφωσις εἶτε ἡ πτώσις τῶν τιμῶν εἰς τὴν ἀγοράν δημιουργεῖ εἰς τὰς καθ' ἑκάστον ἰδιωτικὰς οἰκονομίας τῶν τε παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν νέας οἰκονομικὰς συγκυρίας, συμφῶνας πρὸς τὰς ὑποίας αὐξάνεται ἢ ἐλαττοῦται ἡ προσφορά καὶ ἡ ζήτησις. Αἱ μεταβολαὶ αὗται ἐπιδροῦν κατόπιν πάλιν εἰς τὴν ἀγοράν ἰσορροπιστικῶς.

άξια, δὲν εἶναι δυνατόν νά τηρῇ ἀπόλυτον ἀθθεντικότητα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Ἦρχισε λοιπὸν νά κατακτᾷ ἔδαφος ἡ ἀντίληψις (*), ἡ ὑπὸ τοῦ W. Pareto (*) ὑποστηριχθεῖσα, ὅτι ἡ συνήθης κατάστασις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἀνθήσεως γένεσις τῆς ὑφέσεως καὶ ἡ ἐκ ταύτης πάλιν ἀνθσις, ἐπομένως ἡ μεταβολή, ἡ ταλάντευσις, ἡ «κυματοειδὴς κίνησις», ὁ «κυκλικὸς» ρυθμὸς, ἡ «ἐναλλαγὴ», ἡ διηλεκτὴς αὕτη ἀσταςία, τὸ *Perpetuum mobile* τοῦτο. Ἡ ὑπόθεσις στασίμου τινὸς καταστάσεως ἐν τῇ οἰκονομικῇ ζωῇ δικαιολογεῖται μόνον ὡς εὐριστικὴ ἀρχή, διότι καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα μεταβάλλονται αἱ οἰκονομικαὶ δυνάμεις καὶ προσπᾶθεται. Ἡ τάσις ἐπομένως νά χαρακτηρισθῇ οἰαδήποτε συγκρινομένη φάσις ὡς ἡ «κανονικὴ» (**) δύναται μόνον ἀπὸ τῆς ἐσφύσεως τοῦ δέοντος νά δικαιολογηθῇ (*).

7. Ἡ διασάλευσις αὕτη δὲν σημαίνει ἀπολύτως ἀρνησιν τάξεως ἐν τῇ οἰκονομίᾳ—ἀφοῦ ἄλλως τε γίνεται λόγος περὶ ρυθμοῦ—ἀλλὰ συνάγει ἐκ τῆς διαρκοῦς διαπάλης τῶν οἰκονομικῶν στοιχείων συνεχῇ πρόοδον. Θὰ ἡδύνατο ἴσως νά γίγῃ λόγος ἐνταῦθα περὶ δυναμικωτέρας, οὕτως εἰπεῖν, ἀντιλήψεως τῆς οἰκονομίας, (ἢ ἄλλως ὅτι ἐνῶ κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀντίληψιν ὑπῆρχε τάσις πρὸς ἀποκατάστασιν ἁρμονίας, κατὰ τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν ἡ ταλάντευσις εἶναι διαρκής).

8. Τὴν δυναμικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν τοῦ Pareto (1848-1923) ἐφαρμοζομένην καὶ εἰς τὰ κρατοῦντα φορολογικὰ συστήματα, τὰ περιέχοντα τὸ θεμελιώδες σφάλμα τῆς στατικότητος (ὁ φόρος δηλαδὴ ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς τιμῆς τοῦ εἰσοδήματος, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νά ἐπιβάλλεται δυναμικῶς : ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς τιμῆς τοῦ ταύτης ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὴν ταχύτητα τῆς παραγωγῆς του) βλ. ἐκτενῶς ἀναπτυσσομένην ὑπὸ Π. Ρεδιὰδ η, εἰς Θεωρίαν τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας 1927 καὶ συντόμως εἰς Ἀρχεῖον Καλιτσουάκη τόμ. 9 (1929) σελ. 477. Περὶ Pareto βλ. U. Ricci: *Tre economisti Italiani*. Pantaleoni, Pareto, Loria 1939.

9. Ὁ Sombart ἀναλύων τὰς παλαιότερας περὶ κρίσεων θεωρίας τριχῶς ; εἰς θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς ὑφέσεως (χρονία ἀπραξία), εἰς θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀνθήσεως (ἄνοδος) καὶ εἰς θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀντιδράσεως (ῥεῖα πτώσις), ἀναγνωρίζει ὡς μᾶλλον φυσικὴν κατάστασιν τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς ζωῆς τὴν ὑφῆσιν, ὡς τὴν κυριώδη χαρακτηριστικὴν οἰκονομικὴν γραμμὴν τῆς ἐποχῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Hausse, ἡ ὁποία διαταράσσει τὴν οἰκονομικὴν ἰσορροπίαν. Γνωστὴ εἶναι μάλιστα καὶ ἡ λεκτικῶς χαρακτηριστικὴ διατύπωσις αὐτοῦ ὅτι τὸ κανονικὸν εἶναι, «dass auf den Rausch der Katzenjammer folgt». Ἀντίκρουσιν τῆς παραγνωρίζουσης ἴσως τὰς θεμελιώδεις δυνάμεις τῆς οἰκονομικῆς ἐξελιξεως, ἀντιλήψεως ταύτης τοῦ Sombart βλ. εἰς Em. H. Vogel, *Die Theorie des wirtschaftlichen Entwicklungsprozesses und ihre Fortbildung durch eine evolutionäre Konjunkturtheorie* (Jahrbücher für N. & St. Τόμος 128/1928) ἐξ.

10. Τὴν πρώτην προσπάθειαν μεγάλῃς γραμμῆς νά καθορίσῃ «τὸ κανονικόν» εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἔκαμεν ὁ E. Durkeim, (*Règles de la méthode soziologique* 1929). Τὸ κανονικὸν κατ' αὐτὸν ἦτο ὁ μέσος τύπος. Καὶ αὐτὸ μὲν ἡγνοεῖ καὶ ὁ Quetelet διὰ τοῦ *Homme moyen* αὐτοῦ, ὁ Durkeim ὁμως ἐνεβάθυνεν εἰς τὸ πρόβλημα καὶ διαφοροτρόπως ἐθεμελίωσεν αὐτό. Πρὸς τὸν Durkeim δὲν συνεφώνησε ὁ Tarde θεω-

Πάντως οὔτε ἡ νεωτέρα αὕτη ἀντίληψις τοῦ «κανονικοῦ» εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἀντιρρήσεως (Budge, Löwe)⁽¹¹⁾. Αἱ διάφοροι δὲ αὐτὰι γνώμαι περὶ τοῦ «Κανονικοῦ» εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, βασίζονται ἴσως καὶ ἐπὶ τῆς διαφόρου ἀντιλήψεως τῆς «Κανονικότητος» καὶ διὴ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ. Ποία δηλονότι κατὰστασις τῆς οἰκονομίας δύναται ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων αὐτῆς νὰ προαχθῇ λογικῶς ἐξ ὠρισμένων αἰτίων, ἐν προκειμένῳ ἐξ οἰκονομικῶν θεμελιωδῶν ἔρων, ἔννοϊαν ᾗν ὑποδηλοῖ τὸ οὐσιαστικὸν κανὼν Norma⁽¹²⁾ καὶ τὸ ἐπιθέτον κανονικός, τακτικός, φυσικός. Ἐπομένως ἡ κρίσις ἡμῶν περὶ τίνος καταστάσεως ἐν τῇ οἰκονομίᾳ διαγνωσθεῖται ὡς κανονικῆς, πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὴν γένεσιν τῆς κανονικῆς καταστάσεως ταύτης, ἐκ τῶν ἐκάστοτε θεωρουμένων θεμελιωδῶν κανόνων. Αἱ βάσεις π. χ. φυσικῆς οἰκονομίας παρουσιάζουν ἄλλην κατὰστασιν ὡς κανονικὴν, ἐν σχέσει μὲ τὰς προηγμένας κεφαλαιοκρατικὰς οἰκονομίας. Οὕτω προήχθη καὶ ἡ ἀντίληψις ὅτι «κανονικόν» ἐν τῇ σημερινῇ οἰκονομίᾳ εἶναι ἡ ἀνοδος καὶ ἡ ἀβάθοδος, ὡς ἀναγκαῖα συνέπεια ὑπερκεφαλαιοκρατικῆς συναλλακτικῆς οἰκονομίας.

Δύναται ὁμῶς νὰ ὑποστηριχθῇ ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ θεωρία ἐν τῇ κρίσει αὐτῆς περὶ τίνος ὡς «κανονικοῦ», δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ δεσμευθῇ εἰς τὸ ἐμπειρικῶς καὶ λογικῶς ὡς κανονικὸν θεωρηθέν. Αὕτη δύναται νὰ στραφῇ πρὸς τι καθολικῶς ἰσχύον, πρὸς τι γενικῶς ἀναγνωρίζομενον. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, τὸ κανονικόν δύναται νὰ μὴ σημαίνῃ οὔτε τὸ σύνηθες, οὔτε τὸ ὀρθόν, οὔτε τὸ ὑγιές, διότι ἡ οἰκονομικὴ θεωρία δὲν συνδέεται μεθοδολογικῶς οὔτε πρὸς τὴν στατιστικὴν, οὔτε πρὸς τὴν ἠθικὴν, οὔτε πρὸς τὴν ἱατρικὴν. Ἄν οἱ οἰκονομικοὶ συντελεσταὶ τείνουν πρὸς ἰσορροπήσιν, ἤτις κατὰστασις

ῥῆσιν «Normal» τὸ ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ ἐν τῇ ἐνώσει διὰ τὴν ζωὴν κάλλιστα διακρινόμενον Bl. N. Pinkus, Das Problem des Normalen in der Nationalökonomie 1906 σελ. 249.

11. Ὁ Budge (Grundzüge der theoretischen Nationalökonomie 1927 καὶ ὁ Löwe (Der Stand der neueren deutschen Konjunkturforschung: Festgabe für Lujo Brentano 1925) προσπαθοῦν νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν κλασσικὴν ἀντίληψιν τῆς ἁρμονίας. Κατ' αὐτοὺς εἰς πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑφίσταται ἀφρημένως τάσις τις ἰσορροπήσεως. «Ὡς κανονικόν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ τι τὸ ὁποῖον λαμβάνει χώραν συμφώνως μὲ τὰς νομοτελείας, αἱ ὁποῖαι ὑποστηρίζονται ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας». Εἰς τὸ χάος δὲ τῶν οἰκονομικῶν διδασκαλιῶν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ τὸ θεώρημα περὶ τῆς τάσεως τῶν οἰκονομικῶν συντελεστῶν πρὸς ἀποκατάστασιν ἡρέμου ἰσορροπίας. Ὁ συγκυριακὸς ὁμῶς κύκλος δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὰς τάσεις ταύτας καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ κατ' αὐτοὺς, ὡς «κατ' ἐξοχὴν μὴ κανονικὴ ἐκδήλωσις» τῆς οἰκονομίας.

12. Norma est regula ad quam aliquid constituitur seu efficitur (Handw. d. Philosophie * (1913).

δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὴν συγκυρίαν, τότε ἡ ἀνοδος καὶ ἡ κάθοδος αὐτῆς πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς τι ἀντικανονικόν⁽¹³⁾.

Ἡ ἀνωτέρω ἀντιληψις τῆς συνεχοῦς ταλαντεύσεως τοῦ οἰκονομικοῦ βίου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συλληφθῇ εἰς παλαιότερας τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἐποχάς. Ἡ ἀρχαιότης⁽¹⁴⁾ καὶ ὁ Μεσαίων⁽¹⁵⁾ μέχρι καὶ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, δὲν ἐγνώριζον εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν ἀστάθειαν ταύτην τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Αὕτη ἐνεφανίσθη, ὡς τρίτον οὕτως εἰπεῖν συστατικὸν στοιχείον, ἐν τῇ διαμορφώσει τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν, πρὸς τὰς σχέσεις τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, μὲ τὴν προϋούσαν διαμόρφωσιν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ τὴν πολυσχιδε-

13. Paul Deutsch, *Konjunktur und Unternehmung* (ἀν. ἔτους) σελ. 61 ἑ.

14. Εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ Ρώμην ὑπῆρχον καὶ ἐκεῖ συγκυριακαὶ καταστάσεις τῆς ἀγορᾶς, ἐφ' ὅσον ἐδράζετο ἡ οἰκονομία καὶ εἰς αὐτάς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νομικοῦ πεδίου, ὅπως καὶ σήμερον: καὶ ὁ Rodbertus καὶ ὁ Mommsen ὁμιλοῦν περὶ κρίσεων (ἰδίως χρηματικῶν καὶ πιστωτικῶν, ὄχι ἐμπορικῶν). Τὰ γεγονότα ὅμως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἐπιτρέπουν τὴν πλήρη σύγκρισιν πρὸς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, διότι οὐδέποτε ἴσως ἀνεπτύχθησαν τόσον συνεπῶς ἀτομικιστικῶς οἰκονομία καὶ ἔννομος τάξις, ὥς ἐν σήμερον. Τοῦτου ἕνεκα καὶ ἡ μεγάλη σημερινὴ ἐπίδρασις τῶν συγκυριακῶν καταστάσεων τῆς ἀγορᾶς. Βλ. A. Wagner, *Grundlegung der politischen Oeconomie* 1892 σελ. 387 καὶ P. Mombert, *Einführung in das Studium der Konjunktur* 1925 σελ. 5. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει (Πολιτικά Α 11 1259 α 3-28), «ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα σποράδην, δι' ὧν ἐπιτευχήκασιν ἔνιοι χρηματιζόμενοι, δεῖ συλλέγειν. Πάντα γὰρ ὠφέλιμα ταῦτά ἐστι τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικὴν, οἷον καὶ τὸ Θάλειον τοῦ Μιλήσιου· τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά τι χρηματιστικόν, ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι δι' ὁνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν ὡς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὐσης, κατανόησαντά φασιν αὐτὴν ἐλαίων φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὄντος εὐπορήσαντα χρημάτων ἐλίγων ἀρραβῶνας διχοδοῦναι τῶν ἐλαιουργειῶν τῶν τ' ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ πάντων, ὀλίγου μισθοσάμενον ἄτ' οὐδενὸς ἐπιβάλλοντος· ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς ἦκε, πολλῶν ζήτουμένων, ἅμα καὶ ἐξαίφνης, ἐκμισθοῦντα διὰ τὸν τρόπον ἡβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντα ἐπιδείξαι, ὅτι ράδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλωνται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐστι περὶ ὁ σπουδάζουσιν... Ἐν Σικελίᾳ δὲ τις παρ' αὐτῷ θεέντος νομίσματος συνεπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν σιδηρείων, μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμπορίων οἱ ἔμποροι, ἐπώλει μόνος οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τιμῆς· ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς πενήτηντα ταλάντοις ἐπέλαβεν ἑκατόν. Ὡσαύτως ὁ Δημόσθηνς (κατὰ Διονυσιοδώρου 1285) ἀναφέρει... ἦσαν γὰρ ὧ ἄνδρες δικασταί, ἵνα μὴδὲ ταῦτα ἀγνοήτε, ὑπῆρξαι καὶ συνεργοὶ πάντες οὗτοι Κλεομένους τοῦ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἀρξάντος, ὃς ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν οὐκ ὀλίγα κακὰ εἰργάσατο τὴν πόλιν τὴν ὑμετέραν, μᾶλλον δὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας παλιγαπηλεύων καὶ συνιστὰς τὰς τιμὰς τοῦ σίτου καὶ αὐτὸς καὶ οὗτοι μετ' αὐτοῦ, οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπέστελλον ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὰ χρήματα οἱ δ' ἐπέπλεον ταῖς ἐμπορίαις, οἱ δ' ἐνθάδε μένοντες διετίθεντο τὰ ἀποστελλόμενα· εἰτα πρὸς τὰς καθεστηκυίας τιμὰς ἔπεμπον γράμματα, οἱ ἐπιδημοῦντες τοῖς ἀποδημοῦσιν, ἵν' ἐὰν μὲν παρ' ὑμῖν τίμιος ᾖ ὁ σίτος, δεῦρο αὐτὸν κομίσωσιν, ἐὰν δ' εὐωνότερος γέννηται, εἰς ἄλλο τι καταπλεύσωσιν ἔμποριον. ὅθεν περ' οὐχ' ἥμισυ τῷ

στέραν σύμπλεξιν τῶν οἰκονομικῶν συναλλαγῶν (Κεφαλαιοκρατισμός). Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι γέννημα τῆς νεωτέρας ἐποχῆς καὶ προήχθη θαυματοῦς μετὰ τὴν προϋφύσταν σύνδεσιν τῶν ἀγορῶν καὶ τὴν εἰς ἄκρον πραγματοποιηθεῖσαν κατανομήν τῆς ἐργασίας. Ὁ Ἀδάμ Σμιθ διὰ τῶν διδασκαλιῶν του δυνατόν νὰ διησθάνη τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, δὲν τὴν ἐπέζησεν ἑμῶς.

Καὶ πρὸ τοῦ Κεφαλαιοκρατισμοῦ δὲν ἔβαινεν ἡ οἰκονομικὴ ἀνέλιξις διαρκῶς ἀδιατάρακτος. Ὑπῆρχον καὶ τότε ἐποχαὶ εὐτυχίας καὶ δυσπραγίας, προκαλούμεναι ἀπὸ γεγονότα τῆς φύσεως⁽¹⁰⁾, ἀπὸ ἐπιδημίας, πολέμους, διαταραχὰς ἐν τῇ παραγωγῇ τῶν πολυτίμων μετᾶλλων, μετατοπίσεις τῶν παγκοσμίων ὁδῶν, μεταβολὰς ἐν τῇ συνθέσει τῆς οἰκονομίας καὶ εἰ τι ἄλλο. Πάντα ταῦτα ἐξακολουθοῦν νὰ ἐμφανίζωνται καὶ σήμερον, προσετέθησαν ἑμῶς καὶ ἄλλα, τὰ ἑποῖα εἰς τὸ σημερινὸν οἰκονομικὸν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς προκαλοῦν βραχυπροθέσμους καὶ σχετικῶς ἰσομέτρους κυματοειδεῖς κινήσεις.

Κατὰ τὴν περιόδον τοῦ ἀρχομένου κεφαλαιοκρατισμοῦ εὐρίσκόμεθα πάλιν πρὸ τελείας ἀρρυθμίας ἐν τῇ κινήσει τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς⁽¹¹⁾. Κατὰ ταύτην αἱ εὐμενεῖς καὶ δυσμενεῖς συγκυρίαι διαδέχονται ἀλλήλας τελείως ἀκανόνιστα, ἀπὸ

ἄνδρες δικασταί, συνετιμήθη τὰ περὶ τὸν σῖτον ἐκ τῶν τοιούτων ἐπιστολῶν καὶ συνεργιών». Ὁμοίως ὁ Ξενοφῶν (Οἰκονομικός ΧΧ 27|28) γράφει «καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν τὸν σῖτον, ὅπου ἂν ἀκούσωσι πλείστον εἶναι, ἐκείσε πλείουσι ἐπ' αὐτὸν καὶ Αἰγαῖον καὶ Εὐξείνιον καὶ Σικελικὸν πόντον περὶόντες· ἔπειτα δὲ λαβόντες ὁπόσον δύνανται πλείστον ἄγουσιν αὐτὴν διὰ τῆς θαλάττης, καὶ ταῦτα εἰς τὸ πλοῖον ἐνθήμενοι, ἐν ᾧ περ αὐτοὶ πλείουσι. καὶ ὅταν δεσθῶσιν ἀργυρίου, οὐκ εἰκὴ αὐτὸν ὅπου ἂν τύχωσιν ἀπέβαλον, ἀλλ' ὅπου ἂν ἀκούσωσι τιμᾶσθαι τε μάλιστα τὸν σῖτον καὶ περὶ πλείστον αὐτὸν ποιῶνται οἱ ἄνθρωποι, τοῖσι αὐτὴν ἄγοντες παραδιδόασιν. Βλ. τέλος Fr. Heichelheim, Wirtschaftliche Schwankungen der Zeit von Alexander bis Augustus. Jena, 1930, καθὼς καὶ τὸ ἔργον του: Wirtschaftsgeschichte des Altertums 1938 ἀναλύμενον εἰς Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη τόμος 31ος (1951)».

15. Καὶ εἰς τὸν μεσαιῶνα ἡ παραγωγὴ διενηργεῖτο ἐπὶ σκοπῷ κέρδους, ἡ τάσις ὅμως αὕτη περιωρίζετο εἰς ἕρια ὑπὸ τε τῶν θεσμῶν τῶν συντεχνιῶν. (Πρβλ. τὰ λεγόμενα τοῦ ὑποδηματοποιοῦ Hans Sachs εἰς τοὺς Meistersinger (12 διάφοροι ἐπαγγελματῖαι) τοῦ R. Wagner, σχετικῶς μετὰ τὰς συντεχνίας «Was deutsch und echt, wüssl' keiner mehr, lebt's nicht in deutscher Meister Ehr») καὶ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους. Ἡ Γενικὴ τάσις τῆς ἀγορᾶς ἦτο ἡ κάλυψις τῶν συγκεκριμένων καὶ καθωρισμένων ἀναγκῶν αὐτῆς (Bedarfsdeckungswirtschaft), ἐπομένως τὸ μέγεθος τῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ φύσις αὐτῶν ἦτο ἀσυγκρίτως περισσότερον καθωρισμένη ἀφ' ὅσον σήμερον.

16. Κυριώτεροι λιμοὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν: Ρώμης (436 π. Χ.). Αἰγύπτου (42, 1064 μ. Χ.), εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐν συνεχείᾳ πλείστους ὅσους, σχεδὸν ἐνδημικούς λόγῳ τῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἐσοδείων ἀπὸ τὰς βροχὰς τὰς φερομένας ὑπὸ τῶν ἀνέμων Monsoon, Βοημίας (1280 μ. Χ.), Ἰρλανδίαν (1864 μ. Χ.), Κίαν (1877 μ. Χ.), Ρωσίαν (1891, 1905 μ. Χ.) κλπ.

17. W. Sombart, Der moderne Kapitalismus II, 1 (1922) σελ. 225.

τόπου εις τόπον, ἀπὸ ἔτους εις ἔτος, ἀπὸ ἐπάγγελμα εις ἐπάγγελμα. Ἡ χρονικὴ καὶ τοπικὴ αὕτη σύγχυσις τῶν διαφόρων τμηματικῶν συγκυριῶν, εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἡ κίνησις τῆς ἀρχομένης κεφαλαιοκρατικῆς ἐποχῆς, ὁμοιάζει πρὸς τὴν πορείαν ὁδοιπόρου ἀνερχομένου ἔρος, μὲ ἰσχυράν θύελλαν καὶ βροχὴν. Ἡ θύελλα καὶ ἡ βροχὴ ἀναγκάζουν αὐτὸν νὰ ἀναστρέψῃ διαρκῶς, ὑπερникᾷ ὅμως τέλος οὗτος τὰς ἐναντίας ταύτας δυνάμεις καὶ φθάνει βραδέως πρὸς τὸν σκοπὸν του. Εἰς τὴν ἰδιότυπον διαμόρφωσιν τῆς συγκυρίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, εὐρίσκεται καὶ ἡ ἐξήγησις ἐνὸς τῶν λόγων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ἐξέλιξις μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐβάδισε τόσον βραδέως, ἐν σχέσει μὲ τὴν μετὰ ταῦτα ἐποχὴν (*).

2. Αἱ θεωρίαι περὶ τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων (*).

Αἱ παρατηρηθεῖσαι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διαταραχαὶ (*) τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἐργασίαν (*),

18. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς οἰκονομικῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἀναλόγως ὠρισμένου οἰκονομικοῦ συστήματος ἐπικρατεῖ ἀνάλογος τρόπος οἰκονομίας, καθαρὸν ἢ μιγᾶδος οἰκονομικοῦ τύπου (βλ. ἀναλυτικώτερον W. Sombart ἐνθ' ἀνωτέρω I, 1 (1922) σελ. 22 καὶ II, 1 (1922) σελ. 3.

1. A. Spiethoff, Krisen (εἰς H. d. St. 4) 1925. H. Herkner, Krisen, εἰς H. d. St. 3) 1910. G. Schmoller, Grundriss II (1923) σελ. 530 &

2. Αἱ παλαιότεραι χρηματικαὶ καταστροφαί, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα εἰς τὰ μεγάλα τότε χρηματιστήρια τῆς Ἀμβέρσης καὶ Λυῶνος, εἶναι ζήτημα, ἂν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς κρίσεις χρηματιστηριακαὶ ἐντὶ σημερινῇ ἐννοίᾳ Διχασμέναι εἶναι αἱ γινώμαι καὶ διὰ τὴν μεγάλην Ὀλλανδικὴν κρίσιν τῶν τουλιπῶν τοῦ 1634|37. Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἔχομεν ἤδη κερδοσκοπικὸν πυρετὸν ἐν Ἀγγλίᾳ μὲ τὴν Ἰδρυσιν τῆς South Sea Company καὶ ἐν Γαλλίᾳ τῆς Compagnie des Indes, τῆς Banque Royale καὶ τῶν λοιπῶν ἰδρύσεων τοῦ Σκώτου Ἰωάννου Law (1671 - 1729), ὁ ὁποῖος ἔληξε διὰ τῆς κρίσεως τοῦ 1720. Βορειοευρωπαϊκὴν κρίσιν εἰχομεν περαιτέρω τῷ 1763, Ἀγγλικὰς μετὰ τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν (1777 - 82), τῷ 1793, 1799, 1810, 1815, 1819. Γενικωτέρας εὐρωπαϊκὰς κρίσεις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα μέχρι σήμερον εἰχομεν τῷ 1804, 1810, 1818, 1825, 1836, 1847, 1857, 1866, 1873, 1882, 1890, 1900, 1907, 1913|14, 1920|22, 1929|30, τὴν Ἀμερικανικὴν χρηματιστηριακὴν τοῦ 1929. Ἀφ' ἐτέρου ἡ πολεμικὴ (1914|18 καὶ 1939|45) μεταπολεμικὴ οἰκονομία εὐρέθη πρὸ μεγάλων τοιοῦτων προβλημάτων οἰκονομικῶν μετατροπῶν οἰκονομικῆς ἀνθήσεως (παραγγελαίαι διαρκούντος τοῦ πολέμου), ἐπαναστροφῆς τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν εἰρηνικὴν (μετὰ τὴν λήξιν αὐτοῦ) καὶ προσαρμογῆς κατόπιν ταύτης πρὸς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν. (J. Lescure, Les crises générales et périodiques de surproduction* 1922. Otto Weinberger, Konjunktur und Krisen εἰς Staatslexikon* (1928).

3. «Περιοδικῶς ἐνέσκηπτον κρίσεις παραγωγῆς καὶ εἰς ἐκάστην αὐτῶν ἀπελύοντο μᾶζαι ἐργατῶν. Χιλιάδες τότε προσώπων, προθύμων δι' ἐργασίαν περιήρχοντο ἄνευ ἀπασχολήσεως, ἔνευ ἔρτου τὴν χώραν, ὑπέκυπτον δὲ εἰς τοὺς ἐπαχθεῖς ὁρους τῆς ὑπὲρ τῶν

δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ προκαλέσουν τὴν προσοχὴν τῶν οἰκονομολόγων καὶ ἐπομένως τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1776 - 1875) ἐκυριάρχουν αἱ ἰδέαι τοῦ οἰκονομικοῦ Φιλελευθερισμοῦ, ἡ ἐλευθερία τῶν συναλλαγῶν, ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς καὶ ἡ ἐκ τούτων ἀποκαθιστωμένη οἰκονομικὴ ἁρμονία. Αἱ προμνημονευθεῖσαι διαταραχαί, αἱ κρίσεις, παρίστων τὴν ἀντίθετον κατὰστασιν τῆς ἀναμενομένης ἐκ τῆς αὐτομιστικῆς διαμορφώσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ὡς ἀχιλλεῖος πτέρνα τῆς ἐλευθέρου κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας παρουσιάσθη ἡ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπερπαραγωγή. Ὡφείλεν ἐπομένως νὰ ἐρμηνευθῇ αὕτη ὡς ἐξ ἐξωτερικῶν αἰτίων ἀφρορῶμένη, ἵνα μὴ χρεωποπήσῃ ἡ ἰδέα τῆς φυσικῆς ἁρμονίας. Κατὰ ταῦτα ἡ ὑπερπαραγωγή καὶ ἡ κρίσις ἦσαν ἀποτελέσματα ἀδεξιῶν παρεμβάσεων εἰς τὴν φυσικὴν διαδρομὴν τῆς οἰκονομίας, διότι ἀναγκαστικῶς ἔπρεπε νὰ συνεχώρουν ἡ ὀλικὴ ζήτησις μὲ τὴν ὀλικὴν προσφορὰν.

Αἱ θεωρίαι, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην μέχρι σήμερον ἀνεπτύχθησαν εἶναι διαφορώταται καὶ διὰ τοῦτο εἶναι λίαν δυσχερὲς ἡ συστηματικὴ κατάταξις αὐτῶν ἀπὸ ἐνὸς ὁρισμένου καθολικοῦ καὶ οὐσιώδους κριτηρίου. Τοῦτο μόνον δύναται νὰ λεχθῇ γενικῶς, ὅτι εἰς τὰς παλαιότερας ἐρμηνείας τῶν κρίσεων, αἱ ὁποῖαι ἐκινεῦντο γενικῶς περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ὑπερπαραγωγῆς ἢ ὀρθότερον τῆς δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς, ἔλλειπον αἱ κατάλληλοι εἰδικαὶ μονογραφικαὶ προεργασίαι, καθὼς καὶ τὸ ἀκριβὲς καὶ συγκρίσιμον στατιστικὸν ὕλικόν. Τέλος αὗται ἦσαν τμηματικαὶ ἔρευναι τοῦ φαινομένου τῆς κρίσεως καὶ ὅχι ὀλοκλήρου τοῦ κύκλου τῆς οἰκονομικῆς διαδρομῆς. Τοῦτο ἔνεκα δὲν δύνανται ν' ἀξιῶσιν ἀπόλυτον ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν. Ἡ ἀναγωγή κατὰ τὰ ἄνω τῶν κρίσεων εἰς ὁρισμένα αἷτια, δὲν ἀπεκρυσταλλώθη εἰς ἀνεγνωρισμένην καὶ γενικῶς, οὕτως εἶπειν, παραδεκτὴν ἐπιστημονικὴν ἐπίγνωσιν. Ἀναλόγως τοῦ ὅψ' ἐκάστου θεωρουμένου κυριώδους αἰτίου τῶν κρίσεων, διαμορφοῦται καὶ ἡ σχετικὴ θεωρία (*). Ἐχομεν ἐπομένως παραλλασσοῦσας ἡ καὶ τελείως ἀντιθέτους διδασκαλίας περὶ κρίσεων.

1. Ἀπὸ τῆς πλεονείας τῶν ἀγαθῶν. Ὁ Μάλθους (1767-1834) ἀντεπροσώπευσε κατ' ἐξοχὴν τὴν σταθερῶς πλέον (*) διαμορφωθείσαν θεωρίαν τῆς ὑπερ-

πωτῶν προνοίας, ἡ καὶ κατέληγον εἰς τὰς φυλακάς. Αἱ οἰκογένειαι τῶν διελύοντο, αἱ θυγατέρες τῶν ὠθοῦντο πρὸς τὴν πορνείαν, οἱ υἱοὶ τῶν πρὸς τὸ ἐγκλημα». (L. u j o Brentano : Eine Geschichte der wirtschaftlichen Entwicklung Englands III A (1928), σελ. 284 καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις.

4. Αἱ θεωρίαι περὶ κρίσεων ἐκτίθενται ἐνταῦθα πολὺ συντόμως, διὰ νὰ θεμελιωθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς περὶ οἰκονομικῆς διαγνώσεως διδασκαλίας.

5. Πρὸ τοῦ Μάλθους ὁ Lauderdale (1804) εἶχε διακρίνει ἀπλὴν τινα ὑπερπαραγωγὴν. Ἡ ἐμφάνισις τῶν μηχανῶν καὶ ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας προκαλοῦν ταχύτεραν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς ἀπὸ τὴν ζήτησιν, ὅχι ὅμως ἀπόλυτον ὑπερπαραγωγὴν. Ἡ σχετικὴ αὕτη ὑπερπαραγωγή, βασιίζεται εἰς τὴν αὐξήσιν ἀφ' ἐνὸς τῆς παραγωγῆς καὶ

παραγωγής. Ἡ περὶ τῆς ἁρμονίας δικασκαλία παρειδε τοῦλάχιστον τὴν σπουδαιότητα τῆς ὑπερπαραγωγῆς. Τάξις τις, κυρίως ἡ τῶν ἐργοδοτῶν, δὲν δαπανᾷ ὁλόκληρον τὸ μερίδιον αὐτῆς ἐκ τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν, ἀποταμιεύει ἐν μέρος τοῦ εἰσοδήματός της καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἀναπαραγωγικόν, διὰ τὴν επέκτασιν δηλαδὴ τῶν ὑπαρχουσῶν κεφαλαιακῶν ἐγκαταστάσεων καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ προσφορὰν εἰς τὴν ἀγορὰν νέων ἀγαθῶν ἐν δυσαναλογίᾳ πρὸς τὴν ζήτησιν. Ἡ ἐπιθυμία ἀφ' ἐτέρου τῶν ἀπορωτέρων τάξεων διὰ μεγαλυτέραν ζήτησιν ἀγαθῶν δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἕνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ εἰσοδήματός των. Ὡς διέξοδος, ἐπομένως, παραμένει, κατὰ τὸν Μάλθου, ἡ ὑπαρξίς τᾶς τινος μὴ παραγωγικῆς ἢ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ καταναλώσῃ τὸ πλεόνασμα τοῦτο, ἡ δαπανῶν ἔστω καὶ μὴ παραγωγικῶν. Πάντως ὁ Μάλθος δὲν ἐπρόφρασε νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ὑπερπαραγωγὴν ὡς τακτικὴν τινα ἐπανάληψιν ἐν τῇ διαδικασίᾳ τῆς παραγωγῆς. Ἡ διαταραχὴ αὕτη τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ὁ περὶ πληθυσμοῦ νόμος τοῦ Μάλθου, καίτοι δὲν μετετόπισαν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ φιλελευθέρου οἰκονομικοῦ πεδίου, ὅμως προσέδωσαν πάντως ἀπαισιοδοξίαν τινὰ εἰς τὰς οἰκονομικὰς του διδασκαλίας.

Ἐπὶ τοῦ φιλελευθέρου πεδίου ὡς καὶ ὁ Μάλθος—μάλιστα ἀκραιφνέστερον—παρέμεινε καὶ ὁ Say, (1767-1832) ἀλλ' ἀντετέθη πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μάλθου διὰ τῆς περὶ οἰκονομικῶν πύρων διδασκαλίας του. Ὑπερπαραγωγὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ, διότι τὰ ἀγαθὰ ἀνταλλάσσονται δι' ἀγαθῶν. Τὸ μεσολαβήσαν χρῆμα, παριστᾷ πάντοτε ἀντίτιμον ἀγαθοῦ τινος ἀνταλλαχθέντος. Ἡ δημιουργία ἐνός ἀγαθοῦ παριστᾷ εὐκαιρίαν διαθέσεως ἄλλων ἀγαθῶν (*). Κάθε ἀγορὰ εἶναι συγχρόνως καὶ μία πώλησις καὶ ἀντιστρόφως· ἡ παραγωγή προκαλεῖ τὴν κατανάλωσιν, διότι οἱ παραγωγοὶ τότε μόνον παράγουν, ἔταν θέλουν νὰ ἀνταλλάξουν τὰ προϊόντα αὐτῶν πρὸς ἄλλα προϊόντα. Ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις ἐπομένως δὲν ἐλλείπει ποτὲ (†). Καὶ δυνατόν μὲν νὰ λάβῃ χώραν μερικὴ τις ὑπερ-

εἰς τὴν ἐλάττωσιν ἀφ' ἐτέρου τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν ἐργατῶν, οἵτινες διὰ τῶν μηχανικῶν ἐφευρέσεων τίθενται κατὰ μέρος ἄνεργοι. Ἡ θεωρία αὕτη ἐν τῇ περαιτέρω ἀποκορυφώσει της, ὥφειλε νὰ ἀνεγνώριζε τότε τὴν ὑπανάλωσιν τῶν ἐργατῶν, ἐκ τῆς μειωθείσης ἀγοραστικῆς δυνάμεώς των ὡς τὴν ἀφορμὴν τῶν Κρίσεων. Τοῦτο πράγματι καὶ ἐτόνισαν κατόπιν ὁ Owen (1818) καὶ ὁ Sismondi (1819). Βλ. A. Amonn : Sismonde de Sismondi als Nationalökonom 2 τόμ. 1945)9.

6. ... d'ou il résulte, quoique'au première aperçue cela semble un paradoxe, que c'est la production qui ouvre des débouchés (=les moyens d'écoulement, les moyens d'échange, les moyens de vente pour un produit) aux produits. (Traité d'économie politique A^s 1826, σελ. 176).

7. Ἡ θεωρία αὕτη ἀποδεικνύει ἰσως δι' ἀπομεινωμένην οἰκονομίαν τὸ ἀδύνατον τῆς παραγωγῆς ἐξ ἐλλείψεως ἀγοραστικῆς δυνάμεως, προκειμένης ὅμως χρηματι-

παραγωγή εἰς ὁρισμένα ἀγαθά, ἢ ὅποια ὅμως θὰ ἔχῃ τὸ ἀντιστάθμισμα αὐτῆς εἰς ἀνάλογον μείωσιν τῆς παραγωγῆς εἰς ἄλλο πεδῖον. Ἡ παραγωγή γενικῶς ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν κατανάλωσιν. Οὕτως ὁ Say ἔσωσε τὴν ἰδέαν τῆς ἁρμονίας, τὴν διδασκαλίαν δὲ αὐτοῦ ταύτην περί τῶν οἰκονομικῶν διεξόδων (πόρων) ἀπεδέχθησαν πολλοὶ τῶν διασημοτέρων οἰκονομολόγων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (James Mill, Ricardo, John Stuart Mill, K. H. Rau).

Ἡ σοσιαλιστικὴ ἀντιλήψις ἡρμήνευσε τὰς κρίσεις ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἀνίσου διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς ἐκ τούτου προερχομένης ὑπαναλώσεως τῶν ἐργατῶν. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται, κατὰ τὰς σοσιαλιστικὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς τῶν σπουδαιοτέρων μεταρρυθμιστῶν (Herztzca 1886, Flürscheim 1890), δὲν εἶναι μόνον στοιχεῖα τῆς ἐξηγήσεως τῆς ὑπερπαραγωγῆς εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν σύνθεσιν τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ μοναδικὰ αἷτια τῆς ὑπερπαραγωγῆς ταύτης. Αἱ πρόδοι τῆς τεχνικῆς καὶ ὁ ἀχαλίνωτος ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ δεινοπαθῇ ἡ ἐργατικὴ τάξις καὶ ἐπομένως νὰ ἐλαττωθῇ ἡ ἀγοραστικὴ αὐτῆς ἱκανότης (Owen). Ἡ δικαία κατανομή τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐπομένως ἡ μεγαλύτερα ἀγοραστικὴ δύναμις, τῆς ἐργατικῆς ἰδίως τάξεως, δύναται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ἐφόσον δὲν πραγματοποιεῖται τοῦτο, σημαίνει ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξις δὲν καταναλίσκει ὅ, τι ἔπρεπεν, ἐπομένως ἔχομεν τὴν ὑπανάλωσιν ὡς τὴν ἀφορμὴν τῶν κρίσεων (Sismondi). Ὁ Sismondi, εἰς τῶν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς θεωρίας τῆς ὑπαναλώσεως (*), ἐφφράνει ὅτι οἱ ἔμποροι ἀναζητοῦντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὴν διάθεσιν τῶν πλεοναζόντων ἐμπορευμάτων των, καθιστοῦν ἔτι ἐπικινδυνοδοτεστέραν τὴν θέσιν τῶν βιομηχανικῶν των. Τὸ κύριον μέλημα τῆς οἰκονομικῆς δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἰσορροπίαν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ εἶναι δυνατόν νὰ προκαλέσῃ ὑπερπαραγωγὴν διότι τοῦτο ἀναρχεῖται. Δὲν εἶναι ἐπομένως ὀρθαί αἱ ἰσορροπιστικαὶ ἀντιλήψεις τῶν κλασσικῶν. Τὴν θεωρίαν τοῦ Sismondi (1819), ἔσω καὶ μὲ ἄλλην παρηλαγμένην βᾶσιν (αὐξησις τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐργασίας, διαρκὴς ὅμως ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ αὐτῆς ἐκ τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος), ἀπεδέχθη ὁ Rodbertus (1805-1875), ὁ ὅποιος συνδέσας τὴν πτωχείαν μὲ τὰς ἐμπορικὰς κρίσεις,

κτῆς οἰκονομίας, δυνατόν νὰ ὑπάρξουν παραγωγοί, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ διατηρήσουν εἰς χρῆμα τὸ ἀνταλλαγὴν προϊόντων αὐτῶν. Ὡσαύτως ἡ ἔννοια τῆς μερικῆς δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς, εἶναι ἔννοια οὐχὶ αὐστηρῶς ὁρισμένου περιεχομένου, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδεικνύεται σαφῶς — πρὸ τοῦ γεγονότος τῆς ὑπερπαραγωγῆς — ἡ δυσαναλογία αὕτη.

8. Ὁ Sismondi, ὅστις ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἢ οἱ σοσιαλισταὶ κατέκρινε τὴν ὑπάρχουσαν οἰκονομικὴν τάξιν καὶ ἐπόθησε τὴν παλαιὰν καλὴν ἐποχὴν, διεμόρφωσε περαιτέρω ἐν τούτῳ τὴν θεωρίαν τοῦ Μάλθου, καθὼς καὶ τὴν τοῦ Owen. ἐπολέμησε δὲ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Say καὶ Ricardo.

εὔρεν οὕτω ἀδιέξοδον εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐννομον οἰκονομικὴν τάξιν καὶ προέτεινε τὴν κοινοκτημοσύνην τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν παραγωγικῶν μέσων. Τέλος ὁ Hobson († 1840) ἀντεπροώπευσε καὶ οὗτος τὴν διδασκαλίαν ταύτην. (Evolution of modern capitalism 2d ed. 1901).

Ὁ Μάρξ (1818/83) διετύπωσεν ἀρχικῶς εἰς τὸ Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον, συστηματικώτερον δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὸ «Κεφάλαιον», τὰς περὶ κρίσεων ἰδέας αὐτοῦ, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς ἀγγλικὰς συνθήκας τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὁ Μάρξ προσεπάθησε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὑπερπαραγωγὴν ἀπὸ δυνανάλουρον παραγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων καὶ ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας. Διότι δύναται τις βεβαίως νὰ ἀντιληφθῇ καταστροφὰς ἐκ μοιραίου λόγου ἐλλείψεως, ὅχι ὁμῶς καὶ ἐκ τοῦ πλεονασμοῦ. Τὸ τοιοῦτον ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν διαδικασίαν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς παραγωγῆς. Ἐπομένως ὅχι μόνον οἱ Κλασσικοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ Σοσιαλισταὶ ἀπωρμήθησαν ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῆς ὑπερπαραγωγῆς, ἀλλὰ ἐνῶ οἱ πρῶτοι ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς παροδικόν τι φαινόμενον, οἱ σοσιαλισταὶ τὴν ἀντίκρουσαν ὡς τὸν σταυρὸν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας. Τὴν οὐσίαν τῶν σκέψεων τοῦ Μάρξ κατευθύνει ἡ διδασκαλία του περὶ ἐλαττώσεως τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους. Ἡ ἀξία τῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ, τῆς ἀπαιτουμένης δι' αὐτὰ κοινωνικῶς ἐκάστοτε ἐργασίας. Ἡ ἀξία ἐπομένως ἑνὸς ἀγαθοῦ, εἶναι ἴση μὲ τὴν κοινωνικῶς ἀπαιτουμένην ἐργασίαν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸ ἐργάτου, σὺν τῇ δαπάνῃ τοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν τῆς παραγωγῆς ἀναλωθέντος κεφαλαίου. Τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου προέρχεται ἐκ τῆς ὑπεραξίας, τοῦ ποσοῦ δηλαδὴ τῆς ἀξίας, τὸ ὅποιον ἰδιοποιεῖται ὁ ἐργοδότης ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐργάτου. Ὑπάρχει ὁμῶς τάσις εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν κοινωνίαν, πρὸς τὴν τεχνικὴν πρόοδον καὶ ἐπομένως πρὸς τὴν αὐξήσιν τῶν μηχανικῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν παραγκλίνισιν τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Ἐπομένως τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου τείνει πρὸς ἐλάττωσιν (διότι αὐξάνει τὸ σταθερὸν κεφάλαιον [μηχαναί] ἐλαττοῦται δὲ τὸ μεταβλητὸν [ἐργασία]). Τὸ νέον ἐπομένως κεφάλαιον δὲν εἶναι τόσον ἀποδοτικὸν ὥς τὸ παλαιὸν καὶ παύει πρὸς στιγμὴν νὰ ἐργάζεται. Ἡ ἀπραξία αὕτη δυσχεραίνει ἔτι τὴν θέσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως· αὕτη ὑποδιβάλλει τὸν μισθὸν τῆς, αὐξάνει τὸν χρόνον τῆς ἐργασίας τῆς, αὐξάνει τὴν ἀποδοτικότητά της. Οὕτως ἀρχίζει ὑψώσις τῆς πάλιν τοῦ κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου. Τοῦτο καὶ ὁ προηγηθεὶς ἀχαλίνωτος ἀνταγωνισμὸς, κεντοῦν νῦν τὸν ἐπιχειρηματίαν νὰ αὐξήσῃ πάλιν τὰ κεφάλαια αὐτοῦ, νὰ βελτιώσῃ τὰς μεθόδους τῆς ἐργασίας του καὶ νὰ αὐξήσῃ οὕτω συνολικῶς τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους του. Ἀρχίζει λοιπὸν νέα πάλιν ἐπέκτασις τῶν μέσων παραγωγῆς, αὐξήσις αὐτῆς, μείωσις τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ συνέχισις τοῦ αὐτοῦ ὡς ἀνωτέρω φαύλου κύκλου. Οὕτως ἡ διδασκαλία τοῦ Μάρξ ἐξηγεῖ τὴν ὑπερπαραγωγὴν ἀπὸ τὴν ἀσυμμετρίαν

τῆς παραγωγῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μὲ τὴν κεφαλαιοκρατικὴν κοινωνίαν, ἐνεκα τῆς ὑπαναλώσεως. Συνδέει ἐπομένως ὁ Μάρξ τὴν ἀσυμμετρίαν τῆς παραγωγῆς, μὲ τὴν περί ὑπαναλώσεως διδασκαλίαν τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς τὴν ἀφορμὴν.

Ὁ Tugan - Baranowsky (*) εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν (1894) ἐπεχείρησε νὰ διαμορφώσῃ περαιτέρω τὴν διδασκαλίαν περί δυσαναλογίας (**) τῆς παραγωγῆς. Οὗτος θεωρεῖ τὴν προσπάθειάν του ὡς ἔνωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς κλασσικῆς σχολῆς καὶ τῆς μαρξικῆς ἐξηγήσεως περί τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἄνανεώσεως τοῦ κεφαλαίου. Κατ' αὐτὸν τὸ πρόχρον εἰς τὴν ἀφορμὴν τῶν κρίσεων, εἶναι ἡ δυσαναλογία ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν διαφόρων κλάδων τῆς παραγωγῆς, ἐξ' ἧς προέρχονται αἱ διαταραχαί. Ὡσαύτως ὁ Tugan - Baranowsky ἀποδέχεται μετὰ τοῦ Μάρξ τὴν περιοδικότητα τῶν κρίσεων καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα ἐφάπτεται τῶν σοσιαλιστικῶν ἀντιλήψεων.

Καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Α. Aftalion διδομένη ἐρμηνεία τῶν κρίσεων φαίνεται νὰ ἀφίη ἀνεξήγητον (**) τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν προώθησιν. Οὗτος δὲν ἀφορμᾶται ἀπὸ τὰς κεφαλαιακὰς ἐγκαταστάσεις καὶ τὴν κατανάλωσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν παραγωγὴν καὶ τὰς τιμὰς. Ἡ γενικὴ ὑποκεφαλαίωσις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑφέσεως, ἡ ὁποία κρατεῖ τὴν προσφορὰν ἀγαθῶν καταναλώσεως κάτω τῆς ζήτησεως, γίνεται ἀφορμὴ τῆς ἀνθῆσεως, καθὼς ἡ ὑπερπαραγωγή τῶν ἐτοίμων προϊόντων, γίνεται

9. Studien zur Theorie der Handelskrisen in England. (Γερμανιστὶ 1901). Ἀπὸ νεομαρξιστικῆς ἀπόψεως ἡρμήνευσαν τὰς κρίσεις ἡ R. Luxemburg καὶ R. Hilferding καθὼς καὶ ὁ ῥώσος N. Bucharin. (Die Oekonomie der Transformationsperiode. Hamburg 1922).

10. Αἱ διάφοροι θεωρίαι τῆς ὑπεραπαραγωγῆς, καταλήγουν κυρίως εἰς θεωρίας δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς, δυσαναλογίας δηλαδὴ τῶν ὡς κανονικῶν εἰς ὠρισμένους κλάδους τῆς παραγωγῆς θεωρουμένων ἀναλογιῶν (καὶ οἱ τῆς ποσοτικῆς θεωρίας ὁπαδοὶ καταλήγουν εἰς δυσαναλογίαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τῆς ποσότητος τοῦ χρήματος καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν). Οὕτως π.χ. οἱ Quesnay, James Mill, I. B. Say ἀντεπροσώπευσαν γενικὴν τινὰ δυσαναλογίαν μετὰ τῆς παραγωγῆς καὶ ζήτησεως. Ὁ Sismondi, Rodbertus, Marx, Tugan - Baranowski δυσαναλογίαν μετὰ τῆς ποσότητος παραγωγῆς καὶ ἡλαττωμένης ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν μαζῶν. Ὁ Cassel δυσαναλογίαν μετὰ τῆς ἀθροίσεως κεφαλαίου καὶ τῆς πρὸς τοῦτο ἀνάγκης. Βλ. E. H. Vogel, Die Theorie des volkswirtschaftlichen Entwicklungsprozesses und ihre Fortbildung durch eine evolutionäre Konjunkturtheorie (Jahrb. f. N. & St. Τόμ. 128) 1928.

11. Αὐστηρὰν κριτικὴν ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἐκτιθεμένης θεωρίας τοῦ Α. Aftalion ἔσκησεν ὁ J. Lescure. Τὴν θεωρίαν τοῦ Aftalion δὲν ἀποδέχονται γενικῶς οὔτε ὁ Clément Colson, οὔτε ὁ Ch. Gide. Βλ. περιεκτικὴν ἐκθεσιν τῆς ἐν Γαλλίᾳ θεωρητικῆς οἰκονομικῆς κινήσεως ὑπὸ Gaetan Pirou εἰς Die Wirtschaftstheorie der Gegenwart I, (1927).

απορρομή πτώσεως των τιμών και της υφέσεως. Ἡ ἐκ τῆς μικρᾶς προσφορᾶς προκαλουμένη αὐξησις των τιμών, συνεπάγεται επέκτασιν τῆς παραγωγῆς ἀνα- παραγωγικῶν ἀγαθῶν. Ἡ μακρὰ ὁμῶς διάρκεια τῆς επέκτασεως των παραγωγι- κῶν ἐπιχειρήσεων, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐξυλοῦνται διαρκῶς κατὰ τὸ διάμεσον τοῦτο διάστημα αἱ τιμαὶ των ἀγαθῶν καταναλώσεως καὶ νὰ προκαλοῦν μεγαλυτέρας πάν- τοτε ἐπενδύσεις. Καθ' ἣν στιγμὴν νῦν, ἡ επέκταθῃσα παραγωγικὴ μηχανή, ἀρχί- ζει τέλος νὰ παράγῃ ἐν πλήρει λειτουργίᾳ, τότε ὑπερβαίνει πάλιν ἡ προσφορὰ ἀγαθῶν καταναλώσεως τὴν ζήτησιν αὐτῶν, ἔνεκα τῆς ἐν τῇ μεταξὺ συντελεσθεί- σης ὑπερκεφαλαιώσεως. Ἡ κρίσις ἐκρήγνυται τότε καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν περιορι- σμὸν τῆς παραγωγῆς, μέχρις οὗτο ἔπαναρχίσῃ ἐκ νέου ἡ ἀνω κυκλοφορία πάλιν. Ἐπομένως τὴν κυκλοφορίαν των ἐναλλαγῶν ἐθεμελίωσεν ἡ κεφαλαιοκρατικὴ τεχνικὴ. Ὁ ἰδιάζων χαρακτήρ τῆς εἶναι ἡ ἐπιμήκυνσις τῆς διαδικασίας τῆς πα- ραγωγῆς, ἡ ὅποια καθιστᾷ ἀδύνατον ἔγκαιρον προσαρμογὴν των τιμών καὶ οὕτω καὶ τὸ ὄρθον μέτρον τῆς επέκτασεως των ἐγκαταστάσεων.

2. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ χρήματος. Ἡ ποσοτικὴ θεωρία καὶ ἡ διδασκαλία τῆς κυκλοφοριακῆς ἀρχῆς (Currency Principle)⁽¹²⁾ φερουὺν ὅτι, ἡ ὑψοῦσις των τιμών προκαλεῖ πᾶσας τὰς λοιπὰς ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἐνῶ ἡ ἰδία εἶναι πάλιν συνέπεια τῆς αὐξήσεως τῆς κυκλοφορίας τοῦ χρήματος. Αὐξανούσης τῆς ποσότητος τοῦ χρήματος, παραμενουσῶν ἀμεταβλήτων των λοι- πῶν συνθηκῶν, ὑποβιβάζεται ἡ ἀξία αὐτοῦ καὶ αἱ τιμαὶ ὅλων των ἐμπορευμάτων ὑψοῦνται⁽¹³⁾. Τὸ ζήτημα σχετίζεται ἀφ' ἐνὸς μὲν μὲ τὴν παραγωγὴν των πολυ- τίμων μετ' ἄλλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν ἀκάλυπτον πιστωτικὴν κυκλοφορίαν. Ἐπομένως κάθε ἀνθρῆσις, κάθε κερδοσκοπία, κάθε κρίσις, προκαλεῖται διὰ πολ- λαπλασιασμοῦ τῆς κυκλοφορίας τοῦ χρήματος⁽¹⁴⁾. Ὅπαδοί τῆς διδασκαλίας ταύ- τῆς ὑπῆρξαν οἱ Hume, Ricardo, J. Stuart Mill⁽¹⁵⁾ Newmark, K. Wicksell

12. Βλ. Ν. Μπακοπούλου. Περὶ Ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν 1920, σελ. 138. Π. Χριστοδουλοπούλου : Θεωρητικὴ Πολιτικὴ Οἰκονομία 1951 σελ. 253.

13. Διάφοροι γινῶμαι ὑπάρχουν ἀν' ἡ ὑψοῦσις λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν αὐτὴν σχέ- σιν πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ χρήματος καὶ ἀν' ὅλαι αἱ τιμαὶ συγχρόνως μὲ τὴν διακύμαν- σιν των ποσοτήτων τοῦ χρήματος, ἀλλάσουν καὶ μεταξὺ των.

14. Ὡς ἀντίκρουσις τῆς γνώμης ταύτης φέρεται ὅτι ἡ αὐξησις των κυκλοφορια- κῶν μέσων λαμβάνει χώραν συνεπείᾳ αὐξηθείσης ἤδη συναλλαγῆς ἀγαθῶν, καὶ ὡς ὁρος διὰ τὴν πραγματοίησιν τῆς. Ὁ Tooke ἀφ' ἑτέρου διὰ μακρῶν στατιστικῶν σειρῶν ἀπέδειξεν ὅτι πολλῶν οἰκονομικῶν ἀνθρῆσεων δὲν προηγήθη ὑπερμεγέθης αὐξήσις τραπε- ζογραμμάτων καὶ ὅτι ἡ κυκλοφορία αὐτῶν δὲν ἦτο ἀφορμὴ κρίσεων.

15. Ὁ John S. Mill ὁπαδὸς τῆς Currency principle, ἀντεπροσώπῃε τὴν παραλλαγήν ὅτι ὑπάρχει τάσις ὅπως ἡ πρόσοδος τοῦ κεφαλαίου κατέρχεται εἰς ἐλάχι- στον τι μέτρον. Τοῦτο λαμβάνει χώραν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μετὰ σειρὰν μακρὰν ὁμα- λῶν ἐτῶν, συναθροίζονται κεφάλαια, τὰ ὅποια βαθμηδὸν δὲν ἀποφέρουν τόσον πολὺ ὅσον

καὶ μέχρι σημείου τινὸς ὁ Sombart, καθὼς καὶ Τραπεῖται ὡς ὁ Lord Overstone, Normann. (Οἱ τελευταῖοι οὗτοι καὶ ἄλλοι (Tooke, Rathenau) ἐθεώρησαν ὡς ἀφορμὴν τῆς κρίσεως, τὴν κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς διαδρομῆς τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου παρατηρουμένην στενότητα χρήματος, προερχομένην συχνάκις ἐκ τῆς ἀλογίστου μετατροπῆς ἐραχυπροθέσμων εἰς μακροπρόθεσμα κεφάλαια. Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ἡ ἀρχουσα εἰς τὴν Ἀγγλοσαξωνικὴν ἐπιστήμην (ἀλλὰ καὶ Γερμανοὶ Hahn⁽¹⁶⁾ Mises, Budge, Stucken) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία ἐν τῇ ἐξηγήσει αὐτῆς τῶν κρίσεων, ἀποκλίνει πρὸς τὴν πλευρὰν τῶν ἀγαθῶν, (εἴτε ἐκ τῶν ὅρων τῆς παραγωγῆς, εἴτε ἐκ τῶν τῆς καταναλώσεως).

3. Ἐνεκα ἐσοδεικῶν ἢ καιρικῶν διακυμάνσεων. Ἡ διδασκαλία αὕτη φρονεῖ ὅτι ἀφορμὴ τῶν κρίσεων, εἶναι αἱ ἀφοραὶ⁽¹⁷⁾. Ἀντιπρόσωποι τῆς θεωρίας ταύτης ὑπῆρξαν ὁ Clément Juglar (1860), ὁ Jevons (1835/82) καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ὁ E. Brückner (1899) διὰ τῶν περὶ κλιματολογικῶν διακυμάνσεων διατριβῶν του. Καίτοι δὲ ἴσως νὰ ἐπιδρῶν αἱ ἀτυχεῖς ἐσοδεῖαι, ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδράσεως ταύτης εἶναι ἀκαθόριστος. Οὕτε ἐξάγεται σύμπτωσις καὶ διαρκὴς παρακολούθησις ἐσοδεῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν.

Ἡ Jevons⁽¹⁸⁾ μετὰ ἄλλου παλαιότερου συγγραφέως (John Mill) καταλήξας ἐκ τῶν ἄνω λόγων εἰς τὴν περιοδικότητα τῶν κρίσεων, ὑπέλαβε δεκαετὴ διάρκειαν αὐτῶν καὶ παρέστησε τὸν κύκλον τοῦτον ὡς ἑξῆς:

πρότερον. Ἡ μικρὰ ἀπόδοσις αὐτῶν κάμνει τοὺς ἐπιχειρηματίας νὰ ἀρέσκωνται εἰς τολμήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπέφερον μεγαλύτερα κέρδη. Ἡ κερδοσκοπία λοιπὸν ἐντείνεται καὶ προέρχονται ἐκ ταύτης καταστροφαί, τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ ἄθροισις κεφαλαίων καὶ οὕτως ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἔχομεν τὰ ἴδια.

16. Βλ. Alb. L. Hahn, Grundprinzipien der monetären Konjunkturtheorie. (Schr. d. V. f. Sozialpolitik τόμ. 173 II) 1928 τοῦ Ἰδίου: The economics of Illusion. A critical Analysis of contemporary Economic Theory and Policy 1949. πρὸς δὲ Fritz Burchardt, Entwicklungsgeschichte der monetären Konjunkturtheorie. (Weltw. Archiv. τόμ. 28) 1928.

17. Ἀντιστρόφως ὁ G. Cassel θεωρεῖ ὅτι ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν εἶναι μόνον συνέπεια. ὅχι δὲ τὸ αἶτιον τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν, τοῦτου δὲ ἕνεκα ἀποκλείει τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν ὡς μὴ, εὐρισκομένην εἰς ἄμετρον σχέον μὲ τὰς οἰκονομικὰς ἐναλλαγὰς.

18. Ὁ Jevons προσεπλάθει νὰ ἐξηγήσῃ τὰς οἰκονομικὰς ἐναλλαγὰς ἀπὸ τὴν περιοδικότητα τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου. Εὔρε μάλιστα περιέργως πῶς μεγάλην σύμπτωσιν τοῦ μέσου χρονικοῦ διαστήματος τῶν κρίσεων (10,446) εἶη πρὸς τὴν περιδρόμῃν τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου (10,45 εἶτη).

1. 2. και 3. Έτος	4. 5. και 6. Έτος	7. και 8. Έτος	9. Έτος	10. Έτος
Καχεκτικόν ἐμπόριον	Υγιές ἐμπόριον	Πυρετώδες ἐμπόριον	Έποχή ιδρύσεων	Κατάρρευσις

Καίτοι δὲ δὲν ἀποδέχεται τὸν τύπον τοῦτον σχηματικῶς, διότι δυνατόν νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ μικρότεροι (9, 8 ἐτῶν) περίοδοι, εἴτε καὶ χρονικά διαστήματα φάσεων διάφορα τῶν ἄνω, ὅμως ἐν εἶναι βέβαιον καὶ ἀξιοπερίεργον, ὅτι ἡ κατάρρευσις τοῦ οἰκοδομήματος λαμβάνει πάντοτε χώραν εἰς τὸ τέλος, παρὰ τὴν εἰρήνην, πόλεμον, ἢ ἄλλας ἐπιρροάς.

Ὁ Jevons λοιπὸν πρῶτος δίδει ἐνταῦθα νῦξιν δλοκληρωτικῆς συλλήψεως καὶ συγχετίσεως τῆς κρίσεως μὲ τὴν προηγηθεῖσαν κατάστασιν.

4. Νεώτεροι δλοκληρωτικαὶ ψυχολογικαὶ θεωρίαι. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μάρξ καὶ Jevons μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἵωνος μας δὲν σημειοῦνται σοβαραὶ πρόοδοι εἰς τὴν θεωρητικὴν ἐρευναν τῶν κρίσεων⁽¹⁹⁾.

Κατὰ τὴν καμπὴν τοῦ αἵωνος μας ὅμως ἐπῆλθε σοβαρὰ κρίσις, ἡ ὅποια ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς λεπτομερεστέρας σχετικὰς ἐρεῦνας ἐν Γερμανίᾳ μὲν εἰς τὸ Verein für Sozialpolitik διὰ τὰ γερμανικὰ πράγματα, εἰς ἄλλας δὲ χώρας εἰς μεμονωμένους ἐπιστήμονας, ἰδίως διὰ τὰ ἀγγλικὰς κρίσεις. Ἡ πρόοδος τῶν περὶ κρίσεων ἐργασιῶν τούτων, ἐνέκειτο εἰς τὸ ὅτι αὗται ἀρχίζουν νὰ ἀφορμῶνται ἀπὸ τὴν νύξιν τοῦ Mills, νὰ ἐξετάζουν ὅχι πλέον μεμονωμένως τὴν κατάστασιν τῆς κρίσεως ἀλλὰ καὶ τὴν προηγηθεῖσαν αὐτῆς οἰκονομικὴν συγκυρίαν. Ἐν Γερμανίᾳ π. χ. ἤλθον εἰς φῶς πολλαὶ ἐργασίαι περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως αὐτῆς κατὰ τὸ διάστημα 1890 - 1900, οὕτως ὥστε ἐφωτίσθησαν βαθύτερον τὰ αἷτια τῆς ἐπακολουθησάσης κρίσεως καὶ διεμορμώθη ἡ κατὰ τὸν Herkner, ὀργανικὴ περὶ κρίσεων διδασκαλία. Ἐτερον χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τῶν θεωριῶν τούτων εἶναι ὅτι κατὰ τὴν γενικὴν σύλληψιν τούτων καὶ ἀνάλυσιν τῆς ὅλης διαδικασίας τῆς παραγωγῆς συνερευνῶνται καὶ αἱ ἐπὶ τῆς ψυχικῶν διαθέσεων, ἰδίως ἡ αἰσιοδοξία ἢ ἀπαισιοδοξία τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Οὕτως προήχθη ὀργανικῶς ἐκ τῶν ἑνδον τῆς μιᾶς καταστάσεως ἡ ἐπομένη καὶ συνυφάνθησαν πλέον εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς καὶ αἱ ἀνθρώπινοι ὁρμαί.

19. Ἔργα τινὰ ὡς τοῦ Max Wirth, Geschichte der Handelskrisen 1883 ἠρκέσθησαν ἀπλῶς εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν λαβουρῶν χώραν κρίσεων καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς διαδρομῆς των, ἀναλόγως τῶν ἀντιπροσωπευμένων ἐκάστοτε κοινωνικοπολιτικῶν θεωριῶν.

Αἱ ἐργασίαι ἰδίως τοῦ Spiethoff (1873 - 1938), ἀπετέλεσαν ἐν προκειμένῳ τὴν συνδυετικὴν γέφυραν, τῶν παλαιῶν καὶ νέων συλλήψεων διὰ τὰς οἰκονομικὰς μετατροπὰς ⁽²⁰⁾. Ὁ Spiethoff ἐπρόσεξεν ἰδίως τὴν περίοδον τῆς ἀνθήσεως, εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκονομικῆς γενέσεως. Ἡ μεγάλη ὑψώσις εἶναι τὸ ἀφύσικον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ἡ ὑφεσις εἶναι συνέπεια τῆς ὑψώσεως καὶ φυσικωτέρα πῶς κατὰστασις εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαδρομὴν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Spiethoff, προσπαθεῖ ἐπὶ τῇ δάσει ἐπιμελοῦς καθορισμοῦ καὶ ἀναλύσεως τῆς οἰκονομικῆς ἐξελιξέως, νὰ ἐξηγήσῃ ἐκ τῶν ἐνδόν αὐτῆς, τὰ αἷτια τῶν ἐναλλασσομένων καταστάσεων. Ἡ διαδρομὴ τῆς ἀνθήσεως καὶ ὁ τερματισμὸς αὐτῆς εἰς κρίσιν, ἐφαρτᾶται ἐκ τῶν ἱστορικῶς ἐναλλασσοῦσων διαρρυθμίσεων εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ ἐκ τοῦ θυμικοῦ τῶν συμμετεχόντων ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἀναπηροῦν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν στοιχείων αὐτῆς, ἀποκαλεῖ τὴν περὶ ἐναλλαγῶν διδασκαλίαν του ἐνδοδυναμικὴν. (Inkräftige Wechsella-genlehre).

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ καὶ πρὸ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ἐποχῆς, δὲν διέρρεε ὁμοιομόρφως καὶ ἄνευ διαταραχῶν. Αἱ ἐναλλαγαὶ ἔμως ἐκεῖναι, αἱ εὐτυχεῖς δηλαδὴ καὶ αἱ δυστυχεῖς περίοδοι, εἶχον πρὸ παντός αἷτια ἐξωγενῆ (φυσικὰ γεγονότα, διακυμίνσεις τῶν ἐσθδειῶν ⁽²¹⁾, πολέμους, ἐπιδημίας διαταραχὰς εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν πολυτίμων μετὰλλων, μεταστροφὰς κεντρικῶν συγκοινωνιακῶν ἀρτηριῶν, μεταβολὰς εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν οἰκονομιῶν κλπ.) καὶ δὲν ἐλάμβανον χώραν τόσον συχνὰ καὶ σχεδὸν ρυθμικᾶ. Τὰ αἷτια ταῦτα ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον, σχεδὸν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λειτουργοῦντα, προσετέθησαν ἔμως καὶ ἄλλα ἐνδοδυναμικὰ, τῆς ἐλευθεράς συναλλακτικῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, διότι μόνον αὕτη μέχρι σήμερον διαταράχθη κατὰ βραχύτερα καὶ ἰσόχρονα σχετικῶς διαστήματα. Τὸ πρῶτον στοιχεῖον εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ ὁρμαὶ του. Αἱ οἰκονομικαὶ ὁρμαὶ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν ἐποχὴν, διεμορφώ-

20. Μὰ τὸ ζήτημα τῶν κρίσεων (ἐναλλασσομένων καταστάσεων [Wechsellagen], ἐναλλαγῶν ὡς τὰς ἀποκαλεῖ ὁ Spiethoff) ἠσχολήθη οὗτος ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνός μας (Vorbemerkungen zu einer Theorie der Überproduktion εἰς Schmollers Jahrbuch 1902 κλπ.) δλοκλήρως δὲ τὰς ἐργασίας του ταύτας εἰς τὸ λίαν ἀδριανερὸς περὶ κρίσεων ἄρθρον αὐτοῦ (Krisen) τῆς 4ης ἐκδόσεως τοῦ H. d. St. (1925). Ὁ Spiethoff προσπαθεῖ ἐνταῦθα ἀπὸ ἐνὸς μόνου συμπτώματος—τῆς παραγωγῆς τοῦ οὐδένου—νὰ διακρίνῃ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῶν ἐναλλασσομένων καταστάσεων καὶ τοῦτο εἶναι ἰσως τὸ ἀσθενέστερον σημεῖον τῆς ἀσθηρῶς ἐννοιολογικῆς κριτικῆς ἐργασίας του.

21. Βλ. καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐνυπνίων τοῦ Φαραὼ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ «Ἰδοὺ ἐπὶ ἔτη ἔρχονται εὐθηνία πολλὴ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου. Ἦξει δὲ ἐπὶ ἔτη λιμοῦ μετὰ ταῦτα καὶ ἐπιλήσονται τῆς πληθμονῆς τῆς ἐσομένης ἐν ὅλῃ Αἰγύπτῳ καὶ ἀναλώσει ὁ λιμὸς τὴν γῆν. Γενέσεως ΜΑ 29|30. Βλ. καὶ σημείωσιν 16 τῆς § 1.

θησαν ζωρότεροι καὶ κατέστη γενικωτέρα ἡ τάσις τοῦ κέρδους. Τὸ πνεῦμα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἀνεπήδησεν ἐκ τῆς ἐποχῆς. Οὕτω διεμορφώθησαν διαθέσεις διὰ παρατόλμους οἰκονομικὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ὀδηγοῦν εἰς ἀποτυχίας, ἐξ ὧν γεννᾶται πάλιν ὁ φόβος διὰ τὸ μέλλον καὶ ἡ ἀπάμβλυνσις τῆς πρὸς τολμηρὰν ἐπιχειρηματικότητα διαθέσεως. Τὸ τελευταῖον αἷτιον τῆς ἀνθήσεως εἶναι τι ψυχικόν, ὅχι οἰκονομικόν. Τὸ ἐνστικτον τοῦ κέρδους, ἦτο ἄλλοτε διάφορον τοῦ σημερινοῦ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἴσως μεταβληθῇ πάλιν.

Αἱ διαφοραὶ αὗται, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀντιλήψεις περὶ τῶν ἀξιών τῆς ζωῆς, ἀποτελοῦν τὴν μίαν σειρὰν τῶν αἰτίων τῆς ἱστορικῆς γενέσεως τῶν ἐναλλασσομένων καταστάσεων. Οὕτως ἡ οἰκονομικὴ διαδρομὴ προσέλαβε κυματοειδῆ κίνησιν. Ὡς δεῦτερον στοιχεῖον τῶν ἐναλλαγῶν τούτων, εἶναι ἡ κεφαλαιοκρατικὴ παραγωγή. Αὕτη ἐνεκεν ἀφθόνως κατὰ βούλησιν ἀναπαραγομένων πρώτων ὑλῶν, ἐπολλαπλασίασε τὴν παραγωγὴν, εὔρε πρὸς τοῦτο διαθέσιμους ἐργατικὰς χεῖρας καὶ ὠθήθη ὑπερμέτρως ἀπὸ τὰς ἀλληλοδιαδόχους ἐφευρέσεις. Τὸ πεδῖον τῆς δράσεως τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲν περιωρίσθη, διότι πρὸς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην βαδίζουσι βαθμίδων καὶ αἱ νέαι οἰκονομίαι, αἱ ἀνεπηρέαστοι εἰσέτι ἀπὸ τοῦ πνεῦμα τοῦτο. Οὕτως ἡ κεφαλαιοκρατικὴ παραγωγή λαμβάνει διαρκῶς ὠθήσεις πρὸς νέας προόδους. Τὸ τρίτον στοιχεῖον εἶναι ἡ ἐλευθέρω χρηματικὴ κυκλοφορία εἰς τὴν ἀγοράν. Αὕτη δημιουργεῖ τὴν δυνατότητα — διὰ τῆς ἐλευθέρως μετατοπίσεως ἐργατικῶν δυνάμεων, τῆς ἐλευθερίας τῶν συναλλαγῶν καὶ ἐπαγγελλμάτων — τῆς συσσωρεύσεως μεγάλων κεφαλαίων καὶ μαζῶν ἐργατικῶν. Ἡ εὐχερὴς αὕτη δυνατότης τῆς ἐπεκτάσεως, παρουσιάζει κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς αὐτῆς, δυσχερείας διὰ τὴν χαλιναγώγησίν της. Ἡ ἄνισος διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἀυξάνεται τὸ κεφάλαιον καὶ νὰ συντελῇ εἰς ἐποχὰς ἀνθήσεως, εἰς τὴν ὑπερπαραγωγὴν κεφαλαιουχικῶν (ἀναπαραγωγικῶν ἄλλων) ἀγαθῶν, εἰς ἐποχὰς δὲ ἀπραξίας εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν πολλῶν. Ἡ ἐποικοδόμησις δὲ πάντων τούτων ἐπὶ τοῦ χρήματος, ἀπεργάζεται ὅπως, ἡ εἰς τὴν φύσιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν ἐμφωλεύουσα, ὑπερπαραγωγὴ, μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς στάσιν ἐμπορικὴν, εἰς ἀπραξίαν. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ σημερινὸν περιβάλλον αὐτοῦ, εἶναι ἀφ' ἑτέρου τελείως προσηρμοσμένα, ἐπὶ οἰκονομικοῦ τόνου. Ὅλαί αἱ δυνατότητες οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνευ ὁρίων, εὐνοοῦνται ὑπὸ τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς συνθέσεως. Οὕτως ἡ ὑπερκεφαλαίωσις, συσσωρεύσεις δηλαδὴ ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν — ἧτις δὲν λαμβάνει χώραν διὰ περισσευμάτων ἐκ τοῦ εἰσοδήματος, ἀλλὰ ἐκ κεφαλαίου — γίνεται ἀφορμὴ καὶ στήριγμα τῆς ἀνθήσεως. Ἐνῷ δὲ ἡ σημερινὴ οἰκονομία, μᾶς παρέχει ἔλους τοὺς ἐπιθυμητοὺς ἔρους διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ πνεύματος, δὲν μᾶς παρέσχεν ἀφ' ἑτέρου καὶ προστατευτικὰ μέσα, κατὰ τῶν δυσμενῶν συνεπειῶν τῆς ὑπερκεφαλαιώσεως ταύτης. Ἡ κανονικὴ ἐπο-

μένως κατάστασις τῆς οἰκονομίας δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀνθῆσις, οὔτε ἡ ἀπραξία, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἡ κρίσις. Τὸ κανονικὸν τῆς ἐλευθέρως χρηματικῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, εἶναι ἡ διαδρομὴ αὐτῆς δι' ἐναλλασσομένων καταστάσεων.

Ἡ διαδρομὴ αὕτη ἔχει τὰς ἀσυμφόρους συνεπείας τῆς, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι — ἡ ἀδυναμία τῆς κεφαλαιοκρατικῆς συναλλακτικῆς οἰκονομίας — ἡ ὑπερπαραγωγή· ἔχει ὁμως καὶ τὰ πλεονεκτήματά τῆς. Ἄνευ τῶν ἐναλλαγῶν τούτων, δύσκολον θὰ ἐκεντᾶτο ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἀνωτέραν οἰκονομικὴν σκέψιν. Ἡ ἀνθῆσις παριστᾷ τὸ εὐχάριστον κίνητρον πρὸς τὴν πρόοδον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπραξία τὴν ἐφευρετικὴν μάστιγα τῆς ἀνάγκης. Ἡ ἀνθῆσις διακρίνεται τῆς ἀπραξίας, διὰ τῆς μεγάλῃς ἐντάσεως βλῶν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων εἰς τὴν παραγωγὴν, διὰ τῆς γενικῆς εὐεξίας, ἡ ὁποία μάλιστα δύναται νὰ ἀντικατοπτρισθῇ καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν γάμων καὶ γεννήσεων. Κατὰ τὴν ἀπραξίαν τοῦναντίον, ἀργεῖ μέρος τῶν παραγωγικῶν ἀνθρωπίνων καὶ ὕλικῶν δυνάμεων.

Παρὰ τὴν αὐξησιν ἀγαθῶν τῆς ἀμέσου καταναλώσεως κατὰ τὴν περιόδον τῆς ἀνθῆσεως, ἔχομεν κατ' αὐτὴν ὡσαύτως σπουδαίαν ἐπέκτασιν τῶν παραγωγικῶν κεφαλαίων καὶ τῶν προσδοφόνων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην διαφοράν, μεταξὺ τῆς ἀνθῆσεως καὶ τῆς ἀπραξίας, ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην, σπουδαῖαι ποσότητες ἀγαθῶν ἐμμέσων, ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ δὴ κάτω τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἐνῶ τοῦναντίον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθῆσεως, τὰ ἀναπαραγωγικὰ ταῦτα ἀγαθὰ παραμένουν διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ὡτως ἀλματωδῶς προάγονται κατὰ τὴν ἀνθῆσιν αἱ ἀναπαραγωγικαὶ ἀγαθῶν ἐγκαταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ μακρὸν χρόνον θὰ ἐξυπηρετοῦν τὴν οἰκονομίαν. Ἡ ἀνθῆσις βοήθει τοὺς κερδοσκοποὺς, εἰς τὸ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν πλήρως τὰς εὐμενεῖς οἰκονομικὰς συνθήκας καὶ νὰ ὑπερφαλαγγίσουν ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν συνειθισμένοι μὲ τὴν παλαιότεραν καὶ ἡρεμωτέραν ἐξέλιξιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, θὰ λάβουν δεδαίως χώραν καὶ ἀμφίβολοι καὶ ἐσφαλμέναι κερδοσκοπικαὶ ἐπενδύσεις, τὸ τοιοῦτον ὁμως ἀποτελεῖ τὴν σκιάν μόνον τοῦ φωτός. Αἱ φαντασιώδεις συλλήψεις περιέχουν ἐνῶτε πολλὰ χρήσιμα, τὰ ὁποῖα εἰς ἐποχὰς ἡσυχούς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιχειρηθοῦν. Μία τῶν σπουδαιωτέρων ἀνακαλύψεων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ τῶν σιδηροδρόμων, συνετελέσθη εἰς τοιαύτην ἐποχὴν κερδοσκοπικοῦ παροξυσμοῦ. Ἡ περαιτέρω δὲ ἐξάπλωσις αὐτῶν δὲν ὠφέλιετο εἰς λειτουργισμένους πάντοτε ὑπολογισμούς, ἀλλὰ καὶ εἰς πλάνας. (Ὁ ἱδρυταὶ τῶν δὲν ὑπῆρξαν ἀγαθοεργοὶ δημιουργοὶ, ἀλλὰ πολλάκις ἐγωπαθεῖς καὶ ἀλόγιστοι κερδοσκοποὶ. Αἱ ἡπειρωτικαὶ μικταί, ἱδρυτικαί, κερδοσκοπικαὶ κλπ. Τράπεζαι ἱδρύθησαν διὰ τῶν σφαλμάτων τῶν ἀδελφῶν Périer καὶ κατὰ τὴν κερδοσκοπικὴν ἐποχὴν τοῦ 1850-60. «Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ Ἱστορία τῆς πλάνης, δὲν συνεγράφησαν ἀκόμη, τοῦτο ὁμως δυνάμεθα ἤδη νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν εἶναι κάθε πλάνη μοι-

ῥαϊόν τι, οὔτε ζῆμα. Πολλὰ ἀφ' ὧσα πρὸς στιγμὴν ἐθεωρήθησαν ὡς σφάλματα, ἀπεδείχθησαν κατόπιν ὡς ὠθήσεις πρὸς μεγάλα ἔργα». Αἱ οὐτοπαὶ τῆς χθὲς διαμορφοῦνται εἰς πραγματικότητας τῆς σήμερον.

Ὅπως ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ πεδίου, μέγα μέρος σπουδαίων βελτιώσεων εἰς τὸν τρόπον τῆς διαδιώσεως τῶν ἐργατῶν, ἐπραγματοποιήθησαν κατ' ἐποχὰς ἀνθήσεων. Ἐπιχειρηματῖαι, ἀγωνιζόμενοι οἱ ἴδιοι τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κάμουν γενναίας παραχωρήσεις πρὸς τοὺς ἐργάτας. Ὡσαύτως ἐργάται διαγωνιζόμενοι πρὸς ἀλλήλους διὰ ἐργασίαν, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχουν βελτιώσεις μισθῶν καὶ περιοπὰς διαρκείας τῆς ἐργασίας. Κατὰ τὰς ἐποχὰς ἀνθήσεων, ἐπραγματοποιήθησαν πάντοτε αἱ βελτιώσεις τῶν συνθηκῶν τῆς ἐργασίας, παρ' ὅλην δὲ τὴν ἀδυσχερίαν τὴν ὁποίαν δυνατόν αὐταὶ νὸ ὑποστοῦν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς οἰκονομικῆς ὑφέσεως, ὅμως κάθε ἀνθήσις εὗρισκε τὴν ἐργατικὴν τάξιν ὑπὸ καλυτέρους ὁρους τῆς προηγουμένης αὐτῆς.

Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀπραξίας συμβάλλει ὡσαύτως εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον. Βεβαίως διὰ τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα εἶναι ἐποχὴ δυσχερῶν ἀγώνων καὶ φροντίδων, διὰ τὴν ὅλην ὅμως οἰκονομίαν, εἶναι ἐποχὴ προσαρμογῆς καὶ θεμελιώσεως. Κατ' αὐτὴν ἐκκαθαρίζονται τρόπον τινὰ αἱ τελευταῖαι ἀμφίβολοι συνέπειαι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνθήσεως καὶ τίθενται αἱ βάσεις διὰ τὴν μέλλουσαν πάλιν πρόοδον.

Πολλὰ ἐξοικονομοῦσαι ἐφευρέσεις καὶ ἂν λάβουν χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως, ὅμως ἐξαπλοῦνται καὶ ἐπιβάλλονται, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑφέσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως, ἡ ἐντατικὴ ζήτησις συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐργάζωνται καὶ ὀπισθοδρομικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑφέσεως. Ἐλλειψὶς ζήτησεως καὶ χαμηλαὶ τιμαί, ἀναζητοῦν τὰς τελειοτέρας καὶ οἰκονομικωτέρας ἐκμεταλλεύσεις. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀπραξίας ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν καὶ τοῦ τελευταίου ὁδολοῦ. Καὶ τοὺς φύσει ὀκνηροὺς τὴν σκέψιν καὶ καθυστερημένους ἐπιχειρηματίας, κεντᾷ πρὸς τὴν πρόοδον ἡ ἀνάγκη, ἐνῷ ὑποδοθητοὶ τοὺς ἰσχυροὺς τὴν θέλησιν, νὰ ἐκκαθαρίσουν διὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ πλήρως τὸ πεδίον. Καὶ ἴσως μὲν νὰ μὴ λαμβάνουν χώραν ὑψιπετεῖς ἐφευρέσεις, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ὑφέσεως, αἱ μικραὶ ὅμως καὶ λεπτολόγοι τελειοποιήσεις, ἐξικινδύνουν εἰς τὸ ὑπατόν αὐτῶν σημεῖον κατ' αὐτὴν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐπιδρᾷ ἐφ' ἡμῶν ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς. Φερόμεθα οὕτως εἰπεῖν κατ' αὐτὴν πρὸς ἀνωτέραν οἰκονομικὴν σκέψιν, ζητοῦμεν ἐν ἐπιγνώσει τὴν βελτίωσιν, ἐξαναγκάζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς πρὸς ροδιότερον μέλλον. Ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἀποκορυφοῦται εἰς τὴν προσφορωτέραν πρὸς τοῦτο ἐποχὴν, τὴν τῆς ἀνθήσεως, βάσιν ὅμως ἔχει τὴν πλούσιαν πνευματικὴν κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν ἐφεύρεν ἡ συναλλακτικὴ στασιμότης.

Οὕτως ἀποδεικνύονται αἱ ἐναλλαγαὶ αὐταὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ὡς ὁ μοχλὸς τῆς προόδου, ὡς τὸ ἰσχυρότερον μέσον, τὸ ὁποῖον ἐκδιάζει τὸν ἀνθρώπου πρὸς συστηματικὴν καὶ λελογισμένην οἰκονομικὴν σκέψιν καὶ δράσιν.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐναλλαγῶν τούτων, ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς διαθέσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, πρὸς οἰκονομικὴν ἐπικράτησιν, δὲν ἔχουν ἀκόμῃ τοιοσθῆ ἔσον ἐπρεπεν. Πάντως τοῦτο δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι νέος τύπος ψυχικοῦ καὶ νευρώδους οἰκονομικοῦ ἀνθρώπου προήχθη ἐντεῦθεν, ὃ ὁποῖος ὑπολογίζει διαρκῶς καὶ τὸ ἐλάχιστον πλεονέκτημα, ὃ ὅποιος ἀποφασίζει συντόμως καὶ ὃ ὁποῖος τύπος συνετέλεσεν εἰς τὴν ὁλὴν σημερινὴν νέαν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν καὶ ἰδίως εἰς δύο χαρακτηριστικά της: τὴν μεγάλην ἐκμετάλλευσιν καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ἀνάδοι ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Τὰ Συνδικάτα, Καρτέλλα καὶ Τράστ⁽²²⁾ εἶναι γεννήματα τῆς ἀνάγκης, τῆς ἐποχῆς τῆς δυσπραγίας. Ἄν δὲ περιουσιακαὶ διαφοραὶ, μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων, ὑποδύονται εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν σπουδαίότητά τινα διὰ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν, τότε αἱ οἰκονομικαὶ ἐναλλαγαὶ συνετέλεσαν ἐξόχως δι' αὐτάς. Διότι αἱ ἐναλλαγαὶ συντελοῦν ἐξόχως, εἰς τὸ νὰ σχηματίζονται ταχέως μεγάλαι περιουσίαι, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστρέφονται ὡσαύτως. Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις θὰ ἦσαν καταδικασμέναι νὰ παραμείνουν κἀσται, προκειμένης ἡσύχου οἰκονομικῆς διαδρομῆς, αἱ ἐναλλαγαὶ δὲ εἶναι καὶ ἐνταῦθα, ὃ ἐχθρὸς τῆς ἀκινήσιας καὶ τοῦ ἀμετατοπίστου. Ἡ διαδρομὴ τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν, ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἐποχὰς εἰς τὰς ὁποίας ἐπικρατεῖ ἡ οἰκονομικὴ γραμμὴ. Ἡ αὔξησις τοῦ πλούτου, δὲν δύναται νὰ εὕρῃ δραστηκιωτέρας μορφὰς ἐξελίξεως, καίτοι καὶ ἐνταῦθα ἐπέρχεται κορεσμός⁽²³⁾ ἢ καὶ νευρικὴ ἐξάντλησις. Ὅπως δὲ συμβαίνει τοῦτο μὲ τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα, οὕτω καὶ μὲ τοὺς λαοὺς. Ἰσως σὺν τῇ χρόνῳ τὰ οἰκονομικὰ ἐλατήρια παράσχουν τὴν θέσιν αὐτῶν εἰς ἄλλα: θρησκευτικὰ, καλλιτεχνικὰ κλπ. Πάντως αἱ οἰκονομικαὶ περίοδοι τῶν λαῶν, χειμάζονται ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν. Εἰς τὸν οἰκονομικὸν διαγωνισμόν οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι προηγοῦνται, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ἐναλλαγαὶ αὐταὶ τῶν οἰκονομικῶν καταστάσεων, ἐπομένως καὶ αἱ κρίσεις, παρουσιάζονται ὀξύτερον καὶ σαφέστερον. Οἱ μὴ ἀνεπτυγμένοι πλουτολογικῶς λαοί, δὲν ἐβίχθησαν ἀκόμῃ εἰς τὴν βαθμίδα ταύτην τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς συγ-

22. Lewinsohn R.: Trust et Cartels dans l'économie mondiale 1950. Brems H.: Cartels and Competition, Weltw. Archiv 1951 I. Hausmann Fr.: Der Antitrust Gedanke im Wirtschaftssystem 1950.

23. Μεγάλαι οἰκογένειαι ἐπιχειρηματιῶν, δὲν προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας τῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν, πέραν ὁρισμένων τινῶν γενεῶν· μετὰ ταῦτα τρέπονται αὐταὶ εἰς ἄλλα πεδία ἐπιστημονικὰ, καλλιτεχνικὰ, πολιτικῆς, διαδέχονται δὲ αὐτάς ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου ἄλλαι οἰκογένειαι.

κεντρώσεως τοῦ πλούτου. Μὲ τὴν σειράν των θὰ ἔλθουν καὶ οὗτοι, καθ' ἣν στιγμήν οἱ ὑπερβάντες τὴν βαθμίδα ταύτην, ἴσως δὲν θὰ ὑπολογίζουν πλέον ἐπὶ τοιαύτης ἀκαθέκτου ἐξελίξεως (*).

3. Προσπάθειαι συστηματικῆς κατατάξεως τῶν Κρίσεων

Αἱ κρίσεις ἐμφανίζονται ὑπὸ λίαν διαφόρους μορφάς, ἔκτασιν καὶ ἐλατήρια. Ἐχομεν κρίσεις ἀγροτικές, βιομηχανικές, ἐμπορικές, χρηματιστηριακὰς κλπ. καθὼς κρίσεις ἐκτεινομένας εἰς τμήμα, ἢ τμήματα μιᾶς οἰκονομίας, ἢ καὶ εἰς δλόκληρον τὴν ἐθνικὴν, ἢ παγκόσμιον οἰκονομίαν· ἔχομεν κρίσεις συνήθεις βραχυτέρας διαρκείας καὶ κρίσεις ἐκτάκτους μακροτέρας διαρκείας κλπ. Τὰ ἐλατήρια αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρίσκωνται εἰς διάφορα πεδία: τῆς παραγωγῆς, κυκλοφορίας (ἀγορὰ χρήματος ἢ χρεωγράφων) ἢ καὶ τῆς διανομῆς. Τέλος τὰ αἷτια αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἐνδογενῆ (ἐνδοδυναμικά), ἢ ἐξωγενῆ. Ἡ τοιαύτη ποικιλία, μορφῶν καὶ ἐλατηρίων, μαζὶ μὲ τὴν ἐκ τῆς χρονικῆς ἐξελίξεως μετατροπὴν τῆς οἰκονομίας, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ παρουσιάξῃ τελείαν ὁμοιότητα, σχεδὸν οὐδεμία κρίσις πρὸς τὴν ἄλλην, παρ' ὅλην τὴν περιοδικὴν ἐπαναληψὶν αὐτῶν.

Διὰ νὰ ἔχῃ τις ὅμως τοῦλάχιστον γενικὴν τινὰ εἰκόνα τῶν κρίσεων, κατεβλήθησαν πολλαὶ προσπάθειαι συστηματικῆς κατατάξεως αὐτῶν, καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸ εἶδος, ἢ τὰ αἰτιά των. Ἐκάστη τούτων ἐξετάζουσα τὰς κρίσεις ἀπὸ ἐνὸς ὀρισμένου κριτηρίου, προσπαθεῖ νὰ ἀναγάγῃ αὐτὰς εἰς σύστημά τι, τοῦ ὁποίου δεσπάζει τὸ κατὰ τὰ ἄνω, ὡς βάσις θεθὲν κριτήριον. Ὁ Menton Bouniatian ἀφορμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς τοπικότητος διακρίνει τὰ ἐξῆς εἴδη κρίσεων. I. γενικὰς οἰκονομικὰς κρίσεις καί, II. Εἰδικὰς οἰκονομικὰς κρίσεις. Αἱ Εἰδικαὶ οἰκονομικαὶ κρίσεις ὑποδιαιροῦνται πάλιν.

1. Εἰς κρίσεις κυκλοφοριακὰς (α. χρηματικὰς, β. πιστωτικὰς).
2. Εἰς κρίσεις ἐμπορικὰς (α. ἐμπορευμάτων, β. χρεωγράφων).
3. Εἰς κρίσεις παραγωγικὰς (α. βιομηχανικὰς, β. ἀγροτικὰς).

Ὁ Werner Sombart ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αἰτιώδους λόγου αὐτῶν διακρίνει:

I. Κρίσεις ἐκ προσωπικῶν αἰτίων. II. Κρίσεις ἐκ φυσικῶν αἰτίων. III. Κρίσεις ἐκ κοινωνικῶν αἰτίων. Τὰς τελευταίας ταύτας ὑποδιαιρεῖ πάλιν εἰς:

24. Καὶ ὁ Sombart († 1941), ὁ ὅποτος, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν συγχρόνων, ἢ καὶ γενικῶς τῶν ἀπὸ τοῦ Μάρξ οἰκονομολόγων, συνέλαβε καὶ ἐφιλοσόφησε τὸ ὅλον σύμπλεγμα τῶν κεφαλαιοκρατικῶν προβλημάτων, εἶναι τῆς γνώμης διὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικὰς χώρας, εὑρίσκειται εἰς τὸ τέρμα τῆς. Τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τοὺς φυσικοὺς λεγομένους λαοὺς. Σχετικὰς διαφωνίας δλ. εἰς Christian Eckert, Aussichten des Kapitalismus. (Weltw. Archiv τόμ. 29) 1929.

1. Κρίσεις ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.

2. Κρίσεις δημοσιονομικῆς.

3. Κρίσεις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Αἱ τελευταῖαι πάλιν ὑποδιαιροῦνται εἰς :

A) Ἀπλᾶς κρίσεις διαθέσεως προϊόντων.

B) Κεφαλαιακᾶς κρίσεις : α) πρωτογενεῖς κεφαλαιακᾶς. β) δευτερογενεῖς κεφαλαιακᾶς (αα) ἐμπορικᾶς (ββ) παραγωγικᾶς).

Ἡ Spiethoff ἐ συστηματοποίησε παλαιότεραν τοῦ διαίρεσιν, εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἐργασίαν τοῦ, ὡς ἑξῆς :

Τὴν Κρίσιν ὀρῖζει οὗτος, ὡς τὸ βραχὺ ἐκαίνο χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὅποτον ὑπὸ ἐκδηλώσεις αἰφνιδιαστικᾶς καὶ ἀποτόμου, κρίνεται ἡ μεταστροφὴ νοσηρᾶς τινὸς οἰκονομικῆς καταστάσεως. Ἡ νοσηρὰ κατὰστασις, διαμορφοῦται διὰ τῆς κερδοσκοπικῆς ὑπερεντάσεως τῆς πίστεως, αἱ δὲ ἀπότομοι ἐκδηλώσεις εἶναι ἡ διακοπὴ καθὲ πίστεως καὶ αἱ ἀναστολαὶ πληρωμῶν καὶ πτωχεύσεις. Τὰ τελευταῖα ταῦτα γεγονότα, ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς ὑπὸ στενωτέραν ἔννοίαν πιστωτικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία συνεκρήγνυται πάντοτε, μετὰ τῶν ἄλλων μορφῶν τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων. Πᾶσαι αἱ κατωτέρω μνημονευθῆσόμεναι κρίσεις, ὁὖν εἶναι νοηταὶ ἄνευ πιστωτικῆς κρίσεως, καθὼς καὶ αὕτη πάντοτε συνδέεται μετὰ μιᾶς ταύλαχιστον ἐξ αὐτῶν. Αἱ τοιαῦται κρίσεις εἶναι κρίσεις κερδοσκοπικαί, μὲ κύριον περιεχόμενον τὴν διαμόρφωσιν τῶν τιμῶν. Αὗται ὑποδιαιροῦνται εἰς κρίσεις χρηματιστηριακᾶς (χρηματογράφων) καὶ εἰς κρίσεις ἐμπορικᾶς. Ἄλλου εἶδους κρίσεις ἔχομεν τὰς ἰδρυτικᾶς. Κύριον περιεχόμενον τούτων εἶναι, ἡ ἐπὶ ἐσφαλμένων χρηματοδοτικῶν καὶ παραγωγικῶν δεδομένων, ἴδρυσις νέων ἐπιχειρήσεων. Τέλος τρίτον εἶδος κρίσεων ἔχομεν τὰς κεφαλαιακᾶς. Ἐνταῦθα ἡ κερδοσκοπία ὑπερτιμᾷ, τὰ ὑπάρχοντα εἰς μίαν οἰκονομίαν διαθέσιμα κεφάλαια καὶ ἀπεκδύεται εἰς παρατόλμους νέας ἐκδόσεις καὶ ἐπεκτάσεις ἐκμεταλλεύσεων.

Ἡ Röpke⁽¹⁾ διήρесе τὴν ὅλην συγκυριακὴν ἐξέλιξιν (Konjunktur) ἐπὶ τῇ βάσει τριῶν ἀπόψεων ἐκτάσεως, διαρκείας, αἰτίων. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκτάσεως, ἔχομεν ὀλικᾶς ἢ μερικᾶς συγκυρίας· ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαρκείας, βραχυκυμάντους συγκυρίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αἰτίων συγκυρίας ἐξ ἐξωγενῶν ἢ ἐξ ἐνδογενῶν αἰτίων.

Νεωτέρα τις ἔκθεσις⁽²⁾ τέλος, τῶν περὶ κρίσεων θεωριῶν, ἀπὸ νεορωμαντι-

1. Die Konjunktur 1922, σελ. 16.

2. Walter Heinrich, Grundlagen einer universalistischen Krisenlehre 1928. Ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη οὐκ ἀνυπόσταται, ὅτι διὰ τῆς ὀργανικῆς αὐτῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀντιλήψεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς (A. Müller), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μηχανοφυσικὴν κλασσι-

κῶν (οὐνιδερσαλιστικῶν) ἀντιλήψεων ἐπηρεαζομένη, ἀνάγει αὐτάς εἰς αἰτία δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς, αἰτία χρηματικά καὶ αἰτία φυσικά ἢ ψυχολογικά.

Κατὰ ταῦτα αἱ ἀντιλήψεις τῶν κλασσικῶν, τῶν ἐδαφομεταρρυθμιστῶν κλπ. ὑπάρχονταί εἰς τὰς θεωρίας περὶ δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς, αἱ ἀντιλήψεις τῆς σχολῆς τῆς κυκλοφοριακῆς ἀρχῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἄλλων (Mises, Hahn, Budge) ὑπάρχονταί εἰς τὰς χρηματικὰς περὶ κρίσεων θεωρίας, αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Jevons, Juglar, Hexter (*), Spiethoff, Schumpeter, Röpke κλπ. εἰς τὰς ἐκ φυσικῶν, δημογραφικῶν, ἢ ψυχολογικῶν αἰτίων.

II. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ. Η ΑΝΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

4. Ὁλοκληρωτικὴ ἔρευνα τῆς οἰκονομικῆς ἀνελίξεως.

Ἡ παλαιότερα περὶ κρίσεων διδασκαλία, ἡσχολεῖτο κυρίως, εἴτε μὲ τὸ ποσοτικὸν ἡρώρημα, εἴτε μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὑπερπαραγωγῆς, ἢ ὀρθότερον τῆς δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς κλπ. (βλ. ἄνωτ. § 2), δὲν ἐπρόσεχε δὲ εἰς τὰ προηγηθέντα τῆς δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς αἰτία, δὲν ἔρευνα ἐπομένως ὁλόκληρον τὴν οἰκονομικὴν διαδικασίαν τῆς ἀνελίξεως. Ἡ περὶ κρίσεων συζήτησις αὕτη, ἤρχισε ζωηρῶς μετὰ τὴν προσπαθειὰν τοῦ Say, νὰ συνδέσῃ τὸ φαινόμενον, τῆς κατ' αὐτὸν τὸ πολὺ προσκαίρου δυσαναλογίας τῆς παραγωγῆς, μὲ τὴν ἀνάλυσιν τῆς λειτουργίας τῆς ἀγορᾶς, διὰ τῆς περὶ ἐμπορικῶν πόρων θεωρίας του (*). Ὁ Marx ἐπεχείρησε βραδύτερον νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τῶν κρίσεων, ὀρμηθεὶς ἀπὸ τὴν περὶ ἀξίας διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἐπρόσεξε δὲ μέχρι σημείου τινὸς τὴν ὅλην κυκλοφορίαν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Ὡσαύτως ὁ John Mills καὶ ὁ Jevons μᾶς ἔδωσαν νύξεις τινὰς ὁλοκληρωτικῆς συλλήψεως τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας. Οὕτως ἤρχισε νὰ κατανοῇται, ὅτι ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τῶν κρίσεων, ἐμπεριείχετο εἰς

κὴν, συντέλεσεν εἰς τὴν διαλεύκασιν τῶν αἰτίων τῶν κρίσεων. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τοῦ λεγομένου ἀνθρώπινου ἰσοζυγίου εἰς τὴν οἰκονομίαν. Βλ. O. Weinberger, Konjunktur und Krisen eis Staatslexikon* 1928.

3 Ὁ M. B. Hexter εἰς τὸ ἔργον του Social Consequence of Bussiness Cycles 1925, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν (γεννήσεις, θάνατοι νεογεννητῶν, θνησιμότης, γάμοι, διαζύγια κλπ.) τῆς πόλεως Βοστώνης κατὰ τὰ ἔτη 1900-1921, προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρῃ αἰτιώδη συνάφειαν μεταξὺ τῶν διακυμάνσεων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ τῶν διακυμάνσεων τῶν δημογραφικῶν ἐκδηλώσεων. Βλ. F. Zizek, Eine neue Krisentheorie auf statistischer Grundlage. (Jahrbücher für N. und St. τόμ. 125) 1927.

1. Ernest Teilhac, L'œuvre économique de Jean Baptist Say 1927.

γενικωτέραν διδασκαλίαν, ή όποία ώφειλε νά έρμηνεύση αίτιωδώς τήν όλην διαδρομήν τής οικονομικής ζωής και νά αναλύση τά καθ' έκαστον τμήματα αυτής, εις τήν αιτιοκρατούμένην διαδρομήν των. 'Η επίγνωσις των περιπλόκων άλληλεξαρτήσεων, ή ανάλυσις και έρευνα των αίτιων αυτών, προϋπέθετε συλλογήν γεγονότων, επί τη βάσει καθωρισμένου σχεδίου και μεγάλου καταμερισμού εργασίας. Αί τοιαύται έρευναι όμως και τó δι' αυτές απαιτούμενον έπιστημονικόν ύλικόν δέν ύπήρχον, τοίτου δέ ένεκα και αί εις αυτό τó τμήμα τής οικονομικής εξέλιξεως, τήν κρίσιν, αναφερόμεναι άρκεται εργασίαι έπαρουσίαζαν μάλλον αληθοφανή, παρά πραγματικά έξαγόμενα. Θεωρία Κρίσεων, κατά τόν Bóhm - Bawerk (1851 - 1914) (*), δέν δύναται νά στηριχθί ουδέποτε εις έρευναν χωριστοϋ τινος τμήματος των κοινωνικοοικονομικών φαινομένων, άν θέλη νά μη είναι διλετταντισμός. Αύτη όφείλει νά άποτελέση τó τελευταίον ή προτελευταίον κεφάλαιον, συγγραφέντος ή άγράφου κοινωνικοοικονομικού συστήματος, τόν ώριμον καρπόν τής έπγνώσεως, συναπασών των κοινωνικοοικονομικών λειτουργιών και τής άλληλεπιδρωμένης συνεξαρτήσεώς των. 'Ο προσανανολισμός πρòς τοιαύτην συνθετικήν όλοκληρωτικήν σύλληψιν, είναι τó sine qua non τής εξηγήσεως των κρίσεων, διότι δέν δύναται νά έρμηνεύθί τμήμά τι όλου τινός, άνευ συσχετίσεώς του πρòς τó όλον τοϋτο. Δέν ξεετάζεται λοιπόν μεμονωμένως πλέον, έν οίονδήποτε στοιχείον άγοράς (τιμή, άγοραστική δύναμις, κυκλοφορούνσα ποσότης χρήματος), άλλά ή σχέσις πλείστων όσων έκδηλώσεων αυτής (σχέσις βιομηχανικών και άγροτικών προϊόντων, παραγωγικών και καταναλωτικών αγαθών, χονδρικών και λιανικών τιμών, σχέσις ποσότητος και τιμών εις μίαν σφαίραν παραγωγής, σχέσεις όριζοντίως και καθέτως συνδεομένων άγορών, σχέσεις άγοράς κεφαλαίων και παραγωγής μέσων αναπαραγωγικών αγαθών, σχέσις βραχυπροθέσμων και μακροπροθέσμων πιστώσεων, μετοχών και έθνικών χρεωγράφων, μισθοϋ και κέρδους). 'Όταν δέ τέλος ή άμερικανική στατιστική έμπειρική έρευνα, έφθισεν εις τó λίαν εύχάριστον σημείον, ώστε δια τής έρείνης των στατιστικών σειρών, των ως άνω και άλλων έκδηλώσεων, νά καταλήξη εις τήν κατάρτισιν των οικονομικών βαρομέτρων, τότε πλέον έθεωρήθη γεγονός ή άποτελεσματική σύνδεσιν θεωρίας και πράξεως, δια τήν όποίαν από γενεών πολλών είχεν εργασθί ή οικονομική έρευνα.

Τήν συνδετικήν γέφυραν των παλαιότερων τμηματικών πρòς τās νεωτέρας όλοκληρωτικές έρεύνas έπετέλεσε τó έργον τοϋ στατιστικού Clément

2. Capital und Capitalzins I - II 1884 3 έκδ. 1909 Gesammelte Schriften ed. Weiss F. 2, Bde 1924)26. Περί κρίσεων όμως δέν ήσχολήθη οϋτος ειδικώς.

Juglar (1819-1905) (*). Τοῦτο παρ' ὅλον τὸν πρακτικὸν μᾶλλον ἢ θεωρητικὸν χαρακτήρα του καὶ τὴν σκοτεινὴν διατύπωσίν του (*), ἐνεωτέρωσε κατὰ τοῦτο: ὅτι διέκρινε σαφῶς τὰς φάσεις τῆς Εὐημερίας, Κρίσεως καὶ Ἐκκαθαρίσεως (*Période prospère,—de Crise,—de Liquidation*) (ιδίως τὰς δύο τελευταίας), ἡρείνησε τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας εἰς περίοδον αἰῶνος, καὶ τέλος κατέδειξε κυριαρχούμενον οἰκονομικῶς τὸν αἰῶνα, ἀπὸ τὴν νομοτελῇ ταύτην κυκλοφορίαν. «*Le développement régulier de la richesse des nations, n'a pas lieu sans douleur et sans résistance. Dans les crises toute s'arrête pour un temps; le corps social paraît paralysée; mais c'est n'est qu'une torpeur passagère, prélude de plus belles destinées, en un mot, c'est une liquidation générale*»... Les crises comme les maladies, paraissent une des conditions de l'existence des sociétés, où le commerce et l'industrie domient. On peut les prévoir, les adoucir, s'en préserver jusqu'à un certain point, faciliter la reprise des affaires; mais les supprimer c'est ce qui jusqu'ici, malgré les combinaisons les plus diverces, n'a été donné à pernonne. Proposer un remède à notre tour, quant nous reconaissions le peu d'efficacité de ceux des autres, n'était pas possible, d'autant que leur évolution naturelle rétablit l'équilibre et prépare un sol ferme, sur lequel on peut s'appuyer sans crainte pour parcourir un nouvelle période». Οὕτως ὁ Juglar μετετόπισε τὸ πρόβλημα, ἀπὸ τὴν ἔρευναν τῆς κρίσεως, εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ὅλης συγκυρίας. Διὰ τὴν δηλαδὴ δὲν προχωρεῖ ἡ γραμμὴ τῆς ἐξελίξεως σταθερῶς, ἀλλὰ μὲ ἀναδρομὰς, οὕτως ὥστε ἐκάστην εὐημερίαν νὰ ἀκολουθῇ περιόδός τις ἐκκαθαρίσεως, μετὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ὁποίας φερόμεθα πάλιν πρὸς νέαν περίοδον εὐτυχίας (*).

3. Adolf Löwe, Wie ist Konjunkturtheorie überhaupt möglich? Weltwirt. Archiv τόμ. 24|1926.

4. Des crises commerciales et de leur retour périodique en France, en Angleterre et aux États-Unis. Πρώτη ἐκδοσις 1860, δευτέρα 1889. (Mémoire couronné par l'Institut).

5. Ὁ Spiethhoff χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς ἐπίγονον τοῦ Tooke, ὅχι δὲ τῶν φιλοσόφων οἰκονομολόγων Sismondi, Μάλθου, Say, Μάρξ. Κριτικὸν σημεῖωμα τῶν παλαιότερων περὶ κρίσεων ἔργων καὶ ἱστοριῶν εὕρισκε τις εἰς Sombart (Der moderne Kapitalismus II 1 (1922) σελ. 213. Οὗτος ἀποδίδει μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὰ ἔργα τῶν ἐκάστοτε ἐποχῶν (τὰ γραφέντα δηλαδὴ συγχρόνως μὲ τὰς κρίσεις), παρὰ εἰς τὴν κατόπιν ἐπακολουθοῦσαν ἱστορικὴν οἰκονομικὴν φιλολογίαν. Βλ. ὡσαύτως καὶ G. Schmöller, Grundriss II² (1923) σελ. 531 ἑξῆς, ὅπου ἀκόμη πολυπληθεστέρα βιβλιογραφία.

6. Πρβλ. καὶ τὰ Ἀριστοτελικά: «Φασὶ γὰρ κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα πρά-

Ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα φιλολογία (Max Wirth), μέχρι καὶ τοῦ Bergmann (1), δὲν συνέλαβε περαιτέρω θεωρητικῶς τὸ πρόβλημα. Ἐδέησε νὰ παρέλθῃ πλέον τῆς μιᾶς γενεᾶς, διὰ νὰ γεννηθῇ ἡ ὀργανικὴ περὶ κρίσεων διδασκαλία, ὡς τὴν ἐχαρκτηρίσεν ὁ Herkner. Ὡς κλασσικαὶ ἐν προκειμένῳ θεωροῦνται αἱ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνός μας σχετικαὶ ἔρευναι (*) τοῦ Spiethoff, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς περὶ ἐναλλασσομένων καταστάσεων (Wechselagen) διδασκαλίας του ἀνεξαρτήτως τῆς εἰδικωτέρας ἀντιλήψεως αὐτοῦ, περὶ τῆς στενῆς συμπτωματικῆς σχέσεως γενικῶς τῶν ἐναλλαγῶν μετὰ τῆς παραγωγῆς τοῦ σιδήρου, συνεσχέτισεν αἰτιωδῶς τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς ἐξελίξεως καὶ προσόδου τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας. Ὁ Spiethoff ἠρμήνευσεν ὅλας τὰς οἰκονομικὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἐναλλαγῶν (*) τοιούτων, ὡς ἰσχυρότερον (§ 2) λεπτομερῶς εἶδομεν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀγαθῶν. Οὕτως ἐξελιχθήμεν ἀπὸ τῆς, ἐπὶ τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων στηριζομένης κλασσικῆς θεωρήσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, πρὸς ἀντίληψιν τῆς δυναμικότητος τοῦ οἰκονομικοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον δὲν διακρίνεται διὰ τοιαύτας στατικὰς ἰσορροπιστικὰς τάσεις. Τὴν αἰτιώδη συνάφειαν τῶν κινήσεων τούτων, προσπαθοῦμεν νῦν νὰ συλλάβωμεν συμπτωματικῶς, δι' ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβε-

γματα, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κινήσιν ἐχόντων φυσικὴν καὶ γένεσιν καὶ φθοράν». (Φυσικῆς ἀκροάσεως Δ. 223β 24). «Κύκλῳ φαρμέν περιηλυθέναι τὴν γένεσιν διὰ τὸ πάλιν ἀνακάμπτειν» (Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς Β. 10337α 5). «Ὡς περ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐκάστου τῶν ἀστρῶν φορὰ κύκλος τις ἐστὶ, τί κωλύει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν φθαρτῶν τοιαύτην εἶναι, ὥστε πάλιν ταῦτα γίνεσθαι καὶ φθεῖρεσθαι; καθάπερ καὶ φασὶ κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα». (Προβλημάτων ιε 3, 916α 24.)

7. E. v. Bergmann, Geschichte der nationalökonomischen Krisentheorien 1895. Τὸ ἔργον τοῦ Paul Zimmermann, Das Krisenproblem in der neueren nationalökonomischen Literatur. Halberstadt 1927, παριστᾷ συνέχειάν τινα τοῦ προμνησθέντος ἔργου τοῦ Bergmann.

8. Τελειωτικὴν ἐπεξεργασίαν ἔσχον αὐταὶ εἰς τὸ περὶ κρίσεων ἄρθρον αὐτοῦ εἰς τὸ H. d. St⁴. (1925), ὅπου καὶ αἱ παλαιότεραι σχετικαὶ ἐργασίαι του. Εἰς τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῶν αἰτίων τῶν κρίσεων ἀκολουθεῖ ὁ Spiethoff τὴν παλαιότεραν διάκρισιν τοῦ Bergmann, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὔτε νεώτερα τις ἔρευνα τοῦ Walter Heinrich βλ. ἀν. § 3 σημ. 2 δὲν ἠδυνήθη πολὺ νὰ ἀπομακρυνθῇ.

9. Αἱ κατὰ τὸ Spiethoff ἐναλλαγαὶ εἶναι Stockung - Aufschwung - Krise ὑποδιαιρούμεναι εἰς 6 βαθμίδας (βλ. καὶ ἀνωτ. § 2). Κατὰ τὸ τέως Γερμανικόν Ἰνστιτούτον ἐρεῦνης τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν, ἔχομεν 4 φάσεις: Depression - Aufschwung - Hochspannung - Krisis: Τὸ Ἰνστιτούτον Harvard διακρίνει: Depression - Recovery - Business-Prosperity - Financial Strain - Industrial Crisis. Ἡ ποικιλία αὐτῆς τῶν διαιρέσεων, στηρίζεται ἐπὶ τῶν περισσοτέρων ἢ ὀλιγωτέρων ὑποδιαιρέσεων αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τὰς καθ' ἑκάστον κυριώδεις φάσεις διαδρομῆς τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας.

στέρων, πληρεστέρων καὶ καταλληλοτέρων στατιστικῶν δεδομένων, ἐπιστημονικῶς διατεταγμένων. Μεγάλην ὠθησιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην ἔδωσαν καὶ αἱ πρωτοτύπως ἐν προκειμένῳ, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀφαντάστους δι' εὐρωπαϊκὰς ἀντιλήψεις δαπάνας — διεξαχθεῖσαι στατιστικαὶ ἀμερικανικαὶ ἐργασίαι, περὶ ὧν κατωτέρω θὰ γίνῃ λόγος.

Οὕτω τὸ συγκυριακὸν πρόβλημα ἀνελλίσσεται, εἰς τὴν νομοτελῇ συσχετίζουσιν πάντων τῶν ποσοτικῶς καθοριζομένων συντελεστῶν, τῆς ἐκάστοτε καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀλλεπάλληλον ἀκολουθίαν τῶν φάσεων τῆς ἀγορᾶς. Διακρίνομεν λοιπὸν πλεόν σαφῶς, πόσον συμπίπτει τὸ πρόβλημα τοῦτο, μετὰ τοῦ προβλήματος τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν⁽¹⁾.

5. Ἡ «διακύμανσις» ἢ «ἐναλλαγὰς» τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Ἡ ἀνάλυσις ὁλοκλήρου τῆς διαδρομῆς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς παρουσιάζει κυματοειδῆ κίνησιν (Wellenbewegung)⁽¹⁾. Ἡ κίνησις αὕτη προέρχεται

10. Πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς κυκλοφορίας, ὡς τοιαύτης, ἐστράφη ἐνωρίτατα ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστῆμη διὰ τοῦ Tableau économique τοῦ Quesnay, ἵνα δυνηθῇ νὰ διαγνώσῃ τὴν ὅλην διαδιδασίαν τῆς οἰκονομίας· ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα περὶ τῆς θεωρίας τῶν κλασσικῶν, τοῦ Say ἡ διδασκαλία περὶ τῶν ἐμπορικῶν πόρων, ἡ ἀνάλυσις τῆς διαδικασίας τῆς κυκλοφορίας τοῦ Μάρξ, ἡ διάκρισις μεταξὺ στατικῆς καὶ δυναμικῆς τοῦ Mill, καθὼς καὶ ἡ περὶ ὀριακῆς ἀξίας διδασκαλία τῆς αὐστριακῆς σχολῆς, πάντα ταῦτα ἀπεσκόπουσαν εἰς τὸ νὰ διαγνώσουν τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς κυκλοφορίας, ἔστω καὶ ὡς ὅρους μόνον ἰσορροπιστικῶν τάσεων. Βλ. Ad. Löve. Wie ist Konjunkturtheorie überhaupt möglich? (Weltw. Archiv. τόμ. 24) 1926.

1. J. Schumpeter, (1883 - 1950) Die Wellenbewegung des Wirtschaftslebens (Archiv für Sozialwissenschaft & Sozialpolitik τόμ. 39). 1915· Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung 1912· Business Cycles 2 Vols 1939· Capitalisme, Socialism and Democracy 3 ἐκδ. 1950 καὶ Γερμαν. μετάφρ. 1946. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔχομεν μεταφρασμένον ἀνεπιτυχῶς τὸ ἔργον τοῦ Epochen der Dogmen — und Methodengeschichte — Ἱστορία τῶν οἰκονομικῶν δογμάτων καὶ μεθόδων ἀ. ἔ. (ἐκδότης Α. Παπαζήσης). Βλ. Beckerath H. v.: Joseph Schumpeter as a Sociologist, Schneider E.: J. Schumpeter — der Theoretiker, Wright D.: Schumpeter und Keynes Weltw. Archiv 1950. Ὁ Schumpeter μᾶς ἐνεφάνισε μίαν θεωρητικὴν κατανόησιν τοῦ συγκυριακοῦ κύκλου, ὡς φυσικὴν, μάλιστα ἀπαραίτητον ἐκδηλώσιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος. Κάθε συγκυριακὸς κύκλος, ἀφίνει ἓνα καθαρὸν πλεόνασμα εἰς εἰσόδημα, ποσότητα παραγωγῆς, ἀριθμὸν ἐργαζομένων. Τοῦτο πιστοποιεῖται ἀπὸ τὴν περιόδον, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν ἐκατονταετηρίδα, ἡ ὁποία ἐμεσολάβησε μετὰ τῶν Ναπολεοντείων πολέμων καὶ τοῦ πρώτου παγκοσμίου. Αὐτὸ ὡδήγησε καὶ τὸν θεωρητικὸν Schumpeter καὶ τὸν ἱστορικὸν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ Sombart εἰς αἰσιόδοξον ἐρμηνείαν, τῶν συγκυριακῶν ἐκδηλώσεων ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων μορφῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας πραγματοποιεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας. Αἱ συγκυρίαι διαπιστώνονται ὡς τὰ αἷτια, πλείστον ὧων πειραματισμῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως καὶ ὡς ἡ σκληρὰ λυθία λίθος ἀντοχῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑφέσεως. Heimann E.: Geschichte der volksw. Lehrmeinungen 1949 σελ. 253.

ἀπὸ τὴν ἀστάθειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος καθημερινῶς παρουσιάζεται κατὰ βούλησιν παραγωγὸς ἢ καταναλωτὴς καὶ ἀπὸ τὴν ἀβεβαιότητα τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Οὕτω λαμβάνει χώραν διαρκὴς ἐναλλαγὴ τῶν ἀναγκῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ὅμως δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν εὐχερέστερον ἴσως, ἀπὸ τὴν παρουσιαζομένην εἰς αὐτὴν ρυθιμοτέλειαν, παρὰ ἀπὸ τὴν ἄνω ἀστάθειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀβεβαιότητα τῆς φύσεως. Ἡ ρυθιμοτέλεια αὕτη παρουσιάζεται — παρὰ τὴν ἀναλόγως τῆς διαθέσεως ἐκάστου διαμόρφωσιν τῆς καταναλώσεως — ἀπὸ τὰς ὁμοίας ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, ἀπὸ τὰς λοιπὰς συνήθεις ἀνάγκας τοῦ πολιτισμοῦ· ἢ ἐκ πείρας βεβαιουμένην συμμετρίαν αὕτη, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν παντὸς οἰκονομικοῦ ὑπολογισμοῦ. Οὕτως ὑπολογίζεται περίπου ἡ προσφορὰ πρὸς τὴν ζήτησιν, ἡ παραγωγὴ πρὸς τὴν κατανάλωσιν, ἡ ἀπασχόλησις τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἡ ὁποία καὶ αὕτη δὲν ἀλλάσσει σπουδαίως ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Ἀποκαθίσταται λοιπὸν προσαρμογὴ τις, τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς πρὸς τὰς ἀνάγκας, καθόσον δὲ λαμβάνει χώραν ἀπόκλισις τις τῆς προσαρμογῆς ταύτης (πόλεμοι, κοινωνικοὶ ἀγῶνες, φυσικαὶ καταστροφαί, θεομηνίαι) ἔχομεν μικρὰς ἢ μεγαλυτέρας διαταραχάς, καθὼς τοῦναντίον καθόσον παρουσιάζονται εὐτυχῇ γεγονότα (ἐφευρέσεις, πλούσιαι συγκομιδαί), ὑποβοηθεῖται καὶ ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ κατανάλωσις. Οὕτως εὐρισκόμεθα ὑπὸ διαρκὴ ἐναλλαγὴν τῆς ὁποίας τὰ στάδια ἐξακριβωθῆσαν διαφοροτρόπως: ὡς ἀνοδος καὶ κάθοδος, ὡς ἀνθήσις καὶ χαλάρωσις, ὡς εὐημερία καὶ δυσπραγία, ὡς ἔντασις καὶ ὑφεσις, ἢ ὅπως ἄλλως παρομοίως.

Ἡ κίνησις αὕτη θὰ εἶναι τόσον καθαρωτέρα καὶ ἀγνωτέρα, καθόσον πληρέστερον δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν τὰ κυριώδη χαρακτηριστικὰ αὐτῆς, ἀποχωρισμένα καὶ μεμονωμένα ἀπὸ ἄλλας τυχαίως παρεμπιπτούσας καὶ διαταραττούσας ἐπιρροάς. Αἱ ὑφέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπακολουθοῦν περιοδικῶς τὰς ἀνθήσεις, καὶ τῶν ὁποίων προηγεῖται συχνάκις, ὅχι ὅμως ἀναγκαστικῶς κρίσις, λαμβάνουν χώραν συνήθως εἰς διάστημα 7-9 ἐτῶν^(*). Αἱ ὑφέσεις αὗται

2. Ὁ Spiethoff ἀναφέρει γενικώτερον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1822-1913 διεκυμάνθη ἡ διάρχεια τῶν οἰκονομικῶν τούτων κύκλων μεταξὺ 7 καὶ 11 ἐτῶν. Μεταπολεμικῶς (1914/18) ὅμως αἱ ἡγούμεναι κεφαλαιοκρατικαὶ χώραι, παρουσιάζουν οἰκονομικὰς ἐναλλαγὰς (ἀνθήσιν καὶ ἀπραξίαν) πολὺ μικροτέρας διαρκείας. Ὁ οἰκονομικὸς κύκλος κινεῖται μεσοπολεμικῶς πολὺ ταχύτερον ἢ κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν. Ὡσαύτως παρατηροῦμεν διακυμάνσεις καὶ διαφορὰς μεταξὺ ἀνθήσεως καὶ ἀπραξίας, τὰς ὁποίας οὐτε αὗται αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν ἐγνώριζον μέχρι σήμερον. Εἰδικώτερον δὲ διὰ τὴν Γερμανίαν ἀναφέρει ὅτι, ἢ διὰ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ τῶν συνθηκῶν του εἰρήνης διαταραχθεῖσα οἰκονομία της, χειμάζεται ἔτι περισσότερον καὶ δὴ ἐκ γεγονότων προερχομένων μᾶλλον ἴσως ἐξ ἐξωτερικῶν αἰτίων, παρὰ ἀπὸ τοῦ

έξηγήθησαν, ως διαδικασίαι άφομοιώσεως, προσαρμογής τής οικονομίας, πρὸς τὰ πραγματοποιηθέντα νέα έπιτεύγματα τής προηγηθείσης έποχής τής άνθήςσεως. Οί νεωτερισμοί οὗτοι μετατρέπουν τὰ δεδομένα τών οικονομικῶν σχεδίων όλων τών οικονομικῶν μονάδων καί είναι άνάγκη γενικωτέρας τινὸς διαδικασίας άναπροσαρμογής. Αί άφομοιώσεις αὗται δέν λαμβάνουν χώραν ήσυχως, διότι παρουσιάζονται τὰ νέα ταῦτα έπιτεύγματα (νεωτερισμοί, νέα ιδρύσεις, νέα μέθοδοι παραγωγής, έξεύσεις νέων άγορῶν) συγχρόνως, ὥστε ή δι' αὐτῶν έπερχομένη διαταραχή τής συνήθους οικονομικῆς λειτουργίας, νά είναι μεγάλη καί ή προσαρμογή πρὸς αὐτὰ νά έμφανίζεται διά έντόνου καί προφανοῦς άναχωνεύσεως. Τὸ σύστημα τής οικονομικῆς ίσορροπίας άνατρέπεται διά δυναμικοῦ συντελεστοῦ.

Ἡ όμαδική καί όρημητική έμφάνιςις τών νεωτερισμῶν τούτων, οί όποιοί άποτελοῦν τὸν πυρῆνα τής οικονομικῆς προόδου, έχει άφορμήν τήν διάφορον ικανότητα τών οικονομικῶν ύποκειμένων, εἰς τὸ νά διαισθανθοῦν καί πραγματοποιήσουν αὐτούς. Οί έμπνευσμένοι έπιχειρηματῆαι (*) είναι φυσικῶς ελάχιστοι, οί δέ πολλοί άναμένουν τὸ παράδειγμά των διά νά μιμηθοῦν αὐτὸ σωρηδὸν κατόπιν.

Τὸ γεγονός τούτο δέν είναι δυνατόν νά μείνη άπαράτρητον άπὸ τὸν έρευνητήν, διότι άφορᾷ έσώτατα, τήν τακτικῶς παρουσιαζομένην έναλλαγήν τής άνθήςσεως καί ύφέσεως. Εἰς τήν έρευναν ταύτην, ήρχιζον οί πλείστοι άπὸ τὰ περισσότερον όφθαλμοφανῆ γεγονότα, τὰ εξαίφνης παρουσιαζόμενα, άπὸ τοὺς πανικούς, τὰς πτωχεύσεις, τὰς ζημίας τής κρίσεως. Ἡ βαθύτερα έρευνα άπέδειξεν, ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα ήσαν ή φυσική, άν ὄχι άναγκαστική, μορφή μιᾶς γενικωτέρας εξέλιξεως, εἰς τήν ολοκληρωτικήν παρατήρησιν καί έρευναν τής όποιας, ύπεκρύπτετο ή λύσις τοῦ προβλήματος.

Εἰς τὸν Clément Juglar όφείλεται ή έπίγνωσις αὕτη. Ὁ μόνος λόγος τής ύφέσεως, είναι ή άνθησις. Κατὰ τήν πείραν δέ ή δύναμις καί ή έκτασις τής καθόδου, έξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος άπὸ τήν διαδρομήν τής άνόδου. Ἄν δέ τοιουτοτρόπως έπροχώρησεν εἰς βάθος ή θεωρία τών κρίσεων, εἰς πλάτος ὅμως περιωρίσθη, διότι παρεμερίσθησαν ὅλα τὰ τυχηρά φαινόμενα

κέντρον τής βαρύτητος τών οικονομικῶν έναλλαγῶν τής χώρας. (Βλ. Wirtschaftsdienst, άριθμός 1 τοῦ 1926. Τὸ περιοδικόν τούτο εἶχεν άναλάβει νά δημοσιεύη συγκυριακὰς παρατηρήσεις, έπι τῇ βάσει τών ὑπὸ τοῦ Spiethoff καθορισθέντων ὡς χαρακτηριστικῶν γεγονότων).

3. Ἐπιχειρηματίας ένταῦθα δέν νοεῖται, ὁ κοινός καί κατὰ παράδοσιν παρασκευαστῆς τών συνήθων. άγαθῶν διά τήν κατανάλωσιν, ἀλλὰ τὸ άνήσουν εκείνο πνεῦμα, τὸ μηχανευόμενον νέα προϊόντα, τὸ έφευρίσκον νέας μεθόδους παραγωγής, τὸ σχεδιάζον νέας βιομηχανίας.

(πόλεμοι, ἐπαναστάσεις, αἰφνίδιαι μεταβολαὶ ἐμπορικῆς πολιτικῆς, ἀπότομοι καταστροφαὶ ἐσοδείων, ἀπότομοι μεταβολαὶ μόδας κλπ.) (*), τὰ ὅποια ἡδύναντο νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως.

Τὰ γεγονότα ταῦτα συμπλέκονται μὲ τὰς ἐπιδράσεις τῶν τακτικῶν ἀντήσεων καὶ ἐπανεπιδροῦν ἀναλόγως ἐπ' αὐτῶν. Οὕτως ἡ ἀπομόνωσις των (*), ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ παρουσιασθῇ ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ καθαρότητι τὸ πρόβλημα ἐκ τῶν πραγματικῶς πρωτογενῶν μόνον αἰτίων αὐτοῦ καθοριζόμενον, δὲν εἶναι εὐχερὴς (*). Καὶ μετὰ τὴν ἀπομόνωσιν ὅμως τῶν διαταραχῶν, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, πάλιν ὁ οἰκονομικὸς βίος βλέπομεν ὅτι παρουσιάζει κρίσεις. Ἔχομεν λοιπὸν τότε πρὸ ἡμῶν τὸ ζήτημα: Ἐὰν ἡ ὕψους δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐπεξεργασία τῆς προηγηθείσης ἀντήσεως, μία προσαρμογὴ πρὸς τοὺς δημιουργηθέντας ὑπ' αὐτῆς νέους ὅρους τῆς οἰκονομίας, πόθεν προέρχεται ἡ ἀντήσις, ἡ ἀκριβέστερον, διατι δὲν διαμορφοῦται συνεχῶς ἡ οἰκονομία, ἀλλὰ χρειάζεται ἀναδρομικῶς ἰδιαιτέραν διαδικασίαν προσαρμογῆς;

Τὰ σημεῖα τῆς ἀντήσεως καὶ τῆς ὑφέσεως ἀνεπτυχίτησαν ἤδη προηγουμένως. Τὰ χαρακτηριστικώτερα οἰκονομικὰ γεγονότα εἶναι κατὰ μὲν τὴν ἀντήσιν, ἡ ὕψους τῶν τιμῶν, τῶν μισθῶν, τοῦ τόκου, ἡ πραγματοποίησις μεγάλων κερδῶν, ἡ αὔξησης τῆς παραγωγῆς, ἡ μείωσις τῆς ἀνεργίας, αἱ νέαι ἰδρύσεις, αἱ ἐπεκτάσεις, ὁ μέγας ἀριθμὸς προεξοφλήσεων κλπ. κατὰ δὲ τὴν ὑφασιν περὶπου τὰ ἀντίθετα. Αἱ περίοδοι τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν, εἶναι διάφοροι εἰς τὰς διαφόρους χώρας, καθὼς εἶναι δυνατόν νὰ ἴδωμεν θνησιγενεῖς βιομηχανίας εἰς ἐποχὰς ἀντήσεως νὰ πίπτουν ἢ νέας ζωτικὰς νὰ ἀναφαίνωνται εἰς ἐποχὰς ὑφέσεως. Πάντως αἱ γενικαὶ ἐμφανίσεις καὶ ἡ διαρκὴς παρακολούθησις κατὰ τε τὴν ἀνοδὸν καὶ καθόδον τοῦ τόκου προεξοφλήσεως, μᾶς προάγουν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὑπάρχει κοινόν τι αἷτιον, τὸ ὁποῖον παραλλήλως συμβαδίζει ἢ ὁρθηότερον προκαλεῖ τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας. Τῆς ἐμφανίσεως τῶν γεγονότων τούτων προηγεῖται ἡ ἐμφάνισις ἐπι-

4. Ὡσαύτως καὶ ἄλλα γεγονότα δύνανται νὰ ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως, ὡς ἡ αὔξησης τοῦ χρυσοῦ, διαρκὴ παθητικὰ οἰκονομικὰ ἰσοζύγια, ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία. Τὴν πρόσκαιρον αὔξησην τῶν τιμῶν καὶ τὴν ἀνάλογον ὑπερπαραγωγήν, ἔνεκα τῶν ψευδῶν κερδῶν, διακόπτει ἐνταῦθα ἡ κρίσις, ἡ ὁποία μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν αἰσθησὶν τῆς πραγματικότητος.

5. Δὲν εἶναι παραμέρισις τῶν γεγονότων τούτων, ἀλλὰ ἀπλῶς διάκρισις καὶ προσωρινὴ ἀπομόνωσις.

6. Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν ταύτην, ἡ παρακολούθησις τοῦ προβλήματος εἶναι πολὺ εὐχερεστέρα, διότι αἱ κρίσεις στηρίζονται πρὸ παντός ἐπὶ φυσικῆς ἐπικοδομήσεως λογικῶν συναρτήσεων.

χειρηματιῶν, οἱ ὅποιοι διὰ τῶν νέων σχεδίων αὐτῶν ταράττουν τοὺς κύκλους τῶν παλαιῶν. Αἱ ὑπ' αὐτῶν δημιουργούμεναι νέαι ἐπιχειρήσεις, αὐξάνουν τὰ ἔξοδα τῶν παιλαιῶν, διότι ζητοῦν νέους ἐργάτας, καὶ μειώνουν οὕτω τὴν ζωτικότητα αὐτῶν. Ἀφ' ἑτέρου τὰ νέα εἶδη καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀνταγωνισμός, ἐπιφέρουν τὸ τελευταῖον κτύπημα εἰς τὰς παλαιὰς ἐκμεταλλεύσεις.

Οὕτω χωρεῖ, ἡ κεφαλαιοκρατικὴ διαδικασία τῆς οἰκονομικῆς ἀνανεώσεως. Τὸ παράδειγμα τῶν ὀλίγων σκαπανίων, ἀρχίζουν κατόπιν νὰ μιμῶνται οἱ πολλοί. Ἡ παρακολούθησις τῶν ἐπιτυχιῶν των εἰς τὰς νέας ἰδρύσεις, εἰς τοὺς νέους ἐμπορικοὺς συνδυασμοὺς, τέλος εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς νεωτερισμούς των, γεννᾷ τὸν ἰδρυτικὸν ἐκείνον ψυχολογικὸν πυρετόν, τοῦ ὁποίου τὸν ἀντίποδα εὐρίσκομεν εἰς τὴν πανικόβλητον ἀπονέκρωσιν καὶ ἐκδράσεως μετὰ τὴν κρίσιν. Ὁ ἰδρυτικὸς πυρετὸς ἀλογίστως (') προεξοφλεῖ πολὺ μακρυνὰς δυνατότητας, ὁδηγεῖ εἰς ὑπερκεδοσκοπίαν καὶ ὑπερκεφαλαιώσεις. Ἡ σωρηδὸν κατόπιν γενίκευσις τῶν νεωτερισμῶν τούτων, διαταράττει τὰ παλαιὰ δεδομένα τῶν οἰκονομικῶν ὑποκειμένων, ὥστε ν' ἀρχίξῃ νέα περίοδος διὰ τὴν ἀφομοίωσιν τῶν νεωτερισμῶν τούτων καὶ διὰ τὴν ἰσοζύγισιν τῶν διαταραχθεῶν ἀξιών καὶ τιμῶν. Ἡ περίοδος αὕτη, λόγῳ τῆς γενικῆς ἀνατροπῆς τῶν παλαιῶν σχεδίων καὶ τοῦ καθύλου ἀπροσαρμόστου αὐτῶν πρὸς τὰς νέας καταστάσεις, δὲν ἐξελίσσεται ὁμαλῶς καὶ ἀπαράτρητα, ἀλλ' αἰφνιδίως καὶ ὀρμητικῶς, μὲ κρίσιμον διαταραχὴν. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως, ἡ διαδικασία αὕτη δὲν εἶναι τι ἄρρυθμον καὶ ἐκτροπον, ἀλλὰ μορφὴ οὐσιώδους τῆς οἰκονομικῆς προόδου, μάλιστα θὰ ἡδύναιτό τις νὰ προσέθετεν, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ εἰδικὴ οἰκονομικὴ ἐκδήλωσις, λίαν γενικῆς μορφῆς τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, τοῦ ἡρακλειτικοῦ - ἐγγελεακοῦ τύπου τῆς θέσεως - ἀντιθέσεως - συνθέσεως.

6. Ὁ Ρυθμὸς τῆς Οἰκονομικῆς Ζωῆς

Ὁ ἐναλλασσόμενος ρυθμὸς, καθ' ὃν λαμβάνει χώραν ἡ ἀνέλιξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, περιλαμβάνει δύο κυρίως φάσεις, ἄνθησιν καὶ ὕφεσιν, τὰς ὁποίας ὅμως δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ περαιτέρω εἰς πλειότερας (4 ἢ 5) (') ἐπὶ τῇ βάσει κριτηρίου, τῆς κινήσεως τῶν συναλλαγῶν. Τὸ Γερμανικὸν Ἰνστιτοῦτον διὰ τὴν ἔρευναν τῶν συγκυριῶν, διακρίνει ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν: "Ὑφεσιν, ἄνθησιν, ἔντασιν, κρίσιν, μεθ' ὃ ὁ αὐτὸς ρυθμὸς ἐπαναλαμβάνεται. Τὸ Ἰνστιτοῦτον Harvard διακρίνει λεπτομερέστερον ἀκόμη καὶ μεταξύ ὕφεσεως καὶ ἀνθήσεως παρεμβάλλει τὴν φάσιν τῆς βελτιώσεως.

7. Χαρακτηριστικὸν ἄλλωστε γνῶρισμα τῆς ψυχολογίας τοῦ πλήθους εἶναι κατὰ τὸν Le Bon, ἐπικράτησις τοῦ ἐνστικτώδους καὶ ἡ ὑποχώρησις τῆς διανοήσεως.

1) Ὁ λόρδος Overstone περιέγραψε τὸν «βιομηχανικὸν κύκλον» ὡς ἐξῆς: State of quiescence, improvement, growing Confidence, prosperity, excitement, overtrading, convulsions, pressure, stagnation, distress, ending again in quiescence.

Ὑφεσις: Ἡ κατάστασις τῆς ὑφέσεως χαρακτηρίζεται διὰ τῆς σχετικῆς αὐτῆς ἔμμοινης εἰς ἀδρανείαν. Σπονδαῖαι μεταβολαὶ δὲν παρατηροῦνται εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν, διότι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιχειρηματικότητος σχολάζει· ἔχομεν διακυμάνσεις μᾶλλον πρὸς τὰ κάτω, ἀνεργίαν ἐπομένως αἰσθητὴν καὶ μισθοὺς χαμηλοὺς. Αἱ βιομηχανίαι αἱ παράγουσι ἀγαθὰ ἀναπαραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἰδίως μάλιστα αἱ πρῶται, δὲν ἔχουν ἐργασίας· τὸ τε ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ ὁλόκληρος ἡ παραγωγή κατὰ ταῦτα, κινεῖται εἰς περιωρισμένα ὅρια. Ἀδύνατοι ἐπιχειρήσεις ἐκκαθαρίζονται, ἰσχυρότεροι ἐξοικονομοῦν παντοιοτρόπως δαπάνας, ἐργάζονται ἐπιστημονικώτερον, συστηματικώτερον, μεθοδικώτερον. Ὁ προεξοφλητικὸς τόκος εἶναι χαμηλὸς καὶ κυκλοφορεῖ χρήμα σχετικῶς ἀρκετόν, διότι καθόσον ρευστοποιοῦνται τὰ ἀγαθὰ, δὲν ἐπανεπιδύονται τὰ κεφάλαια. Ἡ γενικὴ αὕτη ἄποψις τῆς ἀδρανείας, τῶν χαμηλῶν μισθῶν κλπ. ἔχει ἐπιδρασίιν τινα ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς παραγωγῆς: τὴν ἐξυγίανσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀτμοσφαίρας, τὴν ἐπιστημονικωτέραν ὁργάνωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐξόδων τῆς παραγωγῆς (κόστους). Οὕτω παρὰ τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν καὶ τὴν δυσχερῆ ἐπομένως διάθεσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅμως ἡ παραγωγή λειτουργεῖ ἐντὸς ὁρίων τινῶν. Αἰσιοδόξως πως μάλιστα ἐγκυμονεῖται ἡ προσεχὴς φάσις, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ ἐν σημεῖον εὐπαθὲς τῆς ἀγορᾶς: Παρατηρεῖται δηλαδὴ κατὰ τὴν φάσιν ταύτην σφυγμὸς τις γοργώτερος εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν χρεωγράφων.

Ἀνθῆσις: Τὸ κυκλοφοροῦν χρήμα συλλαμβάνεται ἀπὸ τὴν χρηματιστηριακὴν κερδοσκοπίαν καὶ αἱ τιμαὶ τῶν χρεωγράφων ἀρχίζουν νὰ τείνουν πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ μεταβολὴ αὕτη μᾶς εἰσάγει ἤδη, εἰς τὸ δεύτερον στάδιον τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας: τὴν ἀνθῆσιν.

Ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ κυκλοφορία ἀρχίζει, λόγῳ τῶν ἀπὸ ἀπόψεώς τινος σχετικῶν πλεονεκτημάτων τῆς προεκτεθείσης οἰκονομικῆς συγκυρίας, νὰ αὐξάνη. Τὸ ἐμπόριον ζωογονεῖται, αἱ παραγγελίαι πληθύνονται, αἱ τιμαὶ ὑψοῦνται σχετικῶς, ἡ ἀνεργία περιορίζεται. Αἱ βιομηχανίαι τῶν ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν, ἀνθοῦν πρῶται διότι αὗται παρασκευάζουν τὰ μέσα τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τῶν βιομηχανιῶν, τῶν ἐργαζομένων διὰ τὴν ἄμεσον κατανάλωσιν. Αἱ ἐκμεταλλεύσεις τῶν ἐπεκτείνονται, εἴτε καὶ νέαι βιομηχανίαι ἰδρύονται. Αἱ ἐπεκτάσεις αὗται, καθὼς καὶ αἱ νέαι ἰδρύσεις, ἐνεργοῦν ἀρχικῶς τονωτικῶς εἰς τὴν ἀγορὰν, διότι ζητοῦνται κατ' αὐτὰς νέαι ἀναπαραγωγικά μέσα ἀγαθῶν, ἀκίνητοποιοῦν ὅμως κεφάλαια καὶ στενεύουν τὴν κυκλοφορίαν. Ταυτοχρόνως κατὰ τὴν φάσιν ταύτην, ἡ μέχρι τινὸς συνεχισθεῖσα καὶ κατ' αὐτὴν αὐξήσις τῶν τιμῶν τῶν χρεωγράφων,

φθάσασα εἰς τὸ ἀνώτατον ὄριον αὐτῆς ἀνακάμπει (*). Ἡ ἐντατικωτέρα ἀπασχόλησις τῆς παραγωγῆς, ἡ σχετικὴ ἀκίνητοποίησις, ζητεῖ ὀπίσω τὰ εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν χρεωγράφων δανεισθέντα προσωρινῶς κεφάλαια. Ὁ τόκος ὑψοῦται.

Ἔντασις: Ὅπως μὲ τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν τῶν χρεωγράφων, εἰσ-
ήλθομεν εἰς τὴν ἄνθησιν, οὕτω νῦν μὲ τὴν ἐναντιοδρομήσιν αὐτῶν, εἰσερ-
χόμεθα εἰς τὴν φάσιν τῆς ἐντάσεως. Αἱ αὔξουσαι ἀνάγκαι τῆς παραγωγῆς,
ἀπορροφῶν διαρκῶς κεφάλαια ἀπὸ τὴν ἀγορὰν, προκαλοῦν στενότητα χρή-
ματος καὶ πίστεως καὶ νέαν ἐπομένως πτώσιν τῶν χρεωγράφων, ἐνῷ αἱ ἄλ-
λαι τιμαὶ κρατοῦνται εἰς καλὰ ὕψη. Πάντως κατὰ τὴν φάσιν ταύτην,
ἐνῷ αἱ τιμαὶ τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν προχωροῦν (*), αἱ τιμαὶ τῶν δι'
ἀναπαραγωγὴν ἀγαθῶν σταματοῦν, ἢ καὶ ὀπισθοχωροῦν. Ἡ ἀπασχόλησις
ἐργατῶν ὑπ' αὐτῶν περιορίζεται. Αἱ βιομηχανίαι ἐπομένως αὐταὶ εὐρίσκον-
ται εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, ἔναντι τῶν καταναλωτικῶν. Ἐνῷ δηλαδὴ ἡ ζή-
τησις εἰς τὸ ἐν μέρος ἐλαττοῦται, αὐξάνει εἰς τὸ ἄλλο ἡ προσφορὰ ἀγα-
θῶν, διότι αἱ νέαι ἐπιχειρήσεις παράγουν διαρκῶς. Προκαλεῖται λοιπὸν εἰς
τὴν ἀγορὰν δυσαναλογία, μεταξὺ τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν (ἀναπαραγωγικῶν -
καταναλωτικῶν) τῶν δύο εἰδῶν τούτων τῶν βιομηχανιῶν. Ἀρχεται ἐπομέ-
ως διαταραχὴ τις, εἰς τὸ καθόλου ἰσοζύγιον παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως,
ἣτις αὐξάνει καὶ καταλήγει εἰς τελείαν ἀζητησίαν τῶν ἀναπαραγωγικῶν
ἀγαθῶν, καθ' ἣν στιγμὴν αἱ βιομηχανίαι τῆς καταναλώσεως ἔχουν τελείως
κορεσθῇ ἐξ αὐτῶν. Περιορίζονται ἐπομένως, ἢ καὶ παύουν ὁλοτελῶς αἱ ἐπε-
κτάσεις καὶ νέαι ἰδρύσεις. Ἡ διαταραχὴ κατὰ ταῦτα τοῦ ἰσοζυγίου παραγω-
γῆς καὶ καταναλώσεως, ἐπῆλθεν ἤδη. Οὕτως ἡ ἐντασις περιέχει ἐντὸς αὐτῆς
τοὺς συντελεστὰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἰς ὥρισμένην στιγμὴν, θὰ προκαλέσουν

2. Τὸ Χρηματιστήριον εἶχεν ἤδη προεξοφλήσει μέχρι τινός, τὴν διαφαινομένην βιομηχανικὴν ἄνθησιν. Τοποθετήσεις ὁμῶς εἶχον λάβει χώραν, μόνον εἰς βιομηχανικὰς ἀξίας, ὅχι δὲ εἰς τὰ σταθερὸν τόκον παρέχοντα χρεώγραφα τοῦ Κράτους, τῶν Δήμων, ὑποθηκόγραφα κλπ., τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, δὲν ζητοῦνται, ὡς ἀποφέροντα μικρὰν σχετικῶς πρόσοδον.

3. Τόκοι καὶ μισθοί, δὲν παρακολουθοῦν συγχρόνως τὴν γενικὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων, ὅπερ σημαίνει, ὅτι κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦτο χρονικὸν διάστημα, ἀποκομίζον μεγαλύτερα κέρδη οἱ βιομήχανοι. Ἐπομένως ἀποτελεῖ τοῦτο νύξιν διὰ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ζητήσεως παραγωγικῶν ἀγαθῶν, ἔπειτα ὁμῶς ἀφοῦ συγχρονισθοῦν καὶ οἱ μισθοὶ καὶ οἱ τόκοι, τότε ἐνδυναμοῦται ἡ ζήτησις καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ περιέρχεται εἰς δυσαναλογίαν πρὸς τὴν παραγωγὴν, διότι οἱ ἐπιχειρηματισταὶ ἐνέδυσαν ἤδη πολλὰ κέρδη των, εἰς τὰς ἐπεκτάσεις τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐργάζεται ἐπομένως ἡ παραγωγὴ ἐντατικῶς, ἐνῷ ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις σο-
βαροῦ ποσοστοῦ τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει ἤδη καμφοθῇ.

ἀναποφεύκτως ἀντίθετον κίνησιν. Οἱ συντελεσταὶ οὗτοι εἶναι ἡ κατεύθυνσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ παραγωγὴ, κατὰ τὴν φάσιν ταύτην (νέαι ἰδρύσεις, αὐξήσεις τῆς κυκλοφορίας) καὶ ἡ ἐκ ταύτης προκληθεῖσα μετατόπισις τῶν κεφαλαίων εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἡ προκληθεῖσα δηλαδή ἐκ τῆς μετατοπίσεως ταύτης ὕψωσις τοῦ τόκου, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ παρασκευάζεται νέα μεταβολή.

Κρίσις: Ἡ μετὰ τὴν ἔντασιν ἀναγκαστικῶς ἐπακολουθοῦσα φάσις, εἶναι ἡ κρίσις. Ἡ κατανάλωσις δὲν παρακολουθεῖ κατὰ τὰ ἄνω τὴν παραγωγὴν. Αὕτη σχηματίζει μεγάλα ἀποθέματα, πίπτουν ἐπομένως αἱ τιμαὶ. Ὅχι δὲ μόνον εἰς τὰ ἐμπορεύματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ χρεώγραφα αἱ τιμαὶ φθάνουν τὸ *Minimum* αὐτῶν. Δυσχέρειαι πληρωμῶν ἀναφαίνονται κατὰ τὴν φάσιν ταύτην, διότι καὶ αἱ τιμαὶ ἔχουν ὑποβιβασθῇ καὶ ἡ διάθεσις τῶν ἐμπορευμάτων ἀπέβη δυσκολωτέρα. Ἐπομένως αἱ οἰκονομικαὶ αὗται δυσχέρειαι φέρουν εἰς πτωχεύσεις, οὕτω δὲ αἱ ἀδύνατοι ἐπιχειρήσεις ἐκκαθαρίζονται.¹ Γενικῶς παραγωγὴ καὶ κατανάλωσις, εἰς τὴν φάσιν ταύτην τῆς συγκυρίας ἔχουν νεκρωθῇ. Ἡ πλήρης ἔλλειψις πίστεως δὲν διαρκεῖ συνήθως πολὺν καιρὸν, αἱ πτωχεύσεις ὅμως ἐκ τῆς κρίσεως, παρατείνονται ἐνίοτε ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Δημιουργεῖται μάλιστα καὶ πανικός τις, μὲ τὴν λῆξιν τοῦ ὁποίου ἔχει συντελεσθῇ ἡ ἐκκαθάρισις τῆς ἀγορᾶς τοῦ χρήματος, ἰδίως ἀπὸ τὰ ἀσθενῆ στοιχεῖα. Οὕτως ὑπάρχουν πλέον πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ὑφέσεως ἡ ὁποία εἶναι δυνατόν νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἡ ἄνθησις-ἐντασις τελειοῦται λοιπὸν καὶ ἀρχίζει ἡ ὕφεσις, μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖται διὰ νὰ φθιάσουν εἰς τὴν ἀγοράν, τὰ προϊόντα τῶν νεωστὶ ἰδρυθεῖσων ἐκμεταλλεύσεων. Ἀντιστρόφως δὲ πάλιν ἀρχεται ἡ ἄνθησις, ὅταν ἡ ἀφομοιωτικὴ διαδικασία, διὰ τὴν πρόσληψιν τοῦ νέου εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, περατωθῇ.

Ἡ κρίσις παριστᾷ λοιπὸν οἰκονομικὴν σύμπτυσιν, ὡς συνέπειαν προηγουμένης οἰκονομικῆς ἐπεκτάσεως. Εἶναι ἡ βαρυθυμία τῆς προηγηθείσης κραιπάλης, εἶναι ἡ πτώσις τῆς ὑψώσεως, εἶναι ἡ διαδικασία, διὰ τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ προσαρμόζεται πρὸς τοὺς νέους ὅρους, εἶναι ἡ καμπὴ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως.

Πλὴν τῆς ἀπλουστεράς ταύτης τετραπλῆς διαιρέσεως τῆς κυκλικῆς διαφορῆς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἔχομεν καὶ ἄλλας πολυσυνθετωτέρας (*). Οὕτω τὸ σχῆμα τῆς συγκυριακῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἰνστιτούτου Harvard καθορίζει τὰς ἐξῆς φάσεις:

4. Ἀνάπτυξιν παρομοίαν, τῆς καθ' ἑκάστην φάσιν τῆς συγκυρίας οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, βλ. καὶ εἰς Schmoller ἐνθ. ἀν. σελ. 543.

ΦΑΣΕΙΣ	ΛΕΙΪΑΙ	ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ	ΧΡΗΜΑ
I Υφεις (Δυσπραγία)	Αί τιμαί τών αξιών ἀρχίζουσιν νά ἀναλαμ- βάνουν, ή κερδοσκο- πία γίνεται ζωηροτέρα	Αί τιμαί τών έμπο- ρευμάτων εξακολου- θοῦν πίπτουσαι· αἱ συ- ναλλαγαί σπανίζουν	Τά έπιτόκια πί- πτουν· τά ἀποθέ- ματα τών τραπεζών αὐξάνουν
II Βελτίωσις	Ἡ κερδοσκοπία τών αξιών προχωρεῖ πρός ἀποκορύφωσιν	Αἱ συναλλαγαί ἀνα- λαμβάνουν, αἱ τιμαί τών έμπορευμάτων ἀρχίζουσιν νά ὑψοῦνται	Τά έπιτόκια σταθε- ροποιοῦνται, κατά τò τέλος τῆς φά- σεως ταύτης
III Ἀνθεις (Εὐημερία)	Ἡ ὑψωτική κίνησις τών αξιών σταματᾷ	Αἱ συναλλαγαί αὐ- ξάνονται, αἱ τιμαί τών έμπορευμάτων εξακολουθοῦν νά ὑψοῦνται	Τά έπιτόκια ὑψον- ται, τά τραπεζιτικά ἀποθέματα ἐλατ- τοῦνται
IV Οικονομι- κή Ἐντα- σις	Αἱ τιμαί τών αξιών πίπτουν ταχέως, ή κερδοσκοπία πιέζε- ται.	Ἡ Συναλλακτική κίνησις προσκόπτει· ή πρὸς τὰ ἄνω κίνη- σις τών τιμών τών έμπ)των σταματᾷ.	Τά έπιτόκια εξακο- λουθοῦν ὑψηλά· ή κα- τάστασις τών Τραπε- ζών εἶναι κρίσιμος.
V Βιομηχα- νική Κρί- σις	Αἱ τιμαί τών Ἀ- ξιών φθάνουν τὰ κα- τώτατα επίπεδα.	Τά ἀποθέματα ἐκκα- θαρίζονται· αἱ τιμαί πίπτουν, αἱ συναλλα- γαί ἀδρανοῦν τελείως	Τά έπιτόκια φθάνουν τò Maximum, τά τραπεζιτικά ἀποθέ- ματα τò Minimum Ἡ κρίσις ἐκρήγνυται.

Ὁ Spiethoff διακρίνει τρεῖς ἐναλλασσομένης καταστάσεις: ἀπραξίαν, ἀνθισιν, κρίσιν καὶ ὑποδιαρεῖ ταύτας εἰς ἐναλλασσομένης βαθμίδας. Ἡ ἀπραξία περιλαμβάνει δύο βαθμίδας (πτῶσιν κατὰ πρώτην ἄνοδον), ή ἀνθισις τρεῖς (δευτέρα ἄνοδος, ὑπερέντασις, ἔλλειψις κεφαλαίων). Αἱ κατ' αὐτὸν οἰκονομικαὶ ἐκδηλώσεις εἶναι αἱ ἐξῆς:

Ἀπραξία	Πτώσις	Πτώσις τῶν κεφαλαιακῶν τοποθετήσεων, τῆς καταναλώσεως καὶ παραγωγῆς σιδήρου, τοῦ ἐπιτοκίου.
	Α'. ἄνοδος	Σταμάτημα τῆς πτώσεως τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως σιδήρου, τῶν Αἱς τάξεως κεφαλαιακῶν τοποθετήσεων καὶ ἔναρξις ἀσθενοῦς πρὸς τὰ ἄνω κινήσεως.
Ἀνθήσις	Β'. ἄνοδος	Αὔξησης σπουδαία τῶν κεφαλαιακῶν τοποθετήσεων, ἰδίως εἰς μετοχάς. Ἡ κατανάλωσις σιδήρου πλησιάζει πρὸς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς προηγουμένης ἀνθήσεως.
	Ὑπερέντασις	Ὑψωσις τοῦ ἐπιτοκίου, ὑπερύψωσις τῆς καταναλώσεως σιδήρου.
	Ἐλλειψις κεφαλαίων	Δυσχέρεια κατὰ τὴν προμήθειαν τῶν κεφαλαίων, ἐλάττωσις τῶν κεφαλαιακῶν τοποθετήσεων, ὑψηλὰ ἐπιτόκια, ὑποβιβασμὸς τῶν τιμῶν τῶν μετοχῶν, περιορισμὸς τῆς οἰκοδομικῆς, ὑποβιβασμὸς τῆς καταναλώσεως σιδήρου.
Κρίσις		Κατάρρευσις τῆς πίστεως, σωρεία ἀναστολῶν πληρωμῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχήματος αὐτοῦ τούτου, ἀνέλυσεν ὁ Spiethoff τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετίαν, καθορίζων ἐκάστην περίοδον ἐκ τῆς ἐπικρατούσης κατ' αὐτὴν ἀνθήσεως ἢ ἀπραξίας, ὡς ἑξῆς :

Ἐναλλαγαι τῶν οἰκονομικῶν καταστάσεων ἀπὸ τοῦ 1822 — 1913	
Περίοδος Ἀπραξίας 1822 - 1842	Περίοδος Ἀπραξίας 1874 - 1894
Ἀγγλία	Γερμανία
Δύο κύκλοι (10 καὶ 11 ἔτων) μὲ 9 ἔτη ἀνθήσεως καὶ 12 ἀπραξίας	Τρεῖς κύκλοι μὲ 6 ἔτη ἀνθήσεως καὶ 15 ἔτη ἀπραξίας.
Περίοδος ἀνθήσεως 1843 - 1873	Περίοδος ἀνθήσεως 1895 - 1913
Γερμανία	Γερμανία
Τρεῖς καὶ ἡμισυ κύκλοι μὲ 21 ἔτη ἀνθήσεως καὶ 10 ἀπραξίας.	Δύο κύκλοι μὲ 15 ἔτη ἀνθήσεως καὶ 4 ἀπραξίας.

Κατὰ τὰ αὐτὰ περίπου διαστήματα ἔχομεν τὴν ἐπομένην ἐξέλιξιν τῶν τιμῶν (*), ἐν ἣ διαβλέπομεν τρόπον τινὰ τὰς ἀνωτέρω ἐναλλαγάς, ἰδίως μάλιστα εἰς τὴν Γερμανίαν.

5. Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ A. Pigou, Industrial Fluctuations. London 1927. Αὐτόθι ἀναφέρεται καὶ ὁ λεπτομερὴς ἀναλογισμὸς τῶν τιμῶν διὰ τὸ 1900 = 100 καθὼς καὶ αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἠρύσθη ὁ Pigou.

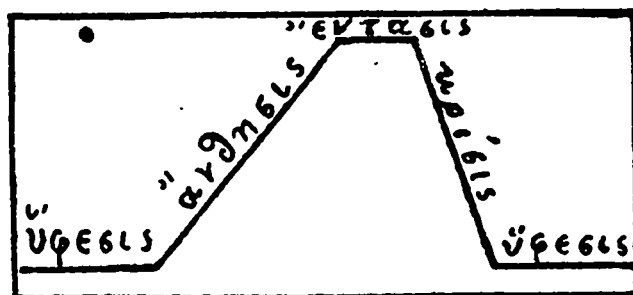
ΠΙΝΑΞ ΤΙΜΩΝ 1850 — 1914
1900 = 100

ΕΤΟΣ	ΑΓΓΛΙΑ	ΗΝΩΜ. ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
1850	107		
1	110		
2	108		
3	123		
4	138		
5	133		
6	137		
7	142		
8	127		
9	128		
1860	153	111	112,5
1	131	111,5	111
2	135	127	114
3	137	113,5	116
4	140	136	119
5	135	111	111
6	136	151	113,5
7	133	142	114,5
8	132	129	114
9	131	125,5	114
1870	128	130	111
1	133	136,5	117
2	145	141	130
3	147	135,5	136
4	136	132,5	124
5	128	126	116
6	127	116	113
7	125	116	113,5
8	116	111	104
9	111	107	94,5
1880	117	118,5	105,5
1	113	117,5	103
2	112	120,5	100
3	109	118	98
4	101	110	93,5
5	96	103	86,5
6	92	102	82
7	91	103	84,5
8	93	104,5	90
9	96	104,5	94,5
1890	96	103	101
1	96	102	98,5
2	91	96,5	89
3	91	96	86
4	84	87	77,5
5	83	85	77
6	81	82	78,5
7	83	81,5	79,5
8	85	85	84,5
9	91	92,5	92
1900	100	100	100
1	93	99	94
2	92	103	93
3	92	103,5	94

1904 - 1914

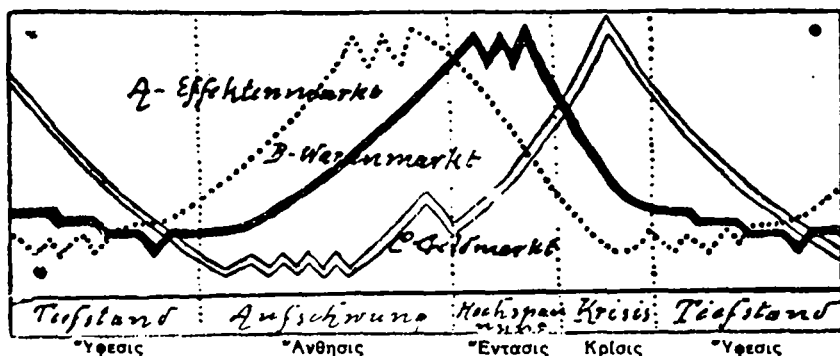
ΕΤΟΣ	ΑΓΓΛΙΑ	ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
1904	93	103	94
5	96	105	97
6	103	111	106
7	107	118	103
8	97	111.5	106.5
9	99	115	105
1910	104		
1	107		
2	113		
3	113		
1914	113		

Σχηματικῶς θὰ ἀπεδίδοντο ἴσως ἔτι παραστατικώτερον αἱ ἀνωτέρω διαδρομαὶ (γενικὴ διαδρομὴ τῆς συγκυρίας καὶ βαρόμετρον τῶν τριῶν ἀγορῶν [Α. Ἀξιών = Effektenmarkt, Β. Ἐμπορευμάτων = Warenmarkt καὶ C. Χρήματος = Geldmarkt]) διὰ τῶν κατωτέρω ὑπ' ἀριθμὸν 1 καὶ 2 ἀπεικονίσεων (*).

1. Βασικὴ διαδρομὴ τῆς συγκυρίας.

6. Πᾶσαι αἱ κατωτέρω σχηματικαὶ ἀπεικονίσεις, ἐφόσον δὲν ἀναγράφεται ἄλλη προέλευσις αὐτῶν, προέρχονται ἀμέσως ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν Ἰνστιτούτον διὰ τὴν ἔρευναν τῶν Συγκυριῶν (Institut für Konjunkturforschug [I. f. K.]), νῦν Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung, εἴτε καὶ ἐμμέσως (ἔργα περὶ Konjunktur τοῦ τέως διευθυντοῦ αὐτοῦ Wagemann ἐργαζομένου νῦν εἰς Χιλήν κλπ.).

2. Διαδρομή του βαρομέτρου των τριών αγορών εν Γερμανία.

7. Φύσις τῆς Οικονομικῆς συγκυρίας (Conjoncture)

Ἡ γενικωτέρα δυναμικὴ σύλληψις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ὥς τινος διαρκῶς ἐναλλάσσοντος, παρέχει εἰς τὸν ἐρευνητὴν εὐκαιρίαν βαθυτέρας γνώσεως καὶ γενικωτέρας συσχετίσεως, τῶν μέχρι τινὸς στατικῶς οὕτως εἰπεῖν, ἐξεταζομένων, σκιερῶν μόνον πλευρῶν αὐτῆς. Ὁ Sombart καὶ ἄλλοι (Emanuel Hugo Vogel) παρατηροῦν ὀρθῶς, ὅτι μέχρι τινὸς ἐγένετο λόγος περὶ οἰκονομικῆς συγκυρίας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ πρόβλημα τῶν κρίσεων, ἐνῷ ἀντιστρόφως θὰ ἔπρεπε εἰς τὴν ἐρευναν τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας, νὰ πραγματεύεται τις ὡς τμηματικὸν φαινόμενον τὴν κρίσιν, διότι κανὲν φαινόμενον δὲν ἐξηγεῖται μόνον καὶ ἀπ' ἑαυτοῦ. Σειρὰ φαινομένων ἐπισκοπούμενη ὁμαδικῶς, τακτοποιουμένη μεθοδικῶς, παρέχει ἐπίγνωσιν τινα, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχύσῃ ὡς θεωρία. Εἰς τὴν τοιαύτην δυναμικὴν σύλληψιν, σπουδαίαν νύξιν ἔδωκεν αὐτῇ αὕτη ἡ ἐξέλιξις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Ἐνεκα δηλαδὴ τῆς διασπάσεως τῆς συνοχῆς, μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἡ ἑπεία προῆλθεν ἀπὸ τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας, τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀπὸ τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν καθ' ἕκαστον οἰκονομῶν εἰς μίαν χώραν καὶ τῶν ἐθνικῶν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν, ἀπὸ τὴν τεχνικὴν πρόοδον κλπ., ἐμφανίζονται διαρκῆς μεταβολαὶ εἰς τὴν ἰδεώδη ἰσορροπίαν, μεταξύ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε νὰ προβλεφθοῦν, οὔτε νὰ ὑπολογισθοῦν. Ἡ τιμάντευσις αὕτη γενικῶς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἀντικειμενίζεται εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὴν προσφοράν καὶ ζήτησιν, εἰς δὲ τὸ καθ' ἕκαστον ἄτομον, εἰς τὸ ποσὸν τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν καταβάλλει διὰ τὰ ἐμπορεύματα, εἴτε λαμβάνει διὰ τὴν ἐργασίαν του. Τὸ σύνολον πάλιν τῆς καταστάσεως ταύτης, ἐπανεπιδρᾷ ἐπὶ τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος δηλαδὴ ἢ μὴ τῶν καθ' ἕκαστον ἐπιχειρήσεων καὶ συνεπῶς τῆς περαιτέρω ὑποστάσεώς των. Οὕτως ἡ φαινομενι-

κῶς ἴδια θέλησις, ἐκάστου τῶν παραγωγῶν ἢ καταναλωτῶν, εἰς τὸ οικονομικὸν τοῦτο χάος, αἰτιοκρατεῖται ἀπὸ μυστικοπαθῆ τινα, ἀδιευρεύνητον καὶ ἀνυπέρβλητον δύναμιν, ἢ ὁποία καθορίζει τὴν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν των, ἢ ὁποία ὅμως εἶναι ἀσύληπτος καὶ ἀνεξέλεγκτος ὑπ' αὐτῶν.

Τὸ σύνολον τῆς καταστάσεως ταύτης, εἰς τὴν περιπλεκομένην ἀλληλεπίδρασιν τῶν ἀναριθμῆτων οικονομικῶν δυνάμεων, ὀνομάζεται οικονομικὴ συγκυρία (Conjuncture) (*). Ὁ A. Wagner ἤδη ἀπὸ τοῦ 1893 ὀρίζων αὐτήν, ἐπετύγγανεν ἕκτοτε τὴν πληρεστάτην καὶ ἀκριβεστάτην ἀνάλυσιν αὐτῆς.

Ὑπὸ Συγκυρίαν (Konjunktur) ἡνόει οὗτος, τὸ σύνολον τῶν τεχνικῶν, οικονομικῶν, καὶ κοινωνικῶν, καὶ νομικῶν ὄρων, οἵτινες εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας βασιζομένην οικονομίαν, γενικῶς συγκαθορίζουν — εἰς εἰδικὰς δὲ περιπτώσεις καὶ μόνοι ὀρίζουν — τὴν παρασκευὴν τῶν ἀγαθῶν διὰ τὰς συναλλαγὰς, τὴν ζήτησιν καὶ διάθεσιν αὐτῶν κατ' αὐτάς, ἐπομένως καὶ τὴν ἀξίαν, ἰδιαιτέρως τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν αὐτῶν (*). Ὁ Καθορισμὸς οὗτος γίνεται, κατὰ κανόνα, ἀνεξαρτήτως τελείως, τῆς θελήσεως καὶ τῆς δράσεως τοῦ οικονομικοῦ ὑποκειμένου, ἐπομένως καὶ τῶν ἀτομικῶν δαπανῶν ἀναλώσεως, ἢ ἐργασίας, δι' ὧρismένον ποῖον καὶ ποσὸν ἑνὸς ἀγαθοῦ, εἰς τὴν συγκεκριμένην ἐκάστοτε περι-

1. Ἡ λέξις παρ' ἔγεται ἀπὸ τὸ Λατινικὸν *Conjungo* (*Jugum* ζυγός) = συνδέω, συμπτήσω, ἐνώνω, συνάπτω, συσχετίζω, συζευγνύω. *Konjunktur* (*Congiuntura*) δὲ σημαίνει τὴν σύμπτωσιν, τὴν σύνδεσιν περιστάσεων συγχρόνων, τὴν ὁλότητα ἐκδηλώσεων, τὴν γενικὴν κατάστασιν (*Conjunctio rerum omnium*). Συγκυρία (*Conjuncture*) εἶναι τὴν δυνάμει, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ στατικὸν κατάστασις (*Circumstance*). Ἑλληνιστὶ ἀποδίδεται ἐπιτυχῶς ἴσως, διὰ τῆς λέξεως συγκυρία, συγκύρισις (τὰ συγκυρήσαντα, τὰ συγκυροῦντα). Εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἀστρολογίαν, ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς ὑπόδειξιν τῆς ἐκάστοτε θέσεως τῶν ἀστέρων πρὸς ἀλλήλους. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν ἐμπορικὴν γλῶσσαν καὶ ὑπεδήλου τὴν ἐκάστοτε τροπὴν τῶν ἐργασιῶν εἰς τὴν ἀγοράν. Πρῶτος κατὰ τὸν *Sombart*. διὶδὼν τὴν κεντρικὴν θεωρητικὴν σπουδαιότητα τοῦ προβλήματος τῆς οικονομικῆς συγκυρίας φέρεται ὁ *Lassalle* (1825 — 1864) εἰς τὸ ἔργον τοῦ *Herr Bastiat Schulze Delitzsch* (1864), κατόπιν καὶ ὁ *Wagner*. Τὸ γαλλικὸν *Nouveau dictionnaire d'économie politique* τῶν *L. Say — Soss Chailley* 1891/900 δὲν ἐπραγματεύθη τὴν λέξιν, τὸ δὲ Γερμανικὸν λεξικὸν τῶν Πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἠσυχολήθη μὲ αὐτὴν μόλις εἰς τὴν 4. ἔκδοσιν τοῦ (1923 ἔ.), ἐνωρίτερον τούναντίον τὸ Ἀγγλικὸν τοῦ *Palgrave*.

2. Τὸ σχετικὸν κεφάλαιον ἐπιγράφεται: «Ἡ καθ' ἑκάστον οικονομία ἢ περιορία ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἰδίως ἢ ἐπήρεια τῆς Συγκυρίας (*Konjunktur*) εἰς τὴν οικονομίαν, ἢ ἡ παθητικὴ πλευρὰ τῆς καθ' ἑκάστον οικονομίας». Εἰς τὰς τοιαύτας ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεως καὶ δράσεως ἡμῶν μεταβολὰς ὑπῆγε 1. τὴν φυσικὴν μεταβολὴν τῆς ποιότητος τῶν ἀγαθῶν. 2. τὴν μεταβληθεῖσαν γνῶσιν τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀγαθῶν. 3. τὴν Συγκυρίαν (*Konjunktur*).

πτωσιν. Ἀπλούστερον, μετὰ τοῦ Röpke, θὰ ὠριζέ τις τὴν συγκυρίαν, ὡς τὴν ὑπὸ διαρκῆ μεταβολὴν εὐρισκομένην, ἀνυπολόγιστον καὶ ἀνεπηρέαστον σχέσιν προσφορᾶς καὶ ζητήσεως εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ σχέσις αὕτη εἰς τὴν ἐκτίμησίν της, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ γεγονός, κατὰ πόσον αὕτη ἐπικρατεῖ ἢ μὴ, εἰς τὴν διὰ τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν καὶ συναλλαγῶν καθοριζομένην ἀποδοτικότητα, τῶν καθ' ἕκαστον ἐπιχειρήσεων.

Τὴν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν γενίκευσιν τοῦ περιεχομένου τῆς συγκυρίας (συμφυρμὸς ἀκόμη καὶ φυσικῶν αἰτίων), ὑπὸ τε τοῦ Wagner καὶ ἄλλων (Philippovich), δὲν θεωροῦν ὁρθὸν ἄλλοι (Sombart), καθόσον ἡ ἔννοια τῆς συγκυρίας, χάνει τότε τὸν κοινωνιολογικὸν αὐτῆς χαρακτήρα. Ἀλλὰ καὶ τὸν ὅρισμόν τῆς συγκυρίας τοῦ Sombart, ὡς τῆς ἐκάστοτε γενικῆς διαμορφώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, αἱ ὁποῖαι συνυφαίνονται διὰ τῆς συνεργασίας ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν αἰτίων καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι καθοριστικαὶ τῆς τύχης, τῆς καθ' ἕκαστον οἰκονομίας, δὲν παραδέχεται ὁ Spann (*) θεωρῶν αὐτόν, ὡς μονομερῶς ἀποβλέποντα εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Τέλος ὁ Weinberger (4) ὁρίζει τὴν συγκυρίαν (5) γενικῶς, ὡς τὴν ὁλότητα τῶν ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸν ἄνθρωπον συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐπιδράσουσιν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, διαθέσεως καὶ καταναλώσεως τῶν προϊόντων. Τοιαύτας συνθήκας θεωρεῖ ὁ Weinberger διαφορισμοὺς τῶν ποσοτήτων τῶν ἐσοδειῶν, μεταβολὰς τῆς τεχνικῆς τῶν μεταφορῶν, τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν κλπ. Προχωρῶν δὲ εἰς βαθυτέραν ἐννοιολογικὴν διατύπωσιν, διαπλατύνει τὴν θεωρίαν τῶν κρίσεων, εἰς γενικὴν θεωρίαν τῆς συγκυρίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως τὸ ἄνω μνημονευθὲν ὑποκειμενικὸν χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀκαθορίστου τῆς ἀγορᾶς, τίθεται εἰς δευτέραν μοῖραν, προτάσσονται δὲ τὰ ἀντικειμενικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα, τῶν μεταβολῶν τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰ τῆς ρυθμικῆς αὐτῆς κινήσεως. Οὕτω πλέον ἡ συγκυρία ὁρίζεται, ὡς ἡ εἰς ὠρισμένους νόμους ὑποκειμενικὴ κυκλικὴ διαδρομὴ τῆς οἰκονομικῆς δυναμικῆς. Χαρακτηριστικὸν εἰς τὴν εἰρύτεραν ταύτην ἐννοιολογικὴν διαμόρφωσιν, δὲν εἶναι ἡ ἐκάστοτε τυχαία κατάστασις τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ ὁ κύκλος τῶν συγκυριακῶν κυμάνσεων, δηλαδὴ ἡ νομοτελὴς συσχέτισις τῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω διαδρομῆς τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας, καθ' ἣν καὶ ἡ περιοδικότης, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἰσοχρόνως ἐναλλασ-

3. Βλ. Fundament der Volkswirtschaft⁴ (1929) σελ. 69. Κρίσεις περὶ τῶν διαφορῶν ὁρισμῶν βλ. καὶ εἰς Wolf, Konjunktur und Krise (εἰς Schriften d. V. f. S). 1927.

4. Konjunktur und Krisen (εἰς Staatslexikon⁶) 1926.

5. Ἀντιθέτει δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν κρίσιν, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς διαρκῆ ἀνισοζύγιον σχέσιν μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταλώσεως.

σομένης κυματοειδοῦς κινήσεως, παρουσιάζεται ὡς ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν.

Τὰ καθ' ἕκαστον, κύρια στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὴν συγκυρίαν εἶναι πολλά, ἀναλόγως τοῦ χρόνου, τόπου, εἶδους ἀγαθῶν κλπ. Ὡς τὰ σπουδαιότερα τούτων σήμερον δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τὰ ἑξῆς :

1. Αἱ ἐκ καιρικῶν ἐπιρροῶν προερχόμεναι διακυμάνσεις τῶν κυριωτέρων μέσων διατροφῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ πληθυσμοῦ.

2. Μεταβολαὶ τεχνικαὶ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν.

3. Μεταβολαὶ εἰς τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα.

4. Μεταβολαὶ εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων.

5. Μεταβολαὶ εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ διάθεσιν τῶν ἀγαθῶν, καθὼς καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν πίστιν.

6. Μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἢ καὶ τὴν διεθνῇ ἔννομον οἰκονομικὴν τάξιν.

7. Ἡ κατανομὴ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ὅλη οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ λαοῦ περιοχῆς τινος.

Τὸ ἀπρόοπτον ἐπομένως καὶ ἀνυπολόγιστον, εἶναι στοιχεῖον ἀναπόφευκτον τῆς συγκυρίας καὶ ἀκριβῶς ἡ χαλιναγωγῆσις αὐτοῦ, εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν νεωτέρων ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ὁλοκλήρωσαν τὴν ἔρευναν τῆς ἀνελίξεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Οὕτως ἡρευνήθη ὁ κύκλος ἀπὸ τῆς ἀντήσεως, μετὰ τὴν ὕφεσιν, μέχρι τῆς κρίσεως, μετὰ τὴν ἔντασιν. Αὕτη ὡς ἀνωτέρω ἐδείχθη, περιέχει ἤδη ἐντὸς αὐτῆς τοὺς συντελεστὰς ἑκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰς ὠρισμένην στιγμὴν, ἀναγκαστικῶς θὰ ἐναντιοδρομήσουν καὶ θὰ προκαλέσουν τὴν ἀντίθετον κίνησιν: τὴν τῆς κρίσεως (*), οὕτως ὁμως ἔρευνᾶται ἡ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων συνδετικῶς, προεικάζεται ἐπομένως ἡ ἐπερχομένη μετατροπὴ καὶ ἐνωρίς, κατὰ τὸ δυνατόν, λαμβάνονται τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὸ ἐπελευσόμενον. Ἡ νεωτέρα ἔρευνα ἀπεμακρύνθη μόνον κάπως κατὰ τὴν ἔρευναν τῆς συγκυρίας, τοῦ καθαρῶς ἀτομικιστικοῦ χαρακτῆρος καὶ συνέλαβεν ὁλόκληρον τὴν ἐναλλάσσουσαν κατάστασιν τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὰς διαφόρους αὐτῆς ἐκδηλώσεις (ἐμπορεύματα, χρήματα, ἐργασία). Ἡ ὄψις μάλιστα τῆς φαινομενολογικῆς διαδρομῆς τοῦ κύκλου τούτου, ἔχει ἀρκετὰ πῶς καθορισθῇ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θεωρητικὴν θεμελίωσιν τῶν τελευταίων ἀφορμῶν τῆς κυκλικῆς ταύτης διακυμάνσεως.

6. Ὁ J. Lescure εἰς τὸ ἔργον του (Des crises générales et périodiques de susproduction* 1923) ἔχει ὡς ἐπίγραμμα τὸ τοῦ Αἰσχύλου (Ἀγαμέμνων 750-56) Παλαίτατος δ' ἐν βροτοῖς γέρων λόγος τέτυκται... ἐκ δ' ἀγαθῆς τύχας... βλαστάνει ἀκόρεστον οἶζυν.

Ὡς κυριώτερα κριτήρια τῶν συγκυριακῶν θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν ὡς ἀφετηρίαν ὁλόκληρον τὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἐνταῦθα — παρομοίως ὡς καὶ ἀνωτέρω προκειμένου περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων περὶ κρίσεων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι ἀφωρμῶντο μόνον ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τῆς κρίσεως — εἴτε αἷτια χρηματικά (ποσοτικὴ θεωρία), εἴτε αἷτια δυσαναλογίας ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν (ὑπερκεφαλαίωσις), εἴτε αἷτια ἐμφωλεύοντα εἰς τὴν πλευρὰν τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τῶν ἐκδηλώσεων τῶν τιμῶν αὐτῶν, τέλος ψυχολογικά. Μερικαὶ θεωρίαι συνδυάζουν ὡσαύτως δύο ἢ καὶ πλείονα τῶν ἄνω κριτηρίων. Ἀντιπρόσωποι τῶν χρηματικῶν καὶ πιστωτικῶν περὶ συγκυριῶν θεωριῶν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν οἱ Sombart, Keynes, Wicksell, Irving Fisher, Mitchell, Hahn, Röpke, Schumpeter (†) κλπ. Ὡς ἀντιπρόσωποι νεωτέρων θεωριῶν ὑπερκεφαλαίωσης οἱ Cassel, Pohle, Spiethoff, Lederer, Liefmann κλπ. Ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπὶ τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν καὶ τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως θεμελιουμένων συγκυριακῶν θεωριῶν οἱ: Stucken, Zwiedineck, Cassel, Lederer. Τέλος ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν νεωτέρων ψυχολογικῶς προσανατολιζομένων συγκυριακῶν θεωριῶν οἱ: Lawington, Esslen, Bohm-Bawerk, Cassel, Spiethoff, Liefmann κλπ. (*).

Ἐὰν νῦν ἡθελὲ τις νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ αἷτια τῶν ἀνωτέρω τριῶν θεωριῶν, τὰ ὁποῖα ἀπεργάζονται τὴν διαφορότητα τῆς κατὰ φάσεις διαδρομῆς τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, ἡ ὁποία καταλήγει καὶ εἰς τὴν διὰ κρίσεως ἀναστροφὴν αὐτῆς, θὰ ἀνῆγε ταῦτα εἰς αἷτια δυσαναλογίας μόνον εἰς τὰς σπουδαιότερας οἰκονομικὰς ἐκδηλώσεις, μεταξὺ δηλαδὴ,

7. Περὶ Sombart βλ. Δ. Καλιτσουνάκη: † W. Sombart (Εἰς Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη) 1941. Περὶ Keynes (1883 - 1946) βλ. Ἀρθρον εἰς ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν «Ἡλίου» ὑπὸ Δ. Καλιτσουνάκη, ὅπου καὶ ἡ λοιπὴ ἑλληνικὴ καὶ ξένη φιλολογία βλ. ἰδίως καὶ Harrod R.: John Maynard Keynes 1951· Χριστοδουλοπούλου Π.: † J. Keynes (Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη) 1947· Ἐπιθεώρησις Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν 1946 Τεύχος εἰς Μνήμην Keynes. Βλ. τέλος Keynes J. (Μεταφρ. Δ. Καλιτσουνάκη): Τὸ τέλος τοῦ Laisser - faire 1928 καὶ τοῦ ἰδίου (Μεταφρ. Σ. Ἀντωνιάδου): Ἡ νομισματικὴ Μεταρρύθμισις 1937. Περὶ τοῦ Σουηδοῦ Wicksell (1857 - 1926) ἐνὸς τῶν ἀρίστων θεωρητικῶν τοῦ χρήματος τῆς παρελθούσης γενεᾶς, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον μόλις τελευταίως τονίζεται πρβλ. E. Sommarin The life - Work of K. Wicksell εἰς Zeitschrift für Nationalökonomie. Wien 1930. Ζολώτα Ζ.: Θεωρητικὴ Οἰκονομικὴ 2α ἔκδ. (1944) σελ. 190. Περὶ τοῦ J. Fisher: Ζολώτα Ζ.: ἔνθ. ἀν. σελ. 616. Mitchell W.: What happens during business Cycles 1950. Mitchell - Burns: Measuring Business Cycles 1947.

8. Τὰ σχετικὰ ἔργα τῶν ἀνωτέρω βλ. εἰς E. H. Vogel, (Jahrbucher für N. & Stat. τόμος 128) 1928.

προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀγορᾶς τῶν καταναλωτικῶν, μεταξύ χρήματος καὶ ἀγοραστικῆς δυνάμεως ἢ ἀνάγκης τῶν μέσων πληρωμῆς. Πᾶσα ὑπέρβασις τοῦ ὀρθοῦ μέτρου εἰς τὴν συσχέτισιν τῆς ποσότητος καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀνάγκης, συνεπιφέρει δυσαναλογίας εἰς τὰς κυρώδεις οἰκονομικὰς ἀλληλεπιδράσεις. Καίτοι αἱ θεωρίαι αὗται ἀναχωροῦν ἀπὸ διάφορον σημεῖον ἀφορμῆσεως, ὅμως κατὰ βάθος ὁ συλλογισμὸς καὶ τὰ ἐπιχειρήματά των καταλήγουν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτό, εἰς τὴν γενικὴν διδασκαλίαν περὶ δυσαναλογιῶν (*Allgemeine Disproportionalitätenlehre*) ὡς χαρακτηρίζει τὴν ἰδίαν ὀργανικῶς θεμελιουμένην θεωρίαν τοῦ Ὁ. H. Vogel.

8. Σχέσεις συγκυριακῶν καὶ διαρθρωτικῶν μεταβολῶν.

Τινὲς ὑπάγουν ὑπὸ τὴν τελείως ἀκαθόριστον συγκυριακὴν ἐξέλιξιν, τὰς βραδείας μετατροπὰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν ἐκ θεμελιώδους διαφοροτρόπου ἐξελίξεως, τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς διαρθρώσεως μιᾶς οἰκονομίας. Τοιαῦτα μεταβολαὶ ὅμως (ἐξελίξεις μιᾶς χώρας ἀπὸ γεωργικῆς εἰς βιομηχανικὴν, ἀνακάλυψις ἢ πρόσκτησις ὑπογείων πησαυρῶν, ὑπερμετρος αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ κλπ.) δὲν εἶναι συνήθεις, καὶ ὁ χρόνος αὐτῶν εἶναι βραδύς, ὥστε νὰ μὴ θεωροῦνται ὡς ἓν τῇ φύσει τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐξελίξεως ἐνυπάρχουσαι.

Ἄλλοι πάλιν παροροῦν αὐτὰς τελείως καὶ τείνουν νὰ τὰς συμπεριλάβουν εἰς τὴν ἐκάστοτε ἐρευνωμένην, λόγῳ τῆς συχνότερας ἐμφανίσεως αὐτῆς, συγκυριακὴν μετατροπὴν. Ἀμφότεραι αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἢ τε δηλαδὴ ἰδιαιτέρα ἔρευνα τῶν μετατροπῶν τούτων ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς συγκυρίας, ἢ καὶ ἢ συνεξέτασις αὐτῶν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ συγκυρίᾳ, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς θεμελιώδεις συστατικὰς μεταξὺ ἀλλήλων διαφορὰς. Διὰ τοῦτο ὀρθότερον γίνεται διάκρισις τῆς ὅλης φύσεως καὶ ἐμφανίσεως, τῶν ἐκ τῶν δύο τούτων λόγων, προερχομένων μεταβολῶν. (¹)

Ἡ ἔννοια τῆς συγκυρίας (*Konjunktur*) διαφέρει ἄλλως τε τῆς ἐννοίας τῆς διαρθρώσεως (*Struktur*), ὅχι μόνον καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατάστασιν, (ἢ πρώτη παριστᾷ τι δυναμικόν, ἢ δευτέρα στατικόν), ἀλλὰ καὶ καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατ' ἔκτασιν φύσιν αὐτῆς. Διάρθρωσις σημαίνει τὴν χαρακτηριστικὴν ὄντοτητα (διάγραμμα), τὴν συγκρότησιν ὁλότητός τινος ἐνῷ συγκυρία σημαίνει ἐναλlassομένην ἀλληλοσυσχέτισιν (σύνθεσιν ἢ καὶ ἀντίθεσιν ἐν συντονισμῷ ἢ καὶ ἐν ἀντιδράσει), περισσοτέρων τμημάτων ἐνὸς ὅλου. Ἡ σχετικὴ αὕτη ἐλευθερία, τῆς διαφοροτρόπου κινήσεως τῶν τμημάτων τούτων ἐν

1) M. R. Weyerman, *Die Konjunktur und ihre Beziehungen zur Wirtschaftsstruktur*, 1929.

τῷ συνόλῳ, εἶναι τελείως διάφορος τῆς ἀναπαραστάσεως αὐτῆς ταύτης τῆς ὁλότητος. (*)

Ἡ σπουδὴ αὕτη θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὁρθὴν διάγνωσιν τῶν μεταβολῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι δέον νὰ ἀναγραφοῦν εἰς συγκυριακὰ (λειτουργικὰ αἷτια καὶ ἐκείνων αἷτινες ὀφείλονται εἰς μετατροπὰς τῆς διαρθρώσεως (ὀργανικὰ) τῆς οἰκονομίας μιᾶς χώρας (*). Αἱ πρῶται παριστοῦν στιγμιαίαν τινὰ κατὰστασιν στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἀλληλοσυσχετίσεως καὶ ἐξαρτήσεως, τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ὅλου οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ, ἡ ὁποία δύναται πάραυτα νὰ μεταβληθῇ, αἱ δευτέραι παριστοῦν εἰκόνα τῆς ἰδιοσυστασίας τοῦ οἰκονομικοῦ πλάσματος. Αἱ τελευταῖαι αὐταὶ συχνάκις παρορῶνται, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, μὲ τὴν τάσιν τοῦ νὰ συμπεριληφθοῦν πᾶσαι αἱ μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐκάστοτε, λόγῳ τῆς συχνότερας ἐμφανίσεως αὐτῆς, ἐρευνωμένην συγκυριακὴν μετατροπὴν. Κατὰ ταῦτα προκειμένης συγκυρίας, ἀναφερόμεθα εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς οἰκονομίας, προκειμένης δὲ διαρθρώσεως εἰς τὴν σύστασιν αὐτῆς. Συγκυρία ἄρα εἶναι αἱ περιπεπλεγμέναι συνθῆκαι κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς οἰκονομίας, διάρθρωσις δὲ εἶναι τὸ οἰκοδόμημα τῆς οἰκονομίας. Ἡ σχέσις των πρὸς ἀλλήλας εἶναι ἡ τῆς γενέσεως καὶ τοῦ γεγεννημένου, τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἰδιοσυστασίας‡(*).

Ὁ Weyermann ἀνάγων τὰς κυκλικὰς συγκυριακὰς διακυμάνσεις εἰς τὴν κίνησιν τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου καὶ μόνον εἰς αὐτήν (*), παραδέχεται ὅτι εἰς ἀγροτικὰς χώρας, ἡ διαδρομὴ τῆς συγκυρίας εἶναι ὀλιγώτερον ἀνώμαλος, ἡρεμωτέρα καὶ ὀκνηροτέρα, παρὰ εἰς βιομηχανικὰς χώρας. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ του τούτου, ἐπικαλεῖται τὸν ἔλεγχον τῆς ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ

2) Ἐννοεῖται ὅτι συνεχεῖς καὶ ἰσχυραὶ κινήσεις τῶν τμημάτων, ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσουν τελειωτικῶς εἰς μετατροπὴν τῆς διαρθρώσεως μιᾶς ὁλότητος. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ κάμωμε τὴν θεωρητικὴν διάκρισιν μεταξὺ συγκυριακῶν καὶ διαρθρωτικῶν μεταβολῶν.

3. Ἡ Γαλλία π.χ. μεταπολεμικῶς (1914)18 διὰ τῆς προσκλήσεως τῆς Λωραίνης καὶ ἡ Γερμανία διὰ τῆς ἀπωλείας αὐτῆς, ὑπέστησαν μεταβολὴν εἰς τὴν διάρθρωσιν αὐτῶν Βλ. περαιτέρω B. H a r m s, Strukturwandlungen der weltwirtschaft 1926. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομικὴν ζωὴν θὰ ἡδυνάτο τις νὰ παρατηρήσῃ μεταπολεμικῶς (1922) δυναμικὴν μόνον, οὕτως εἰπεῖν, τροποποίησιν εἰς τὴν διάρθρωσιν αὐτῆς διὰ τῆς διὰ μιᾶς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ της κατὰ 1/3 περίπου τοῦ ὑπάρχοντος. Αἱ διάφοροι τμηματικαὶ ἐπεκτάσεις τοῦ βασιλείου ἀπὸ τῆς τῶν Ἰονίων μέχρι καὶ τῶν τοῦ παγχοσμίου πολέμου δὲν ἐτροποποίησαν τὴν γεωγραφικὴν ἀποψιν τῆς χώρας, ἀλλὰ ἀπλῶς τὴν ἐπεξέτειναν.

4. Julius Wolf, Konjunktur und Krise (εἰς Schriflen d. V. f. S.) 1928.

5. Ἄν καὶ δέχεται ὁ Weyermann καὶ ἄλλους συντελεστάς, ὡς εὐρισκομένους εἰς συσχέτισιν τινα πρὸς τὴν ἔκβασιν τῆς συγκυρίας, τούτους ὅμως δὲν τοὺς θεωρεῖ ὡς «αἷτια».

προτεινόμενης «αίτίας» (προεξοφλητικοῦ τόκου) στηριζομένης διαδρομῆς τῆς συγκυρίας εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν κατὰ τὸ 1907 - 1913.

Μέσος προεξοφλητικὸς τόκος τῶν ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἀπὸ τοῦ 1907 - 1913.

	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
Τράπεζα τῆς Γαλλίας	3.46	3.05	3. —	3. —	3.14	3.38	4. —
Τράπεζα τῆς Γερμανίας	6.03	4.76	3.92	4.35	4.40	4.95	5.88

Διὰ τὴν Γαλλίαν αἱ ἐντάσεις εἶναι μικρότεραι καὶ ἡ διαδρομὴ τῶν ἡπιωτέρα. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς ἐξελίξεως τῆς συγκυρίας, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαρθρωτικῶν διαφορῶν, τῶν δύο τούτων χωρῶν, πιστοποιεῖ πλήρως τὰς βάσεις τῆς προηγουμένης ὑποθέσεως τοῦ Weyermann.

Δὲν ἔχουν ὅμως μόνον ἐπίδρασιν αἱ ἀντικειμενικῆς φύσεως, οὕτως εἰπεῖν, ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς διαρθρώσεως μιᾶς χώρας, ἐπὶ τῆς διαδρομῆς τῆς συγκυρίας, ἀλλὰ καὶ αἱ ὑποκειμενικαί, ὅπως αἱ ιδιότητες τῆς φυλῆς, τοῦ θρησκευματος, κλιματολογικαί, ἢ γεωγραφικαὶ ἐπηρεαί (*). Τέλος αὐτὸς οὗτος ὁ κεφαλαιοκρατικὸς, ἢ μὴ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι ἑνὸς λαοῦ, ἢ προσήλωσις του εἰς τὴν ἰδέαν τῆς διατροφῆς, ἢ τὴν τοῦ κέρδους (ὡς διακρίνει ὁ Sombart), ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν συγκυριῶν. Καθολικαὶ χώραι ὑπόκεινται γενικῶς ὀλιγώτερον εἰς συγκυρίας, ἢ προτεσταντικαί, καθὼς διακρίνομεν ἐπίδρασιν τῶν βορειῶν τμημάτων τῆς εὐκράτου ζώνης δι' ἐντατικὴν οἰκονομικὴν ἐργασίαν καὶ γενικῶς ἀνώτερον οἰκονομικὸν τρόπον σκέψεως.

III. ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ

9. Συγκυριακά συμπτώματα παραγωγῆς, κυκλοφορίας κλπ.

Ἐκ τῆς προηγουμένης ἀναπτύξεως συνάγεται ἡ ποικιλία, καθ' ἣν αἱ διαφοροὶ φάσεις τῆς διαδρομῆς τῆς συγκυρίας ἐξελίσσονται. Εἶναι δυνατόν αὗται νὰ εἶναι καθολικώτεραι ἢ εἰδικώτεραι, νὰ εἶναι μακρότεραι ἢ βραχύτεραι, ἀναλόγως ἐπομένως νὰ διαμορφοῦνται καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ αἷτια τῆς συγκυρίας, ταῦτα δυνατόν νὰ εἶναι ἐσωτερικά, νὰ προέρχονται δηλ. ἐκ τῶν ἐσωτέρων δυνάμεων καὶ σχέσεων τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, νὰ παριστοῦν ἀναγκαστικὸν αἰτιασμὸν ἀλληλεπιδράσεων αὐτῆς καὶ τότε καλοῦμεν αὐτὰ ἐνδογενῆ, (ἐνδοδυναμικά),

6. Οἱ κάτοικοι χθασμαλῶν καὶ νησιωτικῶν τμημάτων, ἐμφανίζουν τύπους ἀνθρώπων μεγαλυτέρας οἰκονομικῆς ζωτικότητος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς κοχλεσετέρους καὶ οἰκονομικῶς ἐκτατικωτέρους ὀρεινοὺς.

εἴτε νὰ προέρχωνται ἐξ ἐξωτερικῶν αἰτίων, νὰ μὴ εὐρίσκωνται δηλαδὴ εἰς ὀργανικὴν συσχέτισιν μὲ τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις (θεομηνίαι, πόλεμοι, κακαὶ ἐσοδεῖαι κλπ.) καὶ τότε καλοῦμεν αὐτὰ ἐξωγενῇ (ἐξωδυναμικά). Ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ καθορίσῃ προφανῶς μόνον τὰ ἐνδογενῇ, μὴ δυναμένη οὐδαμῶς νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ ἐξωγενῇ, τῶν ὁποίων ἡ φύσις εἶναι τελείως ἀσύλληπτος (').

Εἰς τὴν ἐξόχως συναλλακτικὴν κεφαλαιοκρατικὴν οἰκονομίαν τῆς σήμερον, εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν συγκυριῶν μιᾶς χώρας, αἱ συγκυρίαι ἐτέρας ἐξωγενεῖς ἢ ἐνδογενεῖς (πολιτικαὶ ἐμπλοκαὶ, συναλλαγματικὴ ἀναστάτωση, ἐμπορικοὶ πόλεμοι, δασμολογικαὶ ἀντιθέσεις, κλπ). Ἡ δυνατότης μάλιστα αὕτη καθιστᾷ τὴν παρακολούθησιν τῶν διεθνῶν συγκυριῶν ἀναγκαίαν, ἵνα ἀντιμετωπιῇ τις καὶ τὴν ἄνω περίπτωσιν ἀποτελεσματικώτερον καὶ τὴν ἰδίαν ἐθνικὴν οἰκονομίαν συλλαμβάνη, ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης, πληρέστερον. Ἀπὸ τὰ συμπτώματα λοιπόν, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ἡ συγκυρία εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ὀδηγούμεθα εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ περαιτέρω πρόγνωσιν αὐτῆς. Καίτοι δὲ αἱ οἰκονομικαὶ πράξεις ἡμῶν, καθορίζονται ἐν μέρει ὑπ' αὐτῆς, ὅμως καὶ αὗται κατόπιν ἐπανεπιδρῶν ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἐξελιξέως τῆς, ὥστε νὰ συνδέεται μέχρι βαθμοῦ τινος, ἡ αἰτιώδης συσχέτις τῆς συγκυρίας καὶ τῶν πράξεων ἡμῶν. Ἡ σπουδαιότης τῆς ἐρεῦνης ταύτης εἶναι προφανής, διότι ἐκ τῶν συμπτωμάτων τούτων, δύναται νὰ καθορισθῇ ἡ περαιτέρω στάσις τῶν οἰκονομικῶν μονάδων. Ὅσον δὲ μετὰ περὶ σσοτέρας βεβαιότητος ἀποβλέπει τις πρὸς ἐπερχομένην κατάστασιν, τόσον περισσότερον διαρρυθμίζει τὰ κατ' αὐτὸν καὶ δὲν καταλαμβάνεται ἀπροόπτως ἀπαρασχεύαστος ὑπὸ ταύτης.

Τὰ μέσα διὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας ἐπιτυγχάνομεν διὰ τῆς παρακολουθήσεως τοῦ τόκου προεξοφλήσεως, διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ ἀναλύσεως τῶν διαφορῶν στατιστικῶν δεδομένων, διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀγορᾶς τοῦ οἰκοδομικοῦ ἐπαγγέλματος (αἰτήσεις ἀνεγέρσεως οἰκοδομῶν καὶ σχετικαὶ ἄδειαι) κλπ. κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ δεκαετίαν δι' εἰδικῶν ἐπὶ τούτῳ ὁργανώσεων περὶ ὧν κατωτέρω. Μόνον τὸ σύνολον τῶν παρατηρήσεων τούτων καὶ ἡ ἀλληλοσυσχέτις αὐτῶν, δύναται νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς ἀσφαλῆ πως συμπεράσματα. Αἱ καθ' ἕκαστον παρατηρήσεις εἰς τὸ Χρηματιστήριον, τὴν βιομηχανίαν, εἰς τὰς Τραπεζὰς κλπ. εἶναι τμήματα μόνον τοῦ ὅλου, καὶ ἐπομένως, ἡ γενικοποιοῦν τῶν ἐξ αὐτῶν συμπερασμάτων, δύναται νὰ μᾶς φέρῃ εἰς ἐπισφαλῆ διὰγνωσιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἐφόσον ἀνωτέρω διεγνώσαμεν λίαν

1. Ἡ συγκυρία μεταβάλλεται ἐπομένως ρυθμικῶς καὶ ἀρρυθμικῶς· θὰ ἡδυνάμεθα ὅμως νὰ διεπιστώναμεν καὶ ἡμικρῦθμους τροποποιήσεις. Ἡ ρυθμικὴ μεταβολή, καθορίζεται οἰκονομικῶς - κοινωνικῶς, ἡ ἀρρυθμικὸς φυσικῶς, ἡ ἡμικρῦθμος ἐκπολιτιστικῶς (παραλλαγαὶ τῶν μόρφων, κορεσμὸς δι' ὠρισμένους τύπους, ρυθμούς).

έντονον ἀλληλεπίδρασιν, μεταξύ τῶν τόσων πολλαπλῶν ἐκδηλώσεων αὐτῆς. Ἡ ἔρευνα αὕτη προϋποθέτει λοιπόν, ἀκριβῆ πρῶτον χωρισμὸν τῶν διαφορῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀγορᾶς καὶ πλήρη κατόπιν στατιστικὴν σύλληψιν αὐτῶν. Οὕτω συσχετίζονται ταῦτα κατόπιν μετὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελέξεως καὶ εὐρίσκει τις τὴν ἐπίδρασίν των, διὰ τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἢ κάτω τάσιν τοῦ οἰκονομοῦ κύκλου.

Ἡ ἐπιστημονικὴ λοιπόν ἔρευνα τῆς συγκυριακῆς συμπτωματολογίας, ἢ συστηματικὴ δηλαδή κατὰταξις τῶν διαφορῶν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς συγκυρίας παρουσιαζομένων ἐκδηλώσεων, θὰ ὑπῆγεν (*) αὐτὰς ἐν προκειμένῳ ὑπὸ ὁμοιομόρφους καὶ κατὰ τὸν αὐτόν, κατὰ τὸ δυνατόν τρόπον, ἐπιδρωμένας ὁμάδας, τὰς ἐξῆς :

1. Συμπτώματα εἰς τὴν σφαίραν τῆς παραγωγῆς.
2. » » » κυκλοφορίας.
3. » » » διανομῆς.
4. » » » καταναλώσεως.

Ἡ ἔρευνα τῶν συμπτωμάτων τούτων ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξῃ, ὅπως περιγράψῃ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν, ἐρευνήσῃ εἰτα τὴν σχέσιν των μετὰ τὴν διαδορμὴν τῆς συγκυρίας καὶ ἐπομένως ἀποσαφηνίσῃ κατόπιν, τὴν ἔκτασιν τῆς ἀξίας ἐκάστου συντελεστοῦ εἰς τὴν ἐξέλιξιν. Οὕτως, ἐκ τῆς ἀκριβοῦς καὶ προσεκτικῆς διαγνώσεως, ἀνακύπτει πλεον αὐτόματα σχεδὸν ἢ πρόγνωσης περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ ἡ συντόνισις πρὸς τοῦτο τῶν πράξεων καὶ παραλείψεων ἡμῶν.

Γενικῶς διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἐιρημένων, θὰ ἡδυνάτο τις νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὰ προηγούμενα, περὶ τοῦ Quasi ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ὅτι δηλαδή ἡ κυριώτερα διάκρισις μεταξύ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς ὑφέσεως τῆς Οἰκονομίας μιᾶς χώρας, εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις, ἡ ἐλπίς τῆς πρώτης, ἡ νεκροφάνεια καὶ ἡ νωθρότης, ὁ φόβος τῆς δευτέρας. Ἡ κατὰστασις αὕτη καταλαμβάνει σχεδὸν ὅλους τοὺς οἰκονομικοὺς ἀνθρώπους καὶ οἱ τυχόν δὲ ἀπαισιόδοξοι κατὰ τὴν μίαν καὶ αἰσιόδοξοι κατὰ τὴν ἄλλην ἐποχὴν, συστροβιλίζονται ὑπ' αὐτῆς, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθοῦν τελικῶς εἰς τὴν γενικὴν φορὰν.

Εἰδικώτερον παρατηροῦμεν ὅτι σύμπτωμά τι συγκυριακὸν εἶναι κατὰ τοσοῦτον χρησιμώτερον, καθόσον τοῦτο : 1. ὑπάγεται ἀποκλειστικώτερον

2. Ἡ κατὰταξις τῶν συμπτωμάτων εἶναι κοινὴ. (Βλ. π. χ. Mombert σελ. 92). Ἡ κατὰταξις τοῦ κειμένου προσομοιάζει, μέχρι τινός, τὴν τοῦ Rörke, διότι ὑπάγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Rörke, τὰ συμπτώματα τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἐργασίας, εἰς τὰ τῆς παραγωγῆς).

ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς συγκυρίας καὶ ταύτης μόνον, ἐπομένως δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ ἄλλων ὄρων. 2. καθόσον τοῦτο ἀποδίδει εὐρύτερον καὶ διαρκέστερον τὴν συγκυριακὴν διακύμανσιν, εἶναι δηλαδὴ σύμπτωμα καθολικῆς συγκυριακῆς ἐμφανίσεως καὶ ὄχι μερικῆς, σύμπτωμα μακρᾶς καὶ ὄχι βραχείας (ἐποχιακῆς) διακυμάνσεως.

1. Παραγωγή. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συγκυριακὴν σύλληψιν τῆς παραγωγῆς, ἡ ὁποία θὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς οἰκονομίας πρωταρχικῶς, αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ λάβῃ χώραν διὰ δύο ὁδῶν: τῆς στατιστικῆς τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς στατιστικῆς τῶν τιμῶν. Ἡ ἐκλογή τῶν διαφόρων κλάδων τῆς παραγωγῆς γίνεται ἀναλόγως τοῦ προσδιορισμοῦ ἐιδικῆς τινος ἢ τῆς γενικῆς συγκυρίας. Ἐπομένως εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν θὰ ἐξεύρωμεν τὴν σχετικὴν κίνησιν τῆς ὑπὸ κρίσιν βιομηχανίας, εἰς τὴν δευτέραν, τὴν τῶν σπουδαιότερων βιομηχανιῶν γενικῶς καὶ τὴν τῶν τυχόν ἄλλως πως ἐπιδρῶντων ἐιδικῶν κλάδων, ὠρισμένων ἀπασχολήσεων. Ἐρευνῶνται ἐπομένως βιομηχανίαι τοῦ σιδήρου, μηχανολογικαί, οἰκοδομικῶν ὑλῶν, ὑφαντουργαί, βιομηχανίαι καπνοῦ, οἴνου καὶ οἰνοπνευμάτων, ἐλαιοδιυλιστήρια κλπ.

Ὅταν τὸ οἰκοδομικὸν ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον τροφοδοτεῖ τόσους ἄλλους κλάδους παραγωγικοὺς, χαλαροῦται, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν στοιχεῖον σαφοῦς διαγνώσεως. Ὡσαύτως ἡ ἐξέλιξις τῆς καταναλώσεως καθυποηγεῖ ἡμᾶς πιστῶς. Εἵδομεν προηγουμένως ὅτι καὶ ἐνταῦθα, διαρκούσης ἤδη τῆς ἀνιούσης κλίμακος, ἄρχεται ἀντίθεσίς τις μεταξὺ τῶν καθαρῶς κεφαλαιουχικῶν βιομηχανιῶν καὶ τῶν καταναλωτικῶν τοιούτων, ἔνδειξις, ἡ ὁποία προσημαίνει διαταραχὴν τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας.

Τὰ συμπτώματα τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας εἶναι ἀρκετὰ σπουδαῖα, διὰ τὴν διάγνωσιν τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας. Πάντως καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ λάβῃ χώραν συσχέτισις τῶν δεδομένων τούτων καὶ πρὸς ἄλλα· πρῶτον ἕνεκα τῆς μὴ πλήρους καὶ τελείας στατιστικῆς συλλήψεως αὐτῶν, δεύτερον καθ' ὅσον αὐτὴ αὕτη ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας, διατελεῖ ὑπὸ ἐπίδρασιν αἰτίων, τὰ ὁποῖα δὲν εὐρίσκονται εἰς οὐδεμίαν ἢ μικρὰν μόνον συνάφειαν μετὰ τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας. Ἡ στατιστικὴ σύλληψις ἀφορᾷ ἐνταῦθα εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἀνεργίας, τῶν γραφείων εὐρέσεως ἐργασίας καὶ τὰ τῆς τυχόν ὑπαρχούσης στατιστικῆς τοῦ βαθμοῦ τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν ἐνταῦθα, τὰ δεδομένα τῶν λεγομένων βιομηχανιῶν ἀναπαραγωγικῶν ἢ κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν (μεταλλοβιομηχανίαι, οἰκοδομικαὶ ὕλαι, ἐργοστάσια κινητηρίων μηχανῶν, ἤλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις, ναυπηγεῖα κλπ). Ἡ ἐξέλιξις τῶν βιομηχανιῶν τούτων, ὥς καὶ ἀνωτέρω εἵδομεν, προηγεῖται συνήθως τῆς γενικῆς συγκυριακῆς καταστάσεως. Καὶ ἐνταῦ-

θα ή στατιστική σύλληψις διὰ τὴν παράσχη εἰκόνα ἀσφαλῆ, πρέπει νὰ εἶναι λίαν λεπτομερὴς (*). Ἀλλὰ καὶ ἡ ὕψωσις τῶν τιμῶν, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ κοινοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς συγκυρίας, διότι φανερόν εἶναι ὅτι, καθόσον αὐταὶ ἀνέρχονται εἰς ἐπίπεδα ἀνώτερα, κατὰ τοσοῦτον πλησιάζει τις εἰς τὴν ἐναντιοδρομήσιν τῆς συγκυρίας. Καὶ ἡ ταχύτης δὲ τῆς ὑψώσεως ταύτης μετριάζεται μετὰ ὠρισμένον χρόνον.

Ἡ ἀξία τῆς ἀριθμητικῆς συλλήψεως τῆς παραγωγῆς, ἡ ὁποία συνήθως δὲν δύναται νὰ γίνῃ καὶ πολὺ ταχέως, ἔγκειται κυρίως εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ τὸν ἀναδρομικὸν καθορισμὸν παρελθούσης ἤδη καταστάσεως, ἐνῶ ἡ ἀξία τῆς ἀριθμητικῆς συλλήψεως τῶν τιμῶν, ἔγκειται εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἐξέλιξιν. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ οἰκονομικὴ ἐλευθερία, νὰ μὴ παρεμβαίνουν δηλαδὴ φυσικὰ ἢ νομικὰ μονοπώλια, μὴ ἐπιτρέποντα τὴν ὀρθὴν λογικὴν συσχέτισιν. Ἡ μεταξὺ πάλιν τῶν δεδομένων τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν σχέσις, καὶ ἐπομένως ἡ πειστικωτέρα ἐκδήλωσις τῆς συγκυρίας τῆς οἰκονομίας, δὲν εἶναι πρόβλημα εὐχερές. Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πολιτικῆς τῆς βιομηχανίας, ἡ ὁποία εἰς δεδομένην στιγμὴν, ἰδίως κατὰ τὴν πτώσιν τῆς συγκυρίας, δύναται νὰ προτιμήσῃ ὑποβιβασμὸν τῶν τιμῶν, ἀπὸ τὸν ὑποβιβασμὸν τῆς παραγωγῆς, ὅποτε οἱ δείκται τῶν τιμῶν, ἀποδίδουν πειστικώτερον τὴν εἰκόνα.

2. Κυκλοφορία. Ὡς καὶ ἀνωτέρω πολλάκις ἐτονίσθη, ἰδιαίτερα σπουδαιότης πρέπει νὰ ἀποδοθῇ, εἰς τὰ κυκλοφοριακὰ συμπτώματα τῆς συγκυρίας. Ἡ κυριωτέρα ἐκδήλωσις τῶν συμπτωμάτων τούτων, ἡ ἀγορὰ τῶν χρεωγράφων καὶ τοῦ χρήματος, ἀντιδρᾷ λίαν εὐπαθῶς κατὰ τῶν διακυμάνσεων τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας. Αἱ ἐλάχιστοι διακυμάνσεις πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω, ἀντικατοπτρίζονται καὶ εἰς τὴν διαρρῦθμιν τοῦ ἐπιτοκίου, ἰδίως τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου τῆς ἀγορᾶς. Μάλιστα προσπάθειαι κατεβλήθησαν (I. Fisher, J. M. Keynes), ὅπως διὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ πρώτου στοιχείου τῆς χρηματαγορᾶς (τοῦ τόκου προεξοφλήσεως), νὰ καταλήξωμεν εἰς ἀδιακύμαντον κατὰ τὸ δυνατόν διαδρομὴν τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως. Ὁ διακανονισμὸς τοῦ ποσοῦ καὶ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος, θὰ ἀντετάσσετο κατὰ τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν καὶ ἴσως παρεμερίζοντο οὕτως, ἂν ὅχι πλήρως, πάντως αἱ μεγαλύτεραι οἰκονομικαὶ ἀνατροπαί. Ἐχομεν ἐπομένως ἀρκετὰ στοιχεῖα,

3. Εἰς τὴν Γερμανίαν π.χ. ἀπεδείχθη ὅτι αὐξουσα ἀπασχόλησις γυναικείων δυνάμεων εἰς τὴν βιομηχανίαν δὲν εἶναι ἕξις εὐμενής, ὅπως ἡ τῶν ἀνδρῶν. Συχνάκις ἡ ἐντατικωτέρα αὕτη ἀπασχόλησις, ὑποδολοῖ ἀνδρικὴν ἀνεργίαν καὶ προσπάθειαν τῆς γυναικὸς νὰ ἀντικαταστήσῃ ὅπως-ὅπως τὸν ἀπωλεσθέντα ἀνδρικὸν μισθόν ἀφ' ἑτέρου καὶ αἱ ἐκμεταλλεύσεις προτιμοῦν ἐνίοτε τὰς εὐθύνas γυναικείας δυνάμεις

τῶν ὁποίων ἡ βαθύτερα παρατήρησης, μᾶς διευκολύνει τὴν διάγνωσιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν μόρφωσιν σχετικῆς τινος ἀσφαλοῦς προγνώσεως. Ἡ ὕψωσις τοῦ τόκου προεξοφλήσεως, εἶναι ἀλάθητον τεκμήριον τερματισμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀνθήσεως καὶ προμήνυμα τῆς ἐπερχομένης ἐναντιοδρομήσεως. Καὶ δυνατόν μὲν νὰ προχωρῇ εἰσέτι ἀνιόντως ἡ συγκυρία, ὁ χρόνος τῆς ὁμως ἐπιβραδύνεται. Οὕτω πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς κατιούσης κατευθύνσεως, ἔχομεν ἐπιβραδύνσιν βελτιώσεως, ὡς σημεῖον προμηνυτικόν. Αἱ ἐπεκτάσεις τῶν ἐκμεταλλεύσεων, αἱ νέαι ἰδρύσεις ἐλαττοῦνται. Ἡ σπουδαιότης τῶν φαινομένων τούτων αὐξάνει ἐπὶ πλεόν, λόγῳ τοῦ δημοσίου χαρακτῆρος αὐτῶν καὶ ταχείας ἐπομένως καὶ εὐχεροῦς στατιστικῆς συλλήψεώς των. Παρὰ ταῦτα, ἡ μονομερὴς στατιστικὴ σύλληψις τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀγορᾶς τῶν χρεωγράφων καὶ τοῦ χρήματος, δύναται νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ καὶ εἰς πλάνην. Ἡ μωρὴ αὐτῆς εἶναι ἰανικὴ, διμερὴς. Τὰ αὐτὰ περίπου φαινόμενα (χαμηλὸς τόκος προεξοφλήσεως) παρουσιάζονται εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ χρήματος, κατὰ τὴν βαθμιαίαν ἀνίτησιν καὶ ἀνοδὸν τῆς συγκυρίας, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον ἀπόδοσιν αὐτῆς. Ὡσαύτως κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐντάσεως, καθὼς ὁμως καὶ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς κρίσεως, παρατηρεῖται ὕψωσις τόκου. Διὰ τοῦτο ὁ ἐκάστοτε συσχετισμὸς αὐτῶν, πρὸς ἄλλα συγκυριακὰ συμπτώματα, ἰδίως τῆς παραγωγῆς, μᾶς ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν ὀρθωτέραν διάγνωσιν τῆς καταστάσεως. Πρὸς τὸ κυριῶδες τοῦτο κυκλοφοριακὸν σύμπτωμα, ἔχομεν καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἐκδοτικῆς τραπέζης (προεξοφλήσεις, δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ κλπ.), ἡ ὁποία πιστῶς παριστᾷ τὴν εἰκόνα τῆς ἀγορᾶς, πρὸς δὲ τὰς τιμὰς τῶν συναλλαγμάτων, τῶν ἐθνικῶν χρεωγράφων, τὰς ἐκκαθαρίσεις τῶν συμψηφιστικῶν γραφείων κλπ. καθὼς καὶ τὸ σύμπτωμα τῶν ταμειυτριακῶν καταθέσεων⁽¹⁾.

Τέλος ὑπάγεται ἐνταῦθα ἡ ἔρευνα, τῶν ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν κυκλοφοριακῶν σχέσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, (πολὺ ἀμφιβόλου πάντως συντελεστοῦ) καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν.

Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον δύναται νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ταχύτητα ἀνιούσης ἀκόμῃ συγκυρίας. Βελτιουμένης τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ὑψοῦνται αἱ τιμαί, ἐπομένως τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον δύναται νὰ ἀνταγωνισθῇ τὴν ἐθνικὴν βιομηχανίαν ἀποτελεσματικώτερον καὶ ἔνεκα τῆς ὑψώσεως ταύτης τῶν τιμῶν καὶ ἔνεκα τῆς μεγαλυτέρας ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ ἐσωτερι-

4. Καὶ αὗται παρουσιάζουν διπλὴν ὄψιν. Δυνατὸν ἡ αὐξήσις αὐτῶν νὰ σημαίνῃ εὐπορίαν (ὅταν ἰδίως οἱ πελάται τῶν ταμειευτηρίων εἶναι ἡ κατωτέρα τάξις τῶν ἀποταμειυτῶν), ἀλλὰ δυνατόν νὰ σημαίνῃ καὶ ἀπραξίαν κεφαλαιῶν (ὅταν ἡ πελατεία αὐτῶν συγκαταλέγεται ἀπὸ τὴν βιοτεχνίαν καὶ γεωργίαν).

κοῦ. Ἀφ' ἑτέρου εἰσάγονται εἰς τὴν ἀνθούσαν οἰκονομίαν πρῶται ὕλαι περισσότεραι καὶ γενικῶς ἐπομένως τὸ ἰσοζύγιον δύναται νὰ ἀποβῇ παθητικώτερον.

Πάντως τὰ μέσα ταῦτα ἀποδίδουν πολὺ βραδέως τὴν ἐπερχομένην μετατροπὴν, ἰδίως αἱ σιδηροδρομικαὶ μεταφοραί, διότι ἡ κáθoδος τῆς συγκυρίας μόνον μετὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἐντάσεως τῆς συγκοινωνίας.

3. Διανομή. Τὰ συμπτώματα τῆς διανομῆς συσχετίζονται μὲ τὴν οἰκονομικὴν συγκυρίαν κατὰ τοῦτο, καθόσον ἡ ἀποδοτικότητα τῶν καθ' ἑκαστον ἐπιχειρήσεων καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν ἀτόμων, ἐξαρτῶνται στενῶς ἐκ τῆς συγκυριακῆς καταστάσεως. Τὰ δεδομένα καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ προέρχονται, κατὰ μέγα μέρος, ἀπὸ ὁμαδικὰς παρατηρήσεις, ἵνα εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν ἀνεπηρέαστα ἀπὸ ἐξωσυγκυριακὰς ἐπιδράσεις. Τοιαῦτα δεδομένα ἐν προκειμένῳ ἔχομεν, στατιστικὰς ἀποδοτικότητος τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, στατιστικὰς πτωχεύσεων, στατιστικὰς μισθῶν, στατιστικὰς τῆς φορολογίας καθαρῶν προσόδων, ὑποδείξεως ἐργασίας, ἀριθμὸν τῶν ἀνέργων, πτωχῶν κλπ. (*).

4. Κατανάλωσις. Τὰ καταναλωτικὰ συμπτώματα εἶναι ἀντικατοπτρισμὸς ἐν μέρει τῶν τῆς διανομῆς, ἐν μέρει ὁμως ἐπεκτείνονται λίαν γενικῶς. Πάντως δύναται τις νὰ πυρατηρήσῃ, ὅτι ἡ τυχὸν ἐλάττωσις τοῦ εἰσοδήματος, εἶναι δυνατόν ἐπὶ μακρὸν νὰ μὴ ἀντικατοπτρισθῇ εἰς τὴν μείωσιν τῶν εἰδῶν τῆς πρώτης καταναλώσεως — ἔνεκα τοῦ σταθεροῦ τύπου τὸν ὁποῖον προσλαμβάνει συνήθως ἡ διαβίωσις, ἀλλὰ νὰ ἐκδηλωθῇ κυρίως εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ σχηματισμοῦ νέων κεφαλαίων. Μάλιστα ὅπου τυχὸν ἡ μείωσις τοῦ εἰσοδήματος, δὲν λάβῃ χώραν συγχρόνως μὲ τὴν κáθoδoν τῆς συγκυρίας, εἶναι δυνατόν ἔνεκα τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, νὰ παρουσιασθῇ αὔξεις τῆς στάθμης τῆς ζωῆς. Εἰς τὰ συμπτώματα ταῦτα δύναται ὁμως νὰ ὑπαχθῶν ἐνταῦθα καὶ συσχετισμοὶ λίαν γενικοὶ π.χ. ἐτησίας καταναλώσεως σιδήρου ἢ ἀνθρακος κατὰ κεφαλὴν, στατιστικὴ τῆς στεγάζσεως, τέλος καὶ ζημῶν ἐκ πυρκαϊᾶς κατὰ ἀγγλοαμερικανικὰς στατιστικὰς (*) (').

5. Τὸν βαθμὸν τῆς εὐμαρείας διαφόρων κρατῶν, παραβάλλομεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέσου ποσοῦ τῆς κατὰ κεφαλὴν φορολογίας τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπηρετῶν εἰς τὰς οἰκογενείας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πυκνότητος τῶν κατοικουμένων διαμερισμάτων κλπ. Ἡ διδασκαλία περὶ τῶν συμπτωμάτων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἡ καλουμένη «Σημειολογία» (Semiologie), ἐξειλίχθη στατιστικῶς εἰς εἰδικὸν κλάδον. Βλ. καὶ Guittou H.: Les fluctuations économiques 1961 σελ. 456.

6. Αἱ ἐκ τοῦ πυρὸς ζημίαι ἠδύθησαν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1920, ὁπότε ἐπέζηεν αἰσθητικῶς ἡ ἀρξαμένη κρίσις καὶ ἔκτοτε συνεχίσθησαν αὐξοῦσαι διαρκῶς. Τὸ τοιοῦτον

Οὕτως ἀγόμεθα εἰς τὸν κύριον σκοπὸν μας, τὸν ὁποῖον ὁ Sombart ἐχαρκτηρίσεν ὡς τὸ μέγιστον πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς: Κατὰ πόσον δηλαδὴ ἡ πραγματικότης πλησιάζει πρὸς τὴν ἰδέαν, καὶ τούτου ἐξευρισκομένου, ἔνεκα τίνων λόγων.

10. Κοινωνικαὶ ἐπιδράσεις τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν.

Γενικὴ θεμελίωσις. Αἱ δυσμενεῖς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς ἰδίως τάξεως, προεκάλεσαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν οἰκονομολόγων, διὰ τὴν ἔρευναν τῶν συναρτήσεων τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὸ συμπέρασμα τῶν ἐρευνῶν τούτων, ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀλληλεπιδράσεως ταύτης, καθόσον αἱ ἐναλλαγαὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς προφανῶς προκαλοῦν ἐντονωτέραν ἢ ἀσθενεστέραν ἀπασχόλησιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, διὰ τῆς ἀπορροφήσεως μεγαλυτέρου ἢ μικροτέρου ἀριθμοῦ ἐργατῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ πίεσις τὴν ὁποίαν ἐξασκοῦν ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ μισθοῦ, αἱ ἐκάστοτε διαθέσιμοι δι' ἐργασίαν χεῖρες, δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ, κατὰ τὰς ἐποχὰς ἰδίως κρίσεως, νὰ καθορίζουν αὐταὶ καὶ τὸ ὕψος τοῦ μισθοῦ τῶν ἐργαζομένων ἐργατῶν. Οὕτως ὁ ἐργάτης εἴτε προσφέρων τὴν ἐργασίαν του εἰς τὴν ἀγοράν, εἴτε ἐργαζόμενος, ὑπόκειται διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἐπὶ τῆς βιομηχανικοῦ κύκλου. «Ἡ ἀβεβαιότης καὶ ἡ ἀστάθεια εἰς τὴν ὁποίαν αἱ διὰ μηχανῶν ἐκμεταλλεύσεις ὑποβάλλουν τὴν ἀπασχόλησιν καὶ ἐπομένως καὶ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τοῦ ἐργάτου, κανονίζονται ἀναλόγως μὲ τὴν περιοδικὴν ταύτην ἐναλλαγὴν τοῦ βιομηχανικοῦ κύκλου», λέγει ὁ Μάρξ.

Ἡ ἐπὶ τῆς βιομηχανικοῦ κύκλου αὕτη εἶναι μεγαλυτέρα εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις, διότι αὐταὶ κατὰ μέγα μέρος ὑφίστανται τὸν ἀντίκτυπον τούτου. Παρὰ ταῦτα ὅμως καὶ οἱ ἐργοδότες, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν διάθεσιν

λαμβάνει χώραν πάντοτε, κατὰ παλαιὰν πείραν, εἰς ἐποχὰς δυσπραγίας, ἰσως ἔνεκα τῆς γενικῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν εὐθηνότεραν ἀντικατάστασιν τῶν καταστρεφόμενων, γεγονός, ὅπερ ἔχει ἐπιδρασεῖν ἐπὶ τῆς αὐστηρᾶς ἐπαγρυπνίσεως τῶν ἐγκαταστάσεων. Ὅσαύτως δυνατόν νὰ ἐξηγηθῇ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ὑπερπληρώσεως τῶν ἀποθηκῶν καὶ τῶν ἐργοστασίων, ἡ ὁποία αὐξάνει τὰς δυνατότητας τῆς πυρκαϊᾶς, ἡ καὶ ἐκ λόγων ἐμπρησμοῦ κατὰ τὰς δυσχερεῖς ταύτας ἐποχὰς: Βλ. W. Röpke, Die Konjunktur 1922 σελ. 123.

7. Παρ' ὅλην τὴν ἐπιμελῆ, ἀκριβῆ, πλήρη καὶ πρόσφορον συλλογὴν τῶν ἀνω διαφόρων στατιστικῶν δεδομένων, ὅμως ἡ ἀκρίβεια τῆς καταρτίσεώς των δύναται νὰ συζητηθῇ βλ. σχετικῶς Morgenstern O.: On the Accuracy, of Economic Observations 1950 καὶ ἐκτενῆ βιβλιοκρισίαν τούτου ἀπὸ τὸν Anderson O. εἰς Weltw. Archiv 1951.

τῶν προϊόντων αὐτῶν, εὐρίσκονται, ὑπὸ τινα ἔποψιν, ὑπὸ τὰς αὐτὰς συν-
θήκας μὲ τοὺς ἐργάτας, ἐπηρεάζονται ὑπὸ ταύτης. Ἡ στατιστικὴ μάλιστα
ἔρευνα, ἔχει ἤδη συσχέτιση τὸν ἀριθμὸν τῶν αὐτοκτονιῶν μὲ τὸν ἀριθμὸν
τῶν πτωχεύσεων. Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται τὴν ἐλαχίστην
ἐπίδρασιν τῶν συγκυριακῶν ταλαντεύσεων, εἶναι ἡ ἀγροτικὴ τάξις, ἡ τῶν
εἰσοδηματιῶν καὶ ἡ τῶν ὑπαλλήλων. Ἡ γεωργία δὲν εὐρίσκεται εἰς ἀμέσως
ἐπιδρωμένην κατάστασιν, ἀπὸ τὴν βιομηχανικὴν συγκυρίαν. Ἴσως κατὰ τὴν
ἄνοδον αὐτῆς, νὰ ἀσκήῃ ἡ συγκυρία μεγαλύτεραν γοητείαν εἰς τὴν ἀστυφυλίαν
καὶ ἀντιστρόφως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μόνον καθόσον ἀφορᾷ εἰς ἀποχειροβιώτους
ἐργάτας, ὅχι δὲ εἰς αὐτοτελεῖς κτηματίας. Ὡσαύτως ὁ μισθὸς τῶν ὑπαλλήλων
καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν εἰσοδηματιῶν, δὲν παρουσιάζει τὴν ἐλαστικότητα ἐκεί-
νην, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ ἐργατικὸν ἡμερομίσθιον εἰς τὰς συγκυρίας·
τούτου ἕνεκα καὶ εἰς ἐποχὰς ἀκριβείας ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τῶν σταθερῶς
μισθοδοτουμένων ὑπαλλήλων, δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὴν ἀνιούσαν κίνησιν
τῆς συγκυρίας. Αἱ κοινωνικαὶ αὗται τάξεις λοιπόν, δὲν παρουσιάζουν εὐρὺ
πεδῖον ἐπηρεασμοῦ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν συγκυρίαν, ἂν καὶ δὲν παραμένουν
καὶ τελείως ἄθικτοι ἀπὸ αὐτὴν.

Μεταξὺ τῆς συγκυρίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὑφίσταται λοιπὸν ἀναγ-
καστικὴ συνάρτησις (ἀλληλουχία). Ὁ βαθμὸς τῆς συναρτήσεως ταύτης, ἔξαφ-
τᾶται ἀπὸ τὴν συσχέτισιν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων πρὸς τὴν οἰκονομικὴν
λειτουργίαν. Εἰς μεγαλύτερον καὶ προφανέστερον μέτρον παρουσιάζεται εἰς
τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος, εἰς μικρότερον εἰς τὰ καλούμενα ἡθικὰ φαι-
νόμενα. Πάντως ὅμως κανὲν πεδῖον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, δὲν παραμένει
ἀνέπαφον ἀπὸ τὰς ταλαντεύσεις τῆς συγκυρίας. Αἱ ἐπιδράσεις αὗται τῆς
συγκυρίας ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, μεταβάλλονται ὅμως μεταβαλλομένων
τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς συνειδήσεως τῶν ἀτόμων· ἡ μεταβολὴ αὕτη
καθορίζει ἐν μέρει καὶ ποῖαι τῶν κοινωνικῶν ἐκδηλώσεων συνδέονται μετὰ
τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου (*).

α) Ἐργασία καὶ ἀνεργία. Ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τῆς διαδρομῆς τοῦ
βιομηχανικοῦ κύκλου ἐξάγεται προφανῶς, ὅτι ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἀνεργία συμ-
παρακολουθεῖ τὴν ἄνοδον καὶ κάθοδον αὐτοῦ. Διότι ἡ εὐρυνσις τῆς παρα-
γωγῆς, εἰς μὲν χρόνους ἀνθῆσεως ἀπαιτεῖ αὐξησιν τῶν ἐργατικῶν χειρῶν,
ἐνῶ τούναντίον εἰς ἐποχὰς ὑφέσεως, περιορισμὸν αὐτῶν. Ἐπομένως αἱ δια-
κυμάνσεις τῆς ἀνεργίας ἢ καὶ τῆς ἀπασχολήσεως, πρέπει νὰ παρουσιάζουν
παράλληλον σχεδὸν κίνησιν πρὸς τὰς τῆς παραγωγῆς. Ἐνταῦθα θέλουσι

1. J. Soudé k' Die sozialen Auswirkungen der Konjunkturschwankungen,
1929, σελ. 76.

ἀναλυτῇ ἰδιαιτέροί τινες διαφορισμοί, οἱ ὅποιοι γίνονται ἀφορμὴ μικρῶν τινων ἐπιταχύνσεων ἢ καὶ καθυστερήσεων, εἰς τὴν παράλληλον καὶ ἰσοταχῇ διαδρομῇ τοῦ γενικοῦ κύκλου τῆς συγκυρίας καὶ τῆς καμπύλης τῆς ἐργασίας ἢ ἀνεργίας. Ἡ πίεσις τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ὁ ἐφεδρικός βιομηχανικός στρατός, δὲν ἀπαρτίζεται μόνον ἀπὸ τοὺς ἀνέργους τῶν βιομηχανιῶν ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνέργους τῶν ἄλλων βιομηχανιῶν (καταναλωτικῶν ἀγαθῶν), οἱ ὅποιοι δὲν εὐρίσκουν πλέον ἐργασίαν, διότι ἐργάζονται διὰ τοὺς πρῶτους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν νέαν γενεάν, ἡ ὁποία καὶ αὕτῃ δὲν ἀναλαμβάνει καθόλου ἐργασίαν. Ἐνίοτε μάλιστα, ἡ ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ἀνεργία, εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερτερῇ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πρώτην, τὴν ἐκ τοῦ συγκυριακοῦ δηλαδὴ περιορισμοῦ τῶν ἐκμεταλλεύσεων.

Περαιτέρω ὡσάντως ἡ ἀνεργία, δύναιται νὰ παρεκκλίνη τῆς παραλλήλου πτώσεως τῆς καμπύλης τῆς συγκυρίας, καθόσον ἡ παραγωγή περιορίζεται ταχύτερον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐργασίας, διότι κατὰ μὲν τὴν ἄνοδον τῆς συγκυρίας ἔχομεν πολλάκις ὑπερωρίας ἐργατικὰς, ἀντίπροσλήψεως νέων ἐργατῶν, ἀντιστρόφως δὲ κατὰ τὴν κάθοδον, πρὸς περιορισμὸν τῆς ἀπολύσεως τῶν ἐργατῶν, ἐλαττοῦνται αἱ ὥραι ἐργασίας. Ὡσάντως ἡ ἀνεργία εἰς τὰς βιομηχανίας ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν, καθὼς καὶ εἰς τὰς μεγάλας ἐκμεταλλεύσεις, βαίνει ταχύτερον ἀπὸ τὴν ἀνεργίαν εἰς τὰς βιομηχανίας καταναλώσεως ἢ τὰς μικρὰς ἐκμεταλλεύσεις. Εἰς τὴν παράλληλον διαδρομὴν ἐπομένως τῆς γενικῆς καμπύλης τῆς συγκυρίας καὶ τῆς ἀνεργίας, ἐπέρχονται πότε μὲν ἐπιταχύνσεις (*), πότε δὲ ἐπιβραδύνσεις.

β) Κίνησις πληθυσμοῦ καὶ Μεταναστευσις. Ἡ μετατόπισις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μίᾳς χώρας, μεταξύ δηλαδὴ τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, παρουσιάζει τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν μὲ τὴν διαδρομὴν τοῦ βιομηχανικοῦ κύκλου. Ἀνερχομένης τῆς συγκυρίας αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῆς ἀστυφιλίας, κατερχομένης δὲ ταύτης, ἔχομεν ἐπαναστροφὴν πρὸς τοὺς ἀγρούς (*). Δυσχερ-

2. Ὁ Soudek (ἐνθ. ἀν.) καίτοι ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν τῆς αὐξήσεως τῆς πίεσεως ὑπὸ τῆς νέας γενεᾶς, τὴν ὁποίαν ἰδίως ἐτόνισεν ὁ Pohle, ὅμως δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ, ὡς μοῦ φαίνεται, τὸ ἀπο ἔλεσμα τοῦτο, κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κανόνος του (σελ. 53), εἰς τὸν ὁποῖον δίδει οὕτω μόνον πλεονεκτικὴν ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν παρέκκλισιν, ἐνῷ συνεπῶς θὰ ὤφειλε νὰ παραδεχθῇ καὶ μειονεκτικὴν ἀπόκλισιν, ὅταν ἡ νέα γενεά, ἰδιαιτέρως πιέζει τὴν ἀνεργίαν κατὰ τὴν πῶσιν τῆς συγκυρίας.

3. Μὲ τὸ Κράχ τοῦ 1873 ἐγενικεύθη παγκόσμιος οἰκονομικὴ ἀπραξία καὶ αἱ πτωχεύσεις διεδέχοντο ἀλλήλας. Οἱ ἀνεργοὶ βιομηχανικοὶ ἐργάται εἰς τὴν Ἀμερικὴν, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπέκτισαν τὴν δυτικὴν Ἀμερικὴν. Αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις συνέδεσαν οὕτω ἀνατολὴν καὶ δύσιν, συγχρόνως δὲ ἐκράτουν καὶ τὰς παραλλήλους πρὸς τὰς γραμμὰς γαίᾳς, διὰ νὰ ἔχουν εἰς τὸ μέλλον τὰς μεταφορὰς τῶν δημοτικῶν. Ἐκτοτε ἤρχισαν τὰ εὐθηνὰ ταῦτα δημοτικὰ, εἰς

στερα εἶναι τὰ συμπεράσματα, διὰ τὴν διεθνή μετανάστευσιν. Καὶ αὕτη ὁμως πάντως, μέχρις ἐνὸς σημείου, καθορίζεται οἰκονομικῶς, καθόσον ἡ δυσχερὴς πραγματικὴ οἰκονομικὴ θέσις μιᾶς τάξεως πληθυσμοῦ τινος, κατορθώνει εἰς ὠρισμένην στιγμὴν νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ιδεώδη ἔννοιαν τῆς πατρίδος. Ἡ συσχέτισις τῆς χώρας τῆς ἀποδημίας καὶ τῆς χώρας τῆς ἐνδημίας, ὑπὸ τὸν οἰκονομικὸν φακόν, μετατρέπεται εἰς σχέσιν κεφαλαιοκρατικῶς καὶ μὴ ἐξειλειγμένων χωρῶν, τούτου δὲ ἕνεκα ἡ ἔρευνα τῆς σχέσεως ταύτης ἀποβαίνει ἰδιαιτέρως δυσχερὴς.

γ) Γάμοι. Ἡ συσχέτισις τῆς συνάψεως γάμων μετὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως μιᾶς χώρας εἶναι προφανής, καθόσον ὁ γάμος παρὰ τὸ ιδεώδες αὐτοῦ *Consortium omnis vitae divini et humani juris communicatio*, εἶναι καθαρῶς οἰκονομικὴ συσχέτισις. Τούτου ἕνεκα παρουσιάζεται παραλληλία τις μάλιστα εἰς ἀγροτικὰς χώρας, μετὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν γάμων αὐτῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν τιμῶν τοῦ σίτου. Μὲ τὴν ἐκβιομηχάνισιν ὁμως μιᾶς χώρας, ἀντικαθιστᾷ τὴν παραλλήλον τοῦ σίτου, ὁ δείκτης τῆς βιομηχανικῆς συγκυρίας (*). Παρὰ λοιπὸν καθ' ἕκαστον λεπτομερειακὰς διαφωνίας, δύναται τις καὶ ἐνταῦθα νὰ συμπεράνῃ, ὅτι μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνθήσεως αὐξάνονται οἱ γάμοι, μὲ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς πέσεως περιορίζονται οὗτοι. Ἀναλόγως κερίπου διαμορφοῦνται καὶ αἱ νόμιμοι γεννήσεις μετὰ χρονικόν τι διάστημα (2-3 ἐτῶν), ἀπὸ τῆς ἀνθήσεως, ἢ καταπτώσεως τῆς συγκυρίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς νόθους γεννήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐλαττοῦνται μὲ τὴν προοιούσαν καὶ αὐξάνουν μὲ τὴν ἀναστρέφουσαν συγκυρίαν. Προκειμένων τῶν θανάτων καὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν συγκυριῶν, κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὑπῆρχε τοιαύτη ἀλληλεξάρτησις, ὥστε νὰ καθορίσῃ ὁ Tugan — Baranowsky διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ὅτι διὰ τὸν βιομηχανικὸν αὐτῆς πληθυσμόν, μία κρίσις ἦτο καταστρεπτικωτέρα μιᾶς ἐπιδημίας. Κατὰ τὸ δεύτερον ὁμως ἡμῖς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ ἐξάρτησις αὕτη ἐλαττοῦται, μάλιστα ἔρευναι ἀπέδειξαν ἀντίθετον αὐτῆς διαδρομὴν. Ἡ θνησιμότης αὐξάνει ἀκριβῶς εἰς ἐποχὰς καλῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως. Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι παρεμβάλλονται ἐξωοικονομικὰ (βιολογικά) στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνατρέπουν τὴν συσχέτισιν τῶν θανάτων μὲ τὰ

τὰ ὁποῖα προσετέθησαν καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ Ἰνδίας (μετὰ τὰς αὐτόθι ὡσαύτως βελτιώσεις τῶν μεταφορῶν), τὰ ὁποῖα ἐπλημύρισαν τὴν Εὐρώπην καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ μετατραπῇ ἄρδην ἡ φιλελευθέρᾳ ἐμπορικῇ πολιτικῇ αὐτῆς. *Lujo Brentano*, Eine Geschichte der wirtschaftlichen Entwicklung Englands III 2 (1929) σελ. 9.

4. Τοιαῦται στατιστικαὶ συσχετίσεις ἔγιναν εἰς τὴν Γερμανίαν, κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν, ὑπὸ τοῦ Ernst Wagemann.

κοινωνικά στοιχεία. Ἡ υπόθεσις ὅτι ὁ μολυσμὸς λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν δυσχερῆ οἰκονομικὴν συγκυρίαν, ὁ δὲ θάνατος ἐπέρχεται κατὰ τὴν εὐτυχῆ ἀπεδείχθη ἀνακριβής. Ἰσως ἐμμέσως ὅμως νὰ ἐπιδρῇ ἐνταῦθα ὁ ἀλκοολισμὸς.

δ. Ἡ θικὴ ἐπίδρασις τῶν συγκυριακῶν διακυμάνσεων, ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Μὲ τὴν ἀνιούσαν, ἡ κατιούσαν οἰκονομικὴν συγκυρίαν, ἀνέρχεται γενικῶς. ἡ κατέρχεται καὶ ὁ μισθὸς τοῦ ἐργάτου, ἐπομένως καὶ ἡ στάθμη τῆς διαβιώσεως αὐτοῦ, δὲν παραμένει εἰς σταθερόν τι ἐπίπεδον, ἀλλὰ βελτιοῦται ἡ χειροτερενεῖ, ἀναλόγως ἐκάστοτε πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Αἱ εἰς τὴν φυσικὴν διαβίωσιν ταύτην τοῦ ἐργάτου μεταβολαί, δὲν παραμένουν ὅμως ἄνευ ἐπιδράσεως καὶ ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ του βίου. Ὁ αὐτοτελὴς οἰκονομικὸς ἄνθρωπος, αἰσθάνεται ἑαυτὸν σταθερὸν εἰς τὴν χρονικὴν διαδρομὴν, τὴν ὁποίαν συλλαμβάνει ὡς ἐνιαίαν καὶ ἀπεριόριστον, τοῦταντὶν ὁ ἀποχειροβίωτος ἐργάτης. Οὗτος διαρκῶς ταλαντεύεται καὶ καθορίζεται, τὸ πολὺ καθ' ὠρισμένα μικρὰ χρονικὰ διαστήματα, ἄνευ συνεχείας, ἄνευ σταθερότητος. Ἡ κατάστασις αὕτη, διαμορφοῖ τὴν ἔννοιαν τῆς ζωῆς τοῦ ἐργάτου, τελείως διάφορον τῆς τοῦ αὐτοτελοῦς οἰκονομικοῦ ὑποκειμένου. Ἡ ζωὴ του δὲν εἶναι τι ἐνιαῖον, διαρκές, ἀλλὰ τι διαφορότροπον καὶ κατατετμημένον. Αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους εἶναι δι' αὐτὸν περίπου, αἱ κύριαί περίοδοι τῆς υπάρξεώς του, ἡ ἐβδομάς, ἡ μονὰς τῆς οἰκονομικῆς του διαβιώσεως. Οὕτως ἀναλύεται ὁ κοινωνικοψυχικὸς *Habitus* τοῦ νεωτέρου ἐργάτου.

Ἡ κατάτμησις αὕτη τῆς ὅλης διαβιώσεως τοῦ ἐργάτου καὶ ἡ εἰς ρυθμὸν ἀναχθεῖσα ἀρρυθμία τοῦ βίου του, διαμορφώνουν τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ, ὄχι κατὰ ὁμοίμορφον συνεχῇ παράδοσιν, ἀλλὰ κατὰ διαφορότροπον προσαρμογὴν ἐκάστοτε. Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐργάτης, προσαρμόζεται εἰς τὸ ἄρμα τὸ κεφαλαιοκρατικὸν ἀναγκαστικῶς, διότι ἐκ τῆς τύχης του ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἰδική του, οὔτε δύναται εἰς τὴν νομοτέλειάν του, νὰ ἀντιτάξῃ ἰδίαν ἀτομικὴν διάθεσιν. Καὶ λαμβάνει μὲν χώραν διὰ βραχὺ τι διάστημα οἰκονομικὸς τις ὑπολογισμὸς καὶ ὑπὸ τοῦ ἐργάτου, οὗτος ὅμως ἔχει ἀπεκδυθῇ παντὸς ἐσωτερικοῦ καθορισμοῦ καὶ αἰτιοκρατεῖται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν οἰκονομικὴν νομοτέλειαν.

Ἔτσι ἐξηγεῖται ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Quetelet ἤδη παρετήρησεν, ὅτι αἱ φαινομενικαὶ αὐτοθέλητοι πρᾶξεις τῶν ἀνθρώπων, παρουσιάζουν νομοτέλειάν τινα, καὶ ὅτι ὁμαδικαὶ ἐκδηλώσεις ὡς ὁ γάμος, αἱ γεννήσεις, οἱ θάνατοι κλπ. παρουσιάζουν διαρκῶς περισσοτέραν συμφωνίαν, μὲ τὴν διαδρομὴν τῆς συγκυρίας. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὑποχρεωτικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ἐργάτου πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, ἐξηγεῖται, διατὶ αἱ φαινομενικῶς αὐτοθέλητοι αὗται ὁμαδικαὶ ἐκδηλώσεις, παρουσιάζουν τοιαύτην τινα αὐστηρὰν παραλληλίαν, πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν, ἐνῶ τοῦναντίον ἄλλαι

βιολογικαὶ ἐκδηλώσεις, χαλαρῶς μόνον συνυφαίνονται μετὰ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν. Τούτου ἕνεκα ἀκριβῶς μὲ τὴν πρόοδον τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ἐξελίξεως καὶ τὴν δέσμευσιν τοῦ ἐργάτου μετ' αὐτῆς, ἀποκτοῦν αἱ οἰκονομικαὶ δυναμικότητες, μεγαλυτέραν διαρκῶς ἐπήρειαν ἐπὶ τῶν ὁμαδικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ γάμου καὶ τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἵδους, ἐνῶ αἱ πρότερον συγκαθοριστικαὶ δυνάμεις, τῆς θρησκείας καὶ τῆς παραδόσεως, ἐξαφανίζονται, ὑπαγόμεναι εἰς τὴν ἀνωτέρω ψυχικὴν διαδικασίαν προσαρμογῆς, πρὸς τὴν σημερινὴν μορφήν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομικῆς κοινωνίας.

IV. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΓΚΥΡΙΩΝ

11. Συγκυριακή Στατιστική.

Εἰς τῶν ὑψηλοτέρων σκοπῶν τῆς στατιστικῆς εἶναι ἡ γενικὴ στατιστικὴ σύλληψις τῶν οἰκονομικῶν ταλαντεύσεων καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι αὗται ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν δημογραφικῶν καὶ λοιπῶν ἠθικο-στατικῶν ἐκδηλώσεων (γύμων, μεταναστεύσεως, ἐγκληματικότητος, αὐτοκτονιῶν κλπ.).

Ἡ σύλληψις αὕτη τῆς ὅλης οἰκονομικῆς καταστάσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ φυσικῶς διὰ μιᾶς γενικῆς ἀπογραφῆς, ἀλλὰ διὰ πλείστων ὁσων, τῶν ὁποίων τὰ δεδομένα θὰ προσπαθῇσωμεν κατόπιν νὰ συγκατατάξωμεν, διὰ νὰ ὁδηγηθῶμεν τελικῶς εἰς γενικόν τι συμπέρασμα ('). Μεταξὺ τῶν ἀπογραφικῶν ἐρευνῶν τούτων ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι αἱ παριστῶσαι τὰς μεγάλας διακυμάνσεις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς : τὴν ἀνθισιν, κρίσιν, ὑφεσιν. Κατ' αὐτὰς παρατηροῦνται καὶ ἀνάλογοι ταλαντεύσεις εἰς τὰς συναλλαγὰς τῶν τραπεζῶν, εἰς τὸ ὕψος τοῦ τόκου, εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγήν, εἰς τὴν ἀνεργίαν, εἰς τὴν κίνησιν τῶν τιμῶν κλπ. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι διὰ νὰ καταλήξῃ τις εἰς ταύτας πρέπει νὰ ἀσχολῇται διαρκῶς μὲ τὰ γεγονότα καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ κατὰ τὰ μικρότερα χρονικὰ διαστήματα (ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἐβδομάδος εἰς ἐβδομάδα, μηνὸς εἰς μῆνα) αὐτῆς. Ἰδιαιτέρα δεξιότης χρειάζεται κατόπιν πρὸς τούτοις, εἰς τὸ νὰ διακρίθωσιν αἱ περισσότερον συμπτωματικαί, ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας. Τούτου ἕνεκα ὑπάρχει διαφωνία, καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν σπουδαιό-

1. Franz Zizek, Grundriss der Statistik* (1923) σελ. 527 ἔ. A. Hesse, Allgemeine und angewandte Volkswirtschaftslehre (1948). Oskar Morgenstern, International vergleichende Konjunkturforschung. Zstst. f. d. g. St. τόμ. 88, (1927), σελ. 274 ἔ.

τητα τῶν στατιστικῶν τούτων σειρῶν (*). Ἡ διαμόρφωσις π.χ. τῶν τιμῶν, ἕνεκα τῆς προϊούσης βιομηχανικῆς συνεννόσεως (καρτέλλα), δὲν ἔχει πλέον οἷαν σπουδαιότητα ἔχουν οἱ ἀριθμοὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως· τὸ κέντρον τῶν βιομηχανικῶν διακυμάνσεων, εὐρίσκεται κυρίως εἰς τὰς βιομηχανίας παραγωγῆς ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν. Ἀριστος δείκτης διὰ χώρας βιομηχανικᾶς, εἶναι ἡ κατανάλωσις σιδήρου καὶ ἄνθρακος. Ἡ ἀντίδρασις τῶν βιομηχανιῶν τούτων, εἶναι ἐντατικωτέρα ἀπὸ τὴν τῶν βιομηχανιῶν παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Ἡ ὕφεσις ἀρχίζει ἐνωρίτερον ἀπὸ αὐτάς, τὸ δὲ χρονικὸν διάστημα τῆς βελτιώσεώς των, εἶναι τὸ μακρότερον. Πάντως τοῦτο εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ διάφορος οἰκονομικὴ διάρθρωσις τῶν καθ' ἑκάστον χωρῶν, χαρακτηρίζεται καὶ διὰ διαφόρων οἰκονομικῶν γεγονότων καὶ ἐκδηλώσεων αὐτῶν.

Αἱ ἐμφανισθεῖσαι ρυθιμοτέλειαι τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν καθωρίσθησαν κατόπιν μαθηματικῶς (Persons) διὰ τῆς Συσχετίσεως (*). Ἡ ἀριθμη-

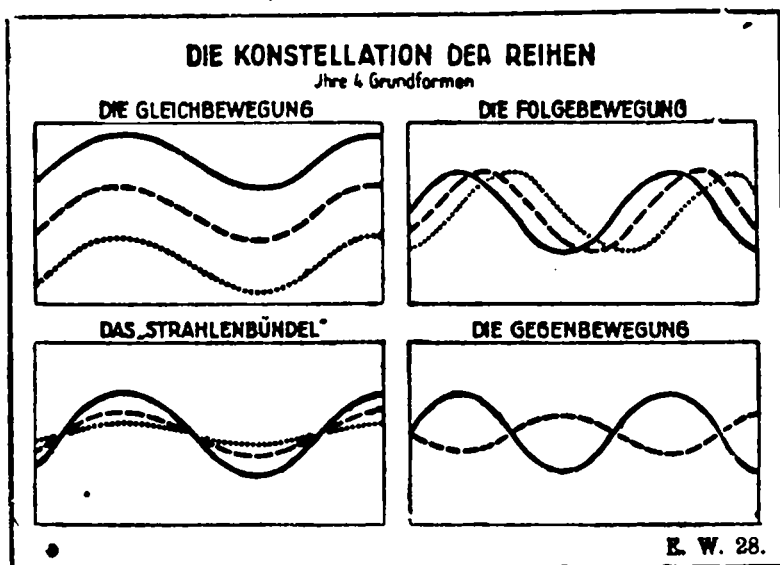
2. Ἄλλοι κηρύσσονται ὑπὲρ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων, ἄλλοι ὑπὲρ ὀλίγων καὶ ἐκλεκτῶν, ὄχι μόνον δηλαδὴ συμπτωματικῶν, ἀλλὰ καὶ αὐστηρᾶς αἰτιώδους συν-φείας, στατιστικῶν σειρῶν. Ἄλλην σπουδαιότητα παρουσιάζει π.χ. ὁ ἰδιωτικὸς τόκος, ὁ τόκος τῶν Τραπεζῶν, ὁ τόκος τῶν καταθέσεων. Ἄλλην εὐθείαν παρουιάζει τὸ οἰκοδομικὸν ἐπάγγελμα, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα. Ὁ Spiethoff θεωρῶν τὴν τοποθέτησιν κεφαλαίων, ὡς τὸ σπουδαιότερον σύμπτωμα, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ συγκυριακαὶ μεταβολαὶ θίγουν τὰς βιομηχανίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι παράγουν μέσα ἀναπαραγωγικὰ ἀγαθῶν καὶ τὰ ὅποια δὲν ἀγοράζονται μὲ τὸ τρέχον, ἀλλὰ μὲ τὸ κεφαλοποιημένον εισόδημα. Τὰ δεδομένα ἐπομένως τῆς παραγωγῆς καὶ ζητήσεως σιδήρου, φαίνονται εἰς αὐτόν, ὡς τὰ περισσότερον χαρακτηριστικά. Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἀποδίδεται μεγαλυτέρα σημασία εἰς τὴν ἀλληλεπίδρασιν τῶν τριῶν ἀγορῶν (χρεωγράφων, ἐμπορευμάτων, χρήματος), εἰς τὴν Γερμανίαν παλιν πρὸς τὰς ἀγορὰς ταύτας συνδυάζονται καὶ ἄλλα δεδομένα, ὡς ἡ κυκλοφορία τῶν ἀγαθῶν, αἱ τιμαὶ εὐθέτων ἐμπορευμάτων, ἡ εἰσαγωγὴ πρώτων ὑλών, ὁ βαθμὸς τῆς ἀνεργίας κλπ.

3. (Corrélation) ἡ καὶ συμμεταβολὴ covariation — March, Jordan) = ὅταν δύο φαινόμενα συμμεταβάλλωνται ἐν ἀλληλεξαρτήσῃ. Ὁ ἀκριβέστερος καθορισμὸς τοῦ βαθμοῦ τῆς συσχετίσεως γίνεται διὰ τῶν ἐξῆς τρόπων:

Α) Ἄνευ χρησιμοποιοῦσιν ἀριθμῶν. Τὰ δύο ὑπὸ σπουδὴν φαινόμενα παριστῶμεν γραφικῶς διὰ καμπυλῶν καὶ συγκρίνομεν τὰς δύο καμπύλας ἀνζητουμένης ὁμοιότητος, ἀναλογίας, ἀνιθῆσεις, συγχρονισμοὺς κλπ. τῆς κινήσεως τοῦ ἐνὸς φαινομένου ὡς πρὸς τὸ ἕτερον. Οὕτως εὐρίσκομεν εἰς ποίαν στιγμὴν ἡ μία καμπύλη παράγει μεταβολὴν εἰς τὴν ἑτέραν καὶ ποίου μεγέθους, ὁ ἀρχείας κλπ. εἶναι αὕτη. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν λαμβάνομεν οὐδόλως ὑπ' ὄψιν τοὺς στατιστικὸς ἀριθμοὺς ἐκάστου φαινομένου, δι' ὃ καὶ ὁ τρόπος οὗτος εἶναι μᾶλλον ποιοτικὸς ἢ ποσοτικὸς, ἐξαρτᾶται δὲ ἐκ τῆς ὁρθῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ἐξετάζοντος, ἡ ἐξαγωγή ἀκριβοῦς συμπεράσματος. Αἱ βασικαὶ τότε μορφαὶ τῆς θέσεως (συσχετίσεως) τῶν καμπυλῶν δύνανται νὰ εἶναι κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 8 σχῆμα αἱ ἐξῆς. Ἡ ὁμοόρρυθμος κίνησις,

τική αναπαράστασις απεδόθη διὰ πινάκων σχετικῶν ἀριθμῶν (δεικτῶν), με προ-

ή ἐπακόλουθος κίνησις, ή διακτίνωσις και ή αντίθετος κίνησις. Ἡ τρίτη μορφή (διακτίνωσις, τεμνόμεναι καμπύλαι) παρουσιάζουν τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ὄχι ὁμως και τὴν αὐτὴν ἔντασιν. (Τιμὰριθμὸς συντηρήσεως — χονδρικαὶ τιμαὶ κλπ.).

3. Αἱ τέσσαρες βασικαὶ μορφαὶ τῆς συσχετίσεως τῶν καμπυλῶν.

Β) Μετὰ χρησιμοποίησεως ἀριθμῶν. Ἐφόσον λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἀριθμοὶ ἐκφράζοντες τὰ ἐν συσχετίσει φαινόμενα, θὰ ἀναζητηθῇ εἰς ἀριθμὸς, ὅστις νὰ ἐκφράζῃ τὸν βαθμὸν τῆς συσχετίσεως των. Ἄν ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἴη ἡ μονάς, (+1 καὶ -1) τότε τὰ δύο φαινόμενα συμπίπτουν ἀπολύτως, ὅταν ὁ εὗρισκόμενος ἀριθμὸς εἴη μηδέν, ἔχουν ὁμοίαν συσχέτισιν ὅταν εἴη +1, ἀντίθετον δὲ ὅταν εἴη -1. Τότε δὲν ὑπάρχει οὐδεμία συσχέτισις. Ἄν εὗρεθῇ ἄλλος τις ἀριθμὸς (μεταξὺ πάντως 0 καὶ 1) ὡς π.χ. 0,60, τότε θὰ σημαίη ὅτι ἡ συσχέτισις τῶν δύο φαινομένων εἴη 60%/. Ἐστῶσαν τὰ δύο φαινόμενα.

Τιμὴ Προϊόντος
κατὰ ἐποχὴν τινα

54
46
48
52
44
45
48

Ἡμερομίσθιον πληρωνόμενον
κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἐποχὴν

60
50
55
50
48
48
50

πολεμικὸν δείκτην συνήθως 100. Ἡ ἀμερικανικὴ ἔρευνα παρουσίασεν εὐρῶς τὰ γεγονότα ταῦτα καὶ διὰ γραφικῶν παραστάσεων, συνήθως δὲ καμπυλῶν.

1. Δείκτης ἐξαρτήσεως. (indice de dépendance).

Εὐρίσκομεν ἂν οἱ διαδοχικοὶ ὄροι ἐκάστης σειρᾶς αὐξάνωνται ἢ ἐλαττοῦνται (τὰς αὐξήσεις σημειοῦμεν διὰ + τὰς ἐλαττώσεις διὰ - τὰ ἀμετάβλητα διὰ 0). Σχηματίζομεν τὰ ἀλγεβρικά γινόμενα τῶν σημείων (τὰ ὁμοειδῆ σημεῖα παράγουν +, τὰ ἀντίθετα - καὶ τὰ 0 παράγουν 0 ἤτοι:

$$(+)\times(+)=(+), (-)\times(-)=(+), (+)\times(-)=(-), (-)\times(0)=(0), (-)\times(0)=(0).$$

Μετροῦμεν πόσα τῶν γινομένων εἶναι θετικά καὶ πόσα ἀρνητικά· εὐρίσκομεν τὴν διαφορὰν καὶ διαιροῦμεν ταύτην διὰ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μεταβολῶν. Εἰς τὸ παράδειγμά μας ἔχομεν:

γινόμενον		
54)-	60)-	-X- = +
46)+	50)+	+X+ = +
48)+	55)-	+X- = -
52)-	50)-	-X- = +
44)-	48) 0	+X 0 = 0
45)+	48)+	+X+ = +
48)+	50)+	+X+ = +

1 μηδέν, 4 θετικά καὶ 1 ἀρνητικόν.

ὁ δείκτης ἐξαρτήσεως θὰ εἶναι $\frac{4-1}{5} = \frac{3}{5} = 0,60$, ἄρα βαθμὸς ἀλληλεξαρτήσεώς των εἶναι 60 %.

2. Συντελεστής ἐξαρτήσεως (coefficient de dépendance).

Εὐρίσκομεν ἂν οἱ διαδοχικοὶ ὄροι τῶν δύο σειρῶν ὀχι μόνον αὐξάνωνται ἢ ἐλαττοῦνται, ἀλλὰ καὶ κατὰ πόσον αὐξάνονται ἢ ἐλαττοῦνται.

54)-8	60)-10
46)+2	50)+ 5
48)+4	55)- 5
52)-8	50)- 2
44)+1	48) 0
45)+1	48)+ 2
48)+3	50)+ 2

τῶν μερικῶν διαφορῶν τῶν δύο στηλῶν εὐρίσκομεν τὰ ἀντίστοιχα ἀλγεβρικά γινόμενα

-8	X	-10	=	+ 80	
+2	X	+ 5	=	+ 10	
+4	X	- 5	=	-20	
-8	X	- 2	=	+ 16	
+1	X	0	=	0	
+3	X	+ 2	=	+ 6	
				+112	-20

Προσθέτομεν χωριστὰ τὰ θετικά καὶ τὰ ἀρνητικά, ἀφαιροῦμεν ταῦτα καὶ διαιροῦμεν τὴν διαφορὰν των διὰ τοῦ ἀθροίσματός των:

Ἐνῷ δὲ ἄλλοτε (Neumann-Spallart) ὑπῆρχεν ἡ σκέψις νὰ ἀθροισθοῦν

ὁ δείκτης θὰ εἶναι $\frac{112-20}{112+20} = \frac{92}{132} = ,0696$, ἄρα ὁ βαθμὸς συσχετίσεώς των εἶναι 70 % περίπου.

3. Συντελεστής συσχέτισεως (coefficient de corrélation).

Ἐκάστης σειρᾶς εὐρίσκομενον πρῶτον τὸ μέσον ἀριθμητικὸν ὅρον καὶ εἶτα τὰς διαφορὰς τούτου ἀπὸ ἑκαστον ὅρον.

Ἀριθμητικὸς μέσος ὅρος 48	}	54-48=+6	Ἀριθμητικὸς μέσος ὅρος 51	}	60-51=+9
		46-48=-2			50-51=-1
		48-48= 0			55-51=+4
		52-48=+4			50-51=-1
		44-48=-4			48-51=-3
		45-48=-3			48-51=-3
		48-48= 0			50-51=-1

Εἶτα εὐρίσκομεν: 1) τῶν διαφορῶν τῶν δύο στηλῶν τὰ ἀλγεβρικά γινόμενα καὶ ἀθροίζομεν χωριστὰ νὰ θετικὰ καὶ χωριστὰ τὰ ἀρνητικὰ γινόμενα, 2) τὰ τετράγωνα τῶν διαφορῶν ἑκάστης στήλης καὶ ἀθροίζομεν ταῦτα χωριστὰ:

Διαφοραὶ		Γινόμενα τῶν διαφορῶν	Τετράγωνα τῆς 1ης στήλης	Τετράγωνα τῆς 2ας στήλης
+6	+9	+54	36	81
-2	-1	+ 2	4	1
0	+4	0	0	16
+4	-1	-4	16	1
-4	-3	+12	16	9
-3	-3	+ 9	9	9
0	-1	0	0	1
		+77 -4	81	118

Προσθέτομεν τὰ θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ γινόμενα ἀλγεβρικῶς καὶ τὸ ἀθροισμὰ των διαιροῦμεν διὰ τῆς τετραγωνικῆς ρίζης τοῦ γινομένου τῶν ἀθροισμάτων τῶν τετραγώνων τῶν 2 στηλῶν ὁ συντελεστής τῆς συσχετίσεως θὰ εἶναι:

$$\frac{77-4}{\sqrt{81 \times 118}} = \frac{73}{\sqrt{9558}} = \frac{73}{98} = ,74 \text{ ἤτοι}$$

Κρίσεις ἐπὶ τῶν τριῶν τρόπων

1. Ὁ Δείκτης ἐξαφτήσεως εὐρίσκεται ταχέως καὶ δι' ἀπλοῦ καὶ εὐνοήτου τρόπου. Δὲν αἶγει εἰς ἀπολύτως ἀκριβῆ ἀποτελέσματα, καθ' ὅσον λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μόνον τὸ ἂν οἱ διαδοχικοὶ ὅροι αὐξάνονται ἢ ἐλαττοῦνται, δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν δηλαδή τὸ μέγεθος τῶν μεταβολῶν. Πλὴν τούτου ἐφόσον ἐξετάζει τὰς μεταβολὰς τῶν

πᾶσαι αἱ καθ' ἕκαστον κινήσεις τῶν συμπτωμάτων, διὰ τὰ ὑπολογισθῆναι καὶ ἐξαχθῆναι γενικὴ τις πιστοποίησης, ἔστω καὶ διὰ συμφορμῶν ἑτερογενῶν στοιχείων, σήμερον διακρίνομεν τὰς καθ' ἕκαστον ὁμοειδεῖς καμπύλας, παρακολουθοῦμεν τὴν ταυτόχρονον, ἀλληλοδιάδοχον κλπ. κινήσιν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὰς συσχετίσεις μεταξὺ αὐτῶν, οὕτως ὥστε τὰ δυνάμεθα μάλιστα τὰ διαγνώσωμεν τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν μέχρι σημείου τινός, ὅπως τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς συνήθους ὀνομασίας τῆς στατιστικῆς ταύτης τῆς συγκυρίας ἐν Ἀμερικῇ, τῆς τῶν οἰκονομικῶν βαρομέτρων. Αἱ στατιστικαὶ λοιπὸν αὗται συλλήψεις τοῦ παρελθόντος, ἅμα πιστοποιηθῆναι κανονικὴ διαδοχὴ ὠρισμένων ἐκδηλώσεων εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς ὁδηγήσουν καὶ εἰς ὑποθετικὴν πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος (δεδομένης ὡς ἀδιαταράκτου τῆς τυπικῆς διαδρομῆς), ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν εἰς ποίαν φάσιν τῆς ἐξελισσομένης συγκυρίας εὐρισκόμεθα.

Ἡ διαδοχὴ αὕτη ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, κατὰ κανόνα εἶναι ἡ ἐξῆς:

Κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑφέσεως ὑποῖνται τὰ χρεώγραφα, ἔπειτα ἀκολουθοῦν αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων, μὲ τὴν ἀποκορύφωσιν τῶν ὁποίων περατοῦνται ἡ ἔντασις τῆς ἀντήσεως. Ὁ τόκος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, παραμένει ἐπὶ μακρὸν εἰς σχετικῶς καλὰ ἐπίπεδα, ἔπειτα ὅμως ὑφθαίεται ἀποτόμως, μέχρι τέλους τῆς κρίσεως, ἐνῶ αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων πίπτουν ἤδη. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον αὐξάνει κατὰ τὴν ἀντίθεσιν, ἰδίως ἡ εἰσαγωγή, διότι ἡ ἐξαγωγή, ἔνεκα τῶν ἐσωτερικῶν καλῶν τιμῶν, ὀπισθοχωρεῖ σχετικῶς.

Τοιοιουτρόπως καλλιεργεῖται σήμερον, κατὰ τρόπον λίαν μεθοδικὸν καὶ λεπτομερῆ, ἡ συγκυριακὴ στατιστικὴ εἰς ὅλας τὰς προηγμένας οἰκονομικῶς χώρας, καθὼς καὶ παλαιότερον ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν καὶ σήμερον ὑπὸ τοῦ Ο.Η.Ε. (*). Ἡ στατιστικὴ αὕτη, ἐφόσον μὲν πρόκειται περὶ τῶν γενικῶν αὐτῆς κλάδων, διεξάγεται ἀπὸ τὰς κρατικὰς κλπ. ὑπηρεσίας, εἰδικὰ Ἰνστιτοῦτα, Στατιστικὰς Ἐταιρείας ἐθνικὰς καὶ διεθνεῖς, ἐφόσον δὲ περὶ εἰδικωτέρων ἐκδηλώσεων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια,

διαδοχικῶν ὁρων, δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῆς κινήσεως τῶν φαινομένων.

2. Ὁ Συντελεστής ἐξαρτήσεως αἶρει τὸ ἐν τῶν δύο προηγουμένων ἀτόπων, καθόσον λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον ἀν οἱ διαδοχικοὶ ὅροι αὐξάνονται ἢ ἐλαττοῦνται, ἀλλὰ καὶ κατὰ πόσον αὐξάνονται ἢ ἐλαττοῦνται. Πάλιν ὅμως καὶ οὗτος, ἐφ' ὅσον ἐξετάζει τὰς βαθμιαίας μεταβολάς, δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῆς κινήσεως τῶν φαινομένων.

3. Ὁ συντελεστής συσχετίσεως ὑπερέχει τῶν δύο προηγουμένων, διότι λαμβάνει ὑπ' ὄψιν, ὄχι μόνον τὰς βαθμιαίας μεταβολάς, ἀλλὰ καὶ τὰς μεταβολὰς ἐκάστου ὁρου ἐν σχέσει πρὸς τὸν μέσον ὅρον, συνεπῶς χαρακτηρίζει καὶ τὴν συνολικὴν κίνησιν ἐκάστου φαινομένου.

βιομηχανικάς επιχειρήσεις, Τραπεζας, επιστημονικάς εταιρείας, έφημερίδας ή περιοδικά ή και ιδιωτικά γραφεία κλπ. περί ὧν κατωτέρω ὁ λόγος. Ἐπομένως ἔχομεν ἐνταῦθα, ὄχι μόνον διαφόρους γνώμας περί τῆς αἰτιώδους συσχετίσεως καὶ τῆς ἀξίας τῶν διαφορῶν ἀριθμητικῶν σειρῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ πλεῖστα δεδομένα, ὡς δευτερογενὲς στατιστικὸν ὕλικὸν ὑπὸ τῆς ἐρεῦνης τῶν συγκυριῶν χρησιμοποιούμενον. Τούτου ἕνεκα καὶ ὡς ἐκ τῆς νεαρᾶς σχετικῶς ἡλικίας τοῦ κλάδου τούτου, διακρίνει τις ἀσυμφωνίαν εἰσέτι περί τὴν σπουδαιότητα τῶν χρησιμοποιουμένων στοιχείων. Αἱ περαιτέρω ἔρευναι θέλουν ὁδηγήσῃ ἀσφαλῶς, εἰς ὁμοιομορφωτέρας ἀντιλήψεις, περί τῆς διαδρομῆς τῆς συγκυρίας, καθὼς καὶ περί τῶν φάσεων καὶ περί τῶν μεθόδων ἐρεῦνης αὐτῆς. Οὕτω θέλομεν ἐπιτύχῃ ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῆς αἰτιώδους σπουδαιότητος, ἐκάστου τῶν συμπτωμάτων τῆς συγκυρίας, ἐκλογὴν τῶν παραστατικωτέρων ἐκ τούτων, καὶ σύμπυξιν τῶν ἐπιτευχθέντων συμπερασμάτων, εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας καὶ οὐσιωδεστέρας σειρὰς ἀριθμῶν.

Ἡ συγκριτικὴ ἀφ' ἑτέρου ἔρευνα τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας, δύναται νὰ μᾶς παράσῃ ἀκριβῆ συμπεράσματα, ἐὰν ἀποκτήσῃ βοήθητικόν τι μέσον, τὸ ὁποῖον σήμερον δὲν ἔχει: Μίαν μέθοδον διὰ τὴν κατάταξιν τῶν οἰκονομικῶν τύπων ἢ μορφῶν, δηλαδὴ τὸν σχηματισμὸν ομάδων τοῦ αὐτοῦ εἶδους, ἐκ τῆς ὁλότητος τῶν σημερινῶν οἰκονομῶν. Τοιαύτη δυνατότης κατατάξεως θὰ διευκόλυνεν ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν χρονικὴν σύγκρισιν τῶν κύκλων: θὰ ἦτο δυνατόν π.χ. παλαιότερον στάδιον ἀμερικανικῆς οἰκονομίας, νὰ συγκρίνωμεν μὲ νεώτερον εἰς ἄλλην χώραν καθυστατημένην μέχρι τινὸς (Νό-

Βλ. σχετικῶς Alb. Aftalion, Cours de Statistique* (ἀν. ἑτ.) σελ. 150 ἔ. Charles Jordan, Statistique mathématique 1927 σελ. 303. Arth. Bowley, Elements of Statistics* (1926) σελ. 350 ἔ. καὶ Γαλλικὴ μετάφρασις. Τοῦ Bowley τὸ ἔργον εἶναι ἐν τῶν ἀρίστων περί γενικῆς καὶ εἰδικῆς μαθηματικῆς Στατιστικῆς (ἀνευ ἱστορικῶν παρεμβάσεων). Harald Westergaards, Grundzüge der Theorie der Statistik* (1928) μετὰ ἐκτενοῦς ἀναπτύξεως τῆς ἱστορίας τῆς Στατιστικῆς, προκαλοῦσης τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τόσο ἀνθούσας στατιστικὰς σπουδὰς. Βλ. τέλος. A. Tschuprow, Grundbegriffe und Grundprobleme der Korrelationstheorie 1925. Richter - Altschäfer: Theorie und Technik der Korrelationsanalyse 1932. Linder A.: Statistische Methoden 2. Aufl. 1952. R. Allen, Mathematical for economist 1950. Mood: Introduction to the Theory of Statistics, 1950.

Τὸν συνάδελφον κ. Τρ. Κεραμεῖδαν εὐχαριστῶ καὶ ἐντεῦθεν, διὰ τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν μοῦ παρέσχεν εἰς τὰ ζητήματα τῆς θεωρίας τῆς Συσχετίσεως.

4. Bullerin Mensuel de Statistique (S.d.N.). Αὐτόθι ἡθροίζοντο αἱ διάφοροι στατιστικαὶ παραγωγῆς, ἐμπορίου, ναυτιλίας, τιμῶν, ἐργασίας κλπ. καὶ ἐξήγετο γενικὸς τις στατιστικὸς πίναξ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν σπουδαιότερων χωρῶν. Πρβλ. du Bureau Int. du Travail. Les baromètres économiques. Genève 1924. United Nations. Economic Survey of Europe in 1949. Geneva 1950.

τιον Ἀφρικήν). Τὰ δεδομένα ταῦτα θὰ ἦσαν λοιπὸν κατὰ τὰ ἄνω ὁμοιογενῆ καὶ ἰσάξια καὶ ἐπομένως διὰ σκοποὺς συγκριτικοὺς χρησιμοποιήσιμα. Τὴν μεγίστην ἀνάπτυξιν ὅμως ἀναμένει ἡ συγκυριακὴ καὶ γενικῶς ἡ στατιστικὴ ἐπιστήμη, ἀπὸ τὴν πραγματικὴν καὶ πρακτικὴν συσχέτισιν αὐτῆς, μετὰ τῆς θεωρητικῆς οἰκονομίας, ὅπως τοῦτο ἔχει ἀρχίσῃ ἤδη ἐν Ἀγγλίᾳ (Pigou, Bowley), Keynes (*), ἐν Γερμανίᾳ (Meerwarth (*), Altschul, Paulsen (*), Schneider (*), Stackelberg (*) καὶ εἰς ἄλλας ἀκόμη χώρας (H. L. Moore, Pareto, Tinbergen) καὶ ἰδιαιτέρως ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου αἱ πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις (ἔρευναι στατιστικαὶ - οἰκονομικαί), ἀφθινοῦν (*).

12. Ἰδιωτικὰ γραφεῖα οἰκονομικῶν πληροφοριῶν

Babson καὶ Brookmire (*)

Αἱ πρόοδοι τὰς ὁποίας ἐσημείωσεν ἐν Ἀμερικῇ ὁ Ταιϋλορισμὸς καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀνδρωθεῖσα ἐπιστημονικὴ ὁργάνωσις τῶν ἐκμεταλλεύσεων (Scientific - Industrial management) ὠδήγησαν ἀναγκαστικῶς σὺν τῷ χρόνῳ καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν διάγνωσιν καὶ πρόβλεψιν. Διότι δὲ ἦτο δυνατόν νὰ διαμορφωθῇ ἐπιστημονικὴ ὁργάνωσις τῶν ἐκμεταλλεύσεων, παρὰ εἰς περιβάλλον εἰδικῶς κατὰλληλον πρὸς τοιαύτην ὁργάνωσιν, σπουδαῖον συστατικὸν τῆς ὁποίας ἀπαρτίζει, ἡ οἰκονομικὴ ἔρευνα τῶν ἐκάστοτε συνθηκῶν. Τὴν ἱεραρχικὴν ὁργάνωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, διεδέχθη σὺν τῷ χρόνῳ συστηματικωτέρα

5. Βλ. I. Κουτσογιάννη, Οἰκονομικὴ Ἐπιστήμη καὶ Ποσοτικὴ Καταμέτρησις. (Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη 1927).

6. Nationalökonomie und Statistik.

7. Neue Wirtschaftslehre (Einführung in die Wirtschaftstheorie von Keynes) 1950.

8. Einführung in die Wirtschaftstheorie 1949.

9. Grundlagen der theoretischen Volkswirtschaftslehre 1948.

10. Die Wirtschaftstheorie. der Gegenwart I, (1927), σελ. 3. Felix Klezl-Norberg: Die Statistik im Dienste der Wirtschaftstheorie. Winkler W.: Statistik und Wirtschaftslehre. Ἀμφότεραι αἱ ἐκδόσεις εἰς Festschrift für H. Mayer Wien 1949, Dixon-Massey: Introduction to Statistical Analysis 1951.

1. Franz Zizek, Crundriss der Statistik* (1923) σελ. 527 ἑ. Ed. Lacombe, La Prévision en matière de crises économiques 1926. σελ. 87. Α. Καλιτσουνάκη. Ἡ XVIII σύνοδος τοῦ Institut Internationale de Statistique καὶ τὰ οἰκονομικὰ βάρόμετρα 1929. O. Morgenstern Aufgaben und Grenzen der Institute für Konjunkturforschung εἰς S. d. V. f. S. τόμ. 173 II (1928) σελ. 337. Ernst Wagemann, Deutsche und amerikanische Konjunkturforschung (Deutsche-Wirtschafts-Zeitung. XXIII ἔτος) 1926. Vincent L.: Initiation à la Conjoncture économique 1947.

τις διάαθρωσις αὐτῶν, ἡ ὁποία ἐφήρμοσε τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας μέχρι καὶ τῶν ἀπωτάτων αὐτοῦ ὁρίων. Εἰς τοιαύτας ὁμως συνθήκας ἀναγκαιοὶ ἀπολύτως ἡ πρόβλεψις. Πρόβλεψις διὰ τὰ ἀναγκαῖα μηχανήματα, πρώτας ὕλας, κατάλληλον χρόνον προσφορᾶς τῶν ἐμπορευμάτων, γνῶσιν τῶν ὑπαρχόντων ἀποθεμάτων κλπ. Ἡ πρόβλεψις αὕτη θὰ ἔδιδε μίτον τινα, εἰς τὴν διὰ τῆς περιπλόκου ἀλληλοεξαρτήσεως ἀναρχουμένην οἰκονομικὴν ἀγορᾶν. Ἦρχισαν λοιπὸν ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐν Ἀμερικῇ, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνός μας; νὰ ἀθροίζουν ὕλικὸν στατιστικὸν οἰκονομικὸν καὶ νὰ ἐρμηνεύουν αὐτὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐμπειρικῶν αὐτοῦ δεδομένων καὶ φυσικῆς τινος λεπτῆς διαισθήσεως τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς. Τὰς πληροφορίας ταύτας παρεῖχον εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις, ἀντὶ ὠρισμένων συνδρομῶν. Παρ' ὅλην δὲ τὴν ἐμπειρικὴν συμπαράθεσιν τῶν στατιστικῶν τούτων δεδομένων καὶ τὴν τολμηρὰν ἰδίως θεμελίωσιν ἐπ' αὐτῶν γενικωτέρων τάσεων, ὁμως τὰ πληροφοριοδοτικὰ ταῦτα πρακτορεῖα, ἔσχον ἱκανὴν ἀπήχησιν εἰς τὸν ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κόσμον. Δύο ἐξ αὐτῶν, ἡ «Babson's Statistical Organisation» καὶ ἡ «Brookmire's Economic Service», ἀπέβησαν τοῦτ' αὐτὸ ὑποδειγματικά, ὥστε νὰ δώσουν τὴν νύξιν καὶ εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους, νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ ζητήματα ταῦτα.

Τὸ οἰκονομικὸν βαρόμετρον τοῦ Roger W. Babson ἐσχησιμοποιεῖ ἀρχικῶς 12 σειρὰς στατιστικῶν, ὑπαγομένης εἰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας: Κατάστασις τοῦ ἐμπορίου (μετανάστευσις, νέαι ἰδρύσεις, ἄθροισμα παιθητικῶν πτωχεύσεων, ποσὰ συμψηφισθέντα ὑπὸ τῶν συμψηφιστικῶν γραφείων, πλὴν τοῦ τῆς Νέας Ὑόρκης), νομισματικὴ κατάστασις (τιμὰριθμος τοῦ Bradstreet's, πλεόνασμα ἀποθεματικῶν τῶν Τραπεζῶν τῆς Νέας Ὑόρκης ὑπὲρ τὸ νόμιμον, τόκος προεξοφλήσεως ἐξωτερικοῦ (*), ἐσωτερικοῦ καὶ ὁμὰς οἰκονομικῇ (ἐσοδεῖαι, ἀριθμὸς διαθεσίμων σιδηροδρομικῶν βαγονίων (*), πολιτικὸς συντελεστής, χρεώγραφα). Ἡ τελευταία αὕτη ὁμὰς ἔτυχε καὶ τῆς αὐστηροτέρας κρίσεως, ἔνεκα τοῦ τελείως ὑποκειμενικοῦ, εἰκαστικοῦ καὶ ἀντιστατιστικοῦ πολιτικοῦ συντελεστοῦ τῆς (*). Ὁ Babson διακρίνει περιόδους: εὐημερίας, καταπτώσεως, ὑφέσεως, βελτιώσεως (Prosperity; Decline, Depression, Improvement (*).

2. Ἀντεκατεστάθη κατόπιν διὰ διαφορῶν μέσων τιμῶν συναλλάγματος, (ἄτε μὴ στηριζόμενων τῶν τριῶν Τραπεζῶν ὅς ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν, (Ἀγγλική—Γαλλική—Γερμανική) ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ μὴ ἀκολουθουσῶν τὴν αὐτὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν.

3. Ἀντεκατεστάθη ἔνεκα τοῦ περιπλόκου αὐτοῦ, (συσχέτισις μὲ τὸν ὑπάρχοντα ἐκάστοτε ἀριθμὸν βαγονίων, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπισκευαζομένων, παρασκευαζομένων, νέων κλπ.), διὰ τῶν ἀκαθαρίστων προσόδων τῶν σιδηροδρόμων.

4. Ἀηλειφθῆ βραδύτερον.

5. Roger W. Babson, Business Barometers 18 ed. Wellesley Hills 1926.

Τὸ βαρόμετρον τοῦ Brookmire ἐχρησιμοποιοῖ ἀρχικῶς ὡσανύτως 12 στατιστικά δεδομένα :

1. Ὀλικὸν ποσὸν συμψηφισμῶν τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, 2. Ποσὰ συμψηφιστικῶν γραφείων, πλὴν τοῦ τῆς Νέας Ὑόρκης, 3. Τιμαὶ χονδρικοί, 4. Ἀκαθάριστα ἔσοδα τῶν σιδηροδρόμων, 5. Νέαι ἰδρύσεις, 6. Χωνευθέντα μεταλλεύματα, 7. Τιμαὶ αὐτῶν. 8. Τιμὴ χάλυβος Bessemer. 9. Παραγγελίαι τοῦ Uniter States Steel Corporation. 10. Μέσαι Τιμαὶ μετοχῶν 20 ἑταιρειῶν σιδηροδρομικῶν, 11. Μέσαι τιμαὶ μετοχῶν 12 βιομηχανικῶν ἑταιρειῶν, 12. Μέσαι ἀξίαι Τραπεζικαὶ (προεξοφλήσεις, δάνεια κλπ.). Σήμερον τὸ βαρόμετρον τοῦτο χρησιμοποιοῖ μόνον 6, καίτοι τινὰ ἐξ αὐτῶν παριστοῦν ἄθροισμα ἐτέρων. Πλὴν τῶν βαρομέτρων τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα παρόμοια, καὶ περιοδικὰ δὲ δημοσιεύματα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν τακτικὴν παροχὴν στατιστικῶν δεδομένων. Τέλος διάφορα ἄλλα λεπτομερῆ δημοσιεύματα κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, πόλεων κλπ. διαφωτίζουν γενικῶς τὰ ποικίλα στατιστικά οἰκονομικά δεδομένα.

Οὕτως ἡ κίνησις αὕτη τῆς πληροφοριοδοτήσεως τῆς ἀγορᾶς εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἔσχεν εὐρείαν ἀπήχησιν, εἰς τε τὰς κυβερνήσεις καὶ τὸν κόσμον τὸν οἰκονομικὸν καὶ ἐπιστημονικόν. Ἡ ἰδέα ὅτι διὰ τῆς οἰκονομικῆς διαγνώσεως, εἶναι δυνατόν νὰ περιορισθῇ ἡ ἔντασις τῶν κρίσεων καὶ αἱ μεγάλοι καταστροφαί, τὰς ὁποίας συνεπιφέρουν αὐταί, κατακτιᾷ διαρκῶς ἔδαφος, καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι, ἐὰν δὲν παρενέβαιναν οἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι καὶ αἱ μετὰ ταῦτα ἐπακολουθήσασαι αὐτοὺς ἀσυνήθεις περίοδοι, ἴσως νὰ ἐβελτιούτο καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ τὸ ἐν τῇ γενικῇ γραμμῇ συντελεσθὲν ἥδη ἔργον.

13. Ἰνστιτούτα Οἰκονομικῆς Διαγνώσεως.

Α'. Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς. Τὸ Πανεπιστήμιον Harvard τοῦ Cambridge τῆς Μασσαχουσέτης, διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὅλως πρακτικῆς κινήσεως, τῆς διαγνώσεως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀπεφάσισε τὴν κατάρτισιν ἐπιτροπῆς διὰ οἰκονομικὰς ἐρεῦνας⁽¹⁾.

G. Clausing Roger W.: Babsons Beobachtungsverfahren der wirtschafitlichen Wechsallagen. Schmollers Jahrbuch 52,1 (1928).

1. Carl Snyder, Das Studium der Krisen und Wirtschaftszyklen in den Vereinigten Straten (Die Wirtschaftsreihe der Gegenwart τόμ. IV) 1928. Ἡ τελευταία ὥθησις ἐδόθη ἀπὸ τὸ ἄρθρον τοῦ Harvard Graduates Magazin τοῦ Ἰουνίου 1915, τονίζοντος τὸ διαφέρον, ὅπερ εἶχον διὰ τὴν πρᾶξιν ἐπιστημονικαὶ συστηματικαὶ οἰκονομικαὶ ἐρευναι. Περί παλαιωτέρων τοιούτων προγνώσεων, καὶ δὴ εἰς

Οὕτω μετεπήδησαν αἱ ἔρευναι αὗται ἀπὸ τὸ πρακτικὸν ἐμπειρικὸν πεδίον, εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν θεωρητικόν. Πάντως εἰς τὴν νεωτέραν οἰκονομικὴν διάγνωσιν, ἐτέθη εἰς δευτέραν μοῖραν, ἢ ἐπὶ τῇ βάσει ἱστορικῆς ἀναλύσεως ἀνενεργεῖς τῆς αἰτιώδους συναφείας, μέθοδον τὴν ὁποίαν ἐφήρμοζον αἱ παλαιότεραι περὶ κρίσεων θεωρίαι. Σήμερον δὲν δίδεται προσοχή, ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ (*), τόσον εἰς τὴν αἰτιώδη συνάφειαν, ὅσον εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἄθροισιν περισσοτέρων συμπτωμάτων. Ἡ συμπτωματικὴ αὕτη, μὲ τὴν ρυθμικὴν νομοτέλειάν της κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς συγκυρίας, μᾶς ὠδήγησεν εἰς πρακτικῶς χρησίμους διαγνώσεις.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπιτροπὴ, συσταθεῖσα τῷ 1917 καὶ προεδρευομένη ἀπὸ τὸν Charles J. Bullock, προσέλαβεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν μεθοδολόγον στατιστικὸν W. M. Pearsons, εἰς ὃν καὶ ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν τῆς Review of Economic Statistics, ὁργάνου τῆς ἐπιτροπῆς.

Τὰ δύο πρῶτα τεῖχη τοῦ περιοδικοῦ τούτου, περιέχουν τὰς γενικὰς γραμμάς τῶν στατιστικῶν μεθόδων, αἱ ὁποῖαι ἐφηρμόσθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὰς σχετικὰς προγνώσεις αὐτῆς τῶν οἰκονομικῶν ὄρων. Ἡ ἐπιτροπὴ ἤτις ὤφειλεν αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ νὰ καθορίσῃ τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας της, κατέληξε μετὰ ἀρκετὰς δοκιμαστικὰς ἐρεῦνας, εἰς τὴν εἰδικοποίησιν αὐτῆς εἰς τὴν οἰκονομικὴν στατιστικὴν. Ἐκτοτε εἰς τὸ περιοδικὸν αὐτῆς, δημοσιεύονται σχετικαὶ ἐρευναι μὲ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα (*). Αἱ ἐργασίαι αὗται καθιστοῦν γνωστὰ ἅπαντα τὰ δεδομένα αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς συσχετίσεώς των, ὥστε διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν ἐμπειρικὴν κατάρτισιν τῶν Οἰκονομικῶν βαρομέτρων, ἢ ὁποία εἰς πολλὰ σημεῖα ἔφερε τὸ χαρακτηρισμὸν τοῦ «Secret de fabrication».

Αἱ ἀρχικῶς χρησιμοποιηθεῖσαι στατιστικαὶ σειραὶ ὑπερέβησαν τὰ 50, εἴτα περὶωρίσθησαν εἰς 24 καὶ τελευταῖον εἰς 12. Ἀρχικῶς ὑπῆχθησαν αἱ 24 σειραὶ εἰς 5 κατηγορίας, εἰς τὰς ὁποίας αἱ ὑπαχθεῖσαι σειραὶ παρουσιάζουν

τὴν Ἀμερικὴν, βλ. εἰς Snyder ἐνθ. ἀν. σελ. 18. Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ὁ Petty, ἦδη ἀπὸ τὸ 1662 παρατήρησεν περιοδικὰς τοιαύτας διαταραχὰς (Lacombe σελ. 5). Βλ. καὶ ἀν. § 1 τέλος.

2. Κατὰ περιέργον τρόπον, λέγει ὁ Schnmpeter, δὲν γίνεται τοῦτο εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐνθα τὸ πρόβλημα τῶν κρίσεων ἐρευνᾶται ἀρκετὰ θεωρητικῶς: ἡ ἐννοιολογικὴ κυριαρχία τοῦ ζητήματος, προεξάρχει εἰς τὴν γερμανικὴν ἐπιστημονικὴν φιλολογίαν. ἐνθ' ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐπὶ μακρόν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀμερικανικὰς ἐργασίας, καθυστερήσα παρατηρήσεις τῶν γεγονότων, προσπαθεῖ ἐπιμελῶς ἐσχάτως νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ αὐτῆς. (Die Wirtschaftsheorie der Gegenwart I (1927) σελ. 14). Βλ. καὶ I. Κο υ τ σ ο γ ι ἄ ν ν η, Οἰκονομικὴ Ἐπιστήμη καὶ Ποσοτικὴ καταμέτρησης «Ἀρχεῖον» Καλιτσουνάκη, Τόμ. 7 (1927).

3. Βλ. Εἰς τὴν τελευταίαν ἐποχὴν αἱ ἐρευναι αὗται, ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν

συγχρόνως τὰς αὐτὰς περίπου ἐπαλλήλους κινήσεις. Αἱ περιορισθεῖσαι κατόπιν 12 σειραὶ ὑπῆχθησαν εἰς τὰς ἐξῆς τρεῖς ομάδας: Α'. Κερδοσκοπία (Speculation), Β'. Συναλλαγαι (παραγωγή καὶ τιμαὶ) (Business), Γ'. Χρῆμα (Money).

Ἡ Ὅμας Α'. περιλαμβάνει :

1. Τόκον κεφαλαιοποιήσεως 10 δμολογιῶν σιδηροδρομικῶν Ἑταιρειῶν.
2. Τιμὴν 20 μετοχῶν Σιδηροδρομικῶν Ἑταιρειῶν.
3. Τιμὴν ἀριθμοῦ τινος βιομηχανικῶν μετοχῶν.
4. Συμψηφισμοὺς Νέας Ὑόρκης.

Ἡ Ὅμας Β'. περιλαμβάνει :

1. Παραγωγὴν καὶ χωνεύσεις μετάλλων.
2. Συμψηφισμοὺς ἐπαρχιακούς.
3. Χονδρικὰς τιμὰς τοῦ Bradstreet's.
4. Χονδρικὰς τιμὰς τοῦ Bureau of labour.

Ἡ Ὅμας Γ'. περιλαμβάνει :

1. Δάνεια Τραπεζῶν τῆς Νέας Ὑόρκης.
2. Καταθέσεις εἰς τὰς Τραπεζὰς τῆς Νέας Ὑόρκης.
3. Τόκον προεξοφλήσεως ἐμπορικῶν γραμματίων 4 - 6 μηνῶν.
4. Τόκον προεξοφλήσεως ἐμπορικῶν γραμματίων 60 - 90 ἡμερῶν.

Ἡ κατάταξις αὕτη ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἐτῶν 1903 - 1914 καὶ ἐπαρουσίασε τὴν ἐξῆς περίπου γενικὴν ὁμοιότητα εἰς τὰς ἐπαλλήλους αὐτῆς κινήσεις. Τὰ *maxima* τῆς καμπύλης Α'. (Κερδοσκοπία) προηγουῦνται κατὰ 4 - 6 μῆνας τῶν *maxima* τῆς καμπύλης Β (συναλλαγαι), καὶ ἡ καμπύλη Γ (Χρῆμα) ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ αὐτὸ πάλιν περίπου διάστημα^(*).

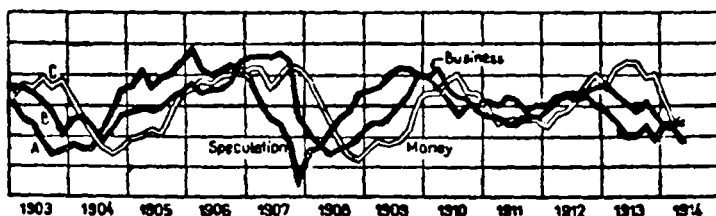
ἐγενικεύθησαν, ἐσυστηματοποιήθησαν ἀκόμη περισσότερον, ἰσως δὲ καὶ εἰς τὰς προσπαθείας ταύτας νὰ ὀφείλεται μέχρι σημείου τινὸς ἡ μὴ ἐμφάνισις κρίσεως ἀπὸ τοῦ 1929 καὶ ἐξῆς: Πάντως ἡ κρίσις, ἡ ἀνάλογος πρὸς τὴν τῆς λήξεως τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου, δὲν ἔλαβε χώραν, μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, διότι ἡ πολεμικὴ οἰκονομία δὲν ἔληξεν ἀκόμη. Τοῦτου ἔνεκα εἶναι ὀρθὸν νὰ μὴ θεωρηθῇ τὸ φαινόμενον τῆς μὴ ἐμφανίσεως κρίσεως, ὡς ἐξαφάνισις αὐτῆς, διὰ τῆς συγκυριακῆς πολιτικῆς.

3. Οἱ διακριβωθέντες μεταξὺ τῶν τριῶν καμπυλῶν τοῦ βαρομέτρου τῶν τριῶν ἀγορῶν τῶν Η.Π.Α. μέγιστοι συντελεσταὶ συσχετίσεως, ἦσαν οἱ ἐξῆς: Μεταξὺ τῆς καμπύλης Α καὶ Β $+0,77$ (6 μηνῶν διάστημα), μεταξὺ τῆς καμπύλης Β καὶ Γ $+0,80$ (4 μηνῶν διάστημα), μεταξὺ τῆς καμπύλης Α καὶ Γ $+0,71$ (10 μηνῶν διάστημα). Ἡ κάθοδος τῆς Α καὶ ἡ ἀνοδος τῆς Γ σημαίνουν ἐπιχειρήμενὰς μεταστροφὰς τῆς συγκυρίας (ἀνθῆσιν καὶ κρίσιν). Ἡ ἀνοδος τῆς Β σημαίνει ἔντασιν (ὡς τῷ 1906)07, 1912)13), ἐνῷ συγχρόνως ἀρχίζει νὰ κατέρχεται ἡ Α. Ἡ Β πάλιν κατέρχεται πρὸ τῆς

Ἐν τῷ σχεδιαγράμματι διακρίνοντα καὶ αἱ ἰδιοσυστασίαι τῶν οἰκονομικῶν κύκλων. Ὁ πρῶτος 1903 (Νοέμβριος) - 1907 Δεκέμβριος) περιλαμβάνει 50 μῆνας, ὁ δεύτερος 1908 - 1910 (Ἰούλιος - Αὐγούστος) 32 μῆνας καὶ ὁ τρίτος κύκλος, ὁ προηγηθεὶς τοῦ πολέμου (Ἰούλιος 1914) περὶ τοὺς 40 μῆνας. Οὕτως ὁ μέσος ὅρος αὐτῶν πλησιάζει τοὺς 40 μῆνας δι' ἑκαστον.

Ἐν τῇ πράξει τὸ διάγραμμα τοῦ Harvard, ἐπ' αὐτῷ ἐκτελέσθη μέχρι καὶ τῶν τελευταίων αὐτοῦ λεπτομερειῶν. Οὕτω κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1920 προεῖπε, καὶ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ νέου διαβεβαίωσεν, ἡ ἐπιτροπὴ ὅτι ἐντὸς περιόδου ἐξ μηνῶν μέχρις ἐνὸς ἔτους, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1919

THE HARVARD INDEX OF GENERAL BUSINESS CONDITIONS 1903-14

4. Βαρόμετρον Harvard τῶν τριῶν ἀγορῶν. 1903—14.

θὰ ἔχωμεν πῶσιν τῶν τιμῶν. Πράγματι τὸν Μάϊον 1920 ἐνέσκηψε σφοδρὰ κρίσις εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ ἐργασία τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Harvard (ἡ νῦν ἐπωνυμία τῆς Harvard Economic Society, Incorporated, Cambridge, Mass. U.S.A.) δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν οἰκονομικὴν διάγνωσιν καὶ πρόβλεψιν. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι αὐτῆς διαφωτίζουν σπουδαίως τὴν μεθοδολογίαν τῆς στατιστικῆς καὶ συντελοῦν ὡσαύτως εἰς τὴν ἐπίλυσιν διαμφισβητουμένων ζητημάτων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 4 σχεδιάγραμμα παριστᾷ τὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω τυπικὴν διαδρομὴν τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας κατὰ τὸ 1903—1914, τὸ δὲ ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι ὑπ' ἀρ. 5 τὴν κατὰ τὰ ἔτη 1929—1929.

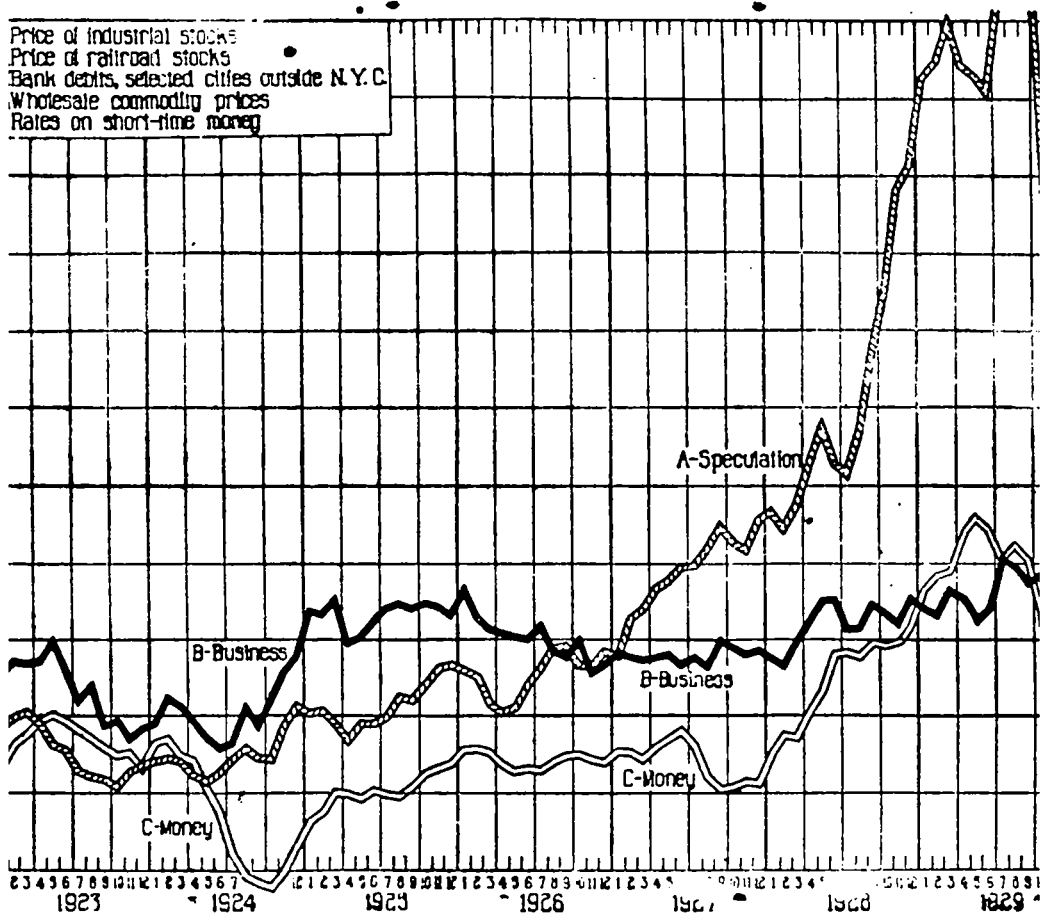
B. Εὐρώπη 1. Ἀγγλία. Τῷ 1920 ὁ C. Ottolenghi (Τουρίνον)

C. Ἄν ἡ A, ἀνέρχεται ἡ C κατέρχεται (ὡς τῷ 1903)4, 1907)8, 1913)4, τότε ἔχομεν βελτίωσιν.

Τὰς συγκυριακὰς διακυμάνσεις τῶν τιμῶν τῶν μετοχῶν κριτικῶς ἐξετάζομεν, βλ. εἰς Pindar Christodoulopoulos, Die Konjunkturschwankungen der Aktienkurse Allg. Stat. Archiv τόμ. 20. (1930) καὶ ἑλληνιστί: Αἱ περιοδικαὶ διακυμάνσεις τῶν τιμῶν τῶν μετοχῶν 1930.

ἐπρότεινε ὅπως ἰδρυθῇ εἰς τὸ Λονδίνον εἰδὸς τι οἰκονομικοῦ παρατηρητορίου, τὸ ὁποῖον θὰ συνέλεγε καὶ ἐχρησιμοποιοῖ τὰ στατιστικὰ δεδομένα διαφόρων ὑπηρεσιῶν τῶν βιομηχανικῶν Ἑθνῶν. Τὴν πρότασιν ἐνεκολπώθη ὁ στατιστικὸς A. L. Bowley (Λονδίνον), ὁ ὁποῖος ἐπραγματεύθη τὰς οἰκονομικὰς συν-

— THE MONTHLY INDEX CHART

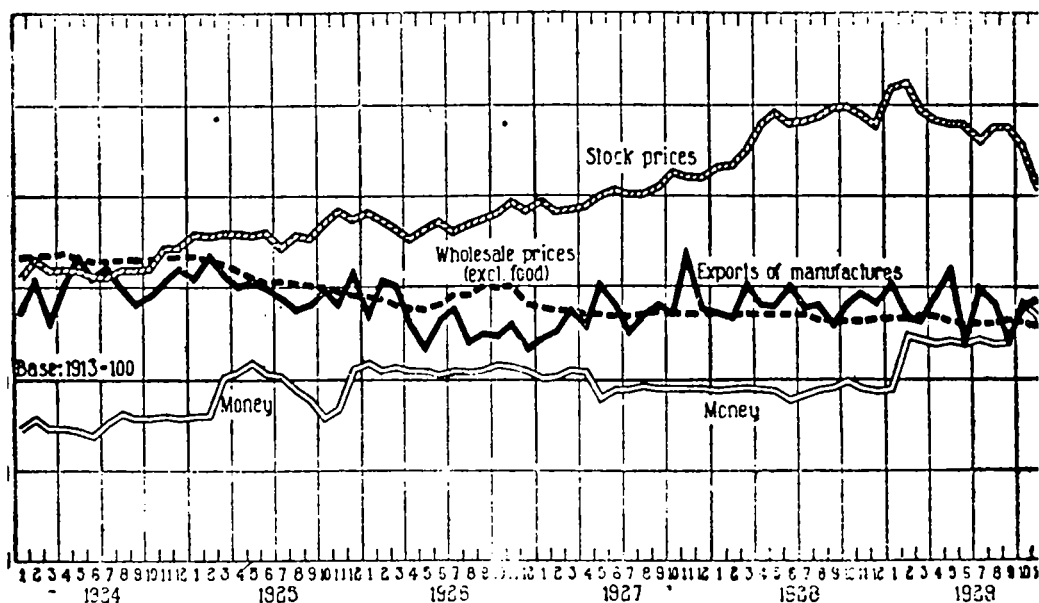
5. Βαρόμετρον Harvard τῶν τριῶν ἀγορῶν 1928 — 1929

θήκας τῆς Ἀγγλίας, κατὰ τὰ 20 προηγηθέντα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἔτη, καθὼς καὶ μετ' αὐτόν. Ἐκ τῶν ἐρευνῶν τούτων προήχθη εἰς φῶς ἡ ὁμοιότης τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Ἀμερικανικῶν οἰκονομικῶν ὁρῶν καὶ ἐπομένως καὶ αἱ συμπτώσεις τῶν οἰκονομικῶν προβλέψεων. Τῷ 1922 ἔλαβε χώραν συνέδριον τῶν Οἰκονομολόγων καὶ στατιστικῶν τῶν Πανεπιστημίων

τοῦ Λονδίνου, Cambridge καὶ Harvard, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε τὴν ἴδρυσιν μιᾶς διαπανεπιστημιακῆς ἐπιτροπῆς, διὰ τὴν συνέχισιν καὶ εὑρυσιν τῶν οἰκονομικῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν. Συνεστήθη λοιπὸν καὶ Ἀγγλικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα London and Cambridge Economic Service (W. H. Beveridge, A. L. Bowley, † J. M. Keynes, D. H. Robertson, H. J. Spratt καὶ C. Tennyson). Μεταξὺ τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Ἀμερικανικῆς ἐπιτροπῆς ἐξησφαλίσθη κατὰ τὰ ἄνω ἡ συνεργασία.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἀγγλικῆς ἐπιτροπῆς παρουσιάζουν μεγάλην ὁμοιότητα

THE BRITISH INDEX CHART

6. Τὸ Ἀγγλικὸν οἰκονομικὸν βαρόμετρον 1924 — 1929

μέ τὰς τοῦ Harvard. Καὶ ἐνταῦθα αἱ ἐργασίαι ἀνεσκόπησαν προπολεμικῶς τὰ ἔτη 1903 — 1914 καὶ μεταπολεμικῶς 1919 καὶ ἐξῆς. Αἱ στατιστικαὶ σειραὶ παρέμειναν αἱ αὐταὶ τοῦ Harvard (μέ τινας ἐπιτοπίους προσαρμογὰς). Διὰ τὴν ἐποχὴν 1903 — 1914 (ὄχι διὰ τὴν μετὰ ταῦτα ἐποχὴν) διετηρήθη καὶ ἡ τριπλῇ διαίρεσις τοῦ Harvard, τῆς ὁποίας αἱ χρονικαὶ ἐναλλαγαὶ προσαρμόζονται καὶ πρὸς τὰς Ἀγγλικὰς. Διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὀλικοῦ μεταπολεμικοῦ (1914/18) διαγράμματος ἐχρησιμοποιήθησαν περὶ τὰς 50 σειρὰς στατιστικῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπῆχθησαν εἰς 5 ὁμάδας (δημοσιονομικά, τιμαὶ καὶ μισθοί, μεταφοραί, παραγωγή καὶ ἐμπόριον, ὄροι ἐργα-

σίας) καὶ τέσσαρας καμπύλας (Α. Κερδοσκοπία, Β'. Τιμαί, Γ', Ἐξαγωγή, Δ'. Χρῆμα). Πάντως ἡ ἐπιτροπὴ καθορίζει ἐπακριβῶς τὴν ἔκτασιν τῆς σπουδαιότητος τῆς διαγνώσεως ταύτης, ἡ ὁποία δύναται νὰ δώσῃ ὠφελίμους νύξεις εἰς τοὺς διαφερομένους, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι οὔτε μαγικός τις τύπος, οὔτε πανάκεια κατὰ τῶν κρίσεων.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐπιτροπὴ δημοσιεύει μηνιαίον δελτίον διαλαμβάνον, πλὴν τῶν Ἀγγλικῶν συνθηκῶν καὶ τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ Harvard καὶ ἀνάλυσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, πρὸς δὲ καὶ πολλὰς σειρὰς ἄλλων στατιστικῶν δεδομένων. Ὡς συμπλήρωμα τοῦ ἀνωτέρω δελτίου ἐκδίδεται τριμηνιαίως ἕτερον, περιέχον εἰδήσεις περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως εἰς διαφόρους χώρας, μετὰ στατιστικῶν κλπ. δεδομένων. Τέλος ἡ ἐπιτροπὴ ἐκίδει «Special Memoranda» περιέχοντα εἰδικὰς μελέτας (δασμολογικάς, πληροφορίας περὶ ἔσοδειῶν κλπ.).

Αἱ ἐργασίαι αὗται συμπληρώνουν ἐπομένως τὰς Ἀμερικανικάς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐπιβεβαιοῦν αὐτὰς καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ διαδοχὴ τῶν οἰκονομικῶν καμπυλῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, δὲν ἦτο τυχαία, οὔτε εἰδικὴ ἐκδήλωσις Ἀμερικανικῆς.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 6. σχῆμα παριστᾷ τὴν διαδρομὴν τῆς Ἀγγλικῆς συγκυρίας κατὰ τὰ ἔτη 1924 — 1929 (*).

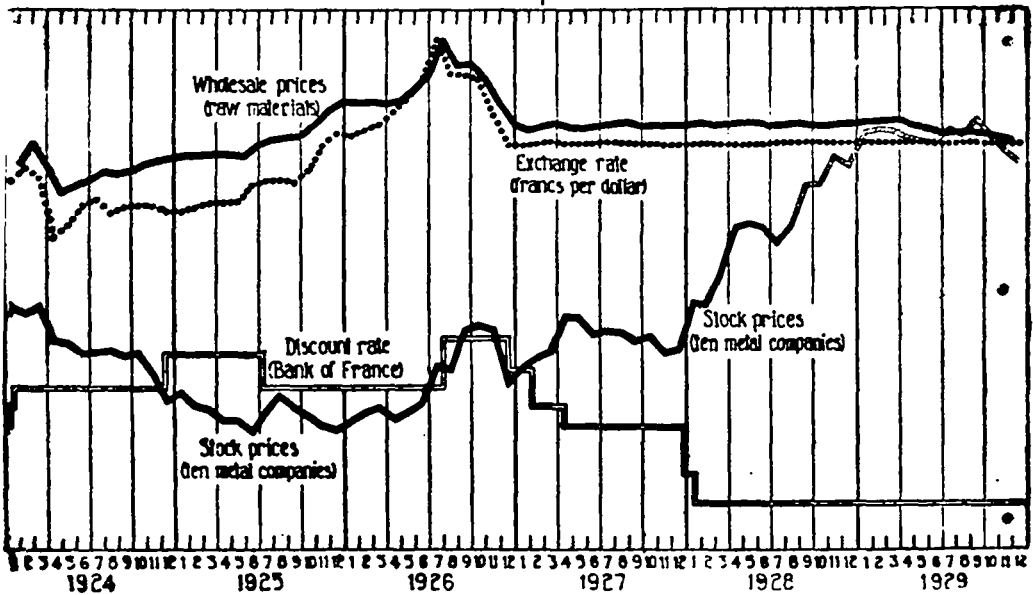
2. Γαλλία. Ἐν Γαλλίᾳ συνεστήθη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ^(*) διὰ τὴν μελέτην τῶν κρίσεων. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, μετὰ μελέτην πλέον τῶν 100 φαινομένων συμπτωματικῶν τῶν κρίσεων, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὅκτῳ ἐκ τούτων ἦσαν τὰ μᾶλλον καθοριστικὰ αὐτῶν. Τὰ ὅκτῳ ταῦτα στοιχεῖα^(*) δημοσιεύονται μηνιαίως εἰς τὸ Bulletin du ministère du Travail, χωρὶς ὅμως νὰ καταβάλλεται περαιτέρω προσπάθεια συστηματικῆς προβλέψεως τῶν κρίσεων.

4. Ἀπὸ τὸ Harvard economic Society (Weekly letter No 1. Supplement) 1930.

5. Παλαιότερον (1888 περίπου) ὁ De Foville εἶχε προσπαθῆσιν νὰ καταρτίσῃ *Météorologie économique* τινά, διὰ στατιστικῶν σειρῶν, οὐχὶ ὅμως ἐναμιθμον, ἀλλὰ διὰ σημείων ἐγχρώμων. Τὸ εὐτυχές ἔτος σημειοῦται ἐπὶ ταινίας τινὸς δι' ἐρυθροῦ τετραγώνου, τὸ ὀλιγότερον εὐτυχές διὰ ροδοειδοῦς, τὸ μέτριον διὰ χρώματος στακτόχρου καὶ τὸ ἔτος δυστυχίας διὰ μελανοῦ. Οὕτω λαμβάνει τις εἰκόνα τινὰ συνολικὸν τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων. Αἱ προσπάθειαι ὅμως αὗται δὲν ἀφώρων πρόγνωσιν τινὰ τοῦ μέλλοντος.

6. 1) Ποσοστὸν ἀνεργίας. 2) Κίνησις τιμῶν. 3) Τιμὴ μεταλλευμάτων. 4) Κατανάλωσις ἀνθρακος, 5) Κίνησις προεξοφλήσεων τῆς Τραπεζῆς τῆς Γαλλίας, 6) Κίνησις ἀποθέματος τῆς αὐτῆς Τραπεζῆς. 7) Σιδηροδρομικαὶ μεταφοραί. 8) Κίνησις τοῦ ἔξω-τερικοῦ ἐμπορίου.

Εἰς ἀρχαιότεραν ἐποχὴν ὁ Juglar διὰ τοῦ μεγάλου ἔργου του, προσεπά-
θησε νὰ καθορίσῃ πῶς τὸν χρόνον τῆς κρίσεως. Ἐκ τῆς μελέτης δηλαδὴ τοῦ
Ἰσολογισμοῦ τῶν Ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι
αἱ κρίσεις συμπίπτουν μὲ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ πορτοφόλιον τῶν προεξο-
φλήσεων, φθάνει τὸ *maximum*, τὸ δὲ μεταλλικὸν ἀπόθεμα τὸ *minimum*
αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτον εἶναι μέχρι σημείου τινὸς ἀκριβές, ὅτι δηλαδὴ πρὸ τῆς
κρίσεως, αἱ προεξοφλήσεις φθάνουν εἰς τὸ ὑπατον αὐτῶν σημεῖον, τοῦτο
ὅμως προκαλεῖται ὑπὸ τῆς κρίσεως. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἕτερον ἥμισυ τῆς
συγκρίσεως, τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀποθεματικοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει

7. Τὸ Γαλλικὸν οἰκονομικὸν βαρόμετρον.

τὴν μείωσιν τῆς ἐξαγωγῆς, ἔνεκα τῶν ὑψηλῶν τιμῶν, τοῦτο δὲν εἶναι ἀπο-
λύτως ἀκριβές, καθόσον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ 1913 καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ
εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ μεταλλικὸν ἀπόθεμα τῶν ἐκδοτικῶν ἰδρυμάτων ἠϋξη-
σεν, ἔνεκα τῆς εἰς ἀμφοτέρα τὰ κράτη πολιτικῆς τῆς ἐνδυναμώσεως τοῦ ἀπο-
θέματος τούτου.

Ὑπὸ τὴν νεωτέρον ἔννοιαν μετέρχεται ἐν Γαλλίᾳ διάγνωσιν τῆς οἰ-
κονομικῆς καταστάσεως ἡ *Soeiété d'Etude et d'Information Econo-
miques*. Αὕτη ἐκδίδει οἰκονομικὸν τι βαρόμετρον. Τοῦτο εἶναι ἀθροιστικὸς τις

δείκτης, στηριζόμενος ἐπὶ εἴκοσιν οἰκονομικῶν δεδομένων ('). Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν κατηγορίσθη δείκτης μὲ τὸν ἀριθμὸν 5 δι' ἕκαστον τῶν δεδομένων κατὰ τὸ 1913, ἐπομένως τὸ ἄθροισμα ὅλων δίδει τὸν ἀριθμὸν 100 (*).

Πλὴν τῆς ἐταιρείας ταύτης ἐργάζεται ἐπὶ τῶν ἀμερικανικῶν ὑποδειγμάτων καὶ ἡ Sociélé des études de statistiques Finacières ἐκδίδουσα δύο γραφικὰ διαγράμματα, ἐν συναλλαγματικὸν καὶ ἐν τῶν πρώτων ὑλῶν ἀπὸ τοῦ 1921, ἀνὰ δύο ἐκάστοτε ἡμέρας.

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 7 σχῆμα παριστᾷ τὴν συγκυριακὴν διαδρομὴν ἐν Γαλίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1924 - 1929.

Τὸ Institut National de la Statistique et des Études Économiques (I.N.S.E.E. ἐκδίδει δύο σειρὰς δημοσιευμάτων Serie Rouge (Union française καὶ Serée Bleue (Économie mondiale). Εἰς τὴν πρώτην ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1946, τὸ περιοδικὸν Études et Conjoncture μὲ πλουσιωτάτην ὕλην (Δημογραφία, Ὑγεία, Ἔργασιο, Ἐνέργεια, Μεταφοραί, Γεωργία, Βιομηχανία, Λιθνεῖς συναλλαγαί, Δημόσια Οἰκονομικά, Χρῆμα καὶ Πίστις). Ὁσαύτως τὸ I.N.S.E.E. ἐκδίδει καὶ 1. Τὸ Bulletin de la Statistique Générale, 2 Annuaire Statistique καὶ 3. Études Speciales et travaux originaux.

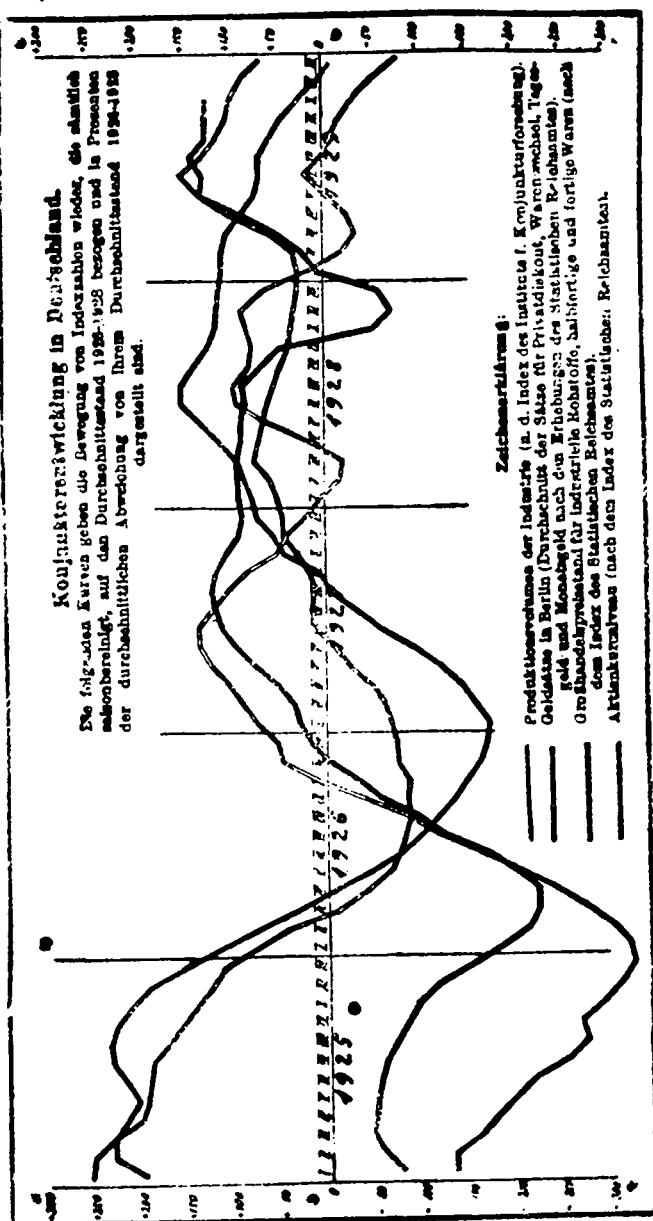
Ὁσαύτως καὶ ἡ Revue politique et parlementaire δημοσιεύει τακτικῶς οἰκονομικοὺς δείκτας. Τὰ δύο ταῦτα δημοσιεύματα παρέχουν στοιχεῖα ἱκανά, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῖν καὶ ἐν Γαλίᾳ μελέται οἰκονομικῆς διαγνώσεως, παρόμοιαι πρὸς τὰς Ἀγγλοαμερικανικάς.

3. Εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ Ἰνστιτοῦτον für Konjunkturforschung ἰδρύθη τὸν Ἰούλιον 1925, μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως ἐξυπηρετήσῃ καὶ πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς οἰκονομίας, διὰ τῆς διαδόσεως εἰς τὸν οἰκονομικὸν κόσμον τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνεξαρτήτου καὶ ἀντικειμενικῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Τὸ Ἰνστιτοῦτον ἤρchiσε τὰς διαγνώσεις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1926 καὶ ἡ ἀντιπαράβολη αὐτῶν, πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἐπακολουθήσαν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομίας, δεικνύει τὴν μεγάλην ἀκρίβειαν καὶ σχεδὸν τὴν πλήρη ἐπαλήθευσιν αὐτῶν.

Τὸ Ἰνστιτοῦτον ἐπεξεργάζεται τὸ ἐπίσημον στατιστικὸν ὕλικόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο (ιδίως στατιστικὴ πιστώσεων, κύκλου ἐργασιῶν, ἐκμεταλλεύσεων),

7. Ἐξόρυξις ἀνθρακος. 2) Εἰσαγωγή ἀνθρακος. 3) Εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή ὀρυκτῶν ἐλαίων. 4) Ἐξόρυξις μεταλλευμάτων σιδήρου. 5) Τῆξις Μεταλλευμάτων. 6) Παραγωγή χάλυβος. 7) Εἰσαγωγή βάμβακος. 8) Ἐξαγωγή μαλλίνων, μεταξωτῶν κλπ (Βλ. ταῦτα εἰς Lacombe ἐνθ. ἀν. σελ. 180.

8. Ἡ προσάρτησις τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης τὸ 1919 διετάραξε τὴν ἀπολύτως ἀκριβῆ συσχέτισιν τοῦ δείκτου, καθόσον νῦν ἀθροίζονται καὶ τὰ δεδομένα τῶν δύο τούτων τμημάτων.

8. Γερμανικών Οικονομικών βαρόμετρων 1925—1929.

έρευνᾷ δὲ θεωρητικῶς τὰ τῆς μαθηματικῆς στατιστικῆς καὶ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς εἰς τὴν συγκυριακὴν παρατήρησιν. Τέλος ἀσχολεῖται μὲ τὴν προβληματικὴν τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς συσχετίσεως, τῆς ἀπομονώσεως τῆς γραμμῆς τῆς ἐξελίξεως (Trend) (*) καὶ τῆς μεταφορᾶς ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου τῶν Ἀμερικανικῶν μεθόδων ἐργασίας, ἐν φυσικῇ προσαρμογῇ αὐτῶν πρὸς τὴν ἐν Γερμανίᾳ κατάστασιν (10).

Εἰς τὴν ἰδρύσιν (11) τοῦ Ἰνστιτούτου ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν πρωτοβουλία τοῦ E. Wagemann μετέσχον: ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις, αἱ καθ' ἑκάστον χώραι ἡ Reichsbank, ἡ γερμανικὴ ἐταιρία τῶν σιδηροδρόμων τῆς ἐπικρατείας, ἡ γερμανικὴ γεωργικὴ ἔνωσης, ὁ σύνδεσμος τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας, ἡ ἔνωσις τῶν γερμανικῶν μεγάλων τραπεζῶν, αἱ μεγάλαι ἐργατικαὶ ὀργανώσεις, ὁ κεντρικὸς σύνδεσμος τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως κλπ. Τὸ Ἰνστιτούτον συντηρεῖται ἐξόδοις τῶν ἰδρυτῶν του καὶ διευθύνεται ὑπὸ συμβουλίου ἐξ ἀντιπροσώπων αὐτῶν.

Τὸ Ἰνστιτούτον ἴδρυσε καὶ παράρτημα εἰς τὰς περιφερείας, πρὸς ἀκριβεστέραν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Γερμανίας. Τοιαῦτα ἰδρύθησαν εἰς Essen (1926) καὶ εἰς Φραγκφούρτην παρὰ τὸν Μῆνον (1929), συνεργάζεται δὲ καὶ μὲ τὰ Πανεπιστήμια τὰ ἀσχολούμενα μὲ τὴν ἔρευναν τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν (Χαϊδελβέργης, Ἰένης, Κιέλου, Κολωνίας, Μύνστερ).

Ἐκδίδει τὰ Vierteljahreshefte für Konjunkturforschung, καθὼς καὶ «συμπληρωματικά» καὶ «ἀνεξάρτητα» τεύχη, πρὸς δὲ ἐβδομαδιαίας καὶ μηνιαίας ἐιδήσεις.

Τὴν τακτικὴν τῶν ἄλλων Ἰνστιτούτων εἰς τὴν κατάρτισιν διαρκoῦς, συνθέτου, οὕτως εἰπεῖν, οἰκονομικοῦ βαρομέτρου δὲν ἐτήρησε τὸ Γερμανικόν

9. Trend = γραμμὴ ἐξελίξεως, θεμελιώδης κατεύθυνσις, διαρκῆς τάσις τῆς ἐξελίξεως, ἐπομένως κατεύθυνσις ἐξελίξεως μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος—μακροαίων τάσις (Secular Trend). Αὕτη θεωρεῖται περισσότερον ὡς ἱστορικὴ κίνησις, συνδεομένη μὲ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτω π.χ. ἡ Εὐρώπη παρουσιάζει ἀνιούσαν τοιαύτην μακροαίωνα τάσιν κατὰ τὴν δημογραφικὴν καὶ τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν — ποσοτικὴν ἢ κατ' ἀξίαν — ἀποψιν λήγοντος τοῦ Μεσαίωνος. Βλ. κατωτ. τὸ διάγραμμα

10. Τὰς διαγνώσεις τοῦ Ἰνστιτούτου (1926-1929) βλ. καὶ Pesmazoglu J.: A note on note on the cyclical fluctuations of the volume of German home Investment 1880-1913 εἰς Z. f. d. gesamte Staatswiss. 1951, καθὼς καὶ Ernst-Wagemann, Einführung in die Konjunkturlehre 1929, σελ. 133 ἔ.

11. Παλαιότερας πρακτικὰς προσπάθειάς, ὡς ἐν Ἀμερικῇ τῶν γραφείων Babson καὶ Brookmire (βλ. § 12), ἔχομεν ἐν Γερμανίᾳ τοῦ Calver πρὸς δὲ καὶ τῶν Pohle καὶ Plenge, αἱ ὁποῖαι ὁμως διεκόπησαν. Ὁ Calver εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ τὸ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν Konjunktur ἐξήταξε τὰς ἐξῆς ἐκδηλώσεις: χρῆμα καὶ χρηματιστήριον, ἐργασία, παραγωγὴ, οἰκοδομικὴ, ἐμπορεύματα καὶ κυκλοφορία τῶν, κατατανάλωσις.

Ίνστιτούτον, τὸ ὁποῖον ἐρεῖνῃσε παντοειδεῖς ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, (χρῆμα, εἰσόδημα, παραγωγὴν, ἐξωτερικὸν ἐμπόριον κλπ.) κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας. Ἡ «Τράπεζα ὅμως τῆς Δρέσδης» εἰς τὸ μηνιαῖον δελτίον αὐτῆς, δημοσιεύει τὸ κατωτέρω βαρόμετρον τῆς ἐξελίξεως τῆς συγκυρίας ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ 1925. Αἱ τέσσαρες καμύλαι αὐτοῦ παριστοῦ 1. τὰ ποσὰ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς κατὰ μέσον ὄρον ἡμερησίας παραγωγῆς, 2. τοὺς ὅρους βραχυπροσέσμου χρήματος (μέσος ὄρος ἰδιωτικοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου, συναλλάγματικῶν καὶ μηνιαίας προθεσμίας χρήματος) κατὰ μηνιαῖον μέσον ὄρον, 3. τὰς χονδρικὰς τιμὰς διὰ βιομηχανικὰς πρώτας ὕλας, ἡμι — καὶ ὀλοβιομηχανήματα, κατὰ μηνιαῖον μέσον ὄρον καὶ 4. τὰς τιμὰς τῶν μετοχῶν κατὰ μηνιαῖον μέσον ὄρον. Πάντες οἱ δείκται οὗτοι ἔχουν ὑπολογισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέσου ὄρου 1926-8 (ὡς βασικῆς ἐποχῆς) = 0, καὶ ἔχουν καθαρθῇ ἀπὸ τὰς διακυμάνσεις τῶν ἐποχῶν. Βλ. καὶ κατωτέρω § 15.

4. Εἰς τὸ Βέλγιον ἀπὸ τὸ 1924 καὶ ἐξῆς δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ Comité Industriel de Belgique οἰκονομικὸς πίναξ, ἄνευ ὅμως προδιαγνώσεως. Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πίνακος ἐφαρμόζονται μέθοδοι τῆς γαλλικῆς Société d'études et d'Information économiques.

5. Εἰς Σουηδίαν δημοσιεύονται ἀπὸ τοῦ 1922 εἰς τὴν Revue Economique de Suède, Index de la Situation des Affaires du Ministère du Commerce, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ τὰς μεθόδους τοῦ Harvard.

6. Τὸ Institut de Conjoncture εἰς Μόσχαν ἰδρύθη τῷ 1920 ὡς παράρτημα τῆς Γεωργικῆς Ἀκαδημίας, δι' ἐπιστημονικὰς κυρίως ἐρεῖνας. Τὸ 1923 ὑπῆχθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν, ἀσχολεῖται δὲ ἔκτετε πλὴν τῶν θεωρητικῶν καὶ μὲ πρακτικὰς ἐρεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἀνατίθενται εἰς αὐτὸ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου. Ἐκδίδει «Δελτίον Οἰκονομικόν» «Προβλήματα τῶν Οἰκονομικῶν συνθηκῶν». Ἀμφότερα ἀποδίδουν περιληπτικῶς τὰ περιεχόμενά των καὶ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Τὸ Ίνστιτούτον εὐρίσκεται ἐν ἀναδιοργανώσει ἀπὸ τοῦ 1929⁽¹⁾.

7. Τὸ Πολωνικὸν Ίνστιτούτον τῶν συγκυριῶν εἰς Βαρσοβίαν ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Βιομηχανίας καὶ τοῦ Ἐμπορίου. Ἀσχολεῖται καὶ τοῦτο μὲ τοὺς κυριωτέρους οἰκονομικοὺς δείκτας: τόκου προεξοφλήσεως, ἀνεργίας, μισθῶν πραγματικῶν, τιμῶν οἰκοδομικῶν ὑλῶν, παραγωγῆς ἀναπαραγωγικῶν καὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, βιομηχανικῆς παραγωγῆς συσχε-

12. Βλ. Institut de Conjoncture. Edition financière du Comm. du peuple pour les finances. U.R.S.S. Moscou 1925. (Prof. N. Kondratieff) πρὸς δὲ Celsnof, εἰς Wirtschaftstheorie der Gegenwart (I, σελ. 178) 1927.

τίσεως τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων κλπ.

8. Εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ὑφίσταται εἰδικὴ ὀργάνωσις διὰ τὴν κατάρτισιν οἰκονομικῶν βαρομέτρων, παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ κατάρτισις δεικτῶν τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως ἔχει ἀναπτυχῇ ἰδιαίτερος αὐτόθι. Ἡ πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὴ⁽¹³⁾ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1926 ἐκδίδει — ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἰνστιτούτου Στατιστικῆς καὶ Οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης, μετὰ τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς στατιστικῆς τῆς Παδούης μετὰ τῆς Γενικῆς συνομοσπονδίας τῆς Ἰταλικῆς βιομηχανίας καὶ τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἰταλικῶν μετοχικῶν ἐταιρειῶν — περιγραφικοὺς δείκτας τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως.

Τῷ 1928 συνεστήθη καὶ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ παρὰ τῷ κεντρικῷ Ἰνστιτούτῳ, στατιστικῆς, διὰ νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα τῶν οἰκονομικῶν βαρομέτρων, ἀφοῦ ἐννοεῖται προηγήθη πλουσία σχετικὴ φιλολογία.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀνεγνώρισε τὴν ὠφελιμότητα τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν, καίτοι δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν αὐτῆς, ἡ εἰρύτης τοῦ πεδίου τῆς προβλέψεως, χαρακτηρίσασα αὐτὰς ὡς ἐργασίας λίαν ἐπιβηθητικὰς τῆς προγνώσεως. Πάντως διὰ τὰς μεθόδους τῆς καταρτίσεως τῶν οἰκονομικῶν βαρομέτρων δὲν ἐπικρατεῖ ὁμοφωνία θεωρητικὴ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν⁽¹⁴⁾.

Ἡ γεωργικὴ ἄλλως τε φύσις τῆς Ἰταλικῆς Οἰκονομίας, συναρτᾷ τὴν εὐημερίαν, ἣ τὴν κρίσιν αὐτῆς, ἐκ τῆς ποσότητος καὶ τῆς ποιότητος τῶν γεωργικῶν ἐσοδίων. Ἡ ἰταλικὴ βιομηχανία ἥρτηται ἐκ τῶν ξένων ἀγορῶν κατὰ τὸ μέγα μέρος αὐτῆς.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐφοβήθη ὥσαύτως τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν προγνώσεων τούτων. ὑπὸ τῶν ἐμπειροτέρων πρὸς ἐνδυνάμωσιν τῶν ἐναλλαγῶν τῶν περιόδων τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀπραξίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ στατιστικαὶ ἐρευναι διὰ τε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, ἣ ἀνακάλυψις τῶν νομοτελειῶν ἢ τακτικότητων αἱ ὁποῖαι διαγιγνώσκονται μετὰ τῶν πολλῶν τούτων δεικτῶν, θὰ ἀποτελέσουν ἀσφαλῆ βάσιν μελλοντικῶν βαρομέτρων. Ἡ τριμηνιαία ἐκδοσις τῆς ἐπιτροπῆς παρουσιάζει γραφικῶς μέγαν ἀριθμῶν δεικτῶν, ὁ ὁποῖος θέλει μάλιστα εἶπε περισσότερον ἐπεκταθῇ.

13. Comitato per gli Indici del Monumento Economico Italiano. Διευθυντῆς Corrado Gini. Ἐδημοσίευσε μέχρι τοῦδε τέσσαρας τόμους δεικτῶν, Βλ. καὶ Barometro economico Italiano. Direttore G' Colombo ἀπὸ τοῦ 1929 καὶ Margama V.: Ulteriori considerazioni su un modello di ciclo economico εἰς giornale degli Economisti 1949.

14. Καὶ αὐταὶ αἱ μαθηματικαὶ ἀκόμη μέθοδοι τοῦ Ἰνστιτούτου Harvard ἔσχον, πλὴν τῶν θανμαστῶν αὐτῶν καὶ ἐπικριτῶν. Βλ. Oskar Anderson, Zur Problematik der empirisch-statistischen Konjunkturforschung. Kritische Betrachtung der Harvard - Methoden. 1929. Βλ. ὡσαύτως καὶ κρίσιν ρωσικοῦ σχετικοῦ ἔργου εἰς Jahrbücher f. N. St. τόμ. 130 (1929).

Οἱ δέϊκται οὗτοι καταχωρίζονται εἰς ἕξ ομάδας :

I. Χρῆμα	20	Δεῖκται
II. Ἔργασία	32	»
III. Συναλλαγαι	80	»
IV. Παραγωγή καὶ κατανάλωσις	16	»
V. Ἀποταμίευσις	22	»
IV. Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους	4	»
	174	

9. Εἰς Αὐστρίαν ιδρύθη τῷ 1927 τὸ Oesterreichisches Institut für Konjunkturforschung, μὲ τὸ σκοπὸν νὰ προαγάγῃ καὶ διαδόσῃ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν συνθηκῶν καὶ τάσεων τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἰς Αὐστρίαν. Ἐκδίδει μηνιαίας εἰδήσεις ἀπὸ τοῦ 1927.

10. Εἰς τὴν καθόλου κίνησιν τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας ἐπρωτοστάτησεν φυσικῶς εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἤδη ἀπὸ τῆς Συνελεύσεως τῆς Βαρσοβίας (1928) τὸ Institut International de Statistique⁽¹³⁾. Τοῦτο ἐδημοσίευσεν τὸ 1929 «Travaux de la Commission chargée de l'étude des éléments statistiques les plus instructifs en vue des Prévisions économiques à ressembler dans les principaux pays (Bowley, † Breiski, Gini, † March. † Pearsons, Wagemann)», ἔκτοτε δὲ ἐν συνεχείᾳ καὶ εἰς τὰ δημοσιεύματα τῶν Συνελεύσεών του, τὰ ὅποια μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον εἶναι ὀγκωδέσταται σειραὶ⁽¹⁴⁾ καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν του Revue de l'Institut International de Statistique ἀσχολεῖται συντόμως⁽¹⁵⁾.

15. Βλ. Α. Καλιτσουνάκη : Ἡ 18η Σύνοδος τοῦ Institut International de Statistique καὶ τὰ Οἰκονομικὰ βαρόμετρα 1929.

16. Μεταπολεμικῶς συνεκλήθη τὸ πρῶτον ἡ Συνέλευσις τοῦ Ἰνστιτούτου τὸ 1947 εἰς Οὐασινγκτῶνα, (1949 Βέρνην, 1951 Ἰνδίας), αἱ μεταπολεμικαὶ δὲ αὗται σύνοδοι διηρυνήθησαν διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ ἄλλων συναφῶν ἐθνικῶν καὶ διεθνῶν ἐταιρειῶν, ὡς ὁ Ο.Η.Ε., τὸ Παναμερικανικὸν Ἰνστιτούτον Στατιστικῆς, ἡ Ἑταιρεία Οἰκονομετρίας, ἡ Διεθνὴς Ἑταιρεία Ἐρευνῶν ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ πλούτου, ἡ διεθνὴς Ἑνωσις διὰ τὰ προβλήματα τοῦ πληθυσμοῦ. Βλ. τὰ πρακτικὰ International Statistical Conferences. Washington 1947 Τόμος I - V. Διὰ τὴν ἐν Βέρνην (1949) σύνοδον Βλ. Travaux présentés à la 26e Berne 1949 τόμοι δύο.

17. Ἡ μόνιμος Ἐπιτροπὴ διὰ τὰς Οἰκονομικὰς διακυμάνσεις τοῦ Ἰνστιτούτου ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Bowley, Barboza, Calitsunakis, Cudmore, Loweday, Mortara, Pribran, (εἰσηγητοῦ), Rist, Tinbergen, Wagemann ἀποθανόντων τῶν Fisher Mitchell, Snyder, Verrijn Stuart Vandellos.

14 Ἡ ἐμπειρική στατιστική ἔρευνα τῆς συγκυρίας εἰς τὸ βαρόμετρον Harvard.

Βασικά γεγονότα. Ὁ Warren M. Pearsons κατὰ τὰς πρώτας ἐρευνας του περὶ τῶν στατιστικῶν μεθόδων, μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Committee on Economic Research τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Harvard τῷ 1917, συνέλεξε 23 στατιστικὰς σειρὰς ποικίλων οἰκονομικῶν ἀριθμῶν⁽¹⁾. Αἱ σειραὶ αὗται τῶν ἀριθμῶν, παραστατικῶς διατυπούμεναι, διέτρεχον μὲ γωνιοειδεῖς διακυμάνσεις καὶ ἀνερχόμεναι τὸ σχετικὸν διάστημα ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1890) περίπου καὶ ἐξῆς. Ἐπὶ τῇ βάσει κατόπιν τοῦ ἔργου τοῦ Wesley C. Mitchell^(*) ἐγένετο ἡ περαιτέρω ἐπεξεργασία τῶν σειρῶν τούτων, διὰ τῶν μέσων τῆς μαθηματικῆς στατιστικῆς. Τὴν οἰκονομικὴν συγκυριακὴν μορφολογίαν τοῦ Mitchell ἐπένδυσε μεθοδικῶς ὁ Pearsons ὑπὸ τὸν συσχετικὸν ὑπολογισμόν. Σημεῖον ἀφειτηρίας τῆς διαδικασίας ταύτης, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι αἱ διακυμάνσεις αὗται ἀπαρτίζουν πολύτροπον ρυθμὸν οἰκονομικῆς ζωῆς, τὰ στοιχεῖα δὲ τοῦ ρυθμοῦ τούτου, θὰ ἔπρεπε νὰ διαχωρισθοῦν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα αὐτῶν. Καίτοι δὲ θὰ ἐπίστευε κανεὶς ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι εἰς τὸν κυκῶνα τοῦτον τῶν διακυμάνσεων δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ μία ρυθμικότης, ὅμως δὲν ἑλλείπει ἡ κανονικότης αὕτη εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ὅπως συναντᾶται αὕτη καὶ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Αὕτη διαπιστώνεται μὲ τὴν βαθυτέραν παρατήρησιν, μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐρμηνείαν τῶν διαφόρων στατιστικῶν δεδομένων, μὲ μίαν λέξιν, μὲ τὴν ἐμπειρικὴν ἐργαστηριακὴν ἀνάλυσιν, ἡ ὁποία λαμβάνει χώραν εἰς τὰ Οἰκονομικὰ Ἰνστιτούτα καὶ τὰ στατιστικὰ ἐργαστήριά των.

1. Τινὲς τῶν σειρῶν τούτων ἦσαν: 1) Αἱ συμψηφιστικαὶ συναλλαγὰι τῆς πόλεως τῆς Νέας Ὑόρκης· 2) Αἱ αὗται συναλλαγὰι πλὴν τῶν τῆς Νέας Ὑόρκης· 3) Ἡ παραγωγή ἀκατεργάστου σιδήρου· 4) Ὁ τιμὰριθμὸς τοῦ Broadstreet· 5) Ἡ εἰσαγωγή· 6) Ἀδειαὶ οἰκοδομῆς· 7) Ἀκαθάριστα ἔσοδα τῶν σιδηροδρόμων· 8) Γύρος συναλλαγῶν χρεωγράφων· εἰς τὸ Χρηματιστήριον τῆς Ν. Ὑόρκης· 9) Παραγγελίαι τοῦ U. S. Steel Corporation· 10) Τόννοι εἰσπλευσάντων πλοίων· 11) Πτωχεύσεις κλπ.

2. Τὸ ἔργον τοῦ Mitchell, Business Cycles 1913 (ἔκδοσις 1941: Business Cycles and Their Causes) παριστᾷ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Clément Juglar (1860), de Foville (Essai de météorologie économique et sociale 1888) ἀρξαμένης καὶ ὑπὸ Ἀμερικανῶν (Babson 1903) συνεχισθείσης προσπάθειας πραγματιστικῆς συγκυριακῆς θεωρίας. Κατ' αὐτὴν περιγράφεται ἡ διαδρομὴ (μορφολογία) καὶ ἡ ἐκδήλωσις (συμπτωματολογία) τῶν ἐναλλασσομένων οἰκονομικῶν καταστάσεων. Τὸ ἔργον τοῦ Mitchell ἀπετέλεσε θεμελιώδη συμβολὴν εἰς τὴν οὕτως ἐξελισσομένην περὶ συγκυριῶν καὶ κρίσεων θεωρίαν. Βλ. καὶ Hans Srähle: Das Beobachtungsverfahren der wirtschaftlichen Wechsellagen der Harvard University, Committee on Econ. Research. Schmollers Jahrbuch. 52¹ (1928).

Οὕτω προχωροῦμεν α) εἰς τὴν διάκρισιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν διακυμάνσεων ἀναλόγως τῆς ἐκλεγείσης κλίμακος τοῦ χρόνου παρατηρήσεως, ἥτοι τῆς διαρκείας τῆς διακυμάνσεως, β) εἰς τὴν διακριθῶσιν τῆς καθαρωτέρας καὶ ἐπομένως τῆς βασικωτέρας διακυμάνσεως.

Ἀναλόγως τῆς χρονικῆς κλίμακος τῆς ἐρεῦνης μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πραγματικότητος, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν παραστάσεις κατανοήσεως αὐτῆς, πολὺ διαφορετικὰς. Θὰ ἡδύνατο μάλιστα κανεὶς νὰ ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὕτη τῆς κλίμακος παρατηρήσεως, θὰ καθώριζε (·) αὐτὴν ταύτην, τὴν οὕτως ἢ ἄλλως θεωρήσιν τῆς πραγματικότητος. Ἐὰν ἐξετάζωμεν μίαν γενικὴν καμπύλην τιμῶν π.χ. διαρκούσης μιᾶς περιόδου μακρᾶς, βραχυτέρας ἢ βραχείας δὲν διαπιστώνομεν αὐτὴν ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔποψιν.

Εἶδη διακυμάνσεων. Τὸ Ἰνστιτοῦτον Harvard διέκρινε τὰς ἑξῆς διακυμάνσεις, ἀναλόγως τῆς διαρκείας τῆς ταλαντεύσεως: 1) Μακροχρονίους διακυμάνσεις (Secular Trend), δηλαδὴ θεμελιώδεις τάσεις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἐπὶ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα συνεχιζομένας. Αὗται ἔξαρτῶνται ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς βιομηχανικῆς καὶ καθόλου ἐκπολιτιστικῆς ἐξελίξεως· 2) διακυμάνσεις τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους (Seasonal Variations), δηλαδὴ διακυμάνσεις αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ τὸν κλιματικὸν ρυθμὸν τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ἡ καὶ μὲ ἄλλας βραχυκυμάντους κινήσεις τῆς οἰκονομίας, συνδεομένας μὲ συνηθείας πληρωμῶν, προσφορᾶς, μόδας, ἐργασίας κλπ. (ἐλάττωσις ἀνεργίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους, κατὰ τὴν οἰκοδομικὴν ἐποχὴν, ὑψωσις τόκου κατὰ τὸ τέλος τῶν τριμηνιῶν τοῦ ἔτους κλπ.)· 3) κυκλικὰς διακυμάνσεις (Cyclical Fluctuations), δηλαδὴ τὰς καθαρῶς συγκυριακὰς διακυμάνσεις τοῦ βιομηχανικοῦ λεγομένου κύκλου· 4) διακυμάνσεις συμπτωματικὰς (Accidental irregularities), δηλαδὴ ἐξ ἀνυπολογίστων, ἀπροόπτων, ἀρρυθμῶν γεγονότων (πολέμων, κακῶν ἐσοδεῶν, ἀπεργιῶν, θεομηνιῶν, μέτρων οἰκονομικῶν ἐκτάκτων, πληθωρισμοῦ, ἀνακαλύψεως κοιτασμάτων χρυσοῦ κλπ.).

Κατὰ τὴν ἐρευναν τῆς μακροαίωνος τάσεως ἀνακαλύπτομεν καὶ ἄλλους τύπους διακυμάνσεων. Καθόσον ἐξετάζομεν εἰς τὴν μακροαίωνα τάσιν τὸ μέγεθος γενικῶς, φυσικῶς ἢ κατ' ἀξίαν, διαφόρων ἐκδηλώσεων δημογραφικῶν, παραγωγικῶν, συναλλακτικῶν διαπιστοῦμεν ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος μέχρι σήμερον μίαν ἀνιούσαν, μίαν αὐξανομένην κλίμακα. Ἐὰν ὁμως ἐξετάσωμεν τὰς τιμὰς κατὰ τὴν μακροαίωνα ταύτην κύμανσιν, διαπιστώνομεν ἐναλλασσόντας κύκλους, τῶν ὁποίων ἡ διαδρομὴ εἶναι πολὺ μακροτέρα τῶν συνήθων

κυκλικῶν κυμάνσεων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεκαλέσαμεν αὐτὰς μακροχρονίους ἢ διακυμάνσεις—ὡς ἐπρότεινεν ὁ Schumpeter—Konratieff, ἀπὸ τὸν Ρῶσσον καθηγητήν, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησεν αὐτὰς ἰδιαιτέρως (*).

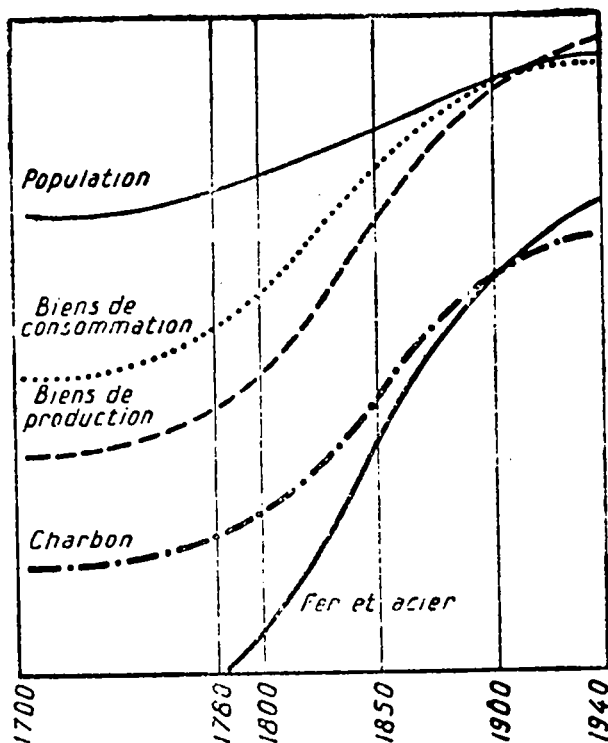
Ἐκάστη μακροχρονία διακυμάνσις περιλαμβάνει δυὸ ἕως τρεῖς κυκλικὰς διακυμάνσεις. Ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς κυκλικῆς εἶναι ἡ ἐξῆς: ἡ ἀνιούσα περίοδος τῆς μακροχρονίου διακυμάνσεως, τονώνει τὴν ἀνθῆσιν τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου γενικῶς, καθιστῶσα αὐτὴν ἐντονωτέραν καὶ μακροτέραν, ἐνῶ τὴν ὑφесιν τοῦναντίον καθιστᾷ ἀτονωτέραν καὶ βραχυτέραν. Ἡ κατιούσα περίοδος τοῦναντίαν τῆς μακροχρονίου διακυμάνσεως, ἀμβλύνει καὶ βραχύνει τὴν ἀνθῆσιν τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, ἐνῶ τοῦναντίαν τονώνει καὶ ἐπιμηκύνει τὴν ὑφесιν αὐτοῦ. Πάντως ἡ ἐρμηνεία τῶν μακροχρονίων κύκλων διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν πολυτίμων μετάλλων ἢ καὶ δι' ἄλλων ἑξωγενῶν αἰτίων, σχετιζομένων μὲ τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν (πόλεμοι, ἀνακαλύψεις νέων ἀγορῶν, τεχνικῶν καινοτομιῶν) δὲν ἐξηγήσεν ἀκόμη πλήρως τὰ αἷτια τῶν μακροχρονίων τούτων διακυμάνσεων.

4. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ Schumpeter ἐκάλεσε καὶ τὰς συνήθεις κυκλικὰς, ὡς κυμάνσεις τοῦ Juglar, πρὸς τιμὴν τοῦ πρώτου ἐρευνητοῦ των, ὡς καὶ τοὺς εἰς τὰς κυκλικὰς αὐτὰς κυμάνσεις κατὰ τε τὴν ἀνοδὸν καὶ κάθοδον αὐτῶν παρεμβαλλομένους μικροτέρους κύκλους, ὡς κύκλους τοῦ Kitchin, Ἀμερικανοῦ, ὁ ὁποῖος τὰς ἐνεφάνισε. Κατὰ τε δηλαδὴ τὴν ἀνοδὸν συναντῶμεν δευτερευούσης σημασίας καταπτώσεις, ὅπως κατὰ τὴν κάθοδον, ἔστω καὶ σπανιώτερον, τμηματικὰς ἀνυψώσεις. Ἡ διάρκεια τῶν «ἐλασσόνων» αὐτῶν κύκλων εἰς τὴν ἀμερικανικὴν οἰκονομίαν, ὅπου ἡρευνήθησαν, μεταξὺ δύο κρίσεων, κυμαίνεται περὶ τῶν 40 μηνῶν, ὥστε νὰ ὑπολογίζονται ἀπὸ τοῦ 1807 - 1937, 37 τοιοῦτοι ἐλάσσονες κύκλοι ἢ μεταξὺ 1840 - 1937, 14. Τουναντίον ἡ μέση διάρκεια τῶν «μειζόνων» κύκλων ἀνέρχεται εἰς ὀκτῶ ἔτη, κυμαινόμενη εἰς τὴν πραγματικότητα μεταξὺ δέκα, καὶ ἕξ ἐτῶν.

Μία τρίτη ἐκδήλωσις κυκλική, εἰδικὴ ὅμως καὶ ὄχι γενικὴ, διπλασία εἰς μῆκος τῆς τῶν κύκλων τοῦ Juglar, εἶναι ὁ οἰκοδομικὸς «ὑπέρκυκλος», ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται εἰδικῶς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Πρόκειται περὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἐκτελουμένων οἰκοδομικῶν κατασκευῶν. Ἡ διάρκεια τοῦ κύκλου τούτου εἶναι 17/18 ἐτῶν διὰ τὴν Ἀμερικανικὴν Οἰκονομίαν κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ Hansen καὶ 20/22 ἐτῶν διὰ τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸν Beveridge. Reboud - Guittou, ἐνθ' ἀν. σελ. 719. Βλ. καὶ Α. Σαουνάτσου: Αἱ Οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις μακρᾶς διαρκείας 1935.

Σχῆμα μακροαίωνος τάσεως ἀναχθείσης τῆς ἀνιούσης αὐτοῦ εἰς λογιστικὴν καμπύλην εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν μεταξὺ τοῦ 1700-1940 ἀφορῶν εἰς τὸν πληθυσμὸν, ἀγαθὰ καταναλώσεως καὶ παραγωγῆς, ἄνθρακα, σίδηρον καὶ χάλυβα (Reboud - Guittou ἑνθ. ἀν. σελ. 753).

L'OBSERVATION DES MOUVEMENTS

CROISSANCE SEculaire LOGISTIQUE

GRANDE-BRETAGNE - 1700-1940

D'après DUPRIEZ, *Des mouvements économiques généraux*, Louvain 1947, t. II, p. 270. Il s'agit de coordonnées semi-logarithmiques.

Σχῆμα μακροαίονος τάσεως πληθυσμοῦ εἰς τὰς τέσσαρας σπουδαιότερας βιομηχανικὰς χώρας ἀπὸ τοῦ 1870 (εἰς ἑκατομμύρια) Tinbergen: The dynamic of Business Cycles 1950.

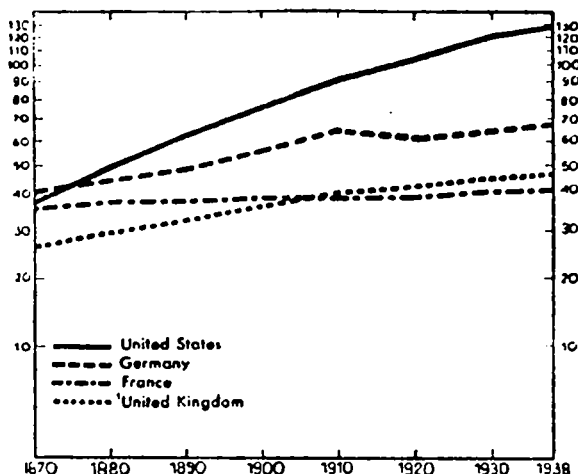

FIG. 10.—Population growth in the four largest industrial countries since 1870 (in millions).

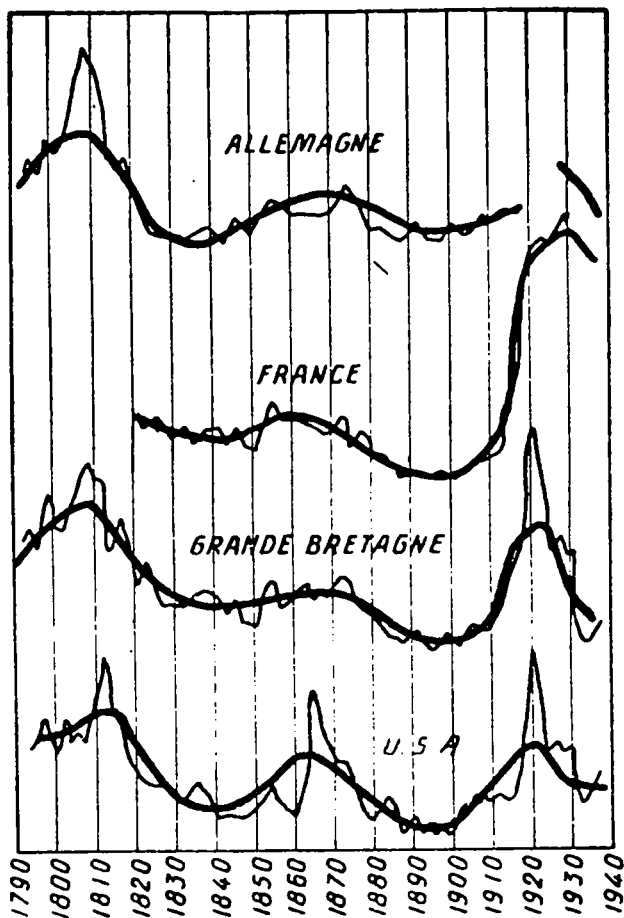
Ἀπὸ δὲ τοῦ 1800 — 1930 ἡ διαρκῶς αὐξάνουσα τάσις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς αὐτὰς χώρας εἰς ἑκατομμύρια.

	Περί τὸ 1800	1930
Γαλλία (Ἐκτασις 1930)	28	42
Γερμανία > >	22	66
Ἀγγλία καὶ Οὐαλία	9	40
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	5	123

Ἐξετάζοντες τὰς διακυμάνσεις τῶν τιμῶν κατὰ τοὺς μακροχρονίους κύκλους εἰς τὴν Γερμανίαν, Γαλλίαν, Μεγάλῃν Βρετανίαν καὶ Ἡνωμένας Πολιτείας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1790-1940—ἀποκαθαρμένas ἀπὸ τὰς κυκλικὰς διακυμάνσεις — διαπιστώνομεν τὴν αὐτὴν τάσιν καὶ εἰς τὰς τέσσαρας χώρας κατὰ τε τὰ maxima καὶ minima αὐτῶν.

Σχῆμα μακροχρονίων κύκλων.

LES MOUVEMENTS DE LONGUE DURÉE

LES ONDES DES PRIX - 1790-1940

D'après WAGEMANN (*Revue Economique internationale*, 1937, p. 222).

Διακρίνονται εἰς τὸ σχῆμα ἑξ περίπου περιόδους σχεδὸν συγχρονιζομένας εἰς τὰς τέσσαρας καμπύλας.

1.	Περίοδος	ὕψωσης	ἀπὸ τοῦ	1792	ἕως	1815
2.	»	πτώσεως	» »	1815	»	1850
3.	»	ὕψωσης	» »	1850	»	1873
4.	»	πτώσεως	» »	1873	»	1896
5.	»	ὕψωσης	» »	1896	»	1920
6.	»	πτώσεως	» »	1920	»	1940

Τὴν γραμμὴν ταύτην τῆς ἐξελίξεως ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ τιμὰριθμὸς τοῦ Sauerbeck δεικνύων τὸ

1873	74
1873	111
1896	61
1980	250

Μέθοδος Ἑργασίας. Μετὰ τὰς διακρίσεις ταύτας φυσικῶς ἐγεννήθη ἡ σκέψις, ὅπως ἀποκαθάρωμεν ἐκ τῆς συνολικῆς διακυμάνσεως τὴν καθαρὰν συγκυριακὴν κυκλικὴν ταλάντευσιν, ὅπως ἀπομονώσωμεν αὐτὴν καὶ μόνην, ἀπὸ τῆς σύνδεσιν αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν. Ἡ οὕτως ἀποκαθαυμένη συγκυριακὴ κίνησις θὰ μᾶς ἔδιδε τὴν σαφῆ καὶ ἀμυγῇ εἰκόνα τῆς διαδρομῆς τῆς ἀντήσεως—κρίσεως—ὑφέσεως (*). Ἡ τοιαύτη κάθαρσις πάντως δύναται νὰ λάβῃ χώραν, μόνον καθόσον ἄφορᾷ τὰς μακροχρονίους καὶ τὰς τῶν ἐποχῶν διακυμάνσεις, ὅχι δὲ καὶ τὰς τῶν «λοιπῶν συντελεστῶν», οἵτινες δὲν ἀπομονοῦνται δι' οὐδεμίαν τῶν μεθόδων τῆς μαθηματικῆς στατιστικῆς, ἔνεκα τῆς μὴ ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς οὐδεμίαν κανονικότητα. Τούτου ἔνεκα παραμένουν πάντοτε εἰς τὰς καμπύλας τῆς καθαρᾶς συγκυρίας αἱ ἐκ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν διακυμάνσεις καὶ πρέπει ἐκάστοτε νὰ διαγνωσθοῖν καὶ ἐξηγηθοῖν ἰδιαιτέρως, καθόσον τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν.

Ἡ ἀπομόνωσις αὕτη ἢμπορεῖ νὰ λάβῃ χώραν ὡς ἑξῆς: Ἡ ἀπὸ τὰ ἀκαθάριστα δεδομένα διαμορφωθείσα καμπύλη, περιλαμβάνει περισσοτέρας ἐκδηλώσεις διακυμάνσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀναζητοῦμεν τὴν διαφέρονσαν ἡμᾶς περισσότερον οἰκονομικῶς. Ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὰς συμπτωματικὰς διακυμάνσεις, ἔνεκα τοῦ δυσεκκαθαρίστου αὐτῶν, κατὰ τὰ ἄνω, θὰ ἠδυνάμεθα σχηματικῶς νὰ εἶχομεν τὴν ἑξῆς παράστασιν:

Ὀλόκληρος ἡ διακύμανσις εἶναι=μέ τὴν μακροαίωνα τάσιν + τὴν κυκλικὴν διακύμανσιν + τὴν ἐποχιακὴν διακύμανσιν.

5. Τὰ περαιτέρω τῆς μαθηματικῆς λογαριθμικῆς ταύτης διαδικασίας, καθορίζει ὁ Pearsons εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς κινήσεως ταύτης «Review of Economic Statistics (1919) βλ. ὡσαύτως H. Hennig. Die Ausschaltung von saisonmässigen und säkulären Schwankungen aus Wirtschaftskurven (Vierteljahreshefte zur Konjunkturforschung-Erg. Heft 1) 1926.

Ἐὰν θέλωμεν νῦν νὰ διαπιστώσωμεν καθαρῶς τὴν μίαν διακύμανσιν ἐκ τούτων, πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὸ σύνολον τὰς ἄλλας δύο, τὰς ὁποίας θεωροῦμεν ὡς παρεμποδιζούσας τὴν καθαρότητα αὐτῆς, πρέπει μὲ ἄλλους λόγους νὰ ἀπομονώσωμεν ἐκάστην τῶν τριῶν κινήσεων, ἀπὸ τὰς διαταρακτικὰς αὐτῆς ἄλλας δύο. Ἐφόσον δὲ ἐδέχθημεν κατὰ παράδοσιν πλεον τὴν κυκλικὴν διακύμανσιν (τὴν δεκαετοῦς περίπου διαρκείας) ὡς τὴν κυρίως οἰκονομικὴν, ἀφοῦ ἡ μὲν μακραιὼν τάσις θεωρεῖται μᾶλλον ὡς ἱστορικὴ κύμανσις, ἡ δὲ ἐποχιακὴ ὡς φυσικὴ, τότε ἵδ' εἴχωμεν τὸ ἄνω σχῆμα διατυπούμενον οὕτω:

$$\begin{aligned} \text{Διακύμανσις ὀλοκληρωτικῆ} &= \text{διακύμανσις ἱστορικῆ} + \text{διακύμανσις} \\ &\quad \text{οἰκονομικῆ} + \text{διακύμανσις φυσικῆ} \\ &\quad \text{ὅποτε} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Οἰκονομικὴ διακύμανσις} &= \text{ὀλοκληρωτικὴ διακύμανσις} - \\ &\quad (\text{ἱστορικῆς διακυμάνσεως} + \text{ἐποχιακῆς διακυμάνσεως}). \end{aligned}$$

Οὕτω καταλήγωμεν εἰς τρεῖς κεχωρισμένας οἰκονομικὰς σειρὰς ἀριθμῶν τὰς ὁποίας παριστῶμεν διὰ καμπυλῶν. Τὴν μακροχρόνιον καμπύλην, τὴν τῶν ἐποχικῶν διακυμάνσεων καὶ τὴν καθαράν συγκυριακὴν—τὴν κυκλικήν. Αἱ σειραὶ αὗται τῶν ἀριθμῶν, δὲν χρησιμεύουν μόνον εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν γραφικὴν παράστασιν τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ εἴδους καὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων αὐτῶν, διὰ τῆς συσχετικῆς μετρήσεώς των.

Ἡ συνάρτησις αὕτη ἀποσκοπεῖ τὴν ἀριθμητικὴν σύλληψιν, τοῦ βαθμοῦ ἐξαρτήσεως τῶν στατιστικῶν τούτων σειρῶν, καὶ παριστᾷ εἰς τὴν στατιστικὴν ἔρευναν ἐφηρμοσμένην θεωρίαν πιθανοτήτων (*). Τὸ μέτρον τῆς συναρτωμένης συσχετίσεως μεταξὺ τῶν σειρῶν ἀποτελεῖ τὸν συντελεστὴν συσχετίσεως (Korrelationskoeffizient), ὁ ὁποῖος ποικίλει μεταξὺ +1 (προκειμένης ἀναλόγου συσχετίσεως) καὶ -1 (προκειμένης ἀντιστρόφου συσχετίσεως, 0=οὐδεμία συσχέτισις), (βλ. § 11) καὶ ὁ ὁποῖος μᾶς δίδει περαιτέρω, προκειμένης χρονικῆς διαφορᾶς κατὰ τὴν διαδρομὴν, τὰ κανονικὰ διαστή-

6) Αἱ αἰτιώδεις σχέσεις δύο ἢ καὶ πλεον «Μεταβαλλομένων» (Variablen), δύνανται νὰ ἀναφέρονται μεταξὺ των τοιοιτοτρόπως, ὥστε εἰς κάθε ἀξίαν τῆς μιᾶς, νὰ ἀναλογοῦν ὠρισμένοι ἀξίαι τῆς ἄλλης, ὅποτε ἔχομεν συνάρτησιν φυσικὴν, εἴτε ἡ αἰτιώδης συνάφεια νὰ μὴ φέρῃ τοσοῦτον αὐστηρὸν χαρακτῆρα, ὅποτε ἔχομεν ἀναφορὰν στατιστικῆς φύσεως, δηλαδὴ διάφοροι ἀξίαι τῆς μιᾶς Μεταβαλλομένης ἐν συσχετισμῷ πρὸς ὠρισμένας πιθανότητας, ἀναφαίνονται μὲ διαφόρους ἀξίας τῆς ἄλλης. Αἱ κατὰ τοιοῦτον τρόπον προσαγόμεναι αἰτιώδεις σχέσεις, καλοῦνται «στοχαστικαί» συναρτήσεις, διότι διὰ τὸν καθορισμὸν αὐτῶν ἐχρησιμοποιήθησαν δεδομένα ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν πιθανοτήτων.

ματα, τὰ ὁποῖα μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν καμπυλῶν ἐν τῇ κινήσει των, οὕτω δὲ προγιγνώσκει τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν. Τῇ βοηθείᾳ λοιπὸν τοῦ συντελεστοῦ συσχετίσεως δύνανται σειραὶ ἀριθμῶν (καμπύλαι) νὰ συμπαρατεθοῦν πρὸς ἀλλήλας, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐκ τῆς διαδρομῆς τῆς χρονικῶς προηγούμενης σειρᾶς νὰ συμπερασθῇ ἡ διαδρομὴ τῆς συναρτωμένης πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ χρονικῶς ἐπακολουθούσης. Αἴτια εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς θεωρίας τῆς ἐπακολουθίας (sequence theory), τῆς κατὰ πείραν δηλαδὴ ἐπακολουθήσεως τῶν καμπυλῶν τῶν τριῶν ἀγορῶν τοῦ Βαρομέτρου Harvard.

Μορφὴ. Διὰ τῆς ἀνωτέρω μαθηματικῆς στατιστικῆς μεθόδου, τῆς (Ἐπιτροπῆς τοῦ Harvard ἡ ὁποία ἐγένετο γενικῶς ἀποδεκτὴ καὶ ἡ ὁποία ἐπιδιώκει τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἀμυγῶς συγκυριακῆς κινήσεως ἐκάστης στατιστικῆς σειρᾶς, καθὼς καὶ τὴν συμπεριβολὴν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, λαμβάνει ἡ ποικιλία τῶν ἀριθμῶν ἢ καμπυλῶν τῆς Index Chart, τὴν μορφήν ἔχειν, ἡ ὁποία δύνανται νὰ ἀνταποκριθῇ εἴχερως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς σκοποὺς τῆς ἐμπειρικῆς-στατιστικῆς συγκυριακῆς ἐρεῦνης. Μᾶς καθορίζει δηλαδὴ :

1. Τὴν συγκυριακὴν ἐξέλιξιν μὲς οἰκονομικῆς ἐκδηλώσεως εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τὴν κατὰ τὸ παρὸν τάσιν αὐτῆς (συγκυριακὴ διήγνωσις).

2. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πείρας (ιδίως τῆς ἀλληλοδιαδόχου ἐπακολουθήσεως τῶν καμπυλῶν) πρόγνωσιν περὶ πιθανῆς μελλοντικῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως (συγκυριακὴ πρόγνωσις, Business forecasting). Οὕτω διεμορφώθη ἡ Index Chart εἰς οἰκονομικὸν βαρόμετρον. Διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ βαρομέτρου τούτου ἐλήφθησαν αἱ σειραὶ ἀριθμῶν ἔχειν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰς ἐρεῦνας τῶν οἰκονομικῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἐτῶν 1903-1914 ἀπεδείχθησαν ὡς ἰδιαιτέρως συμπτωματικαί. Ὡσαύτως ἡ μέτρησις τῆς συσχετίσεως σχετικότητος αὐτῶν ἐπέτρεψε τὴν σύνθεσιν σειρῶν στενῆς συναρτήσεως, εἰς ὁμάδας καλουμένας συνθετικoὺς δείκτας. Ἐσχηματίσθησαν λοιπὸν τρεῖς τοιοῦτοι ὁμαδικοὶ δείκται, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐμφανίζουν τὴν κίνησιν τῶν ἐξῆς οἰκονομικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ κυμπύλη Α τῆς κερδοσκοπίας (ἀγορὰ χρεωγράφων), ἡ καμπύλη Β τῶν συναλλαγῶν (ἀγορὰ ἐμπορευμάτων) καὶ ἡ καμπύλη C τοῦ χρήματος. (Βλ. ἄνωτ. § 13).

Τὸν συγκυριακὸν κύκλον (Business cycle) διαιρεῖ λεπτομερέστερον ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Harvard (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Mitchell διακρίνοντα ἀνθησιν, κρίσιν καὶ ὕφεσιν) εἰς πέντε φάσεις : ὕφεσιν, ἀνάληψιν, (βελτίωσιν) ἀνθησιν, οἰκονομικὴν ἔντασιν, βιομηχανικὴν κρίσιν. Ἡ ἐξήγησις δὲ τούτου διὰ τῆς sequene theory συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ πείρα ἐπιστοποίησεν ἀλληλοδιαδόχον ἐπακολουθήσιν τῶν κινήσεων τῆς ἀγορᾶς τῶν χρεωγράφων, τῶν ἐμπορευμάτων, τοῦ χρήματος, ἡ ὁποία τῇ βοηθείᾳ τῆς συσχετίσεως δύναται νὰ μετρηθῇ καὶ παρασταθῇ γραφικῶς. Αὕτη πιστοποιεῖ κατὰ κανόνα προώ-

θῆσιν τῆς καμπύλης τῆς κερδοσκοπίας (Α) πρὸς κατεύθυνσίν τινα, δηλαδή χρηματιστηριακὴν τινα προεξόφλησιν τῆς συγκυρίας, τὴν ὁποίαν καμπύλην καθ' ὠρισμένα διαστήματα ἐπακολουθοῦν ἡ καμπύλη τῶν συναλλαγῶν καὶ τιμῶν (καμπύλη Β) καὶ τελευταίον ἡ καμπύλη τοῦ τόκου (καμπύλη C τοῦ χρήματος). Μὲ ἄλλας λέξεις: Τῆς ἀντήσεως τῆς ἀγορᾶς τῶν ἐμπορευμάτων προηγείται ἡ ἀντήσις τῆς κερδοσκοπίας, ἡ ὁποία καθόσον στενεύουν τὰ κεφάλαια (ἴψωσις τοῦ τόκου) ἀρχίζει πρῶτῃ νὰ κάμπτεται, ἐνῶ αἱ ταχύτερον τοῦ τόκου αὐξανόμεναι τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων, παραπλανοῦν τὴν παραγωγὴν πρὸς μεγαλύτεραν ἐξάπλωσιν, μέχρις ὅτου καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας ἀγορὰς ἡ κίνησις ἐναντιοδρομῇ, Ἡ ἐν § 11 ἀπεικόνισις, εἰς τὴν ἐπακόλουθον κίνησιν αὐτῆς δεικνύει τὸν ρυθμὸν τῶν τριῶν ὀριζοντίως συνδεομένων ἀγορῶν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν φάσεων τῆς συγκυρίας, ἄνευ εἰδικῶν χρονικῶν σημείων ἐπὶ τῇ βίσει τῆς θεωρίας τῆς ἐπακολουθίας (sequence theory), ἡ δὲ ἐπομένη ἀπεικόνισις 4 εἰς τὴν § 13 τὸ αὐτὸ βαρόμετρον διὰ τὰ ἔτη 1903—1914 ἐν Ἡ. Πολιτείαις. Τέλος ἡ ἀπεικόνισις 5 (§ 13) δεικνύει τὸ βαρόμετρον πάλιν τοῦ Harvard κατὰ τὰ ἔτη 1923] 9, εἰς τὸ ὁποῖον ὅμως, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1926 παρατηροῦνται ἀνωμαλίας καὶ ἀβάριαί τῆς θεωρίας τοῦ ἐπακολουθίου, περὶ ὧν κατωτέρω ἐν τῇ ἐκτιμῇ τοῦ βαρομέτρου τοῦτου.

15. London and Cambridge Economic Service.

Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung Konjunkturforschung.

Τὰς μεθόδους τοῦ Ἰνστιτούτου Harvard — ἀπομόνωσιν τῶν ἐποχιακῶν διακυμάνσεων καὶ τῶν μακροχρονίων, τῇ βοηθείᾳ τῆς μαθηματικῆς στατιστικῆς, καὶ μάλιστα τῆς συσχετίσεως πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐξαρτήσεως τῶν στατιστικῶν σειρῶν — ἐφήρμοσαν καὶ τὰ Εὐρωπαϊκὰ συγκυριακὰ Ἰνστιτούτα. Ἀρκεῖ νὰ μνημονευθοῦν τὰ δύο σπουδαιότερα εἰδικὰ διὰ συγκυριακὰς ἐρεῦνας ἰδρύματα τὸ London and Cambridge Economic Service καθὼς καὶ τὸ Deutsches Institut für Konjunkturforschung, μάλιστα καὶ ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες ἡσχολήθησαν μὲ ἀναπαράστασιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς (Ἀγγλικῆς καὶ Γερμανικῆς) οἰκονομικῆς ἐξελίξεως. Πέραν ὅμως τῶν μαθηματικῶν στατιστικῶν ἐφαρμογῶν, δὲν μετεφέρθησαν καὶ σχηματικῶς αἱ ἐν Ἀμερικῇ ὡς προσφορώτεραι ἐκλεχθεῖσαι στατιστικαὶ σειραὶ καὶ ὁμαδικοὶ δείκται. Ἡ ἀπλὴ ἀπομίμησις τοῦ βαρομέτρου Harvard εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν οἰκονομικὴν συγκρότησιν, δὲν ἔδωσεν ἀποτελέσματα καὶ ἐπομένως ἀπεδείχθη ἀλυσιτελής. Τὸ βαρόμετρον τῶν τριῶν ἀγορῶν, φαίνεται νὰ προσαρμόζεται εἰς τὴν διάρθρωσιν τῆς προπολεμικῆς (1914 - 18) ἀμερικανικῆς οἰκονομίας, καθ' ἐν ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα (1903 - 1914). Αἱ φαινομενικῶς ἀνεξάρτητοι στα-

τιστικά σειραὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ βαρομέτρου ὑφίστανται, ὥς ἀποδεικνύεται, σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀμερικανικῆς οἰκονομίας. Τὸ γερμανικὸν Ἰνστιτοῦτον λοιπὸν, παρητήθη ἀπὸ τὴν σύμπτυξιν τῆς ὅλης οἰκονομικῆς διαδρομῆς εἰς ὀλίγας μόνον στατιστικὰς παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπεσκόπουν νὰ ἐξυπηρετήσουν ἀμέσως τὴν οἰκονομικὴν πρόγνωσιν, καὶ ἐθεώρησεν ὡς κύριον σκοπὸν αὐτοῦ, τὴν ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτεραν ἀνάλυσιν πλείστων ὅσων δεδομένων καὶ συμπτωμάτων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Τὸ τοιοῦτον ἔνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν στατιστικῶν σειρῶν καὶ τοῦ μὴ ἐνιαίου αὐτῶν, ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς μειονέκτημα διὰ τὴν πρακτικὴν χρῆσιν καὶ τὴν προγνωστικὴν δύναμιν τῶν ἐξαγομένων, ἀφ' ἑτέρου ὅμως παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ὁ κίνδυνος τὸν ὅποιον διατρέχει καὶ διέτρεξεν ἤδη τὸ βαρόμετρον τοῦ Harvard, τοῦ νὰ ἀτονίσῃ προκειμένης σπουδαιότερας ἀλλοιώσεως τῆς ὅλης συναρμογῆς τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, ἐξασφαλίζεται περισσότερον. Οὕτω διαπλατύνεται ἡ στενὴ βάσις τῆς θεωρίας τῆς ἐπακολουθίας (sequence theory) τοῦ βαρομέτρου Harvard, τῶν τριῶν ἀγορῶν, διὰ ἄλλων εἰσέτι καμπυλῶν (εἰσόδημα ἐπιχειρηματίου, κεφαλαίων, εἰσαγωγή, παραγωγή ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν, ἥτις παρουσιάζει καμπύλην ὅλως ἐνδεικτικὴν τῆς διαδρομῆς τῶν συγκυριακῶν φάσεων) καὶ δὴ τῶν καθετῶς συνδεομένων ἀγορῶν, ὡς εἶναι αἱ τῶν παραγωγικῶν καὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν.

Ὡσαύτως τὸ Γερμανικὸν Ἰνστιτοῦτον δὲν ἔδωκε τὸν πρωτεύοντα ἐκείνον ρόλον εἰς τὰς τιμὰς, τὸν ὅποιον ἔδωκε τὸ Ἰνστιτοῦτον Harvard, ἀλλὰ ἐπρόσθεε περισσότερον τὰς κινήσεις τῶν ἐμπορευμάτων. Συνεσχίτισθῃσαν ὡσαύτως αἱ τιμαὶ τῶν εὐθιγῶν ἀγαθῶν, αἱ χονδρικαὶ τιμαὶ, καὶ τὰ ἐξοδα συντηρήσεως. Εἰς ἐποχὰς ἀνθήσεως προηγούνται εἰς τὴν ὕψωσιν αἱ τιμαὶ τῶν εὐθιγῶν τοιούτων ἐμπορευμάτων, ἀκολουθοῦν αἱ χονδρικαὶ τιμαὶ καὶ κατόπιν αἱ τοῦ κόστους τῆς ζωῆς. Αἱ τελευταῖα αὗται πλησιάζουν ἀναλογικῶς τὰς χονδρικὰς κατὰ τὴν φάσιν τῆς ἐντάσεως, κατὰ τὴν καὶ τὴν ἀποδοχὴν δὲ αὐτῶν, παρακολουθοῦνται ταχύτερον, καὶ διατέμνονται ἐν μέρει εἰς ἐποχὰς ὑφέσεως ὑπὸ τῶν ἄλλων, σχηματίζουσαι τὴν ἐν τῇ ἀποικονίσσει τῆς § 11 διακρίνωσιν (γ').

Πάντως τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων τῶν μεθόδων εἶναι, ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῶν ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ ἡ θεμελίωσις τῶν ἐργασιῶν των, ἐπὶ τῆς ἀπλῆς ἀριθμήσεως καὶ μετρήσεως συμπτωμάτων, ἡ ἐκτίμησις δηλαδὴ τῶν οἰκονομικῶν γεγονότων, ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τῆς ποσοτικῆς αὐτῶν ἀπόψεως. Οὕτως ἡ οἰκονομικὴ στατιστικὴ ἐξυποῦται εἰς αὐτοτελῆ ἐπιστήμην, ἡ ὁποία ὡς ἡ ἀστρονομία ἢ ἡ μετεωρολογία, σκοπὸν ἔχει νὰ ἀθροίσῃ τὰ ἀριθμητικῶς συλλαμ-

βανόμενα κατὰ πείραν γεγονότα, νὰ κοθορίζη μεταξὺ αὐτῶν μαθηματικὰς ἐξαρτήσεις καὶ νὰ συμπεραίνῃ ἐκ τούτων ὠρισμένας νομοτελείας (*).

16. ΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ἙΛΛΑΔΙ

Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ κατάρτισις οἰκονομικοῦ βαρομέτρου, θὰ ἀπήτει τὴν ἀνάλογον προσαρμογὴν, τῶν ἀνωτέρω ἀναπτυχθέντων γενικῶν κανόνων δι' αὐτά, πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἰδιοσυστασίαν τῆς χώρας. Ὁ καταρτισμὸς τοιούτων εἰδικῶν δεικτῶν (*) ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας ἢ καὶ ὑπὸ εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν μελετῶν μεγάλων ἰδρυμάτων, βοηθουμένων ὑπὸ τῆς εἰδικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συσταθισσομένης ὁργανώσεως—ἥτις θὰ ὑπελόγιζε καὶ ἐπεξεργάζετο ἐπιστημονικῶς τὸ ὕλικόν τοῦτο—δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον. Ἡ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία ἡμῶν δὲν καθυστερεῖ ἄλλων, παρὰ τὰ εἰς ἀνθρώπινον καὶ μηχανικὸν ὕλικόν πενιχρὰ μέσα αὐτῆς, καὶ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ διοικητικοῦ πλαισίου εἰς τὸ ὅποιον ὄρᾳ (*).

Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην πρέπει νὰ ἔχῃ τις ὑπ' ὄψιν τοῦ πάντως ὅτι χῶραι μικραὶ καὶ χῶραι γεωργικαὶ δὲν διατρέχονται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ βιομηχανικοῦ κύκλου ἀμέσως, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμμέσως, καὶ ἐπομένως ἡ ἐργασία αὐτῶν αὕτη, εἶναι συμπληρωτικὴ τῆς τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν χωρῶν, ἵνα δυνηθῶμεν οὕτω ν' ἀναχθῶμεν ἀκριβέστερον εἰς γενικὴν ἄποψιν τῶν διαφορῶν ἐπιρροῶν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν. Εἰς τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἐνισχύεται τις καὶ ἀπὸ τὴν ἐφεκτικὴν στάσιν τῆς Ἰταλικῆς (*) κινήσεως,

1. Ἡ παρατήρησις τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν, κατὰ τὸν Spiethoff εἰς τὸ περιοδικὸν *Wirtschaftsdienst*, δὲν ἀποδέχεται τὴν τοιαύτην στατιστικὴν αὐτοτέλειαν καὶ ἀναγνωρίζει τὴν προεξάρχουσαν θέσιν τῆς θεωρίας, ἡ ὅποια ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένης ἀντιλήψεως, περὶ τῆς φύσεως τῆς συγκυρίας, διακρίνει μεταξὺ τῶν ποικίλων δεδομένων τὰ σπουδαία καὶ τὰ ἀσήμαντα. Οὕτω τονίζει ἰδιαιτέρως ὁ Spiethoff τὴν ἐξέχουσαν θέσιν τῶν ἀναπαραγωγικῶν ἀγαθῶν (σιδήρου), τῶν βιομηχανικῶν δυνάμεων κλπ. Βλ. *Wirtschaftsdienst* 1926 τεύχη (1 καὶ 24).

1. Τὸ Institut International de Statistique συνιστᾷ διὰ τὴν ἐρευναν τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐπομένων μηνιαίων δεικτῶν:

1) Οἰκονομικῶν (χρηματιστήρια ἀξιών, Τράπεζαι, διάφορα [συναλλαγματικά, διαμετρητικά, πτωχεύσεις, συμβιβασμοί], χοῦμα).

2) Τιμῶν (χονδρικά, λιανικά, τιμὰριθμὸς συντηρήσεως, ἡμερομίσθια).

3) Ἐμπορίου — Μεταφορῶν — Καταναλώσεως (ἐξωτερικῶν—ἐσωτερικῶν ἐμπόριον, ἀποθέματα [πρῶται ὕλαι καὶ βιομηχανήματα], παραγγελίαι—ἐπικοινωνία θαλασσία, ποταμοπλοῖα, σιδηρόδρομοι T.T.T.—Συνεταιρισμοὶ καταναλώσεως).

4) Παραγωγῇ — Ἀνεργίᾳ (γεωργικῇ—βιομηχανικῇ παραγωγῇ, κατανάλωσις ἡλεκτρικῆς δυνάμεως—ἀνεργία, ἀπεργία, μεταναστεύσεις).

2. Νόμος 1632)1951: Περὶ κυρώσεως, τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1564)1950 Α.Ν. «Περὶ Ὁργανισμοῦ τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους.

3. Livi Livio: *Possibilità e limiti delle previsioni economiche* 1940.

ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, πρὸς τὴν ὁποίαν χώραν — ὡς βιομηχανικὴν — προσομοιάζει ἡ Ἑλλὰς περισσότερον ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην. Ἡ τοιαύτη προσπάθεια καὶ ἂν δὲν εἶχε κατὰ ταῦτα μεγάλην σημασίαν ὡς πρόγνωσης, ὅμως θὰ συνεσχέτιζε δυναμικῶς τὴν Ἑθνικὴν οἰκονομίαν καὶ θὰ παρουσίαζε τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἐν τῇ ἀλληλεπιδράσει τῶν διαφόρων συντελεστῶν, ὅχι δὲ ἀπὸ ὠρισμένων εἰδικῶν ἀπόψεων μόνον. Ὁ κριτικὸς τοῦ χρηματιστηρίου καὶ ὁ κερδοσκοπὸς διακρίνουν γενικὴν κρίσιν εἰς τὴν χρησιματιστηριακὴν ὕψειν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ βιομήχανος ἐργάζεται ἀκόμη ἐντόνως, αὐξάνει τὴν παραγωγὴν του καὶ ἐπιτυγχάνει ἀνωτέρας τιμᾶς. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἐγχείρημα τοῦτο θὰ ἀπῆτει μακρὰν προεργασίαν καὶ συνδυασμένην ἐνεργειαν στατιστικῶν, οἰκονομολόγων, μαθηματικῶν. Πρὶν παντὸς δὲ ἡ ὑπηρεσία αὕτη, θὰ ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἔξω πάσης συναφείας εἰδικῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων, ἥτις συνάφεια θὰ διεκινδύνευε τὴν ἀπροκατάληπτον ἐπιστημονικὴν ἔρευναν αὐτῆς, καὶ θὰ ἔθετεν εἰς ἀμφιβολίαν τὴν αὐθεντικότητα τῶν πορισμάτων καὶ τῆς εὐθείας κρίσεώς της. Καὶ ναὶ μὲν ἡ οἰκονομικὴ θεωρία δύναται νὰ περιπέσῃ ἐνίοτε εἰς λεπτολόγον δοκησιοφίαν, ὅπου ἐπλησίασεν ὅμως αὕτη τὴν πρᾶξιν, ἐκεῖ συχνότερον μετεβλήθη εἰς ὄργανον αὐτῆς, καίτοι δὲ ἀπέβη ἴσως προοδευτικώτερα, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ τὴν κριτικὴν συνείδησιν αὐτῆς.

Τέλος εἰς τὰ ἐκ τοιαύτης τινὸς ἐργασίας ἀποτελέσματα δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπεδίδετο μεγαλυτέρα σημασία, ἀφόση ἀπεδόθη καὶ εἰς τὰς ἀσυγκρίτως πλείονα ἀπὸ ἡμᾶς μέσα, ὕλικά καὶ ἐπιστημονικά, διαθετούσας χώρας.

Β'. Εἰς τὸ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. ἐννέα σχῆμα (*) παρακολουθεῖ τις τὴν συσχέτισιν τῶν τιμαρίθμων τῆς κυκλοφορίας χαρτονομίσματος (K) καὶ τῶν τιμῶν τῶν χρεωγράφων (X) παρ' ἡμῖν. Ἀμφότεροι ἔχουν ἀναχθῆ εἰς τὴν ἰσοτιμίαν τοῦ δολλαρίου καὶ ἔχουν τὴν αὐτὴν βάσιν τοῦ ἔτους 1920· ἐπομένως ἡ ἀλληλεπίδρασις αὐτῶν εἶναι ἀκριβής. Ὁ τιμάρθμος εἰσαγωγῆς (E) μὴ ἰσοτιμηθεὶς εἰς χρυσὸν καὶ βασισμένος ἐπὶ τοῦ ἔτους 1914 δὲν συσχετίζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος, καίτοι ὁ δείκτης οὗτος διὰ τὴν χώραν ἡμῶν ἀποτελεῖ σπουδαῖον συντελεστὴν κρίσεως τῆς καταστάσεως. Παριστᾷ ἐπομένως καθ' ἑαυτὸν τὴν σχετικὴν ἐξέλιξιν τῆς εἰσαγωγῆς.

Α'. Διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ τιμαρίθμου κυκλοφορίας, διακριβωθέντος κατόπιν καὶ διὰ τῆς κατὰ κεφαλὴν τιμαριθμικῆς ἀναλογίας — ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ κάτωθι στοιχεῖα:

4. Καταρτισθὲν ἐπὶ τῇ βάσει εὐγενῶς παρασχεθέντων δεδομένων ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος.

1) Τὸ ποσὸν τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ τραπεζογραμματίων κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου ἐκάστου τῶν ἐτῶν 1920 - 1928.

2) Ἡ μέση τιμὴ τοῦ δολλαρίου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη.

3) Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη.

Ὡς ἔτος βάσεως ἐλήφθη τὸ ἔτος 1920, καθ' ὃ, ἤρξατο πλέον σοβαρὰ ἡ διαταραχὴ τῆς πρὸς τὸν χρυσὸν σχέσεως τῆς δραχμῆς (*).

Τὸ κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους κυκλοφοροῦν ποσὸν τραπεζογραμματίων, ἀνιήθη εἰς χρυσὴν βάσιν, διὰ τῆς μετατροπῆς αὐτοῦ εἰς δολλάρια, βάσει τῆς καθ' ἑκάστον ἔτος μέσης τιμῆς τοῦ δολλαρίου ἐν Ἑλλάδι. Τὸ οὕτω προκῆψαν δι' ἑκάστον ἔτος πηλίκον, διηρέθη διὰ τοῦ ἀντιστοίχου πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ οὕτως ἐξευρέθη τὸ κατὰ κεφαλὴν ἀναλογοῦν ποσὸν κυκλοφορούντων κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους τραπεζογραμματίων, ἐκπεφρασμένον εἰς δολλάρια.

Πρὸς εὐρεσιν τοῦ δείκτου παριστῶμεν τὸ κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1920 κατὰ κάτοικον κυκλοφοροῦν ποσὸν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 100, οὕτω δὲ ὁ δείκτης διὰ τὰ λοιπὰ ἔτη ἐκφράζεται εἰς ποσοστὸν %, ἥτοι διὰ τοῦ κλάσματος $\frac{100 \times \pi^1, \pi^2, \dots}{\Pi}$ ἔνθα π^1, π^2 , κλπ. εἶναι τὸ δι' ἑκάστον ἔτος ἀπὸ τοῦ 1921 καὶ ἔφεξής κυκλοφοροῦν κατὰ κάτοικον ποσὸν τραπεζογραμματίων, ἐκπεφρασμένον εἰς δολλάρια καὶ Π εἶναι τὸ κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1920 ἀντιστοιχον ποσόν.

Ὁ τιμάρηθμος ἐξελίσσεται οὕτως :

Ἔτη	Κυκλοφοροῦντα Τραπεζο- γραμματία εἰς δραχ. τὴν 31ην Δεκεμβρίου	Τιμάρηθμος Κυκλοφορίας	Τιμάρηθμος κατὰ κεφαλὴν
1920	1.508.000.000	1.00	1.00
1921	2.161.000.000	0.75	0.75
1922	3.150.000.000	0.53	0.51
1923	4.681.000.000	0.44	0.36
1924	4.866.000.000	0.54	0.45
1925	5.339.000.000	0.52	0.42
1926	4.685.000.000	0.37	0.27
1927	4.966.000.000	0.41	0.33
1928	5.689.000.000	0.46	0.36
1929	5.193.000.000	0.42	0.33

5. Μέχρι τέλους Ἰουλίου 1919 ἡ Δραχμὴ διετεθεῖτο εἰς τὸ ἄρτιον τοῦ δολλαρίου. Τὸν Αὐγούστον 1919 κατῆλθεν εἰς 91

• Δεκέμβριον > > > 76

• Ἰούλιον 1920 > > > 63

• Δεκέμβριον > > > 39

Β'. Διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ τιμαρίθμου τῶν χρεωγράφων (Τραπεζῶν καὶ λοιπῶν ἀνωνύμων εταιρειῶν) ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ κάτωθι στοιχεῖα :

1) Ἔτος βάσεως τὸ 1920.

2) Ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ μέση κατὰ τὸ ἔτος 1920 τιμὴ ἐξήκοντα ἀξιῶν, αἵτινες ἐξηκριβώθη ὅτι διεπραγματεύοντο ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ ἔτη ἀνευ διακοπῆς.

3) Τὸ ἄθροισμα τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1920 μέσων τιμῶν τῶν ἐν λόγῳ ἀξιῶν ἀνήχθη εἰς χρυσὴν βάσιν, διὰ διαιρέσεως αὐτοῦ διὰ τῆς μέσης τιμῆς τοῦ δολλαρίου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1920, τὸ δὲ οὕτω προκῦψαν πηλίκον παρестάθη διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 100.

4) Δι' ἕκαστον τῶν ἐτῶν 1921 - 28 τὸ ἄθροισμα τῶν μέσων τιμῶν τῶν αὐτῶν πάντοτε ἀξιῶν, ἀνήχθη εἰς χρυσὴν βάσιν, κατὰ τὸν αὐτὸν εἰς ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ἐκτιθέμενον τρόπον. Τὸ δι' ἕκαστον τῶν ἐτῶν 1921 - 28 πηλίκον (ἐκφράζον τὸ εἰς δολλάρια ἄθροισμα τῶν μέσων τιμῶν), πολλαπλασιάζεται ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 100, τὸ δὲ δι' ἕκαστον ἔτος γινόμενον διαιρεῖται διὰ τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1920 ἀθροίσματος τῶν μέσων τιμῶν τῶν 60 ἀξιῶν, μετὰ τὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναγωγὴν αὐτοῦ ἐπὶ χρυσῆς βάσεως. Τὸ οὕτω δι' ἕκαστον ἔτος προκύπτον πηλίκον ἀποτελεῖ τὸν τιμάριθμον.

Ὁ τιμάριθμος ἐξελίσσεται οὕτως :

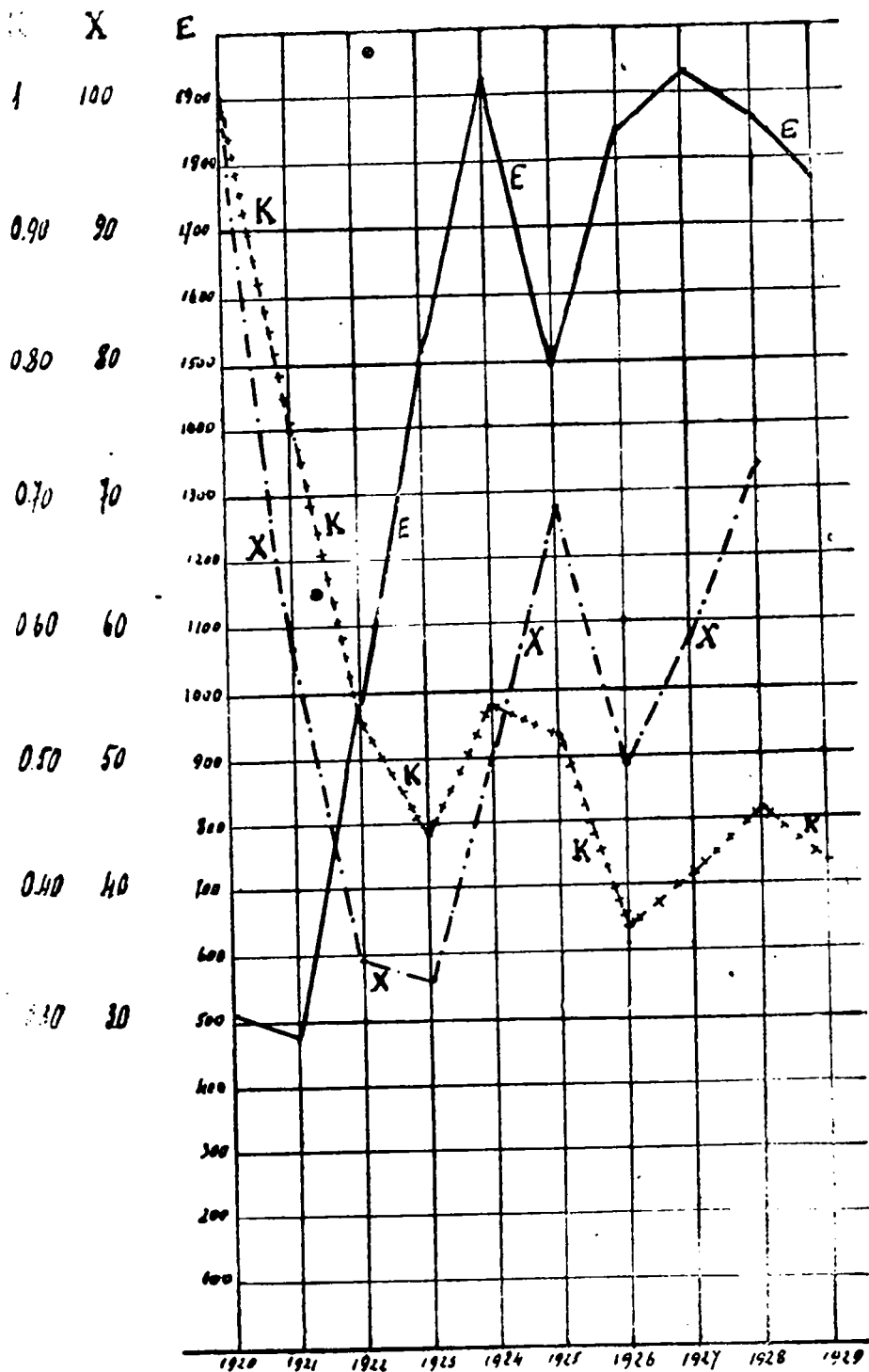
Ἔ τ η	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
60 Ἀξίαι	100	58.02	34.86	32.97	50.31	68.29	48.77	57.92	72.00

Γ'. Ὁ Τιμάριθμος εἰσαγωγῆς κατηρτίσθη ὡς ἑξῆς :

1) Λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν 59 ἐν ὅλῳ ἐμπορεύματα ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἀπὸ ἀπόψεως ποσότητος καὶ ἀξίας (ὡς σῖτος, ἄλευρα, ζάχαρις, καφές, ὄρυζα, γαιάνθρακες, πετρέλαιον κλπ.) ἀποτελοῦντα τὰ $\frac{1}{4}$ περίπου τῆς ὅλης εἰσαγωγῆς.

2) Ἔτος βάσεως λαμβάνεται τὸ ἔτος 1914.

3) Διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ τιμαρίθμου τοῦ μηνός, λαμβάνεται ἡ κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον εἰσαχθεῖσα ποσότης, ἐκάστου τῶν ὡς ἄνω 59 ἐμπορευμάτων καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἀξία αὐτῆς. Ἀκολουθῶς ἡ ποσότης ἐκάστου ἐμπορεύματος πολλαπλασιάζεται ἐπὶ τὴν μέσην ἀξίαν, ἣν τοῦτο εἶχε κατὰ τὸ ἔτος τῆς βάσεως (1914).

Ὁ λόγος τοῦ ἀθροίσματος τῆς ἀξίας τῶν 59 ἐμπορευμάτων, κατὰ τὸν μῆνα δι' ὃν ζητοῦμεν τὸν τιμαριθμὸν, πρὸς τὸ ἀθροισμα τῆς ἀξίας ἦν εἶχον τὰ αὐτὰ ἐμπορεύματα, κατὰ τὸ ἔτος τῆς βάσεως (1914), ἀποτελεῖ τὸν τιμαριθμὸν τοῦ μηνός, ὃ δὲ μέσος ὅρος τοῦ τιμαριθμοῦ τῶν δώδεκα μηνῶν, ἐνὸς ἔτους, ἀποτελεῖ τὸν τιμαριθμὸν τοῦ ἔτους.

Ἡ συσχέτισις ἐν τῷ διαγράμματι τῆς κινήσεως τῆς κυκλοφορίας καὶ τῶν τιμῶν τῶν χρεωγράφων εἶναι προφανῆς ὅσον καὶ λογικῶς δικαιολογημένα (*). Πάντως ἡ συσχέτισις αὕτη δύναται νὰ διαταραχθῇ, ἐφ' ὅσον πρόκειται μέγας ἀριθμὸς χρεωγράφων διαπραγματευόμενος καὶ εἰς ξένα χρηματιστήρια.

Ἡ ἐπέκτασις τῶν συσχετίσεων τούτων, πρέπει νὰ στραφῇ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἀνωτέρω (σημ. 1 τῆς § 16) μνημονευθέντα πεδία, ἵνα οὕτως ἀθροισθῇ ὑλικὸν δυνάμενον νὰ προλειάνῃ παρομοίας ἐρεῦνας καὶ ἀποδώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερον τὴν δυναμικὴν ἀλληλεπιδράσιν τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν ἐκδηλώσεων τῆς χώρας. Οὕτω θὰ διαγνωσθῇ σαφέστερον ἡ ἐπικρατοῦσα οἰκονομικὴ γραμμὴ καὶ ἡ ἰδιοσυστασία τῆς χώρας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ διανοίξῃ, εἰς τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους, ἐπιστημονι-

4. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ συσχέτισις αὕτη, ὀφείλει νὰ ὑποστῇ περαιτέρω μαθηματικὴν ἐπεξεργασίαν, ἀποκαθαιρομένων τῶν διακυμάνσεων τῆς ἐποχῆς, ἵνα τὰ δεδομένα αὐ. τῆς ἀποβοῦν ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερα.

Ἡ ἔννοια τῆς ἀναλύσεως (καθάρσεως) ταύτης τῶν οἰκονομικῶν μεταβολῶν, καθίσταται σαφέστερα διὰ τοῦ ἑξῆς τετριμμένου, ἀλλ' ἀναλόγου παραδείγματος: "Ὅταν ζυγισθῶμεθα διὰ νὰ εὐρωμὲν τὸ βάρος μας, λαμβάνει χώραν παρ' ἡμῖν αὐτομάτως ποῖα τις ἀνάλυσις. Ἐὰν θέλωμεν νὰ καθορίσωμεν τὸν βαθμὸν τοῦ ἀδυνατίσματος, ἡ τῆς παχύνσεώς μας, τότε ὑπολογίζομεν τὸ κανονικὸν βάρος τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡλικίας ἡμῶν, συνυπολογίζομεν κατόπιν τὰς ἐκ τῶν ἡμερησίων γευμάτων διακυμάνσεις τούτου, τέλος λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ βάρος τῆς ἐπενδύσεώς μας.

Ἡ κίνησις τῶν τιμῶν τῶν δημητριακῶν, ἀποσαφηνίζει τέλος οἰκονομικῶς τὰ ἄνω. Γενικὴ τις καὶ διαρκὴς ὑποτίμησις τοῦ χρήματος, ἐξ ἀυξάνουσης ἰσως παραγωγῆς τῶν εὐγενῶν μετάλλων, θὰ ἡδύνατο νὰ προκαλέσῃ βραδείαν ἀλλὰ συνεχῆ ὑψώσιν τῶν τιμῶν τῶν δημητριακῶν (γραμμὴ ἐξελίξεως). Αἱ τιμαὶ τῶν δημητριακῶν κυμαίνονται ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν συγκομιδὴν αὐτῶν καὶ τὴν πώλησίν των εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ ἐτησίως πάντοτε (διακυμάνσεις ἐποχῆς). Δυνατὸν αἱ τιμαὶ τῶν δημητριακῶν νὰ διακυμνηθοῦν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς βιομηχανικὰς συνθήκας (συγκυρία ὑπὸ στενὴν, καθαρὰν σημασίαν). Ἐννοεῖται ὅτι ἡ περιοδικὴ ἀλλὰ ἐλευθέρα ρυθμικῶς αὕτη κίνησις, διαφέρει ἡμᾶς ἐν προκειμένῳ ὁλως ἰδιαιτέρως, καίτοι καὶ αἱ ἄλλαι ὑπάγονται εἰς τὴν περὶ συγκυριῶν διδασκαλίαν. Ἡ πρόσκτικτις τέλος νέων ἀγροτικῶν ἐκτάσεων, ἡ ἐφαρμογὴ σπουδαίας τινὸς τεχνικῆς ἐφευρέσεως, θὰ ἡδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἀπροσδόκητόν τινα πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν δημητριακῶν (λοιποὶ συντελεστοί). Βλ. H. W a g e m a n n, Einführung in die Konjunkturlehre, 1920 σελ. 34).

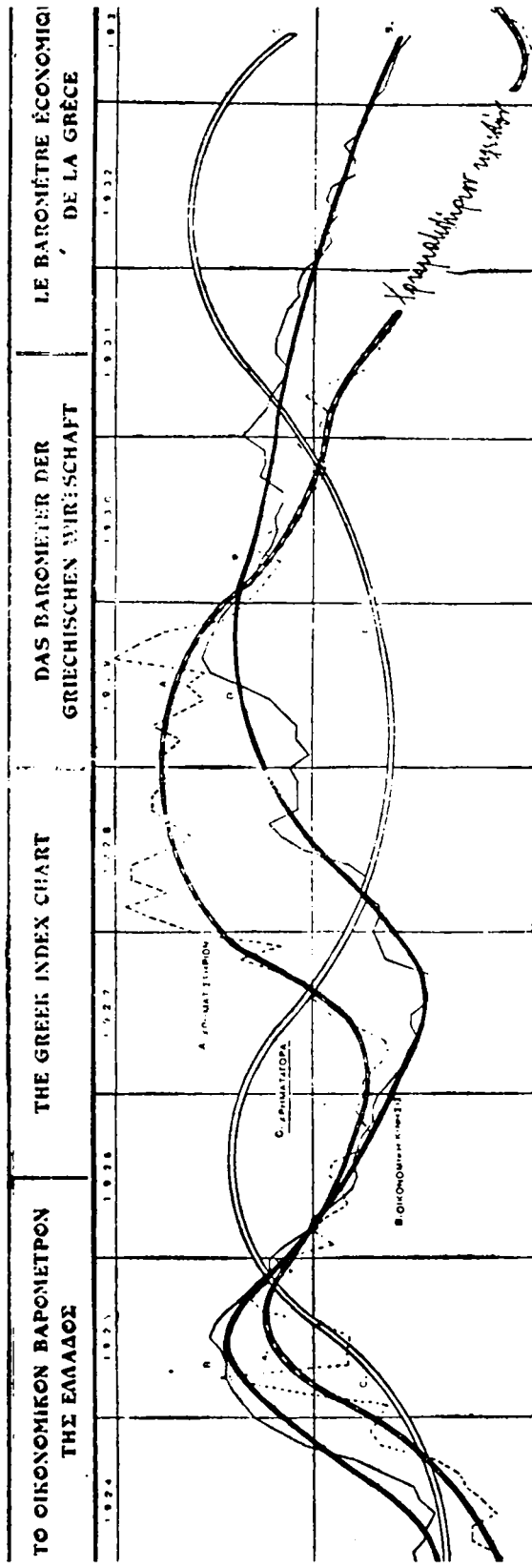
κωτέρους ὀρίζοντας, καὶ θὰ κατευθύνῃ καὶ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, πρὸς ἀπασχολήσεις ὑπὸ τῆς ἐσωτέρας φύσεως τῆς οἰκονομίας ἡμῶν ἐνδεικνυόμενας.

Μὲ ἀξιέπαινον συστηματικὴν προσπάθειαν, ὁ οἰκονομολόγος καὶ στατιστικὸς Ν. Μουσμότης, κατήρτισε, βάσει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Harvard, οἰκονομικὸν βαρόμετρον τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐτῶν 1924-1931. Ἀνάλυσιν τῶν σχετικῶν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν μαθηματικοστατιστικῶν ἐργασιῶν διὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι, συγκριτικῶς καὶ πρὸς τὰς τοῦ Harvard καὶ τὰς τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου διὰ τὰς Οἰκονομικὰς συγκυρίας, ἐδημοσίευσε ἐν ἐκτάσει εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς 1932, προσθέσας ἐν τέλει καὶ Μαθηματικὸν Παράρτημα τῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως, τοῦ οἰκονομικοῦ τούτου βαρομέτρου τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ σχῆμα τῆς ἐπομένης σελίδος παρουσιάζει τὸ βαρόμετρον τοῦτο.

17. Ἐκτασις τῆς οἰκονομικῆς προγνώσεως.

Ἡ πρόβλεψις διὰ τὴν μελλοντικὴν διαμόρφωσιν τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, ἡ ὁποία εἶναι προφανῶς μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὴν ἀπόδοσιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως, δὲν ἐξαρτᾶται σονήθως μόνον ἀπὸ τὴν ζήτησιν τῶν προϊόντων τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἐξόδων τοῦ κόστους αὐτῶν—τὰ ὁποῖα δύναται τρόπον τινὰ νὰ ἐπισκοπήσῃ ἀμέσως—ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διακυμάνσεων, εἰς τὰς ὁποίας κατὰ τὰ ἄνω ὑπόκειται ὁλόκληρος ἡ οἰκονομία. Τὰ στοιχεῖα τῆς τοιαύτης προγνώσεως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατέχῃ σχεδὸν οὐδεὶς καθ' ἑκάστον ἐπιχειρηματίας. Καὶ ναὶ μὲν εἶναι δυνατόν μακρὰ πεῖρα νὰ ἐδίδαξέ τινας ἐξ αὐτῶν, ὅτι τὴν μεταβολὴν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, προαγγέλουσιν πρὸ μακροῦ συμπτώματά τινα, τὰ ὁποῖα ὁ γνωρίζων νὰ τὰ ἐρμηνεύσῃ, εἶναι δυνατόν νὰ σχηματίσῃ ἀντίληψίν τινα, ἀλλὰ ἡ μακρὰ σχετικῶς ἐν τῷ μεταξὺ πάροδος αὐτῶν καὶ ἡ κατὰ τὴν νέαν ἐπανεμφάνισιν τῶν γενικῶς διάφορος κατάστασις τῆς ἀγορᾶς, παρεμποδίζουσιν αὐτοὺς δι' ἄμεσον χρησιμοποίησιν, καὶ εἰς τὴν ἔτι περίπτωσιν εἶχον κρατήσῃ σαφὴ εἰκόνα εἰς τὴν μνήμην των. Τούτου ἕνεκα μικρολατρικῶς φέρει τις τὰς ζημίας, αἱ ὁποῖαι ἐκ τῶν τακτικῶν σχεδὸν ἐναλλαγῶν τούτων ἐνσκήπτουν, εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ θεωρεῖ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφύγῃ ἀπὸ αὐτάς. Ὁ περιορισμὸς τῶν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλαχίστης δαπάνης—εἰς τὴν πράγματι ὁ οἰκονομικὸς ἄνθρωπος εἶναι καταδικασμένος—ἀμέσως ἀντιτιθεμένων ἀνατροπῶν τούτων, θὰ ὀιεμόρφωνε λογικώτερον καὶ σκοπιμώτερον τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Τὴν τάσιν ταύτην ἐκαλλιέργησεν ἡ νεωτέρα οἰκονομία, ὅλως ἐντόνως. Ἡ φιλελευθέρη οἰκονομία παραχωρεῖ τὴν θέσιν της εἰς τὸν Κεῖνσιανόν—νεομαρξικὸν τύπον, μιᾶς διευθυνομένης Νέας Οἰκονομικῆς τῆς Εὐημερίας (New

Welfare Economics). Τὸν παλαιὸν θεωρητικὸν ἑξοπλισμὸν τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, ἐτόνωσαν νέαι γόνιμοι ἰδέαι καὶ κατευθύνσεις. Αἱ Οἰκονομετρικαὶ καὶ στατιστικαὶ σπουδαί, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν Οἰκονομικὴν θεωρίαν, προάγουσιν τὴν πρακτικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων.

Τὰ μέσα πρὸς τοῦτο εἶναι ἐμπειρικά: ἡ δι' ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἀριθμῶν σύλληψις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ἡ μεθοδικὴ ἀντιπαραβολὴ αὐτῶν. Ἡ διὰ τῆς συσχέτισεως τῶν δεικτῶν ἀριθμῶν τούτων, ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθόν καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ἀριθμητικῶν ἐξαγομμένων, πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς τότε καταστάσεως, μᾶς παρέσχε πεδίου πείρας παλαιότερας ἀρκετὰ εὐρύ, ὥστε οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι νὰ παρουσιάζουν σήμερον καὶ ἐμπειρικὴν τινα ἐπιβεβαίωσιν αὐτῶν κατὰ τὸ παρελθόν. Οὕτως ὑπὸ πρόγνωσιν οἰκονομικὴν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερον διάγνωσιν τῆς ἐπελευσομένης καταστάσεως καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν προτανατολισμὸν μας, διὰ τῆς λήψεως τῶν καταλλήλων μέτρων, ὥστε ἡ ἐπιβλαβὴς ἐπίδρασις τῶν οἰκονομικῶν μετατροπῶν, νὰ ἀπαμβλυνθῇ ὅσον τὸ δυνατόν. Ἡ διαδρομὴ τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας, ἡ ἀνοδος καὶ ἡ κάθοδος δηλαδὴ αὐτῆς, λαμβάνει χώραν τότε κατὰ τρόπον ἡρεμώτερον καὶ ὀλιγώτερον κακότερον.

Ἡ πρόγνωσις ὀφείλει νὰ στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν κεφαλαίων καὶ τοῦ χρήματος, νὰ κάμνῃ δὲ περαιτέρω διάκρισιν τῶν ἀναπαραγωγικῶν καὶ τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Διὰ τὰ πρῶτα ἀγαθὰ παρουσιάζονται ἀγοραστὰ εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ παραγωγεῖς, διὰ τὰ δευτέρα οἱ καταναλωταί. Ἐπομένως ἡ διαμόρφωσις τῶν τιμῶν αὐτῶν εἶναι διάφορος. Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας μάλιστα, αἱ καμπύλαι τῶν τιμῶν αὐτῶν ἐτμήθησαν δις, εἰς ἐποχὴν τινα οἰκονομικῆς ὑπερεντάσεως. Ἡ παρατήρησις μας διδάσκει ἀκόμη, ὅτι μὲ τὸν χρόνον τῆς διατομῆς τῶν δύο τούτων καμπυλῶν, ἄρχεται ἡ κρίσιμος ἐποχὴ, εἰσερχομένης τῆς οἰκονομίας τότε πλέον εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ζώνην.

Αἱ παρατηρήσεις εἰς ἄλλας χώρας⁽¹⁾ κατὰ τὴν πρὸς τὰ κάτω μεταστροφὴν τῆς συγκυρίας, παρέχουν περίπου τὴν ἐξῆς συνολικὴν εἰκόνα. Τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς ἐπερχομένης μεταστροφῆς, ἀναφαίνονται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν κεφαλαίων, ἐκεῖθεν δὲ ἐπεκτείνονται εἰς τὴν οἰκοδομικὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ χρηματιστήριον. Ἡ ὑψωσις τοῦ τόκου ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων συσταλτικῶς. Ἡ ἔντασις δὲ τῆς ἀγορᾶς τῶν κεφαλαίων, πιστοποιεῖ τὴν

1. Γερμανίαν κατὰ τὰ ἔτη 1906 - 08, 1911 - 13. Πρβλ. Mombert σελ. 206 ἐξ. καὶ Pesmazoglu J.: Some international aspects of German cyclical fluctuations 1880 - 1913 Weltw. Archiv. (1950) τοῦ ἰδίου: A note on the cyclical fluctuations of the volume of German home Investment. Zeitschr. f. d. ges. St. (1951).

δυσαναλογίαν μεταξύ τῆς ἐξελίξεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβον τὰ ἀναπαραγωγικὰ κεφάλαια καὶ τῆς πραγματικῆς ἀνάγκης δι' αὐτά. Αἱ τιμαὶ τῶν πρώτων ὑλῶν, τῶν βιομηχανημάτων, τὸ ὕψος τῶν μισθῶν κλπ. κατὰ τὴν ἀποκορύφωσιν τῆς συγκυρίας, ἴστανται ὑψηλά, ἐνῷ ἀπ' ἐτέρου εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν κεφαλαίων, ὑπάρχει μεγάλη στενότης. Τοιαύτη λοιπὸν ἀντιθεσις δὲν εἶναι δυνατόν ἐπὶ πολὺ νὰ διαρκέσῃ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνῆσις θὰ κλίνη. Εἶναι δυνατόν ὅμως ἐπὶ ἀρκετὸν ἀκόμη χρόνον, ἡ ἀπασχόλησις τῆς βιομηχανίας νὰ προχωρῇ. Τὸ πρῶτον ρήγμα σχηματίζεται καὶ εἰς αὐτήν, εἰς τοὺς κλάδους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ τόκος εἶναι πολὺ ὑψηλός, συνήθως δηλαδὴ εἰς τὴν οἰκοδομικὴν βιομηχανίαν. Ἐνταῦθα εἶναι δυνατόν αἱ ἐπιχειρήσεις νὰ ἐξασθενήσουν καὶ νὰ ἐλαττωθοῦν αἱ παραγγελίαι, τὰς ὁποίας αὐταὶ παρέχουν διὰ τὰ εἶδη των, καθ' ἣν στιγμὴν ἐργάζονται ἀκόμη συντόνως αἱ ἄλλαι βιομηχανίαι.

Ἡ ἀνακαμπὴ ἐπομένως τῆς συγκυρίας, ὀφείλεται εἰς λόγους ὁργανικοὺς ἐμφωλευόντας εἰς τὴν φύσιν τῆς σημερινῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως (*) καὶ ἡ βαθυτέρα γνῶσις αὐτῶν, μᾶς δίδει ἀκριβῶς μέσα τινά, διὰ νὰ ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ οἰκονομικῆς τινος ὑπερεντάσεως.

Ἡ ἔρευνα τῆς διαδρομῆς τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου περιστρέφεται καὶ σήμερον, ὅπως καὶ παλαιότερον (*), παρὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν αὐτῆς. κυρίως πρὸς τὸ δραματικόν της τέλος, καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς διαφόρους λόγους. Πρῶτον μὲν διότι δὲν παρουσιάζεται ἀνάγκη οἰκονομική, κατὰ τὴν ἀνοδὸν τῆς συγκυρίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐντονωτέρα ἀπασχόλησις καὶ κίνησις, ἀπ' ἐτέρου δέ, διότι ἡ ἀνοδος λαμβάνει χώραν μὲ πολὺ βραδυτέρον χρόνον τῆς καθόδου. Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ πρόγνωσις ἐνταῦθα εἶναι πολὺ δυσχερεστέρα. Κατὰ τὴν ἀνοδὸν, μετὰ τὴν δυσπραγίαν δηλαδὴ, δὲν ἔχομεν ἔντασιν τῆς χρηματαγορᾶς, ἡ ὁποία λογικῶς νὰ ὀδηγῇ πρὸς τὸ ἀπροχώρητον, ἀλλὰ τουναντίον χρηματικὴν πληθῶραν, χαμηλὸν τόκον κλπ. Ταῦτα πάντα ἀπεργάζονται πολὺ ἀβεβαίαν πρόγνωσιν, καίτοι εὐοίωνον ἐννοεῖται, ὅτι δηλαδὴ δὲν ὑφίστανται ἐμπόδια δι' οἰκονομικὴν ἀνῆσιν. Αὕτη δύναται νὰ ἐπέλθῃ, δὲν ἐπέρχεται ὅμως καὶ ἀναγκαστικῶς, διότι πρέπει νὰ συντρέξουν καὶ ἄλλοι λόγοι, ἐνίοτε μάλιστα ἐξωοικονομικοί. Οὕτω τὰ συμπτώματα ἐνταῦθα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα, ἀφόσον κατὰ τὴν ἀποκορύ-

2. Εἰς ἄλλην μορφήν οἰκονομίας ἴσως νὰ μὴ λαμβάνῃ χώραν τοιαύτη κυματοειδὴς διαδρομὴ τῆς ἐξελίξεως.

3. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ὀλικὴ σύλληψις τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, κατέστησε δυνατόν τὴν πληρεστέραν διαφώτισιν τῆς κριτικῆς φάσεως αὐτοῦ, οὕτω δὲ καὶ ἡπλοποίησεν οὐσιαστικῶς τὸ πρόβλημα, τῶν τε αἰτίων τῆς γενέσεως τῆς κρίσεως καὶ τῶν ἀντιδραστικῶν κατ' αὐτῆς μέσων.

φωσιν τῆς ἀνόδου καὶ ἡ πρόγνωσις ἐπομένως ὀλιγώτερον βεβαία. Πάντως οἰκονομικαὶ δυνάμεις ἀπεργάζονται τὴν βαθμιαίαν ἀνοδὸν τῆς συναλλακτικῆς ζωῆς, ὥς ἡ πείρα ἀποδεικνύει τοῦτο. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δυσπραγίας (υφέσεως), ἡ βιομηχανία δὲν ἐπεκτείνεται συνήθως, ἔνεκα τῆς προσηγηθείσης ἀνωμαλίας, ἡ ζήτησις ὁμῶς ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι ὁ πληθυσμὸς δὲν μένει στάσιμος κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, αὐξάνει κάπως. Ὡστε ὑποτιθεμένου ὅτι παραμένει ἡ αὐτὴ στάθμη τῆς ζωῆς καὶ ἡ αὐτὴ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ κοινοῦ, πάλιν τὸ πλεόνασμα, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνεργεῖ τονωτικῶς διὰ τὴν βιομηχανίαν. Ἐτέρᾳ δυνάμει ἐνεργοῦσα, τονωτικῶς, εἶναι καὶ τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον. Διαρκούσης τῆς υφέσεως αὐξάνει τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον καὶ λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν. Ὁ ὑποβιβασμὸς τῶν τιμῶν ἐνεργεῖ προαγωγικῶς εἰς τὴν ἐξαγωγὴν, διότι τὸ ἐμπόριον ἀναζητεῖ διαρκῶς τὰ καλυτέρας ἀγοράς.

Ἡ ἀνῆσις αὕτη τοῦ ἔξωτερικοῦ ἐμπορίου (ἔνεκα τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν), κατὰ τὴν πτώσιν, ἐννοεῖται ὑπὸ τινα περιορισμόν. Καθόσον δηλαδὴ ἡ κρίσις ὑπῆρξε παγκοσμιωτέρα, κατὰ τοσοῦτον ἡ ἐπίδρασις τῆς χαμηλῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν ἐξουδετεροῦται, ἀφοῦ ἔχει ἐξαπλωθῇ εἰς πολλὰς χώρας. Πάντως ἡ πτώσις τῶν τιμῶν, παρὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν κερδῶν, παρὰ τὸν ὑποβιβασμόν τῶν μισθῶν καὶ τὴν αὐξουσαν ἀνεργίαν, εἶναι δυνατόν εἰς πολλὰς περιπτώσεις, συντρεχόντων καὶ ἄλλων ὄρων, νὰ ἐνεργήσῃ τονωτικῶς, εἰς τε τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον μιᾶς χώρας.

18. Ἐκτίμησις τῆς ἐμπειρικῆς—στατιστικῆς συγκυριακῆς ἐρεῦνης.

Εἰς τὴν πρόγνωσιν τῆς πραγματικῆς οἰκονομικῆς διαδρομῆς διαγράφονται ὅρια. Πρῶτον ὥς ἀνωτέρω εἶδομεν, δὲν διαγιγνώσκεται ὁλόκληρος ἡ περαιτέρω διαδρομὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἀφοῦ ἀπομονοῦνται καὶ καθορίζονται μόνον αἱ κυκλικαὶ κινήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπομένως παριστοῦν τμήμα μόνον εἰς τὴν ὀλικὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν. Ἡ θεμελιώδης τάσις (Trend) τῆς οἰκονομίας εἶναι δυνατόν ἐνίοτε νὰ εἶναι σπουδαιότερα τῶν συγκυριακῶν διακυμάνσεων. Ὡσαύτως αἱ διαρθρωτικαὶ μεταβολαί, δηλαδὴ ἡ προσαρμογὴ τῆς οἰκονομίας πρὸς βαθεῖας ἔξωτερικὰς μετατροπὰς, ἐκφeyγουν ἀπὸ τὴν καθαρῶς συγκυριακὴν εἰκόνα (*). Οὕτως αἱ κινήσεις καὶ αἱ

1. Θὰ ἡδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ διάκρισις αὕτη τῶν διαρθρωτικῶν καὶ συγκυριακῶν μεταβολῶν δὲν εἶναι αὐστηρά, διότι καὶ αἱ συγκυριακαὶ μεταβολαὶ προκαλοῦν ἐνίοτε μετατροπὰς εἰς τὴν συναρμογὴν (διάρθρωσιν) τῆς οἰκονομίας (π.χ. μετα-

μεταβολαί αὐται, δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν συγκυριακὴν προδιάγνωσιν, διότι προϋπόθεσις ταύτης εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀμετάβλητον τῆς ὅλης συναρμογῆς τῆς οἰκονομίας. Ἡ προϋπόθεσις αὕτη οὐδέποτε βεβαίως δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ, τούτου δὲ ἕνεκα τὰ συμπεράσματα τῆς συγκυριακῆς στατιστικῆς, πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ἐξαχθέντα ἐπὶ τῇ βάσει πλάσματικῆς τινος ὑποθέσεως καὶ ἀναλόγως νὰ ἐκτιμοῦνται καὶ διορθοῦνται. Τὰ ὡς ἀμετάβλητον θεωρούμενον οἰκονομικὸν σύμπλεγμα, εὐρίσκεται ὑπὸ διαρκῇ ἀδιάπτωτον κίνησιν—συμπλοκὴν ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ φυσικῶν δεδομένων—τὰ ὅποια οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπολογισθοῦν. Αἱ φυσικαὶ μεταβολαί, ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ, αἱ πρὸδοι τῆς τεχνικῆς καὶ ὁργανώσεως, αἱ μεταβολαὶ εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς οἰκονομίας διὰ κεφαλαίων, οἱ διαρκῶς μεταβαλλόμενοι σκοποὶ τῶν ἀνθρώπων, προβάλλουν πάντοτε νέα προβλήματα. Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων εἶναι ζωὴ καὶ ἡ οἰκονομία ἀκολουθεῖ τὰς μεταβολὰς τῆς ζωῆς ταύτης. Τέλος ὡς ἀδυναμία τῆς συγκυριακῆς προγνώσεως, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλῶς καὶ οἱ λοιποὶ ἀνυπολόγιστοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι δύναται νὰ διαταράξουν τὴν διαδρομὴν αὐτῆς, καὶ τοὺς ὁποίους κατὰ τὰ ἄνω δὲν δυνάμεθα νὰ προῖδωμεν.

Εἰς τὰς προγνώσεις ταύτας ὑπάρχει τι τὸ αὐθαίρετον, στηρίζεται δὲ τοῦτο κυρίως εἰς τὴν ὑπερτίμησιν τοῦ μηχανικῶς, τρόπον τινά, αὐτορρυθμιζομένου οἰκονομικοῦ ὁργανισμοῦ. Τούτου ἕνεκα αἱ προγνώσεις αὐταί, παραμένουν πολλάκις ἀπλὰι πιθανολογίαι, αἱ ὅποια ὅμως πάντως μετὰ τὴν παντοειδῆ ἀποκάθαρσιν αὐτῶν, δύναται νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἐμπειρικά στοιχεῖα, εὐθὺς θεμελιουμένης θεωρίας τῶν συγκυριῶν καὶ κρίσεων.

Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ καθορίσωμεν περίπου, πότε εἰς ὕφεσιν τινα παρυσιάσθησαν οἱ ὅροι τῆς νέας ἀνιήσεως, ὅχι ὅμως ἂν καὶ πότε πράγματι θὰ ἀρχίσῃ. Αἱ ἐξαιρετικῶς πάντως λεπταὶ μέθοδοι μετρήσεως εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὑπὸ τοῦ Mitchell καὶ Burns (*) τῆς συγκυριακῆς ἀναλύσεως, διεπίστωσαν βαθύτερον τὴν διάρθρωσιν καὶ ἐντατικότητα τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου. Οὕτω

τόπισιν εἰς τὴν σχέσιν τῶν βιομηχανιῶν παραγωγικῶν καὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν). Βλ. καὶ ἀν. § 8.

2. *Measuring Business Cycles* 1946. Ὁ Mitchell διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ ἐπίσημον ἀμερικανικὸν οἰκονομικὸν παρατήριον (National Bureau of Economics Research), σήμερον δὲ ὁ συνεργάτης τοῦ Burns. Ἀμφότεροι ἀνέλυσαν τὸν «ἐλάσσονα» κύκλον (Kitchin) εἰς ἐννέα φάσεις, τὰς ὁποίας καὶ παραστατικῶς ἐνεφάνισαν εἰς τὴν διάρθρωσιν τριῶν κύκλων (ἀπεστρογγυλευμένου, τριγωνοειδοῦς, αἰχμηροῦ), ἀνάγοντες εἰς ἕκαστον αὐτῶν, τὰς διακυμάνσεις τῶν τιμῶν, τῆς παραγωγῆς, τῆς κερδοσκοπίας. Ἐνθ. ἀνωτ. σελίς 345 καὶ Reboud — Guittou ἔνθ. ἀν. 720. Βλ. διὰ Mitchell: Burns: W. Mitchell and the national Bureau 1949· Kuznets: W. M. Mitchell, 1874-1948 (Jl. of the Am. St. Assoc.) 1949· Mills: W. Mitchell 1874-1948 Am. Ec. Rev. (1949).

ὑπολογίζεται ἡ σπουδαιότης τῆς ἀντήσεως καὶ τῆς δυσπραγίας ἀναλόγως τῶν διαφορῶν κατηγοριῶν τῶν φαινομένων, τὰ ὅποια προκαλοῦνται ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸν κύκλον.

Μὲ τοὺς ἀνωτέρω περιῳρισμοὺς συγκυριακὴ πρόγνωσις, ὀδηγουμένη ἀπὸ τὸ φῶς τῆς θεωρίας (ἐκλογὴ τῶν στατιστικῶν σειρῶν, ἐξήγησις τῶν συμπτωμάτων, συμπλήρωσις καὶ διόρθωσις αὐτῶν) εἶναι ἐπωφελεστάτη, διὰ τὴν ἀντικειμενικοποίησιν τῶν περὶ οἰκονομίας ἀντιλήψεων ἡμῶν. Καὶ ἡ εἰς περιορισμένον βαθμὸν πρόγνωσις — ἰδίως εἰς ἐποχὰς ἀντήσεως — ἡ ὅποια θὰ ἐπροφύλαττε τὴν οἰκονομίαν, ἀπὸ ἀχρήσους παραφυάδας καὶ ἀλόγιστον κερδοσκοπίαν, προσφέρει τὰς μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν οἰκονομίαν. Οὕτω τὴν ἰδέαν τοῦ αὐτορρυθμιζομένου οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ οἰκονομικοῦ Νευτωνισμοῦ διαδέχεται ἡ ἐπιστημονικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ. Ἄνευ τοῦ στηρίγματος πλουσίου στατιστικοῦ ὕλικου, καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας αὐτοῦ, διὰ τῆς μαθηματικῆς στατιστικῆς, ὁ θεωρητικὸς κινεῖται δυσχερῶς σήμερον καὶ ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ κάθε νομισματικὴ, συγκυριακὴ, δασμολογικὴ, κοινωνικὴ πολιτικὴ.

Εἰδικώτερον διὰ τὰ οἰκονομικὰ βαρόμετρα θὰ ὀφειλὲ τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι αὐτοὺς μεταφορὰ βαρομέτρον τινὺς ἀπὸ οἰκονομίας εἰς οἰκονομίαν, εἶναι ἄστοχος. Διότι ἕκαστον βαρόμετρον καὶ ἕκαστη καταρτιστικὴ τούτου συγκυριακὴ στατιστικὴ, δὲν προϋποθέτει μόνον εὐρείαν ἀνάλυσιν τῶν οἰκονομικῶν στατιστικῶν δεδομένων, ἀλλὰ καὶ πλήρη προσαρμογὴν καὶ προσανατολισμὸν τοῦ ἐρευνητοῦ, πρὸς τὴν μορφήν τῆς οἰκονομίας, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ βαρόμετρον τοῦτο παρασκευάζεται. Ἡ διαδρομὴ τῆς συγκυρίας εἰς γεωργικὴν χώραν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον αὐτάρκη, μὲ γεωργικὸν πληθυσμὸν ἰσχυρὰς ἀγροτικῆς δυνάμεως, εἶναι διάφορος, ἀπὸ τὴν διαδρομὴν αὐτῆς εἰς βιομηχανικὴν χώραν, τῆς ὁποίας ἡ κυρία πρὸσοδος εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τῆς ὁποίας αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι ἐξάγουν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πλέον τῶν 3)4 τῆς παραγωγῆς αὐτῶν (Ἀγγλία). Ἡ διαδρομὴ τῆς συγκυρίας ἐξαρτᾶται περαιτέρω ἀπὸ τὴν νομισματικὴν καὶ πιστωτικὴν ὁργάνωσιν, ἀπὸ τὰς ἀνωμίμους ἑταιρείας καὶ γενικῶς τὰς ἰδρύσεις μιᾶς χώρας, ἀπὸ τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν αὐτῆς, ἀπὸ τὰς ὁργανώσεις τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν κλπ. Τέλος τὴν μορφήν τῆς διαδρομῆς τῆς συγκυρίας, ἐπηρεάζει ὁ ἐπικρατῶν τύπος εἰς μίαν χώραν, τοῦ ριποκινδύνου ἐπιχειρηματίου, ἢ τοῦ συντηρητικοῦ καὶ περισχέπτου εἰσοδηματίου, οἱ τρόποι τοῦ διὰ κεφαλαίων ἀνεφοδιασμοῦ, ἢ ἑκτασις τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν τῶν μαζῶν κλπ.

Αἱ μαθηματικοστατιστικαὶ μέθοδοι λοιπὸν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν δεδομένων, δύνανται νὰ παραληφθοῦν καὶ ἐφαρμοσθοῦν, ὅχι ὅμως καὶ αἱ αὐταὶ στατιστικαὶ σειραὶ σχηματικῶς καὶ ἐπομένως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ καταρτισθῇ

ἀκριβῶς ἡ σύνθεσις τοῦ βαρομέτρου. Διότι καὶ διὰ τὴν αὐτὴν ἀκόμη χώραν, ἡ μηχανικὴ ἐφαρμογὴ τῶν αὐτῶν στατιστικῶν βάσεων πρὸ — καὶ μεταπολεμικῶς παρουσίασεν ἀσυμφωνίαν καὶ αἱ ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς ἐπακολουθίας (sequence theory) στηριζόμεναι πρωτοπαρεῖαι καὶ ἀκολουθίαι, ὠρισμένων ἄλλων οἰκονομικῶν γεγονότων (*), δὲν ἀπεδείχθησαν μεταπολεμικῶς (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1924) ἀκριβεῖς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῇ ὅτι πρόκειται πλέον βιομηχανικὸς κύκλος. Ἡ καμπύλη τῶν συναλλαγῶν δὲν παρακολουθεῖ πλέον τὴν καμπύλην τῆς κερδοσκοπίας, ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν μάλιστα (1924) βυθίζεται, εἴτα δὲ ὀρίζοντιοδρομεῖ μὲ διαγωνίους καμπάς. Τὸ τοιοῦτον ἐθεωρήθη ὅτι ὀφείλεται εἰς βαθεΐας μεταβολὰς τῆς Ἀμερικανικῆς οἰκονομίας: μεγάλα πλεονάσματα χρυσοῦ, τραπεζικὴ πολιτικὴ (Federal Reserve System) ἀποσκοποῦσα τὴν ἀπάμβλυσιν τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν, ὀργάνωσις βιομηχανικῆς ὀριζοντίας καὶ κάθετος, τεχνικαὶ προῦδοι, μονοπώλιον ἐργασίας (ἀπαγόρευσις μεταναστεύσεως) κλπ. Ταῦτα πάντα συντελοῦν, εἰς τὸ νὰ μὴ ὑποῦνται αἱ τιμαί, οὔτε ἐντείνεται ἡ ἀγορὰ τοῦ χρήματος, ἔστω καὶ κορυφουμένης τῆς κερδοσκοπικῆς καμπύλης. Ἡ ὀργάνωσις καὶ προσηκτικὴ ἐπέκτασις τῆς οἰκονομίας, ἡ ἐκ τῶν παθημάτων τοῦ 1920 καὶ κατόπιν τοῦ 1929 διδαχθεῖσα, θέτει φραγμὸν εἰς ἀντιοικονομικὰς κερδοσκοπικὰς ἐπεκτάσεις. Ἀπωτέρω συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω παρεκκλίσεων εἶναι, ὅτι καὶ εἰς τὰ οἰκονομικὰ βαρόμετρα ἡ ἐμπειρικὴ στατιστικὴ μέθοδος, δὲν δύναται νὰ λειτουργήσῃ μόνη ἐπακριβῶς, ἀνευ τῆς θεωρητικῆς αὐτῆς θεμελιώσεως, διότι περισσότερον κάθε ἄλλης στατιστικῆς ἐργασίας, ἡ ἔρευνα τῶν συγκυριῶν πρέπει πάντοτε νὰ συμβαδίζῃ μετὰ τῆς ἔστω καὶ ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς παρατηρήσεως κατὰ μέγα μέρος ἐδραζομένης, θεωρίας τῶν συγκυριῶν.

Ἐφ' ὅσον ἄλλως τε ἡ ἐφαρμογὴ τῶν στατιστικῶν μεθόδων, προϋποθέτει θεωρητικῶς ἐξευρισκομένην θέσιν τῶν προβλημάτων, ἐνῶ ἡ συγκεκριμένη λύσις προβλημάτων τῆς δυναμικῆς οἰκονομίας, ἀπαιτεῖ ἀπαρεγκλίτως χρησιμοποίησιν μαθηματικῶν στατιστικῶν μεθόδων, συνέπεται ἐκ τούτου ἡ ἀναγκαιότης τῆς συνθέσεως, τῆς θεωρητικῆς ἀφρημένης καὶ τῆς μαθηματικῆς στατιστικῆς κατευθύνσεως, εἰς ἣν σύνθεσιν ἀνήκει λογικῶς, ἡ προεξέχουσα θέσις εἰς τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν (*). Τὰ προβλήματα τῆς συγκυ-

3. Ἡ Sequence Theory κατὰ βάθος ἐξετάζομένη δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἐμπειρικῶς παρατηρηθεῖσας ἀλληλεπαλλήλου ἀκολουθίας τῶν τριῶν ἀγορῶν αὐτῆς, ἀλλὰ ἐπὶ δεδομένων τινῶν βασιζομένων, μέχρι σημείου τινός, ἐπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς οἰκονομίας. Οὕτω π.χ. χρειάζεται πρῶτον κεφάλαιον κατὰ τὴν παραγωγὴν, προηγείται τὸ χρηματοδοτικόν, τοῦ παραγωγικοῦ κεφαλαίου κλπ.

4. Eugen Altschul, Die moderne Konjunkturforschung in ihrer Beziehung zur theoretischen Nationalökonomie (Schriften des V. f. S. 173 II) 1928.

ρίας διατέμνονται ὑπὸ λίαν περιπεπλεγμένων οἰκονομικῶν δυνατοτήτων καὶ δύνανται νὰ διαλευκανθοῦν μόνον, διὰ τῶν συνδυασμένων μεθόδων τῆς τε ἱστορικῆς καὶ τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς ἀναλύσεως, καθὼς καὶ τῆς σπουδῆς τῆς κοινωνικῆς δικαιονομικῆς ὁργανώσεως (Mitchell). Τούτου ἕνεκα αἱ προσπάθειαι τῆς μονοπλεύρου συλλήψεως αὐτῶν, εἶναι καταδικασμένοι εἰς ἀποτυχίαν.

Γενικῶς δέ, ἐπειδὴ κάθε πρόγνωσις προϋποθέτει τὴν μὴ ἀλλαγὴν τῶν συνθηκῶν καὶ ὅτι οἱ ἴδιοι συντελεσταὶ θὰ ἐξακολουθήσουν ἀνενόχλητοι τὴν πορείαν αὐτῶν, διὰ τοῦτο πρόγνωσις τις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι οὐδέποτε ἀσφαλής, ἐφ' ὅσον οὐδέποτε δυνάμεθα (παρὰ μόνον ἐκ τῶν ὑπέρων) νὰ ἐπικοδομήσωμεν ἐπὶ τῆς ὥς ἄνω προϋποθέσεως, ἄνευ ἀμφιβολίας. Ἀναλογικὰ ἐπομένως εἶναι καὶ τὰ συμπεράσματα ἡμῶν ταῦτα, τόσον ὅμως ἀσφαλέστερα, ὅσον περισσότερο οὐσιαστικῶς παρακολουθοῦμεν τὴν κατάστασιν, καθόσον δηλαδὴ ἡ αἰτιώδης συνάφεια εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἀκριβεστέρα ἢ παρατήρησις ὅλων τῶν συντελεστῶν. Τούτου ἕνεκα διατρέχουμεν πάντοτε τὸν κίνδυνον, νὰ κάμωμεν κατάχρησιν τῶν συμπερασμάτων τῆς συγκυριακῆς ἐρευνῆς, ἐφόσον δὲν συνάγομεν ταῦτα μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς.

19. Πολιτικὴ τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν.

Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν τελευταίαν ἐποχὴν τόσον ἡσχολήθη μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἐπιστημονικῆς ὁργανώσεως τῆς ἐργασίας, τὴν μεθοδικὴν καὶ συστηματικὴν ὁργάνωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν παντοειδῆ τέλος ἐξοικονόμησιν, χρόνου, χώρου, ὑλικοῦ ἐνεργείας καὶ ἐργασίας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ προσέξῃ καὶ τὸ ζήτημα τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν. Ἡ συγκυριακὴ πολιτικὴ δὲν ἀποβλέπει εἰς κατ' ἀρχὴν ἐξάλειψιν, τῶν διακυμάνσεων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν πρόληψιν ἐσφαλμένων ἐνεργειῶν ἡμῶν, αἵτινες παρεμποδίζουσι τὴν οἰκονομικὴν ἡμῶν δρᾶσιν, νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀρίστην ἀπόδοσιν αὐτῆς. Ἀφ' ἑτέρου σκόπιμος συγκυριακὴ πολιτικὴ θὰ συνετέλῃ εἰς τὸ νὰ μὴ καταλήξῃ ἡ κίνησις τῆς ὀρθολογιστικῆς ὁργανώσεως (Rationalisation) τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς ἀφορμὴν ἀνεργίας, οὔτε νὰ δξυνθῇ ἐπὶ πλεον ὁ ἄμετρος μεταξὺ τῶν ἐργοδοτῶν ἀνταγωνισμός (!). Συμφωνία περὶ τῶν μέτρων τούτων δὲν βασιλεύει ἀπόλυτος. Πάντως σχέδιά τινα ὡς τὸ

1. Καὶ προσδίδει μὲν ὁ ἀνταγωνισμὸς συναρμολογίαν εἰς τὴν ἀσυναρμόνιστον μάζαν καὶ ἀποτελεῖ μέσον ἐνναιοποιήσεως τῆς οἰκονομίας, ἐφόσον ὁμως οὗτος δὲν χαλινωγοῦνται καὶ δὲν ρυθμίζεται διὰ κεφαλαιακῶν ὁργανώσεων ἀνωτέρας τάξεως, γίνεται πρόξενος καταστρεπτικῶν κρίσεων, γεγονὸς πιστοποιούμενον ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν Ot. Spann, Fundament der Volkswirtschaft ⁴ (1929).

τῆς σταθεροποιήσεως τῶν τιμῶν καὶ τὸ τῆς τεχνικῆς διαμορφώσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως. (I. Fisher)^(*), ἡ πολιτικὴ τοῦ τόκου προεξοφλήσεως (J. M. Keynes, Hawtreay) φέρονται ὡς τὰ σπουδαιότερα. Ἀμφότερα ἐπιδιώκουν ὅπως ἀπαμβλύνουν τὴν πρὸς τὴν ἄνοδον ὁρμὴν τῆς συγκυρίας, διὰ ρυθμισμού τῶν μέσων πληρωμῆς^(*). καὶ ἐπομένως ἐλαττώσουν τὴν ἀρρυθμίαν τῆς παραγωγῆς. Κατὰ τὴν ἀθήοδον τῆς συγκυρίας, τὴν ἐποχὴν τῆς ὑφέσεως, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μέτρον ἀντιδραστικὸν κατ' αὐτῆς, ἡ διὰ διαφορῶν μέσων αὐξήσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ κοινοῦ.

Γενικῶς δὲ αἱ τράπεζαι ἔνεκα τῶν σχέσεων αὐτῶν μὲ ὅλους κλάδους τῆς παραγωγικῆς ζωῆς, δύναται νὰ διαγνώσουν εὐκολώτερον καὶ συστηματικώτερον τὴν κατάστασιν, ἀπὸ τὰς καθ' ἕκαστον ἐπιχειρήσεις, Διαθέτουν, ἄλλως τε καὶ μέσα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἐφαρμόσουν, ἂν ὑπολογίζουν ἐπὶ μεταστροφῆς τῆς συγκυρίας, πρὸς ἰδίαν προφίλαξιν αὐτῶν καὶ τῆς ὅλης οἰκονομικῆς ζωῆς, ἀπὸ ἀποτόμους ἐπὶ τὰ χεῖρα μεταστροφάς.

Εἰδικώτερον ἡ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους πολιτικὴ τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν ὀρίζεται (Rörke), ὡς ἡ σκόπιμος καὶ ἐνσυνείδητος συμπεριφορὰ τῶν δημοσίων ἀρχῶν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ρυθμισθῇ ἡ χρονικὴ διαδρομὴ τῆς οἰκονομίας, δηλαδὴ ἡ συγκυρία, κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον, ὅπως κατευθυνθῇ ἡ ἀτομικὴ συγκυρία πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ μειωθῶν, ἢ τελείως ἐξουδετερωθῶν, αἱ ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν διὰ τὴν κοινωνίαν. Ἡ τοιαύτη συμπεριφορὰ τῶν δημοσίων ἀρχῶν, εἶναι ἐπομένως δικαιολογημένη, μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐκτίθεσιν περὶ τῶν δυσμενῶν ἐπηρεῶν τῆς συγκυρίας. Μὲ τὴν πολιτικὴν ὅμως ταύτην, δὲν πρέπει ν' ἀναμιχθῶν οἰαδήποτε ἄλλα μέτρα οἰκονομικὰ ἢ κοινωνικοπολιτικὰ δημοσίων ἀρχῶν, πλὴν τῆς καθαρῶς πρωτογενοῦς συγκυριακῆς πολιτικῆς.

Τὸ κράτος ἀσκεῖ τὴν πολιτικὴν ταύτην, εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως διὰ τῶν ὀργάνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει ἀναθέσῃ τὰ τοῦ νομισματικοῦ συστήματος

2. Ἡ μέχρι σήμερον πολιτικὴ τοῦ Federal - Reserve Board, διαβλέποντος εἰς τὸν οἰκονομικὸν κύκλον φαινόμενον χρηματικόν, ἡ τῆς τραπεζιτικῆς πράξεις, ὠδήγησεν εἰς πολὺ σπουδαίαν σταθεροποίησιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Bl. Rud Stucken, Theorie der Konjunkturchwankungen 1926.

3. Πρὸς. καὶ R. Wedemeyer: Wie beherrscht man die Konjunktur? 1927. Καὶ οὗτος ἀναπτύσσει ὅτι αἱ συγκυριακαὶ διακυμάνσεις καθορίζονται οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἢ μὴ τῆς ἀγορᾶς διὰ μέσων πληρωμῆς. E. Nasse, Über die Verhütung der Produktionskrisen durch staatliche Fürsorge (Schmollers Jahrbuch) 1879, R. Liefmann Konjunkturforschung und Konjunkturpolitik als Schr. d. V. für. S. tom. 173 II) 1928.

αὐτοῦ καὶ τὰ τῆς προεξοφλητικῆς πολιτικῆς. Ἡ ὑψωσις τοῦ τόκου προεξοφλήσεως, ὁ περιορισμὸς τῶν πιστώσεων, εἶναι ἐνδείξεις ἐπερχομένης οἰκονομικῆς θινέλλης. Ἡ συναλλαγματικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους, δύναται νὰ βοηθήσῃ ὡσαύτως, τοὺς ἄνω κυριώδεις μοχλοὺς, εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν τῆς συγκυρίας. Τὸ κράτος δίνεται ἐπίσης καὶ ἄλλως πολλαχῶς νὰ ρυθμίσῃ τὰ τῆς συγκυρίας: νὰ παράσῃ προσωρινῶς κρατικὰ χρήματα εἰς τὰς μεγάλας καὶ ὑγιεῖς τραπέζας, νὰ δημιουργήσῃ ἐργασίας δι' ἀνέργους, νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν εἰσαγωγὴν ἢ ἔξαγωγὴν, ἐφόσον ἡ τελωνειακὴ νομοθεσία τοῦ καὶ αἱ ἐμπορικαὶ συμβάσεις ἐπιτρέπουσιν τοῦτο, νὰ προσαρμόσῃ τὴν μεταναστευτικὴν, ἐποικιστικὴν, τὴν δασικὴν καὶ νομισματικὴν γενικῶς αὐτοῦ πολιτικὴν, πρὸς τὰς ἀνάγκας ταύτας· διὰ νομοθετικοῦ καθορισμοῦ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ τῆς χρηματιστηριακῆς κινήσεως, ἰδίως τὰ τῆς προθεσμιακῆς συναλλαγῆς, ἵνα οὕτως ὅσον τὸ δυνατόν μετριάξεται ὁ ἐκ τῆς συγκυρίας κίνδυνος, νὰ ἐφαρμόσῃ μέτρα κοινωνικῆς καὶ βιομηχανικῆς πολιτικῆς, τὰ ὅποια προστατεύουσιν τὰς λαϊκὰς μάζας (ἀσφάλεια κατὰ τῆς ἀνεργίας), νὰ ἐλαφρώσῃ τὰ φορολογικὰ βάρη (*)· τέλος εἰς στιγμὰς καθ' ἃς ἡ συγκυρία τείνει ὅλως ἀπροόπτως νὰ πλήξῃ ἀμέτρως τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, νὰ χρησιμοποιοῦσιν ὡς *ultimam rationem* τὸ χρεωστάσιον.

Ἡ διὰ τῶν ἐμμέσων ὀργάνων αὐτοῦ ἢ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ, παρέμβασις τοῦ κράτους πρὸς ρύθμισιν τῆς συγκυριακῆς πολιτικῆς, ἐπὶ συμφέροντι τῆς ὁλότητος, ἐπιβάλλει εἰς τὸ κράτος—ἐπιχειρηματίαν καὶ τοὺς δήμους (*) ἰδιαιτέρως ὅλως ὑποχρεώσεις, διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς συγκυριακῆς καταστάσεως καὶ τὴν συμμόρφωσιν αὐτῶν πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας. Ἡ συγκυριακὴ πολιτικὴ, εἰς κράτη πρὸ παντὸς μὲ μεγάλας ἰδίως ἐκμεταλλεύσεις, εἶναι δυνατόν νὰ ὑποβοηθηθῇ σπουδαίως καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦτου τοῦ κράτους.

Οὕτως ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν κρατικῶν πηδροδρόμων (*), ἡ περαιτέρω ἐξάπλωσις τῶν δικτύων αὐτῶν, αἱ στρατιωτικαί, ναυτικαὶ καὶ ἐν γένει κρατικαὶ προμήθειας κλπ., δύναται νὰ πραγματοποιοῦνται ἰδίως εἰς καιρὸν ὑφέσεως καὶ δυσπραγίας, ἢ εἰς ἐποχὰς ἀρχομένης κρίσεως. Οὕτω τὸ κράτος ἢ οἱ δήμοι δὲν θὰ συντελοῦν τὸ καθ' αὐτοὺς, ἰδίως εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν (τῆς διαθέσεως ἰδίων ἐκμεταλλεύσεων), νὰ αὐξάνωνται τὰ ἀχρησιμοποίητα κεφάλαια

4. Ἡ καὶ νὰ πλήξῃ βαρύτερον διὰ τῆς φορολογίας τοῦ ὑπερτιμήματος τῶν ἀκινήτων, πραγματοποιηθέντα συγκυριακὰ κέρδη (*realisierte Konjunkturgewinne*), τῆς ὁποίας φορολογίαν ἀπαιτεῖ μάλιστα ὁ Wagner ἰδιαιτέρως βαρεῖαν.

5. Βλ. εἰς H. d. Kommunalwissenschaften (Ergänzungsbände) τὸ ὑπὸ τοῦ J. Jastrow ἀρθρον *Konjunkturforschung*.

6. E. Offenberg, *Konjunktur und Eisenbahnen* 1914. Βλ. ὡσαύτως τὴν ἑλάν ἐπιμελὴ ἐργασίαν τοῦ P. Krebs, *Konjunktur und Eisenbahngüterverkehr* 1926.

κατὰ τὰς στιγμὰς ταύτας. Αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι ὑπελογίσθησαν ἐν Ἀμερικῇ ὡς ἀνερχόμεναι εἰς 10% τῶν ὄλων ἀναγκῶν· ἐπομένως αὐταὶ θὰ συντελέουν σπουδαίως, εἰς τὴν καθ' ὁμαλώτερον τρόπον διαδρομὴν τῆς ὑφέσεως. Ὅσον ἂφ' ἐτέρου περισσότερον αἱ κρατικαὶ ἐκμεταλλεύσεις ἐμποροῦνται ὑπὸ τοῦ καλῶς ἐννοουμένου ἐμπορικοῦ πνεύματος, κατὰ τοσοῦτον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακολουθοῦν ἀμέσως καὶ τὴν συγκυριακὴν πολιτικὴν ('). Ἐπὶ ταυτὸ δέον νὰ τείνῃ καὶ ἡ συγκυριακὴ πολιτικὴ τῶν λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Ἡ ἐκτέλεσις δημοσίων ἔργων, ἡ ἡ ἀνάληψις δανείων, ἡ πρόσληψις ἐργατικῶν χειρῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ ρυθμίζεται διὰ σκοπίμου συγκυριακῆς πολιτικῆς, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ σημασία τῆς στενῆς ταύτης συγκυριακῆς πολιτικῆς, δὲν πρέπει νὰ ὑπερβληθῇ. Ὑπάρχουν πολλαὶ ἀνάγκαι καθηλωμένοι εἰς ὥρισμένας χρονικὰς ἐποχὰς καὶ ἡ οἰκονομία δέ ἂφ' ἐτέρου τῶν κρατικῶν ἐκμεταλλεύσεων, πρέπει νὰ διεξάγεται ὅσον τὸ δυνατόν μετὰ φειδοῦς, ἕνεκα τῆς δεσμεύσεως εἰς αὐτὰς μεγάλων κεφαλαίων μὲ μικρὰν ἀπόδοσιν. Πρέπει τέλος νὰ μὴ καταλήξωμεν, εἰς τὸν ἀγῶνα ἡμῶν τοῦτο πρὸς χαλιναγώγησιν τῶν συγκυριῶν, εἰς τὸ νὰ ἐκμεταλλεύμεθα αὐτὰς (ἐπένδυσιν δημοσίων χρημάτων εἰς ὑποτιμημένας ἀξίας), ἡ ἀντιοικονομικῶς νὰ ἐπιμηνύνομεν τὴν λύσιν μιᾶς φάσεως, ἰδίως τῆς ὑφέσεως. Ἡ μεγίστη ἂφ' ἐτέρου δυσχέρεια εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς προγνώσεως, ἔγκειται εἰς τοῦτο: νὰ μὴ ἐκφυλισθῇ αὕτη κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς, εἰς μεγαλυτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν οἰκονομικῶν περιστάσεων, εἰς προσπάθειαν δηλαδὴ ὅπως τὴν περὶ μελλοντικῆς ἐξελίξεως γνῶσιν ἡμῶν, χρησιμοποιήσωμεν ὡς μέσον, τὸ ὅποιον θὰ μᾶς ἐβοήθει εἰς τὸ νὰ κερδοσκοπήσωμεν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, ὅποτε ὁ τοιοῦτος ἐκφυλισμὸς αὐτῆς ἀνατρέπει τὰ ἀποτελέσματα, διὰ τὴν σταθεροποίησιν τῆς καταστάσεως. Διότι ἡ τοιαύτη μεγίστη κατὰ τὸ δυνατόν ἐκμετάλλευσιν, τῶν στιγμαίων περιστάσεων, ὅχι μόνον δὲν ἀνακόπτει τὴν ὕμνην τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων, ἀλλὰ τοῦναντίον τὴν ἐπιτείνει.

Ὁ Schmoller ἂφ' ἐτέρου ἀναφέρει: «τὸ κράτος ὀφείλει κατὰ τὴν κρίσιν, νὰ μὴ προσπαθῇ νὰ συγκρατήσῃ τεχνητῶς, πρὸς τὸ συμφέρον τῶν κερδοσκοπῶν, τὰς ὑψηλὰς τιμὰς γενικῶς καὶ τὰς τῶν χρεωγράφων. Οὕτω θὰ προήγето ἡ ὑπερπαραγωγή, θὰ ἐτινώνετο ἡ οἰκοδομικὴ κερδοσκοπία. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸ νὰ συγκρατήσῃ μεγάλας ἐπισφαλεῖς ἐπιχειρήσεις, τῶν ὁποίων ἡ πτώσις λαμβάνει χώραν, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἡθικῆς καὶ πρὸς

7. Ὁ Jastrow (ἐνθ. ἀν.) ἀπαιτεῖ ρητῶς ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους προϊσταμένους τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, νὰ γνωρίζουν καὶ πληροφοροῦν βασίως τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, ἂν ἡ συγκυρία τείνῃ πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω.

τὸ συμφέρον τῆς ἀγορᾶς. Οἱ ἰθὺνόντες πολιτικοί, ὁ διοικητὴς τῆς ἐκδοτικῆς τραπεζίης ὀφείλουν νὰ γνωρίζουν, ὅτι ἡ μεταβολὴ τῶν τιμῶν εἶναι ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τῆς οἰκονομίας. Ὅταν παράγονται πολλὰ καὶ καταναλίσκονται ὀλίγα, τότε ὁ περιορισμὸς τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ζήτησεως, διὰ τοῦ μετριασμοῦ τῶν τιμῶν, ἀποτελοῦν τὰ ἀναγκαῖα βοηθητικὰ ὄπλα διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἰσορροπία. Δυσανάλογοι καὶ γενικαὶ παροχαὶ πιστώσεων, δύνανται νὰ παρεμποδίσουν τὸ μέτρον ἐκεῖνο τῆς ἐπιλογῆς, τὸ ὁποῖον προσδιάζει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑφεσιν. Οὕτω θὰ ἐπιβαρύνουν τὴν οἰκονομίαν μὲ ζημίας, δυσκόλως ἀμέσως διακρινόμενας, τοῦ νὰ φέρῃ δηλαδὴ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς αὕτη, ἐπισφαλεῖς καὶ ἀπροσαρμόστους πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκμεταλλεύσεις.

Τοῦ Keynes ἡ περὶ συγκυρίας διδασκαλία, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν εἰς τὸ περὶ χρήματος ἔργον τοῦ (1930) καὶ κατόπιν εἰς τὸ περὶ τῆς Γενικῆς θεωρίας τῆς Ἀπασχολήσεως, τοῦ τόκου καὶ τοῦ χρήματος (1936), συνεπλήρωσε δὲ—διὰ μερικῆς τροποποιήσεως τῆς μέχρι τότε ἀντιλήψεώς του—μὲ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ περὶ διαρκοῦς τάσεως τῆς Οἰκονομίας πρὸς ὑποαπασχόλησιν, πλησιάζει πρὸς τὰς χρηματικὰς συγκυριακὰς θεωρίας. Παρὰ ταῦτα διαμορφοῦται ἰδιουτύπως διότι συνυπολογίζει μὴ νομισματικούς συντελεστὰς εἰς εἰδικὰ περιπτώσεις (*). Κατ' αὐτὴν ἡ Οἰκονομία ἰσορροπεῖ τότε ὅταν τὸ ποσοστὸν τῆς ἀποταμιεύσεως ἐξισοῦται μὲ τὸ πραγματικὸν ποσοστὸν τῆς ἐπενδύσεως. Τοῦτο ἐκδηλοῦται διὰ τῆς συμπτώσεως τοῦ τόκου τῆς ἀγορᾶς—ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπάγει ὁ Keynes καὶ τὰς βραχυπροσθέρμους καὶ τὰς μακροπροσθέρμους χορηγήσεις τῆς πιστωτικῆς ἀγορᾶς—μὲ τὸν ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον φυσικὸν τόκον. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν δὲν ὑφίσταται κίνδυνος νὰ ἐμφανισθοῦν διαταραχαί, διότι καὶ οἱ παραγωγοὶ καταναλωτικῶν καὶ οἱ παραγωγοὶ κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν ἔχουν ὑπολογίσει ὀρθῶς τὴν μελλοντικὴν ζήτησιν τῶν προϊόντων των καὶ ἔχουν κατανεμηθεῖ αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις τῆς Οἰκονομίας, εἰς τὰ δύο ταῦτα κύρια πεδία παραγωγῆς. Ἐὰν αὐξηθοῦν ἢ μειωθοῦν ὅμως αἱ ἐπενδύσεις ἔναντι τοῦ ποσοῦ τῆς Ἀποταμιεύσεως, τότε ἔχομεν μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν ἔκτασιν παραγωγῆς ἀγαθῶν ἀναπαραγωγικῶν καὶ θὰ διαμορφωθῇ κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον ἡ παραγωγή καταναλωτικῶν ἀγαθῶν μικροτέρα ἢ μεγαλυτέρα.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δύναται ἐνταῦθα νὰ συντελέσῃ ἐξόχως. Ἡ προσεκτικὴ κατάρτισις τοῦ ἰσολογισμοῦ καὶ ἡ λογικὴ διανομὴ τῶν κερδῶν, ἡ ἔχουσα ὑπ' ὅσιν αὐτῆς τὴν ἀσφαλῆ θεμελίωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ μέλλον, συμβάλλουν εἰς τὸν μικρότερον κλυδωνισμόν, κατὰ τὰς ἀνωμάλους ἐποχάς. Ὡσαύτως αἱ ἐπεκτάσεις τῶν ἐπιχειρήσεων, πρέπει νὰ ἀπο-

8. Stavenhagen G.: Geschichte der Wirtschaftstheorie 1951 σελ. 295.

φείγωνται εις στιγμάς σπασμωδικῆς ἀνόδου τῶν συγκυριῶν⁽⁹⁾. Ἔτερον σημεῖον σύφρονος συγκυριακῆς πολιτικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶναι ἡ αὐτονόητος ὁριθὴ χρῆσις τῶν βραχυπροθέσμων πιστώσεων. Ἡ ἐπένδυσις αὐτῶν εἰς μακροπροθέσμους, ἐργασίας, ἢ ἄλλως πως ἀκίνητοποίησιν των, φυσικὸν εἶναι νὰ φέρῃ εἰς δεδομένην στιγμὴν εἰς δυσχερείας τὰς ἐπιχειρήσεις. Τέλος ἡ μὴ δέσμευσις τῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ λίαν μακροχρονίων συμβάσεων, ἐφόσον τοῦλάχιστον δὲν ρυθμίζονται αἱ τιμαὶ ἀναλόγως ἐκάστοτε, ἀφήνει εἰς αὐτὰς περισσοτέραν ἐλευθερίαν κινήσεως. Τοῦτο μάλιστα διὰ τὰς βιομηχανίας τῆς μόδας, εἶναι ὅρος ἀπαραίτητος.

Καθόσον λοιπὸν αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, προσαρμόζονται πρὸς τὰ λογικὰ ταῦτα μέτρα καὶ συμμορφοῦνται εἰς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν των, πρὸς τὰς ἐνδείξεις τῶν συγκυριῶν, κατὰ τοσοῦτον τὰ ἀνωτέρω δυσάρεστά πως μέτρα τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων, θὰ περιορίζοντο ἀφ' ἑαυτῶν, ἀφοῦ δὲν θὰ εἶχον λόγον ὑπάρξεως. Ἡ ἀγορὰ εἰς τὴν περὶπτωσιν ταύτην δὲν θὰ ἔχει ὑπερενταθῇ καὶ ἡ κατωφερικὴ διαδρομὴ τῆς συγκυρίας, θὰ ἐπραγματοποιητὸ ἡρεμώτερον.

Ἡ οἰκονομικὴ πίστις λοιπὸν ἀποτελεῖ σπουδαῖον ὄργανον εἰς τὴν συγκυριακὴν πολιτικὴν, δὲν πρέπει ὅμως νὰ διαφεύγῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ὅτι αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ μόνη της, τόσοσιν τὴν οἰκονομίαν. Ἡ συγκυριακὴ πολιτικὴ προϋποθέτει ὁλόκληρον σύστημα οἰκονομικοπολιτικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἀποσκοποῦν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν, βαθμιαίαν καὶ σταθεράν τινα ἀνάπτυξιν τῆς συγκεντρώσεως, πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἀρρυθμίας εἰς τὴν παραγωγὴν. Τελικῶς δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν καθ' ἑκάστον μέτρων, ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἱστορικῶς δεδομένων ἐκάστοτε ὄρων καὶ δύναται νὰ μετριάσῃ, ὅχι δὲ νὰ ἐξαλείψῃ τὰς συγκυριακὰς διακυμάνσεις⁽¹⁰⁾.

9. Ἡ ἀμερικανικὴ ἔκθεσις «Business Cycles and unemployment» (Report and recommendations of a Committee of the President's Conference of Unemployment. New-York 1928) ἀναφέρει παράδειγμα δύο ἐργοστασίων μεταξωτῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ μὲν διευθυντὴς τοῦ ἐνός, ἐπὶ τῇ προόψει κρίσεως, ἀνέφερεν εἰς τὴν Τράπεζαν αὐτοῦ, ὅτι θὰ περῶριζε τὰς ἐργασίας του, ἐργαζόμενος μόνον ἐπὶ παραγγελίᾳ, ἐνῷ ὁ ἕτερος ἐζήτει πιστώσεις πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐγκαταστάσεών του εἰς τὴν κρίσιμον ἐποχὴν. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ὅτι ὁ μὲν πρῶτος κατῴρθωσε κατὰ τὴν κρίσιν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰ μικρὰ ὑπολείμματα του, ἐνῷ ὁ δευτέρος ἐπώλχευεν. Ὁ Mombert (Konjunkturbeobachtung und Konjunkturpolitik, εἰς Grundriss der Betriebswirtschaftslehre τόμ. 2, (1927) φέρει ἀπλοῦν τι παράδειγμα δύο ἐκμεταλλεύσεων δυναμικῆς παραγωγῆς 1000. Εἰς τὴν ἀνοδὸν τῆς συγκυρίας ζητοῦνται ἀπὸ τὰς ἐκμεταλλεύσεις παροχαὶ 1100. Ἡ μὲν μία ἀποκρούει τὰς 100, ἡ προσφέρει τὰς παραγωγείας τούτας εἰς φιλικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἡ ἄλλη αὐξάνει τὰς ἐγκαταστάσεις της εἰς δυναμικότητα 1100. Ἡ ὕφεσις ἐπέρχεται καὶ λειτουργοῦν μὲ παραγωγὴν μόνον 800,

Καμμία ἄλλως τε θεραπεία δὲν εἶναι ἱκανή, νὰ παρεμποδίσῃ τὴν μεγάλην οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν διαδικασίαν, τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἐκμεταλλεύσεων, τῶν οἰκονομικῶν ὑπάρξεων, τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς, τῶν ἀξιών καὶ ἰδανικῶν. Ἡ διαδικασία αὕτη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ θεμελιουμένην οἰκονομίαν, παριστᾷ τὸ ἀναγκαστικὸν μέσον τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου καὶ τῆς διαρκοῦς αὐξήσεως τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος, πασῶν τῶν κατηγοριῶν τῶν οἰκονομικῶν ὑποκειμένων⁽¹¹⁾. Ἡ κατὰ Schumpeter à la longue⁽¹²⁾ σπουδαιότης καὶ μὴ εἰς ἀντιρρήσεις προσκόπτουσα μέθοδος προφυλάξεως τῶν κρίσεων, εἶναι ἡ βελτίωσις τῶν μεθόδων προγνώσεως τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν. Ἡ διαρκῶς αὐξάνουσα ἐπίγνωσις τοῦ βιομηχανικοῦ κύκλου, ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς πρακτικῆς, συντρεχούσης καὶ τῆς τραστοποιήσεως, ἀποβαίνουν τὰ ἀσφαλέστερα μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἀπαμβλύνονται αἱ κύριαι ἐκδηλώσεις τῶν κρίσεων. Ἡ αὖθις αὖτις ἐξασθενίζει ἀκόμη καὶ τὴν κανονικὴν διακύμανσιν. Ἡ εἰκὼν τότε τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, ἡ σταθεροποίησις τῆς συγκυρίας, ἐὰν ἡδύνατο νὰ λεχθῇ, θὰ ἐπαρουσίαζε μᾶλλον κλίμακά τινα παρὰ κυματοειδῆ κίνησιν. Ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν θὰ εἶχον δηλαδὴ ἐξαλειφθῇ αἱ στατικαὶ φάσεις τῆς ὑφέσεως⁽¹³⁾.

Ἀπὸ κοινοῦ τέλος κράτος καὶ κοινωνία, πρέπει νὰ τείνουν, ἐφόσον τοῦτο δὲν προσκρούει εἰς οἰκονομικούς, τεχνικούς κλπ. λόγους, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἰδιωτικῆς, διὰ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, (κρατικαὶ, δημοτικαὶ ἐπιχειρήσεις, συνένωσις μεγάλων ἐπιχειρήσεων κλπ.). Αἱ ἐπιβλαβεῖς καὶ αἱ ὠφέλιμοι ἐπὶ τῆς συγκυρίας, θὰ ἐφάρνοντο τότε ἀπὸ τὴν ὁλότητα, ὅπερ θὰ ἀπετέλει τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρίστην λύσιν, διότι ἡ ὁλότης καὶ εὐχερέστερον καὶ δικαιότερον θὰ ἔφερε ταύτας.

Διὰ τὰ πολιτισμένα κράτη λέγει ὁ Schmoller, εἶναι ἡ ὑψὺ ὑψηλοῦ ἐπισκόπησις τῆς οἰκονομίας, μεγίστης σπουδαιότητος. Πολλὰ παρεμποδίζουν ὅμως αὐτήν: ἡ κοινοβουλευτικὴ μηχανή, αἱ διατάξεις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ κατάτμησις τῶν δικαιοδοσιῶν εἰς τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα, τέλος αἱ διά-

ἀμφοτέραι αἱ ἐκμεταλλεύσεις. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ πρώτη θὰ ὑφίσταται πολὺ ἀνευτέρων τὴν ἀζητησίαν τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ τὴν δευτέραν.

10. Eugen Altschul, Die Konjunkturforschung in ihrer Beziehung zur theoretischen Nationalökonomie (Schriften des V. f. S⁴ 173 II) 1928.

11. J. Schumpeter, Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung 1927², σ. 369.

12. Τὴν γενικὴν καὶ σχεδὸν πλήρη σύπτωσιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Schumpeter καὶ Spiethoff βλέπε εἰς τὸ ἔργον τοῦ πρώτου (Theorie κλπ.) σελ. 320/21. Περὶ Schumpeter βλ. καὶ G. Bousquet, L'oeuvre scientifique de quelques économistes étrangers (Revue d'écon. Politique τόμ. 43) 1929, πρὸς δέ: Econ. appliquée: N^o consacré à J. Schumpeter. Tome 3—4 1950/51.

φοροι ἐγωϊστικά ἐπιρροαὶ ἀγροτικά, βιομηχανικά, τραπεζικά. Κυβέρνησις ἡμῶς σταθερὰ καὶ φωτισμένη, ὑπεράνω τάξεων καὶ κομμάτων, ἔχει καὶ ἐνταῦθα μεγάλας ὑποχρεώσεις καὶ δύναται καὶ νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ.

Ὅλα τὰ μέσα λοιπὸν τὰ ὁποῖα διευκολύνουν τὸ ἰσοζύγιον παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἐλαττώνουν τὸν κίνδυνον τῶν Κρίσεων. Πᾶσαι αἱ ὀργανώσεις, αἱ ἀποσκοποῦσαι εἰς τὸ νὰ πληροφωρήσουν ἡμᾶς περὶ μεταβολῶν εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς παραγωγῆς, ἢ περὶ τυχόν νέων ἀναγκῶν, συντελοῦν εἰς τὸ νὰ παρεμποδίσουν τὴν ὑπερπαραγωγὴν. Καλῶς διευθυνόμενα Καρτέλλα, προσέχουν πάντοτε εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν διαθέσεων τῆς καταναλώσεως καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν λοιπῶν παραγωγικῶν συνθηκῶν.

Ἡ σπουδὴ τέλος τῆς συγκυρίας, ἐνὸς σκοτεινοῦ πεδίου εἰς τὸ ὁποῖον κυριαρχοῦν φαινομενικῶς ἀπροοριζομένης δυνάμεις, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δυσπραγίαν ἢ καὶ τὴν καταστροφὴν μυριάδων ἀνθρώπων⁽¹⁾, ἐπιβάλλεται ἐπὶ πλέον σήμερον, ὅπου ἐπὶ τὴν διὰ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων τόσαι μεταβολαὶ καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν διάρθρωσιν τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας.

20. Ἀνασκόπησις καὶ πρόβλεψις.

Ἡ προηγηθεῖσα ἀνάπτυξις προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἔχει τὰς νομοτελείας αὐτῆς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς, τὰς ὁποίας ἐφόσον διαγνώσῃ ὁ ἄνθρωπος, δύναται νὰ κινήται ἐντός, καὶ ὄχι νὰ φέρεται ὑπ' αὐτῶν.

Τὸ γεγονός ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἀγόμεθα διαρκῶς κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν, πρὸς παγκοσμιωτέραν συνύφανσιν καὶ ἐμπλοκὴν τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν καὶ ἐπομένως, ὅτι ἡ πολυσχιδεστερά αὕτη οἰκονομικὴ ἐπέκτασις, ἀπαιτεῖ καὶ ῥιθμίσιν λεπτομερεστεράν τῶν οἰκονομικῶν θεσμῶν — δικαιολογεῖ πλήρως πᾶσαι τὰς ἀνωτέρω φρεύνας καὶ προσπαθείας, διὰ τὴν ἐξαφάνισιν ἢ τὸν μετριασμόν τοῦλάχιστον, τῶν ἐπιβλαβῶν συνεπειῶν τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν. Ἐνταῦθα ἴσως γεννᾶται τὸ ζήτημα, μήπως εἰς ἐπὶ ἐτέρων βάσεων ὀρθομένην κοινωνίαν καὶ οἰκονομικὴν ἔννομον τάξιν, ἡ ἐξέλιξις αὕτη θὰ ἐτροποποιεῖτο, θὰ ἐπετυγχάνομεν ἐπομένως κανονικωτέραν παραγωγὴν καὶ ὀρθοτέραν καὶ δικαιότεραν διανομήν; Τὸ θεμελιῶδες μάλιστα τοῦτο ζήτημα τῆς

13. E. Lederer, Morphologie der Krisen (εἰς Die Wirtschaftstheorie der Gegenwart IV σελ. 4) 1928.

14. Ὁ Oswald Spengler (Der Untergang des Abendlandes II (1922) σελ. 634) φρονεῖ ὅτι, ὅπως μέχρι σήμερον ἡ παγκόσμιος ἱστορία διδάσκει ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατανικηθῇ καὶ καταργηθῇ, παρὰ μόνον διὰ τοῦ αἵματος. «Das Geld wird nur vom Blut überwältigt und aufgehoben». Βλ. καὶ Π. Κανελλόπουλου, Ἡ κρίσις τῆς ἐποχῆς μας καὶ ὁ σοσιαλισμὸς. Ἀθήναι 1929.

οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ἐτέθη ἤδη ὑπὸ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡ ἀπάντησις εἶναι δύσκολος. Τοῦτο ὅμως θὰ ἡδύνατο νὰ λεχθῇ :

Ἀπὸ τοῦ 1929 μέχρι σήμερον ἡ παγκόσμιος οἰκονομία δὲν ἐχειμάρσθη ἀπὸ κλασσικὴν κρίσιν. Τὸ τοιοῦτον διὰ μὲν τὸν φιλελεύθερον οἰκονομικὸν σύστημα, δὲν εἶναι θαυμασμοῦ ἄξιον. Δυστυχῶς μέχρι τοῦ 1952 δὲν ἐξήλθομεν ἀπὸ τοῦ 1945 ὑπὸ τὸν τύπον τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας, διαρκῶς μάλιστα καὶ εἰσερχόμεθα περισσύτερον εἰς αὐτόν. Ἡ ἀπουσία, τῆς κρίσεως δὲν σημαίνει λοιπὸν καὶ ἐξωβελισμὸν αὐτῆς.

Διὰ τὴν Ρωσικὴν ὀλοκληρωτικὴν οἰκονομίαν, ἰσχύει ἡ θεωρία ὅτι σύστημα οἰκονομικὸν κυριαρχοῦν πλήρως τοῦ μηχανισμοῦ του, δὲν ἀνέχεται κυκλικὴν διακύμανσιν ἢ κρίσιν. Τὸ σχέδιον διασφαλίζει ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἰσορροπίαν, τὴν ὁποίαν ἡ αὐτοδύναμος οἰκονομία ἐπίστευεν ὅτι ἀποκαθιστᾷ *eo ipso* καὶ ἄνευ αὐτογνωσίας. Καὶ πράγματι καὶ ἐκεῖ δὲν παρουσιάσθη τυπικὴ κρίσις. Εἶναι δυνατόν ὅμως ἄλλιν νὰ ὑπάρξῃ πρόοδος ἀνθρωπίνῃ ἄνευ ἐνὸς ἐλαχίστου ἀσταθείας ;

Μέχρις οὗτοι λοιπὸν ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς εἰς τὴν φάσιν τοῦ ὁποίου ἐμφωλεῖται ἡ διακύμανσις αὕτη τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς — δὲν ἔχει παρῶσιν τὴν θέσιν του, εἰς ἄλλο ἀνώτερον οἰκονομικὸν σύστημα. Μέχρι τοῦ ἐπελευσμένου σημείου τούτου, ἡ συμμόρφωσις ἡμῶν πρὸς τὰ διδάγματα τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ διευκόλυνε τὴν ζωὴν ἡμῶν, περιορίζουσα τὴν ὀρμὴν τῶν κρίσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ παρεσκεύαζεν ἴσως τὴν ἡπιωτέραν μεταβάσιν πρὸς τὴν μελλοντικὴν νέαν κατεύθυνσιν.

Τὸ μέτρον τῆς τοιαύτης ἐπιτυχίας δὲν πρέπει ἀρχῇθεν νὰ ὑπερτιμηθῇ, ἵνα μὴ μᾶς ἀπαγορευθῇ τὸ μέλλον. Ἡ ρυθμοτέλεια τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἶναι ἀρκετὰ σταθερά καὶ γενικὴ, ὥστε νὰ μὴ διακόπτεται, ἀλλὰ μόνον νὰ μετριάζεται πῶς. Αἱ συγκυριακαὶ διακυμάνσεις, εἶναι ἀναπόσπαστοι τῶν ὅρων τῆς διαδρομῆς εἰς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, τούτου δ' ἔνεκα θὰ ὀφείλε κάθε συγκυριακὴ πολιτικὴ, νὰ τείνῃ πρὸς μεθοδικὴν ἐπίδρασιν τῶν ὅρων τῆς διανομῆς. Ἡ διάγνωσις ἀφ' ἑτέρου τῶν λόγων τῶν μεγάλων ἱστορικῶν κρίσεων, θὰ καθοδηγῇ τὴν οἰκονομίαν, ἐφόσον ἐργετικῶς εἰς τὸν κόσμον ἡ οἰκονομικὴ πρόγνωσις, πρὸς λογικωτέραν καὶ ἡρεμωτέραν ἐξέλιξιν καὶ θὰ περὶωρίζε τὰ ὑστερικά φαινόμενα τῶν κρίσεων. Ταῦτα διαταράσσουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν εἰρήνην τῶν λαῶν, σπαταλοῦν ἢ ἀχρηστεύουν δυνάμεις ἀσκόπως, ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρωπίνην ἐργασίαν καὶ ἀποτελοῦν ἐμπαικτικὴν ἄρνησιν, πρὸς τὴν ἐκ φύσεως μοιραίως ἐπιβαλλομένην εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀρχήν, τοῦ μεγίστου ἀποτελέσματος διὰ τῆς ἐλαχίστης ἐνεργείας, περὶ τὴν ὁποίαν ἀρχὴν περιστρέφεται εἰδικώτερον, ἢ πεμπτουσία ὀλοκληροῦ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Ἑλληνική

- Ἀγγελοπούλου Α.: Δημοσιονομική πολιτική καὶ οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις 1939.
Ἀθανασιάδης Κ.: Ἡ μαθηματικὴ βάση τῶν Οἰκον. Βαρομέτρων (Ἐπιθεωρ. Κοιν. καὶ Δημ. Οἶκον.) 1932.
Ἀραχωβίτης Ε.: Περί ἐπιδράσεως τοῦ νομίσματος ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν διακυμάνσεων 1938.
Δασκαλάκης Γ.: Ἡ θεωρία τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων (Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη) 1934.
Διομήδης Ἀλέξ.: Τὰ καθολικὰ φαινόμενα τῆς κρίσεως καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων Οἰκονομικῶν 1932.
Εὐελπίδου Χρ.: Ἡ Γεωργικὴ κρίσις ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι (Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη) 1931.
Καλιτσουνάκης Δ.: Κρίσις Μεγ. Ἑλλήν. Ἐγκυκλ. 1930. Νεωτ. Ἐγκυκλ. Λεξικὸν Ἡλίου 1952.
Κόκκαλη Ἀλ.: Ἡ Οἰκονομικὴ Κρίσις 1935.
Κωνσταντινίδου Ν.: (Μετάφρασις ἀπὸ Haberler) Εὐημερία καὶ Κρίσις 1943.
Λοβέρδου Α. (Μετ. ἀπὸ J. Fisher): Αἱ μεγάλαι καταπτώσεις τῆς Οἰκονομίας 1934.
Μουσοπούτη Ν.: Τὸ Οἰκονομικὸν βαρόμετρον ἐν Ἑλλάδι (Ἐπιθ. Κοιν. καὶ Δημ. Οἰκονομικῆς) 1943.
Μπερναρδῆ Ἀντ.: Αἱ Ἑλληνικαὶ Κρίσεις (Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη) 1933.
Νικολαΐδης Γ. Δ.: Δύο διαλέξεις περὶ τῆς Διεθνoῦς Οἰκονομικῆς Κρίσεως 1931.
Πεσματζόγλου Ι.: Βρεττανικαὶ κυκλικαὶ κυμάνσεις 1870 - 1913 Ἀθῆναι 1950.
Πίντου Ι.: Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν νομισματικῶν θεωριῶν τῶν Οἰκονομικῶν διακυμάνσεων (Ἐπ. Κοιν. καὶ Δημ. Οἰκονομικῆς) 1937.
Πουλοπούλου Στ.: Ἡ παγκόσμιος Οἰκονομία μεταξὺ τῶν δύο πολέμων. Συμβολὴ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας τῶν Οἰκονομικῶν Διακυμάνσεων 1952.
Ρούτση Χ.: Σοσιαλιστικὴ Ἀνατομία τῆς παγκόσμιας κρίσεως 1932.
Σίδερεϊ Ἀρ.: Πληθωρισμὸς πίστεως καὶ πρόληψις Κρίσεων (Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη 1934.
Σμυρνιούδη Γ.: Πληθυσμὸς καὶ Οἰκονομικαὶ κρίσεις (Ἀρχεῖον Καλιτσουνάκη) 1933.
Στεφανίδου Δ.: Ἡ παγκόσμιος Οἰκονομικὴ Κρίσις καὶ ἡ Ἑλλάς 1932.
Σύνδεσμος Ἐξαγωγέων: Α'. Πανελ. Συνέδριον Ἐξαγ. Ἐμπορ. 1949.
Χαριτάκης Γ.: Ἡ παγκόσμιος Κρίσις (Οἶκ. Ἐπετ. τῆς Ἑλλάδος 1931 - 1932) 1932.
" " Οἰκονομικαὶ Διακυμάνσεις Μεγ. Ἑλλήν. Ἐγκυκλ. 1934.
Χριστοδουλοπούλου Π.: Αἱ Οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις καὶ ἡ στατιστικὴ τῶν ἀνάλυσις 1930.
Χριστοδουλοπούλου Π.: Πιστωτικὴ Πολιτικὴ καὶ περιοδικαὶ κρίσεις 1930.
" " Αἱ διακυμάνσεις τῶν μετοχῶν καὶ ἡ Στατιστικὴ τῶν ἀνάλυσις 1930.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΗ

- Achinstein A. h.: Introduction to business Cycles 1950.
Aftalion A.: Les crises périodiques de surproduction I-II 1913.
Allen R. G. D.: Statistics for Economics 1949.
American Econ. Assoc.: Readings in Business Cycles Theory 1950.
Anderson M. D.: Total business fluctuations 1949.
Anderson O.: Zur Problematik der empirisch-statistischen Konjunkturforschung 1929.
Angel J.: Investment and Business Cycles 1941.
Ardant H.: Les crises économiques 1948.
Babson R. W.: Business Barometers 1926.
Bouniatian M.: Studien z. Theorie u. Geschichte d. Wirtschaftskrisen 1908.
Bratt E. C.: Business Cycles and Forecasting Chicago 1948.
Burns Arth.: Neue facts on business Cycles 1950.
Clare J. M.: Strategik factors in Business Cycles 1948.
Cramer H.: Mathematical Methods of statistics 1946.
Crum W.: Interpretation of the Index of general Business conditions 1929.
Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung: Beiträge zur empirischen Konjunkturforschung (Festschrift).
Estey J.: Business Cycles, their Nature, cause and control 1950.
Eucken W.: Die Grundlagen der Nationalökonomie 1951.
Eyraud H.: La théorie monétaire de crises 1945.
Fanno M.: La teoria delle fluttuazioni economiche. Torino 1949.
Finkestein H.: Das Problem d. Trend. Kurze, mittlere, lange Wellen 1946.
Fuller C. A.: How to produce depressions 1949.
Guillon H.: Les fluctuations économiques 1951.
Harwood C. E.: Cause and Control of the Business Cycles 1950.
Haberler G.: Prosperité et Depression. Etude théoriques de Cycles 1943.
Hansen A. H.: Fiscal Policy and Business Cycles 1941.
" " " Business Cycles and National Income 1951.
Harrod R.: The Trade Cycle 1950.
Harwood C. E.: Cause and Control of the business Cycles 1950.
Heichelheim Fr.: Wirtschaftliche Schwankungen der Zeit von Alexander bis Augustus 1930.
Heinrich W.: Grundlagen einer universalistischen Krisenlehre 1930.
Hicks A.: Contribution to the Theory of the Trade Cycle. Oxford 1950.
Hoels P.: Introduction to mathematical Statistics 1949.
Homburg D.: Essai de Synthèse et d'explication de la crise avec quelques conclusions 1949.
Juglar Kl.: Des Crises commerciales et de leur retour périodiques, en France, en Angleterre et aux Etats-Unis 1889 (πρώτη έκδ. 1860).
Kinchin A.: Mathematical Foundations of Statistical mechanics 1949.
Klein Law.: Economic fluctuations in the United States 1921-1941 1950.
Lescure J.: Des Crises générales et périodiques de surproduction 1925.
Liefmann R.: Konjunkturforschung und Konjunkturpolitik (Schr. d. V. für Sozialpolitik) 1928.

- Lutz F.: Das Konjunkturproblem in der Nationalökonomie 1948.
- Mayer Hans Festschrift: Die Statistik im Dienste der Wirtschaftstheorie. Wien 1949.
- Merlin Sidney: The Theory of fluctuations in contemporary economic Thought 1949.
- Mills E.: Statistical Methods applied to economics and business 1940.
- Mitchell W.: Business Cycles and their Causes 1941.
- Mitchell W.: What happens during business Cycles 1950.
- » » and Burns: Measuring Business Cycles. 1946.
- Mombert P.: Einführung in das Studium der Konjunktur * 1925.
- Moore G.: Statistical Indicators of cyclical revivals and recessions 1950.
- Morgenstern O.: Wirtschaftsprognose 1930.
- Neff-Weiffenbach: Business Cycles in selected Industrial areas 1949.
- Oelssner Fr.: Die Wirtschaftskrisen * 1950.
- Pigou A.: Industrial Fluctuations 1927.
- Preiser E.: Grundzüge einer Konjunkturlehre 1933.
- Röpke W.: Die Konjunktur 1922.
- Sartre Léon: Esquisse d'une Theorie Marxiste des crises périodiques 1987.
- Sauvy Alfr.: Essai sur la Conjoncture et la Prévision économiques 1938.
- Schmolders G.: Konjunkturen und Krisen 1950.
- Schumpeter J.: Business Cycles. A theoretical and Statistical and Historical analysis of the capitalistic process 2 vol. 1939.
- Snyder: Business Cycles and Business Measurement 1927.
- Simiand F.: Les fluctuations économiques à longue période et la crise mondiale 1932.
- Sombart W.: Der moderne Kapitalismus I - III * 1922)27.
- Soudek: Die sozialen Auswirkungen der Konjunkturschwankungen 1927.
- Spiethoff Festschrift: Der Stand und die nächste Zukunft der Konjunkturforschung 1933.
- Tugan-Baranowski: Studien zur Geschichte der Handelskrisen in England 1901.
- Tinbergen J.: Les Cycles économiques aux Etats-Unis de 1919 - 1932.
- Tinbergen J.: Verification Statistique des théories des Cycles économiques 2 vol. S.D.N. 1919.
- » » The Dynamic of Business Cycles 1950.
- Tinbergen J.: An Econometric Approach to Business Cycle Problems (Impasses économiques) Paris 1937.
- Vincent L.: Initiation à la Conjoncture économique 1957.
- Wagemann E.: Konjunkturlehre 1928.
- Weyermann M.: Die Konjunktur und Ihre Beziehungen zur Wirtschaftsstruktur 1929.
- Wilson Th.: Fluctuations in income und employment 1949.
- Wolf Helmut: Lehrbuch der Konjunkturforschung 1928.
- Wytttenbach Ed.: Die wechselseitige Konjunkturabhängigkeit von Landwirtschaft und Industrie in dem USA 1919 - 1941. Bern 1948.

EYPETHPION ONOMATON

- Achinstein A. 117.
 Aftalion 13, 65, 117
 Allen 65, 117
 Altschäfer 65
 Altschul 66, 105, 113
 American Assoc. 117
 Ammon 10
 Anderson M. 119
 Anderson O. 54, 80, 119
 Angel J. 117
 Ardant H. 119
 Babson 66, 67, 78, 119
 Baranowsky 13, 57
 Barboza 81
 Bastiat 41
 Beckerath 28
 Bergmann 27
 Bessemer 68
 Beveridge 73, 84
 Bilimovic 1
 Böhm-Bawerk 25, 44
 Bon Le G. 32
 Bouniatian 22, 119
 Bowley 65, 66, 72, 73, 81
 Bratt E. 119
 Breiski 81
 Brems H. 21
 Brentano 5, 9, 57
 Brookmire 66, 68, 78
 Brückner 15
 Bucharin 13
 Budge 5, 15, 24
 Bullock 69
 Burchardt 15
 Burns 103, 119
 Carver 78
 Cassel 13, 15, 44
 Celesnof 79
 Clausing R. 68
 Clarc J. 117
 Cohn C. 2
 Colombo 80
 Colson 13
 Cramér H. 117
 Crum W. 117
 Cudmore 81
 Deutch 6
 Deutsches Institut. 119
 Dixon 66
 Dühring E. 1
 Dupriez 85
 Durkeim 4
 Eckert 22
 Esslen 44
 Estey J. 119
 Eucken W. VII 119
 Eyraud 119
 Fanno 119
 Fisher 44, 51, 81, 107
 Flürscheim 11
 Foville 74, 82
 Fulter C. 119
 Gide 13
 Gini 80, 81
 Gruson Cl. 2
 Guitton 53, 83, 84, 85, 103
 Haberler G. 119
 Hahn 15, 24, 44
 Hansen 84
 Harms 46
 Harrod 44, 119
 Harwood 119
 Hausmann 21
 Hausse 4
 Hawtrey 107
 Heichelheim 7, 119
 Heimann 28
 Heinrich W. 23, 27, 117
 Henning 88
 Herkner 8, 16, 27
 Herztzca
 Heumann Ed 2
 Hexter 24
 Hicks A 119
 Hilferding 13
 Hobson 12
 Hoels P. 119
 Homburg D. 119
 Hume 14
 Jastrow 108, 109
 Jevons 15, 16, 24
 Jordan 65
 Juglar 15, 24, 26, 30, 75, 82, 84.
 Keynes 28, 44, 51, 66, 73, 107
 Kitchen 84, 103
 Klein L. 119
 Klerl 66
 Kondratieff 79, 84
 Krebs 108
 Kuznets 103
 Lacombe 66, 69
 Lassalle 41
 Lauderdale 9
 Law 8
 Lawington 44
 Lederer 44, 113
 Lescure 8, 13, 43
 Lewinsohn 21
 Liefmann 44, 107, 119
 Linder 65
 Livi L. 93
 Löwe 5, 26, 28
 Loweday 81
 Luxemburg 13
 Lutz F. 119
 Magand 2
 March 81
 Marrama 80
 Marx 1, 2, 12, 13, 16, 22, 24
 Massey 66
 Mayer H. 66, 117
 Meerwarth 66
 Merlin S. 117
 Mill J. S. 11, 13, 14, 28
 Mills 15, 16, 24, 103
 Mises 15, 24
 Mitchell 44, 81, 82, 90, 103, 106
 Mombert 6, 49, 110
 Mommsen 6
 Mood 65
 Moore 66, 118
 Morgenstern 54, 59, 118
 Mortara 81
 Müller A. 2, 23
 Nasse 107
 Neumann 63
 Newmark 14
 Norberg 66
 Normann 15
 Oelsner F. 118
 Offenberg 108
 Oncken 1
 Oppenheimer 1, 2
 Ottolenghi 71

Ovestone 32	Sachs 7	Teunyson 73
Owen 10, 11	Salin 1	Tinbergen 76, 81, 86
Pantaleoni 4	Sartre L. 118	Tooke 14, 15
Pareto 2, 4, 66	Say 10, 11, 13, 24, 26, 28, 41	Tschuprow 65
Paulsen 66	Sauvy A. 118	Tugan Baranowski 118
Pearsons 69, 81, 82, 88	Schmoller 2, 8, 17, 26, 35, 82, 107, 109, 113	Vandellos 81
Perier 10	Schneider 28, 66	Vincent 66
Petty 2, 69	Schumpeter 24, 28, 44, 69, 84, 113	Vogel 4, 13, 40, 44
Philippovich 42	Sismondi 10, 11, 13, 26	Wagemann 39, 66, 78, 81, 87, 98
Pigou 37, 66, 118	Snyder 68, 81	Wagner 6, 7, 41, 42
Pinkus 5	Sombart 2, 4, 7, 8, 15, 22, 26, 28, 40, 41, 42, 41, 47, 54	Walras 2
Pirou 13	Sommarin 44	Wegemeyer 107
Pohle 44, 56	Soudek 55, 56	Weinberger 8, 24, 42
Preiser E. 118	Spallart 63	Westergaards 65
Pribran 81	Spann 1, 2, 42, 106	Weyerman 45, 46, 47, 57
Quesnay 1, 2, 13, 28	Spengler O. 114	Wicksell 14, 44
Quetelet 4, 58	Spiethoff 8, 17, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 36, 44, 60, 98	Wilson T. 118
Rathenau 15	Spratt 73	Winkler 66
Rau 11	Stähle 82	Wirth 16, 27
Reboud 82, 84, 85, 103	Stackelberg 66	Wolf 42, 46
Ricardo 11	Tarde 4	Woog H. 1
Ricci 4	Teilhac 24	Wright 28
Richter 65		Wytttenbach E. 118
Rist 81		Zimmermann 27
Robertson 73		Zizek 24, 59, 66
Rodbertus 6, 11, 18		Zwiedineck 44
Röpke 23, 24, 42, 44, 49, 54		

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΠΙΝΑΚΕΣ

	Σελίς
1. Βασική διαδρομή της συγκυρίας	39
2. Διαδρομή τοῦ βαρομέτρου τῶν τριῶν ἀγορῶν ἐν Γερμανίᾳ	40
3. Αἱ τέσσαρες βασικαὶ μορφαὶ συσχετίσεως τῶν καμπυλῶν	61
4. Βαρόμετρον Harvard τῶν τριῶν ἀγορῶν 1903 — 1914	71
5. " " " 1923 — 1929	72
6. Τὸ Ἀγγλικὸν οἰκονομικὸν βαρόμετρον 1924 — 1929	73
7. Τὸ Γαλλικὸν " " " 1925 — 1929	75
8. Τὸ Γερμανικὸν " " " 1925 — 1929	77
9. Μακροαίων τάσις	85
10. Μακροχρόνιος κύκλος	87
11. Διάγραμμα συσχετίσεως τιμαριθμοῦ κυκλοφίας καὶ τιμῶν χρεωγράφων ἐν Ἑλλάδι 1920 — 28. Τιμαριθμὸς εἰσαγωγῆς 1920 — 1929 (1914 = 100)	97
12. Βαρόμετρον Οἰκονομικὸν Ἑλλάδος	100
1. Πίναξ Ievons - Mills δεκαετοῦς περιοδικότητος τῶν κρίσεων	16
2. Πίναξ φάσεων συγκυριακῆς ἐξελίξεως Ἰνστιτούτου Harvard	36
3. " " " " κατὰ Spiethoff	37
4. " τιμῶν 1850 — 1914	38
5. " τιμαριθμοῦ κυκλοφορίας χαρτονομίσματος 1920 — 1929	95
6. " " τιμῶν χρεωγράφων 1920 — 1928	96

ΠΑΡΟΡΑΜΜΑ

Εἰς τὰς ἀριστερὰς ἐπικεφαλίδας ἀπὸ τῆς σελίδος:

24 ε. ἀντὶ I Εἰσαγωγή γράψε II Τὸ πρόβλημα. Ἡ ἀνέλιξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς	
47 ε. " " " " III Συμπτωματολογία καὶ ἐπιδράσεις τῆς οἰκ. συγκυρίας	
59 ε. " " " " IV Ἰνστιτούτα διὰ τὴν ἔρευναν τῶν οἰκον. συγκυριῶν	